

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

**Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису**

ОЛЕКСІЄНКО Олександра Миколаївна

УДК 351.851.072.2:613(477)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ
МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів містить посилання на відповідне джерело
_____ Олексієнко О.

Науковий керівник: І. А. Семенець-Орлова, доктор наук з державного управління, професор

Київ – 2022

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БС	– багатогалузеве співробітництво
ВІЛ	– вірус імунодефіциту людини
ВООЗ	– Всесвітня організація охорони здоров'я
ГА ООН	– Генеральна Асамблея ООН
ЖН	– життєві навички
ЗСЖ	– здоровий спосіб життя
УСЗБПУ	– Управління створенням здоров'язберезувального простору України
ЗВО	– заклад вищої освіти
ЗЗБ	здоров'язбереження
ЗЗСО	– заклад загальної середньої освіти
ЗДВ	– здоров'я для всіх
МДУ	– механізми державного управління
ЗКБНЗ	– Загальнонаціональна комплексна програма боротьби з неінфекційними захворюваннями
ЄМШСЗ	– Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю
МОН	– Міністерство освіти і науки
МОЗ	– Міністерство охорони здоров'я
Мінсім'ямолодьспорт	– Міністерство сім'ї, молоді та спорту
НЗРЖН	– навчання на засадах розвитку життєвих

навичок

НКР	– Національна координаційна рада
ОЗ	– основи здоров'я
ООН	– Організація Об'єднаних Націй
ОДА	– обласна державна адміністрація
ОДВ	– освіта для всіх
ІППО	– Інститут післядипломної педагогічної освіти
ОТЖ	– очікувана тривалість життя
РЄ	– Рада Європи
СНІД	– синдром набутого імунodefіциту
ТЖЗЛ	– тривалість життя з урахуванням здорового стану людини
ТЖСІ	– тривалість життя скоригована на інвалідність
ІШСЗ	– Школа сприяння здоров'ю
ЮНЕСКО	– Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ЮНІСЕФ	– Дитячий фонд Об'єднаних Націй
ЮНЕЙДС	– Об'єднана програма ООН з ВІЛ/СНІД

АНОТАЦІЯ

Олексієнко О.М. Механізми державного управління розвитком здоров'язбережувального простору освіти України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Міжрегіональна Академія управління персоналом, Київ, 2022

У дисертації обґрунтовано теоретичні засади механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору - виду соціального управління, можливості застосування сучасних теорій освітніх змін у стратегічному плануванні, програмуванні, моделюванні, проектуванні процесів освітньої реформи в сучасній Україні. Проаналізовано інституційний вплив механізмів державного управління на процес реалізації освітніх змін з метою попередження проблемних ситуацій у системі управління освітою, забезпечення синхронності перетворень на різних ланках складної системи соціальної сфери, якою є освітня галузь, мінімізації труднощів на шляху реалізації реформи Нова українська школа, розбудови інклюзивної освіти шляхом впровадження освітніх змін, збільшення їх корисної дії.

Концептуалізовано базове поняття розвитку освіти. Розкрито процедурні аспекти механізмів державного управління освітою, обґрунтований об'єктивний характер змін в освіті як галузі, що має безпековий вимір, а, відтак, цілепокладання розвитку системи освіти, виходячи з актуальних і об'єктивних потреб суспільства.

Проаналізовано та розкрито суть і особливості філософсько-методологічних та теоретичних основ дослідження механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України в контексті світових та національних процесів. Встановлено, що сучасним підходом до розвитку механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору є впровадження

змін. У роботі обґрунтовується застосування гуманітарного підходу до впровадження механізмів державного управління в управлінні здоров'язбережувальним освітнім простором України для становлення відкритого полісуб'єктного та полідіалогічного освітнього простору, в якому формується множина нових освітніх векторів, що виражають уявлення суспільства про якість освіти.

З'ясовано, що ефективність механізмів державного управління управління створенням здоров'язбережувального простору в освітній системі будь-якої країни слід розглядати за трьома рівнями: 1) на рівні особи, котра навчається (впровадження індивідуалізованого підходу до вмотивованого навчання); 2) на рівні організації (забезпечення організаційного розвитку через безперервне навчання керівних і педагогічних кадрів, вибір моделі управлінсько-методичного супроводу формування готовності всіх суб'єктів до управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору, колективне стимулювання знань про технології його організації); 3) на рівні суспільства - підтримка розбудови навколоосвітнього довкілля в суспільстві знань, сприятливого до безперервного навчання індивідів та установи.

Охарактеризовано особливі ознаки, функціональні можливості механізмів державного управління освітніми змінами, визначено їх типології у сучасних теоретичних інтерпретаціях. Сформульовано визначення механізмів державного управління здоров'язбережувального контенту як складних феноменів в освіті, що відображають трансформаційну динаміку різноспрямованих перетворень у освіті як цілісній системі, в її функціях і структурі, закладах та установах, статусах і ролях учасників відносин у сфері освіти, інших сферах, організаціях, де здійснюється освітня діяльність. Зазначено, що освітні зміни є видом соціальних змін мезо-рівня, що на рівні конкретних установ і організацій визначаються як організаційні зміни та пов'язані з організаційним управлінським супроводом.

Досліджено предметне поле і категоріальний апарат механізмів державного управління створенням здоров'язберезувального простору з використанням синергетичного підходу. Наголошено, що створення здоров'язберезувального простору закладів освіти вимагає запланованих змін. Фундаментальні освітні зміни включають перебудови в освітніх ідеях, нормах, організаційних механізмах і рамках, які конституують освіту як соціальний інститут та сприяють виникненню нових механізмів державного управління (маркетинговий, логістичний, моніторинговий, інклюзивної освіти тощо) освітніми установами для доповнення або заміни наявних закладів, установ.

Ключові слова: здоров'язберезувальний простір освіти, система освіти, механізми державного управління, розвиток освіти, освітні зміни, публічне управління та адміністрування, інноваційна діяльність, людський капітал.

ANNOTATION

Oleksienko O. Mechanisms of public management of the development of the health-preserving educational space in Ukraine. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of PgD of Science in public administration. - Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, 2021.

Within the dissertation, theoretical principles of mechanisms of public management for the creation of the health-preserving education space, a type of social management, possibilities to apply modern theories of educational changes in strategic planning, programming, modeling, designing the processes of the educational reform in modern Ukraine, are substantiated. Institutional influence of mechanisms of public management in the implementation of educational changes is analyzed to prevent problematic situations in the educational management system, ensure synchronicity of the transformations in different parts of the complex system of the social sphere, which is the educational sphere, minimize

difficulties in the NUS implementation, introduction of inclusive education and increase their usefulness.

The basic concept of the education development is conceptualized. Procedural mechanisms of mechanisms of public management of the education management are revealed, the objective nature of changes in education as a field that has a security dimension, and, consequently, the whole commitment to the development of the education system based on current and objective needs of society is substantiated.

The essence and features of philosophical-methodological and theoretical bases of research of mechanisms of public management by managing the creation of the health-preserving educational space in Ukraine in the context of the global and national processes are analyzed and revealed. It is established that the modern approach to the implementation of mechanisms of public management of the creation of the health-preserving educational space is to consider the changes. Formation of the open polysubjective and polydialogical educational space, in which a lot of new educational vectors are formed, which expresses the society's perception of the education quality; within the paper, the application of the humanitarian approach to the implementation of mechanisms of public management in managing the health-preserving educational space of Ukraine is substantiated.

It was found that the effectiveness of mechanisms of public management for managing the creation of the health-preserving educational space in the education system of any country should be considered at three levels, namely: 1) at the learner's level (introduction of an individualized approach to the motivated learning); 2) at the organizational level (when organizational development is ensured through continuous training of the management and teaching staff and the choice of the management model and methodological support for the readiness formation of all actors to manage the creation of the health-preserving educational space, collective knowledge stimulation about technologies); 3) at the society's

level – support for the environment development in the knowledge society, conducive to continuous learning of individuals and institutions).

Specific features, functional opportunities of mechanisms of public management by educational changes are characterized, their typologies in modern theoretical interpretations are defined. The definition of mechanisms of public management of the health-preserving content as complex phenomena in education, reflecting the transformational dynamics of multidirectional transformations in education as a holistic system, its functions and structure, institutions, statuses, and roles of participants in education, other spheres, organizations, where educational activities are carried out. It is noted that the educational change is a type of meso-level social change, which at the level of specific institutions and organizations is defined as an organizational change and is related to organizational management.

The subject field and the categorial apparatus of mechanisms of public management by managing the creation of the health-preserving space with the use of the synergetic (interdisciplinary direction of the complicatedly organized evolution systems) approach are investigated. It is emphasized that the creation of the health preserving educational space for educational institutions requires planned changes. Fundamental state educational changes include restructuring of educational ideas, norms, organizational mechanisms of the frameworks that public education as a social institution, which contribute to the emergence of new mechanisms of public management (marketing, logistics, monitoring, inclusive education, etc.) in educational institutions to supplement or replace existing institutions, and establishments.

Key words: health-preserving educational space, educational system, mechanisms of public management, educational development, educational changes, public management and administration, innovative activity, human capital.

Список публікацій здобувача за темою дисертації:

А. В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Олексієнко О. М. Здоров'язбережувальні механізми для розбудови освітнього простору України: державно-управлінський контекст. 2022. *Публічне урядування*, 3 (28), 62-66. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-3\(28\)-9](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-3(28)-9).

2. Олексієнко О. М. Публічне управління у сфері розбудови освітнього здоров'язбережувального простору в Україні. *Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека"*. 2022. №2. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2022-2-7940>.

3. Олексієнко О. М. Механізми професійної мобільності державних управлінських кадрів як показник їхнього іміджу у створенні здоров'язбережувального освітнього простору. 2022. *Публічне урядування*, 1 (29), 99-103. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-1\(29\)-14](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-1(29)-14).

4. Олексієнко О. М. Особливості державного управління створенням освітнього здоров'язбережувального простору в Україні. *Kelm. Knowledge. Education. Law. Management*. 2021. №5 (41). Vol. 2. С. 208-215. <http://kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/7149>.

5. Олексієнко О. М., Горяна Л. Г. Педагогічне дискурсивне поле підготовки управлінських кадрів до створення здоров'язбережувального простору в закладах освіти України. *Здоров'язбережувальний контент життєдіяльного середовища особистості: колективна монографія*. 2020. Чернігів. С. 5-44.

Б. Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Олексієнко О. М. Здоров'язбереження як державний механізм публічного управління в Україні. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація системи публічного управління створенням здоров'язбережувального та безпечного простору України*

(модернізація, інновації, розвиток)»: зб. наук. пр. К.: МАУП., 2020. С. 44-45.

7. Олексієнко О. М. механізми державного управління здоров'язбереження як функціональні одиниці публічного управління та адміністрування. *Актуальні проблеми розвитку системи публічного управління в Україні*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. К.: МАУП, 2020. С. 46-48.

8. Горяна Л. Г., Олексієнко О. М. Пріоритетні напрями підготовки педагогічних працівників до управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій. *Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Чернігів, 2020. С. 22 – 26.

9. Олексієнко О. М. механізми державного управління здоров'язбереження як показники публічного управління та адміністрування. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. Одеса, 2020. С.162.

10. Олексієнко О. М. Адаптаціогенез як державний механізм упровадження здоров'язбережувального управління освітою. *Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Чернігів, 2021. С. 67-68.

11. Олексієнко О. М. Глобалізаційний підхід у публічному управлінні національною освітою. *Контекстуалізація орієнтирів на створення стійкого благополуччя людини в здоров'язбережувальному просторі України*: науково-просвітницький альманах. Черкаси, 2021. С. 91-93.

В. Додаткові праці за темою дисертаційного дослідження:

12. Горяна Л., Олексієнко О., Царик Н. *Управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій у закладах нового типу*. К., 2014. 94 с.

13. Олексієнко О. *Інтеграція впровадження технологій здоров'язбереження учнів у початковій школі*. К., 2016. 72 с.
14. Олексієнко О. *Дидактичні принципи превентивного навчання молодших школярів у Великодимерському НВО*. К.: Вид-во ТОВ «Гала Принт», 2017. 144 с.
15. Олексієнко О. *Формуємо критичне мислення у молодших школярів*. К., 2017. 28 с.
16. Олексієнко О. *Інтегративні підходи до управління екологічним спрямуванням діяльності початкової ланки освітнього простору Великодимерського НВО*. К., 2017. – 64 с.
17. Олексієнко О. *Педагогічні умови управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій у діяльність початкової ланки освітнього простору Великодимерського НВО*. К.: 2017. 96 с.
18. Олексієнко О. *Механізми самозбереження в управлінні здоров'язбережувальним простором закладу освіти: методичні рекомендації з питань управління змінами у закладі освіти*. К.: МАУП, 2021. 58 с.
19. Олексієнко О. *Особливості створення здоров'язбережувального середовища у закладі з питань управління змінами у закладі освіти*. К.: МАУП, 2021. 68 с.
20. Олексієнко О., Горяна Л. та ін. *Модель управління та адміністрування створенням здоров'язбережувального простору в сучасному закладі освіти*. К.: Вид-во ТОВ «Гала Принт», 2022. 334 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТВОРЕННЯМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ.....	25
1.1. Систематизація наукових підходів до питання управління здоров'язбережувальними технологіями в освіті.....	25
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження державного управління створенням здоров'язбережувального простору освіти.....	50
1.3. Проблеми впровадження здоров'язбережувального концепту в освітню систему України.....	67
Висновки до першого розділу.....	81
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ЗМІСТУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	83
2.1. Здоров'язбереження як пріоритетний напрям державного управління освітніми змінами.....	83
2.1.1. Механізми інтеграції інклюзивної освіти як модель здоров'язбереження людей з особливими потребами.....	85
2.1.2. Механізми соціалізації як здоров'язбережувальний аспект управління освітою.....	88
2.2. Розбудова освітнього простору в Україні у контексті управління впровадженням концепту здоров'язбереження.....	90
2.2.1. Система механізмів державного управління освітніми змінами у сфері впровадження здоров'язбережувальних технологій.....	90
2.2.2. Сучасні тенденції здоров'язбережувального менеджменту в освітньому просторі.....	92

2.3. Концепція державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору в Україні.....	108
2.3.1. Нормативно-правовий механізм реалізації Концепції	108
2.3.2. Кадровий механізм реалізації Концепції.....	113
2.3.3. Інноваційні підходи державного управління у сфері забезпечення здоров'язбереження в умовах реформування суспільства.....	118
Висновки до другого розділу.....	133
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ.....	136
3.1. Маркетингові механізми у сфері управління освітою для забезпечення концепту здоров'язбереження	136
3.2. Механізми досягнення цілей розвитку освіти шляхом впровадження здоров'язбережувальних технологій.....	149
3.3. Сутність системи управлінського здоров'язбережувального моніторингу в сфері освіти.....	152
Висновки до третього розділу.....	176
ВИСНОВКИ.....	178
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	184
ДОДАТКИ.....	219

Актуальність дослідження. Глобальні перетворення в постіндустріальному світовому суспільстві, послідовний розвиток України як незалежної та демократичної країни зумовили необхідність формування нових вимог до системи вітчизняної освіти. Зазначене обумовлюється зростаючою потребою ефективного регуляторного впливу держави у сфері забезпечення розвитку освіти через нові підходи державного управління освітніми змінами в контексті соціокультурних викликів XXI століття.

Сучасне суспільство характеризується наростанням постійних змін і соціальними трансформаціями, які часто іменують «суспільною турбулентністю». В таких умовах зростає роль соціального управління як виду професійної діяльності. У світлі наявних тенденцій суспільного розвитку – глобалізації, демократизації, інформатизації / технологізації та піднесення ролі особистості – державне управління набуває нового контексту. Наразі важливо, щоб належне наповнення реалізації прогресивних процесів щодо врегулювання освітніх відносин, норм на практиці отримало відповідне відображення в спеціальних законах та підзаконних актах (фіксація процедур, (інституційних форм, механізмів, технологій, джерел і ресурсів збереження здоров'я всіх суб'єктів освітнього простору).

Реформа загальної середньої освіти закономірно визнана пріоритетом діяльності уряду на найближчі роки у контексті реалізації реформи з децентралізації влади і посилення інституційної спроможності об'єднаних територіальних громад. Концепція Нової української школи постала основою для об'єднання громад, актуалізуючи потребу управління освітніми змінами не лише на системному, а й на рівні окремого освітнього закладу. У нормативному забезпеченні управління освітою з'являються нові ролі, які потрібно планувати та втілювати на різних ланках системи освіти.

Аналіз наукових досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що впродовж розвитку сучасного державотворення багато вчених й дослідників, які аналізували проблеми державного управління, у тому числі

державного управління та впровадження змін в систему освіти, спиралися при цьому на різні аспекти аналізу питання освітніх змін та державного управління у сфері освіти. Наукові доробки на тему управління змінами в освіті, а саме механізми державного управління здоров'язбереження стали основою нашого дослідження.

Кардинальне реформування системи освіти, вимагає модернізації (осучаснення) механізмів державного управління. З наукової точки зору зазначене можна визначити як цілеспрямовану взаємодію державного управління вітчизняною системою освіти щодо диференціації та трансформації регулювання організації здоров'язбережувального освітнього простору з метою переведення його на більш високий рівень розвитку в галузі здоров'язбереження (Л. Горяна, В. Єфімова, Г. Мешко, М. Співак, Н. Терентьева). У контексті до нашого дослідження нам імпонуює класифікація механізмів державного управління освітою І. Семенець-Орлової, Є. Романенка.

Правовому забезпеченню публічного управління освітою знаходимо в наукових працях О. Пархоменко-Куцевіл. Державні кваліфікаційні рамки управління освіти на міждисциплінарному рівні розкриті в дослідженнях академіка В. Лугового. Дослідниця Г. Кумаріна наголошує, що до педагогіки увійшло нове поняття - «діти ризику шкільної дезадаптації», що «пограничні недоліки психічного розвитку далеко не завжди мають біологічну етимологію (причинність), часто вони прямо співвідносяться з особливостями соціального середовища, дефектами виховання». Г. Кумаріна вказує на усвідомлення необхідності посилення ролі школи і педагогів у збереженні здоров'я учасників освітнього простору закладів освіти. На цей же факт звертали увагу такі знані учені, як В. Кащенко, Л. Виготський, П. Блонський.

Підготовка управлінських кадрів в освіті висвітлена у дисертаціях на здобуття наукового ступеня доктора наук Є. Чернишової, З. Рябової, Т. Сорочан, В. Олійника.

Розвиток ринкової економіки, спрямованість України на демократичні перетворення, що зумовлює зміну пріоритетів соціального буття людини в сучасному суспільстві, вимагають наукового пошуку нових, ефективних механізмів управління, які сприяли б відповідним змінам людських відносин, розвиваючи вміння жити й орієнтуватися у постійно змінюваному середовищі існування людини.

Без оволодіння спеціальними технологіями публічного управління керівникам часто не вдається реалізувати задуми інноваційних перетворень, оскільки, інноваційні процеси, як об'єкт управління, якісно відрізняються від навчально-виховних процесів і вимагають інших методик реалізації управлінських функцій.

Адже захоплення новими формами без принципової зміни процесуального змісту механізмів державного управління освітою, відсутність чіткої програми концептуальних перетворень призводять до проблемних ситуацій, що, часом, в управлінській практиці мають місце не новації як такі, а «симуляція нововведень», помилкові спроби ототожнити інновації з досвідченою роботою.

Практика дозволяє зробити наступний висновок: освітня установа знаходиться на різних етапах нововведень. Впровадження дієвих алгоритмів управління створенням здоров'язберезувального освітнього простору є важливими для забезпечення безперервного розвитку закладів, установ освіти.

Існують відмінності за інтенсивністю переходу від застарілого альянсу державного управління до оновлених механізмів державного управління створенням здоров'язберезувального освітнього простору та відзначаються вони нерівномірністю розподілу інновацій за різними напрямками (близько 60% всіх інновацій здійснюються в змісті освіти, у формах і методах навчання та виховання). Всі ці процеси тісно взаємопов'язані з оновленням рамок державної управлінської структури освітнього простору. Виходячи зі сповільненої динаміки модернізації механізмів державного управління

виникає низка досить серйозних перешкод на шляху реалізації освітніх нововведень, у тому числі. Бажано визнати, що цей аспект управлінської діяльності у галузі саме таких інновацій в освіті, як створення здоров'язбережувального простору, є найменш досліджений.

Педагогічна спільнота вважає, що одним з найважливіших аспектів гуманізації є створення здоров'язбережувального простору для всіх суб'єктів освітнього середовища. З цією метою на перше місце виступають модернізовані вертикалі публічного управління в освіті. Вищевказане вимагає готовності управлінських кадрів впроваджувати здоров'язбережувальні механізми у освітній простір.

Здоров'язбережувальні технології - це сукупність умов, засобів, форм, методів, прийомів, способів освітньої діяльності. Фактично це алгоритм, який сприяє формуванню позитивних емоцій (стосунків) в освітньому просторі. Новим концептом у публічному управлінні освітніми змінами в Україні у контексті глобальних викликів є розбудова здоров'язбережувального освітнього простору.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано як частину Загального плану науково-дослідної роботи ПрАТ “Вищий навчальний заклад “Міжрегіональна Академія управління персоналом” на 2019–2024 рр.: “Дослідження теоретико-методологічних основ розвитку української державності в контексті світових модернізаційних процесів формування національних громадянських суспільств: політичний, юридичний, економічний, соціальний, психологічний та управлінський аспекти” (номер державної реєстрації: 0119U100492). Внесок здобувача полягає у розробці концептуальних засад державного управління розвитком здоров'язбережувального простору освіти України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретичних положень і розроблення сучасної системи механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального

освітнього простору в Україні спрямованих на вдосконалення діяльності різних вертикалей влади.

Реалізація мети дослідження передбачає розв'язання таких завдань:

- проаналізувати та розкрити суть і особливості філософсько-методологічних та теоретичних засад систематизації механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору відповідно тенденціям освітніх змін в Україні в контексті світових та національних суспільних процесів;

- дослідити предметне поле і категоріальний апарат управління освітніми змінами з використанням гуманітарного та синергетичного підходів;

- розкрити зміст і специфіку управління створенням здоров'язбережувального простору в Україні, як інструментальної бази (підсистеми) організаційного розвитку;

- обґрунтувати місце управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору в теоріях розвитку людського капіталу;

- виокремити універсальні методологічні схеми механізмів публічного управління для успішного впровадження здоров'язбережувальних технологій у систему освіти;

- обґрунтувати наукові основи здоров'язбережувальної діяльності як об'єкта державного управління, охарактеризувати тенденційність державного управління освітніми змінами на засадах принципів модернізації освіти;

- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення правових основ та оптимізації організаційно-управлінських засад здоров'язбережувальної управлінської діяльності у вимірі освітньої реформи в сучасній Україні.

Об'єкт дослідження: суспільні відносини у сфері управління впровадженням здоров'язбережувального контенту в освітньому просторі України.

Предмет дослідження: механізми державного управління розвитком здоров'язберезувального простору освіти України.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дисертації становить сукупність методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких об'єктивно обумовлено змістом поставлених завдань.

Методологічні засади дослідження склали *загальнонауковий діалектичний метод* в поєднанні з системно-логічним, формально-юридичним, історичним аналізом. Було застосовано *аксіоматичний метод* пізнання державно-правових явищ. У ході роботи використовувався метод *узагальнення* державно-правових основ інноваційного розвитку професіоналізму і компетентності державних службовців на підставі аналізу літератури з публічного управління, педагогіки, соціальних та поведінкових наук тощо.

Методологічну основу дослідження становлять: вітчизняні документи, що стосуються освіти, насамперед, закони України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про вищу освіту”, Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та Концепція Загальнодержавної програми „Здоров'я – 2020: український вимір”. Водночас існуючий низький рівень загальних показників здоров'я дітей і підлітків, розповсюдженість соціально небезпечних хвороб, ВІЛ/СНІД, високий рівень алкоголізації та наркотизації, репродуктивного здоров'я потребує нової стратегії розв'язання питань збереження здоров'я, основою якої повинні слугувати сучасні технології сприяння збереженню, зміцненню та формуванню здоров'я через освіту, які пропонуються ВООЗ.

Теоретичними джерелами дослідження стали: аналітичні матеріали за результатами міжнародних проектів, спрямованих на збереження та формування здоров'я молоді, зарубіжні профілактичні програми для школярів, практичний досвід роботи шкіл сприяння здоров'ю в Україні та за кордоном, власні наукові дослідження в галузі вікової психофізіології та

валеології. У ході дослідження були враховані ідеї українських та зарубіжних діячів щодо цивілізаційного та культурологічного підходів до аналізу феноменології здоров'язбереження; поліпарадигмальна методологія сучасного дослідження, яка включає системно-синергетичний, контекстний, особистісно орієнтований, діяльнісний, акмеологічний, холістичний і здоров'язберезувальний підходи до освіти; наукові уявлення про біопсихосоціальний феномен людини; ідеї гуманізації освіти як чинника розвитку індивідуальності, соціальної відповідальності та забезпечення готовності управлінських кадрів до професійної діяльності; принципові положення міжнародних і вітчизняних документів щодо здоров'язберезувальної діяльності управлінських кадрів.

Теоретичну базу дослідження становлять наукові положення щодо тенденцій управління розвитком освіти в постіндустріальному суспільстві (В. Барулін, О. Тоффлер, І. Семенець-Орлова, Г. Дмитренко, М. Хайдеггер); модернізації вищої педагогічної освіти (В. Андрущенко, Г. Єльнікова, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий); організації процесу професійно-педагогічної підготовки (Л. Горяна, Т. Сорочан, З. Рябова, І. Драч); технологічного підходу до навчання в середній і вищій школі (О. Пехота, О. Савченко, Г. Селевко, С. Сисоєва); здоров'язбереження та здоров'язберезувальної діяльності в освітніх закладах (В. Бобрицька, Н. Беседа, Л. Горяна, Л. Волошина, М. Гончаренко, Н. Терентьєва, Л. Тихомирова), здоров'язберезувальної компетентності та валеологічної культури особистості (Г. Апанасенко, С. Болтівець, Ю. Бойчук, С. Горбушина, В. Горащук, О. Дубогай, Л. Сущенко).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці шляхів удосконалення механізмів державного управління розвитком здоров'язберезувального простору освіти України. У роботі сформульовано сукупність теоретичних положень, що складають основні напрями становлення державної політики впровадження

здоров'язберезувальних технологій у систему освіти в контексті впровадження освітньої реформи в сучасній Україні.

Найсуттєвіші результати, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

Уперше:

- для забезпечення високого рівня готовності учасників освітнього процесу до реалізації здоров'язберезувальних цілей запропоновано структурно-функціональну модель міждисциплінарного характеру управлінсько-методичного супроводу закладу освіти, що, між іншим, передбачає: підготовку керівних кадрів до застосування здоров'язберезувальних технологій як процесу, спрямованого на вироблення в них свідомого, вмотивованого ставлення до створення здоров'язберезувальних умов для всіх суб'єктів освіти (керівних кадрів, вчителів, учнів, батьків і працівників їдальні, технічних працівників тощо), розвиток практичних умінь і навичок оволодіння моделюванням і проектуванням здоров'язберезувального середовища.

Удосконалено:

- теоретико-методологічні основи та організаційні засади процесу управлінсько-методичного супроводу у закладі освіти, що включає взаємопов'язані структурні блоки (цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний, діагностично-результативний), етапи (пропедевтичний, аналітико-практичний, корекційно-технологічний), форми (лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна й індивідуальна робота, педагогічна та виробнича практики, дистанційне навчання), методи (проблемне навчання; інтерактивні технології: ділові та рольові ігри, тренінги, мозковий штурм; квазіпрофесійні технології: проектна діяльність, моделювання професійної управлінської діяльності) та засоби (медіаосвітні й інформаційно-комунікаційні управлінські технології, тестування); критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, процесуально-діяльнісний та особистісно-когнетивний), показники та рівні сформованості готовності резерву нової генерації керівних кадрів до використання

здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності;

- дефініції понять „готовність до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності”, „здоров'язбережувальне середовище”, „здоров'язбережувальні технології”, „здоров'язбереження”.

Набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо вдосконалення механізмів державного управління щодо розвитку змісту, форм і методик здоров'язбережувального простору освіти України;

- методичні засади підготовки керівних і педагогічних кадрів з урахуванням чинної в Україні нормативно-правової бази щодо розв'язання проблеми впровадження механізмів збереження здоров'я всіх учасників освітнього процесу, а також узагальнення ефективних психолого-педагогічних підходів до практичного втілення провідних ідей здоров'язбереження всіх суб'єктів галузі освіти;

- положення про спрямованість публічного управління у сфері методичного супроводу освітнього процесу на переорієнтацію пріоритетів змісту освіти з держави на особистість, на послідовну демократизацію освітнього процесу, гуманістичні цінності й виміри, забезпечення належного довкілля освітнього процесу з метою збереження здоров'я всіх суб'єктів, працездатного дорослого населення; усвідомлення управлінськими кадрами, науково-педагогічними працівниками відповідальності за збереження власного здоров'я як суспільної цінності, важливої для перспективного суспільно-економічного розвитку країни;

- практичні рекомендації щодо забезпечення готовності керівних кадрів до здійснення здоров'язбережувальної управлінської діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

- діяльності органів державної виконавчої влади;
- науково-дослідній роботі;

– освітньому процесі – у викладанні у закладах вищої освіти дисциплін “Державне управління” і “Державна служба”, підготовці навчальних посібників та підручників із зазначених дисциплін.

Особистий внесок здобувача. Автором вивчено актуальність аналітичного забезпечення вирішення обраної проблеми серед різних вертикалей державного управління, досліджено механізми державного управління створенням здоров’язбережувального освітнього простору в Україні. Проаналізовано ступінь розробленості наукових розвідок з модернізації управління освітою України. В результаті проведеного моніторингу отримано дані щодо сформованості готовності управлінських кадрів різних вертикалей до впровадження технологій розвитку здоров’язбережувального простору у закладах освіти. У вступі опрацьовано та проаналізовано дисертації та публікації, які належать знаним ученим.

Робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням. Наукові результати, висновки та пропозиції, викладені в роботі, належать особисто автору, є його науковим доробком.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та висновки дослідження обговорювалися на методологічних семінарах і засіданнях кафедри публічного управління та адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, Міжнародній науково-практичній конференції “Трансформація системи публічного управління створенням здоров’язбережувального та безпечного простору України (модернізація, інновації, розвиток” (22 травня 2020 р., м. Київ), у Великодимерському навчально-виховному об’єднанні Броварського району Київської області (довідка № 138 від 26.10.2019) смт. Велика Димерка, Броварській загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів № 6 Броварської міської ради Київської області (довідка № 132 від 07.11.2019) м. Бровари, відділі освіти, культури, молоді та спорту Броварської районної державної адміністрації Київської області (довідка № 01-23/154 від 27.11.2019) м. Бровари, Княжицькій загальноосвітній школі І–ІІІ ступенів Броварського

району Київської області (довідка № 01-24/65 від 17.02.2020) с. Княжичі, НУБІП України (довідка №173 від 25.04.2021) м. Київ, III Міжнародний симпозіум “Освіта і здоров’я підростаючого покоління” (свідоцтво та сертифікат № 089/21 від 11-14.05.2021) м. Київ, Міжнародній академії культури безпеки екології та здоров’я (МАКБЕЗ) (Довідка №12/6 від 12.01.2022) м. Київ, Конотопській спеціалізованій школі I-III ступенів №3 Конотопської міської ради Сумської області (довідка №5-04/10 від 19.01.2022) м. Конотоп, Прилуцькій загальноосвітній школі I-III ступенів №14 Прилуцької міської ради Чернігівської області (довідка №01-16/10 від 20.01.2022) м. Прилуки та ін.

Публікації. Основні наукові результати дисертації дістали відображення у 20 наукових публікаціях, з них 3 статей – у фахових виданнях з публічного управління та 5 тез доповідей на конференціях та симпозіумах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТВОРЕННЯМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

1.1. Систематизація наукових підходів до питання управління здоров'язбережувальними технологіями в освіті

Останні процеси стосовно національного здоров'ям вимагають створення нових механізмів державного управління формуванням здоров'яорієнтувального, здоров'ятворчого та здоров'язбережувального контенту в освіті як складових здоров'язбережувального довкілля.

Медична галузь перетягує на себе проблеми національного здоров'я. Адже без освіти неможливо здійснювати навіть профілактичну діяльність, сформувати навички здорового способу життя, виховувати людину здатну критично ставитись до негативних суспільних явищ, своєчасно приймати доцільні рішення виходу з них.

Свою оцінку здоров'язбережувальних збитків екосистем на основі енергетичних показників дають О.Поступна [263, с. 62-74], В. Подорваний [261, с. 124-126], основи методики комплексної оцінки екологічності систем навколишнього середовища описують [259, с. 17-26]. М. Співак виділяє такі загрози: 1) загрози природного характеру (об'єктивні) – ресурсний та енергетичний дефіцит, глобальні зміни клімату, пов'язані з руйнуванням озонового шару атмосфери, дією «парникового ефекту», перегрівом планети й іншими факторами; 2) конфлікти світового масштабу (суб'єктивні з позицій цивілізації) – цивілізаційне протистояння, насамперед між християнським і мусульманським світом, що може призвести до масштабного конфлікту, а в подальшому – до деградації цивілізації; 3) розповсюдження ядерних технологій і зброї масової ураження, небезпека оснащення такою зброєю терористичних організацій, дії яких контролювати практично неможливо; 4) глобальна терористична мережа; 5) формування нових центрів сили й боротьба між ними за лідерство; 6) бідність у країнах третього світу, погіршення становища середнього класу в країнах «золотого мільярда», що може викликати глобальні соціальні протести [320, с. 536].

Серед природних катастроф на планеті найбільшу загрозу для людського життя несуть землетруси, урагани, паводки та зсуви ґрунтів. Такого висновку дійшла ООН, проаналізувавши індекс ризику смертності від стихійних лих. Найнижчий індекс ризику смертності зафіксовано в Гренландії. Здоров'язбереження як глобальна проблема людства Данії, Естонії та Фінляндії. Найгірші показники – в Бенгальському регіоні, Китаї, Колумбії, Індії та Маямі.

Як повідомляє Deutsche Welle, індекс ризику смертності розраховувався не лише за такими показниками, як кількість загиблих, матеріальні збитки та вірогідність повторення стихійного лиха, й за здатністю країни впоратися з ними. Л.Горяна доводить, що ступінь ризику визначається тим, де живуть люди, де будуються міста, де відкривають школи та лікарні. Враховується також суспільна свідомість, виховання та інвестиції [71, с. 202], [243, с. 64]. Але навіть якщо всі ці заходи реалізуються, стихійні лиха не виключені. Тому політика запобігання катастрофам, а також, менеджмент на випадок лиха необхідні. Індекс ризику смертності від стихійних лих допомагає країнам оцінити ступінь небезпеки і розставити правильні пріоритети в запобіганні катастрофам. Н. Вдовенко констатує, що виклики сьогодення потребують від системи освіти створення умов для відповідного розвитку людського (антропоцентричного та інтелектуального) потенціалу, що є вирішальним фактором забезпечення її якості, доступності та ефективної діяльності. У зв'язку з цим система освіти розвиватиметься в необхідному напрямі тільки тоді, коли враховуватиме попит і пропозиції на освітні послуги (продукти) й орієнтуватиметься на актуальні запити споживачів освітніх послуг та стан їх задоволення. Наразі на планеті немає жодної країни з нульовим ступенем ризику. Тому запобігання стихійним лиха є загальною справою для всіх [52].

Для управління освітою науки терміни «здоров'язбереження» і «управління здоров'язбереженням» нові, недостатньо вживані. Формування і запровадження понять «здоров'язбереження» і «здоров'язбережувальний

простір» та з'ясування їх місця у категоріальному апараті педагогічної науки є необхідними. Цей процес передбачає пізнання об'єктивної логіки реального історичного процесу, закономірностей його відображення у теоріях державного управління, законах їх розвитку. Поняття «управління створенням здоров'язбережувального простору» розкриває як специфіку двох видів розвитку – механізмів державного управління та управлінських рішень їх взаємодію. Як наслідок ми отримуємо синтезоване знання про процеси державного управління створенням системи здоров'язбережувального освітнього простору.

Громадське здоров'я – складна політична, економічна, соціальна категорія, яка поєднує індивідуальне здоров'я громадян, яке залежить від низки політичних, економічних, соціальних та біологічних факторів, що визначають демографічний, соціальний, економічний потенціали суспільства та є фактором національної безпеки, об'єктом соціальної політики держави [33, с.102-106]. За останні десятиліття в Україні відбулися значні зміни у сфері державної освітньої політики з питань забезпечення ЗБЖ молоді. Стратегічні завдання, мета, пріоритетні напрями механізмів державного управління освітою у цій сфері визначені Конституцією України (1997) [162], законами України “Про освіту” [135], “Про охорону праці” [264, 116с]. “Про загальну середню освіту” [130], “Про професійно-технічну освіту” (1999) [264, 116с.], “Про вищу освіту” (2002) [134] та іншими нормативними актами, які наголошують на необхідності забезпечення ЗСЖ молоді засобами освіти.

У той же час, як вважає І. Семенець-Орлова, реалізуючи надважливі задачі щодо модернізації суспільства, освіта покликана бути і найбільш мобільною сферою. В сучасну перехідну епоху такі вище окреслені протилежні вектори освітніх задач призводять до нестійкого становища національної освітньої системи, що часто відчувається як криза [313с.60-75].

Необхідність посилення заходів із формування ЗСЖ молоді підтверджується указами Президента України “Про невідкладні додаткові

заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя” (1999; 2002; 2003), рекомендаціями парламентських слухань, що стосувалися питань формування здорового способу життя української молоді (1995; 2003; 2010), низкою державних програм, таких як “Міжгалузева комплексна програма “Здоров’я нації” на 2002–2011 роки” [279, с.273]; “Загальнодержавна програма підтримки молоді на 2004–2008 роки” [172]; “Державна програма розвитку фізичної культури і спорту на 2007–2011 роки” [275].

Як правило, саме дослідження таких дефініцій як: «управління», «публічне управління», «здоров’я», «охорона здоров’я», «система охорони здоров’я», «публічне управління системою охорони здоров’я» вимагає всебічної оцінки визначення поняття «публічне управління системою охорони здоров’я», а, також, факторів, що призвели до його історичного становлення та розвитку, що висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних учених.

Праці, які присвячені проблемам державного управління, були надруковані у 90-х рр. ХХ ст. такими українськими науковцями, як: В. Бакуменко, О. Валецький, О. Дем’янчук, О. Кілієвич, В. Ребкало, В., В Тертичка, та інші. Вони сформулювали та розробили фундаментальні наукові підходи до державної влади і методологічні основи прийняття громадських рішень, проаналізувавши середовище розробки та впровадження механізмів державного управління[292, 36с.].

Реформа загальної середньої освіти закономірно визнана пріоритетом діяльності уряду на найближчі роки у контексті реалізації реформи з децентралізації влади і посилення інституційної спроможності об’єднаних територіальних громад. НУШ постала основою для об’єднання громад, актуалізуючи потребу в механізмах державного управління управління освітніми змінами не лише на системному, а й на рівні окремого освітнього закладу. Серед основних виділено: підвищення якості навчання; розроблення нових технологій навчання; забезпечення неперервності та

доступності навчального процесу. Вивченням процесів формування кластерів в регіональному масштабі займаються також українські вчені, зокрема П.І. Надолішній, Л. Козак, В. Новицький, І. Войнович, які ґрунтовно досліджують питання поширення науково-виробничої кооперації підприємств у регіональному масштабі [102]. Тому ми погоджуємося з більшістю сучасних науковців в тому, що кластерний підхід є перспективним для освіти в умовах децентралізації управління. А нові тенденції, такі, як розповсюдження дуальної корпоративної моделі; політики надання державної фінансової дотації на підтримку ЗБЗ; різноманітних видів соціального партнерства; конкурентних переваг базових моделей управління; інформації про участь соціальних і бізнес-партнерів в державному управлінні; системи освіти повного дня та професійного навчання на підприємстві; ідей та концепцій європейської освітньої політики. Варто наголосити і на практичних результатах щодо привабливості та доступності сфери освіти, зокрема, найкращий позитивний імідж сфери освіти на Мальті (89% респондентів відзначили його як позитивний порівняно з іміджем повної середньої освіти), у Фінляндії (84%), в Чехії (77%). Середній рівень привабливості сфери освіти (60–68%) було продемонстровано в Болгарії, Румунії, Швеції, Словаччині. Найнижчий рівень привабливості сфери є характерним для Нідерландів (53%), Франції (51%), Угорщини (49%) [9], де пріоритетною є вища освіта.

Аналіз публікацій та сучасних наукових розвідок українських учених дав змогу з'ясувати, що освітній кластер – одна з форм соціального партнерства, що здійснюється на загальнодержавному та місцевому рівнях, в якій важливою умовою є рівноправність, прозорість та довіра між партнерами. В Україні керівники закладів системи П(ПТ)О лише оволодівають навичками складання таких відносин, де кожен учасник кластера – рівноправний партнер, без участі якого неможливе досягнення спільної мети, зокрема, у підготовці конкурентноздатних фахівців.

Таким чином, постала потреба приведення національних євроінтеграційних намірів щодо формування кадрового потенціалу у відповідність з перспективами національного розвитку.

У статті 53 Конституції України задекларовано обов'язок держави забезпечувати розвиток всіх ланок освіти та різних форм навчання. Розпочаті в Україні у 2015-2017 рр. освітні перетворення з етапу ініціації та планування переходять на етап впровадження, що зумовлює активну нормотворчу діяльність у сфері освіти. Норми нового рамкового Закону України «Про освіту» засвідчили розуміння законодавцем того, що дотримання права на освіту без забезпечення розвитку освіти не видається можливим. Тому у згаданому Законі гарантії дотримання таких складових права на освіту, як доступність, рівний доступ та безоплатність, доповнено складовими безперервності та якості. Цим було створено інноваційну рамку для означення вектору послідовного прогресу у освітній сфері та стимулювання на цій основі багатьох соціальних інновацій. Ще більшого юридичного закріплення набули питання демократизації механізмів державного управління освіти і управління освітніми процесами, розвиток самоврядності освітніх закладів, тощо [307, с.1015-1018].

Наші наукові дослідження доводять, що найбільш ефективним, є експертно-функціональний підхід. Цей підхід не тільки описує виконання управліннями різних вертикалей, а й дає можливість програмувати зазначену управлінську діяльність, використовувати отримані дані при проєктуванні діяльності зі здоров'язбереження всіх учасників освітнього середовища та формуванні в них здоров'язбережувальних життєвих навичок.

Функції збереження та зміцнення здоров'я всіх суб'єктів освітньої галузі реально впливають на суть, зміст і характер освіти принципово нові взаємини держави і суспільства, демократизація суспільного життя та ін. Вказані фактори викликають реальну потребу зміни у загальнодержавному управлінні сферою освіти.

Здоров'язбережувальні технології в освітніх установах ще не мають широкого поширення. Велике практичне значення для формування всебічно розвиненої здорової особистості має рішення задачі пошуку і прогнозування нових методів, прийомів, технологій, відповідних форм організації навчальної діяльності та нового її змісту. Зазначене знаходимо у працях знаних вітчизняних і зарубіжних вчених, як М.А. Бірюкова, та ін. [29, с.36-38].

В умовах модернізації освіти одним із головних завдань є збереження і зміцнення здоров'я дітей в процесі їх навчання, але практика демонструє погіршення здоров'я школярів. За роки навчання в школі кількість учнів з короткозорістю, порушеннями опорно-рухового апарату зростає в 5 разів, з психо-неврологічними відхиленнями - в 1,5-2 рази. У спеціальній літературі вживаються такі терміни, пов'язані зі школою, як «шкільний стрес», «дидактогенія». Сучасна масова школа не забезпечує компенсацію типового для сучасних дітей стану фізіологічної та психологічної незрілості. У роботі школи необхідно констатувати наявність такої провідної проблеми: протиріччя між потребою учнів та їхніх сімей, вимогами держави в збереженні і зміцненні здоров'я учнів в школі і негативною динамікою фізичного стану дітей. У дослідженнях В. Бобрицької, Н. Беседи, О.Шиян засвідчено, що роботі школи необхідно констатувати наявність такої провідної проблеми: протиріччя між потребою учнів та їхніх сімей, вимогами держави в збереженні і зміцненні здоров'я учнів в школі і негативною динамікою фізичного стану дітей. Отже, навчання і виховання дитини повинні придбати здоров'язбережувальний характер. Але ні шкільні меблі, ні підручники, ні зошити, ні шкільна екологія, ні навіть шкільна фізична культура не несуть того потенціалу оздоровлення, який допоміг би школяреві бути здоровим[24, 432с.], [37, с.28-30] [343, 150с.].

Виходячи з цього, актуалізується запит на нові підходи до визначення напрямів впровадження механізмів державного управління, стратегічного планування, моніторингу (походження слова моніторинг (monitoring) від

англ. monitor – спостережний, семантичне значення як постійне спостереження за якимось процесом) з метою виявлення його відповідності бажаному результату чи попереднім припущенням реалізації державних реформ.

Досвід розвинених країн засвідчив, що механізми державного управління освітою завжди прогресували синхронно зі змінами в системі державного управління освітою. Завдяки аналізу наукових публікацій встановлено також, що в умовах суттєвого розширення і уточнення меж правового регулювання права на освіту в оновленому нормативному забезпеченні галузі, зростає і відповідальність органів влади щодо забезпечення якості освіти. Наразі важливо, щоб належне наповнення реалізації цих норм на практиці отримало відповідне відображення в спеціальних законах та підзаконних актах (фіксація процедур, (інституційних) форм, механізмів, технологій, джерел ресурсів). Освіта є внутрішньо структурованим соціальним інститутом, що орієнтує різні види навчальної та виховної діяльності на соціальні потреби людства [242; 312]. Надає сталості і визначеності суспільним відносинам щодо передачі соціального досвіду, інтелектуального потенціалу культури.

На думку Д.В. Карамішева, у методології гуманітарного управління інноваціями здійснено розрізнення понять «інновації в освіті» і «освітні інновації». При цьому, освітня інновація як об'єкт управління – процес породження і реалізації освітніх ініціатив учасниками спільної діяльності, становлення їх суб'єктної позиції в цій діяльності та освіті [149, 304с.]. Якість освіти обумовлюється спільною діяльністю учасників практики та залежить від їх залученості в організацію спільної діяльності. Підвищення якості освіти передбачає створення в загальноосвітній школі умов для породження ініціатив і здійснення змін в організації спільної діяльності її учасниками. Ініціювання керівниками закладів змін якості і організації спільної діяльності з дітьми, їх батьками, членами педколективу, працівників їдальні, обслуговуючого персоналу ці ініціативи

характеризують освітні інновації та сприяють становленню полісуб'єктної позиції у спільній здоров'язбережувальній діяльності[119, 480с.],[318, с.47-61].

Ефективність впровадження механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального простору освітньої системи будь-якої країни слід розглядати за трьома рівнями: 1) на рівні особи, яка навчається (це проявляється у реалізованому індивідуалізованому підході до вмотивованого навчання); 2) на рівні організації, що навчається (через організаційний розвиток, що включає безперервне навчання співробітників та управління знаннями організації); 3) на рівні суспільства, що навчається (навколоосвітнє довкілля у суспільстві знань, сприятливе до безперервного навчання організацій та індивідів).

Реформа загальної середньої освіти закономірно визнана пріоритетом діяльності уряду на найближчі роки у контексті реалізації реформи з децентралізації влади і посилення інституційної спроможності об'єднаних територіальних громад. Освіта постала основою для об'єднання територіальних громад, актуалізуючи потребу управління освітніми змінами не лише на системному, а й на рівні окремого освітнього закладу. У нормативному забезпеченні управління освітою з'являються нові ролі, які бажано планувати і втілювати на різних ланках системи освіти. Відтак, нове спрямування змін у освітній галузі, набуття ними характеру системних реформ окреслило потребу здійснення комплексного аналізу проблеми механізмів державного управління управління освітніми змінами та розробки здоров'язбережувальної інноваційно зорієнтованої освітньої політики в теоретичній площині наукової теорії державного управління[234, 64с; 3, с.15-21].

Неврахування складності впровадження процесів змін, в тому числі через теоретичну недоопрацьованість проблеми здоров'язбережувальної освіти, можна визначити однією з причин низької результативності інноваційного наповнення освіти України.

З огляду на важливість реалізації нових загальнодержавних підходів в галузі освіти на основі змін, актуалізується питання підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, які ініціюватимуть та координуватимуть процес перетворень, нести відповідальність за систематичність громадського дискурсу навколо теми освітніх змін управління створенням національного здоров'язбережувального освітнього простору для всіх суб'єктів, які забезпечуватимуть розвиток освіти через нові підходи державного управління здоров'язбережувального освітнього простору в Україні. Проаналізований рівень наукових досліджень виявив недостатню розробленість із зазначеної теми. В результаті проведеного моніторингу знань отримано дані якості володіння готовності управлінських кадрів різних вертикалей щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій [37, с. 28-30]. Дослідження елементів, факторів, умов і механізмів державного управління розвитком у різних сферах людської життєдіяльності дозволяє виробити загальну стратегію майбутніх перетворень, сформулювати відповідні рекомендації, дати соціальний прогноз позитивних змін [110, с. 15-35], [255].

У сучасних наукових дослідженнях існують значні розбіжності у тлумаченні таких понять, як «здоров'язбереження, самозбереження, безпека, якість життя», «рівень життя», «здоровий спосіб життя». З огляду на інтенсифікацію економічних перетворень, існує необхідність глибокого наукового осмислення методології моніторингу якості життя та використання його як каталізатора соціально-економічного розвитку освіти, опрацювання ефективних механізмів соціалізації державного управління на основі системи показників. С. Єфіменко, В. Єфімова стверджують, що одним із основних критеріїв благополуччя суспільства є стан здоров'я населення. Гарне здоров'я є найбільше соціальне благо, оскільки воно задовольняє базисну життєву потребу людини, рівень якої залежить від реальних соціально-економічних умов, ступеня задоволеності ними і інших соціально - пріоритетних потреб. У всіх цивілізованих країнах, здоров'я

нації визнається найважливішою соціальною цінністю, що характеризує рівень соціального розвитку країни. В зв'язку з цим проблема зміцнення здоров'я населення є одним із пріоритетних у діяльності державної влади. Здоров'я має великий вплив на якість трудових ресурсів, продуктивність праці, а отже і на динаміку економічного розвитку суспільства. В умовах переходу до переважно інтенсивного типу розвитку виробництва, поряд з іншими якісними характеристиками робочої сили (освіта, професійна орієнтація), здоров'я набуває роль провідного чинника економічного зростання [123, с.17-24], [124, 146 с.].

У дослідженнях О. Федько розглянуто вплив ставлення та поведінки людини щодо самозбереження на самооцінку здоров'я можна охарактеризувати як незначний в усіх спільнотах. Найвищим він є для самолікування, найнижчим – для самопрофілактики. Важливо зазначити, що у розвинутих країнах Європи і в Україні нераціональна самозбережувальна поведінка погіршує суб'єктивний статус здоров'я. Для постсоціалістичних країн Східної Європи ця тенденція зберігається лише стосовно самодопомоги, у той час як існуюча тут культура самолікування та самопрофілактики чинить позитивний вплив на суб'єктивне здоров'я [333, с. 102-106], [70, с. 35-37].

Формування та реалізація державної політики у сфері освіти, окремі аспекти управління освітою висвітлені в працях, Д. І. Дзвінчука, С. В. Крисюка, В.І. Лугового, Т.О. Лукіної, та ін. Незважаючи на значний науковий та практичний інтерес до окресленої предметної галузі, *невирішеною частиною проблеми є дослідження механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України, котрі потребують свого використання в практиці державного управління* [96, с. 20-25], [1174], [186], [185]. Таким чином, розв'язання дилеми – чи залишатиметься поняття «механізми державного управління» лише абстракцією теорії державного управління, чи воно повинне легалізуватися як нормативно-правове поняття, що, відповідно, потребує

розроблення рекомендацій зі встановлення організаційно-правових основ формування і функціонування механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України. Із загального підходу до аналізу механізмів державного управління, С. Гончаренко рекомендує розглянути механізм управління галузевою системою охорони здоров'я як сукупність п'яти основних (рівнозначних) механізмів: організаційного, адміністративного, правового, інформаційного та фінансового. За його словами, для аналізу та вибору стратегії держави щодо побудови системи охорони здоров'я всім цим механізмам потрібно взаємодіяти між собою та бути адаптованими до конкретних суспільних потреб та можливостей [68].

За свідченням О. Говорко О. у Стародавній Греції таблиці, складені за надгробками IV ст., засвідчили той факт, що середня тривалість життя становила не більше 20 років, а в різних європейських країнах, у період з XIII по XVIII століття, вона складала від 20 до 40 років. Постійно висока смертність (40-50 душ на 1000 населення) зросла в кілька разів під час спалахів чуми, холери та через неврожайність, що призвели до летальних випадків [65, с. 61].

В епоху просвітництва, у XVII-XVIII ст., у Європі Д. Локк і Ж.-Ж. Руссо запропонували нові підходи до вирішення проблем щодо збереження здоров'я. Д. Локк розробив систему освіти джентельмена зі здоровим духом у здоровому тілі. Методика вченого базувалася на єдності фізичної, розумової та психічної складових здоров'я через фізичне виховання, формування сильного людського характеру та гнучкого розуму. Ж.-Ж. Руссо розробив теорію природного виховання, що відіграла прогресивну роль у збереженні здоров'я покоління того часу через загартовування та обмеження у їжі. Таким чином, філософія тих часів остаточно залучила людину до природного світу, привела докази, що розум допоможе вплинути на покращення здоров'я із найкращого боку. Ф. Аквінський, Н. Макіавеллі у своїх працях наполягали на збільшенні чисельності працездатного,

здорового населення. Ф. Аквінський вважав, що суспільство стає багатшим, коли кількість працездатного населення зростає. У праці «Утопія» Т. Морр звертає увагу саме на збільшення населення, висловлює підтримку максимальному значенню чисельності міст, розумному розселенню, регулюванню шлюбів та чисельності сімей.

Вплив ставлення та поведінки щодо самозбереження на самооцінку здоров'я можна охарактеризувати як незначний в усіх спільнотах. Найвищим він є для самолікування, найнижчим – для самопрофілактики. Важливо зазначити, що у розвинутих країнах Європи і в Україні не раціональна самозбережувальна поведінка погіршує суб'єктивний статус здоров'я. Для постсоціалістичних країн Східної Європи ця тенденція зберігається лише стосовно самодопомоги, у той час як існуюча тут культура самолікування та самопрофілактики чинить позитивний вплив на суб'єктивне здоров'я. До людського капіталу можна віднести цінність життя, професійну орієнтацію, досвід людини, а також його здоров'я - все це може приносити дохід (віддачу), що є умовою при прийнятті рішень про вкладення інвестицій в ці складові. Дослідники, котрі займаються проблемами здоров'я, пропонують розглядати людський капітал, що складається принаймні з трьох компонентів: вітальної (життєвої), соціальної і духовної. Перша складова - вроджена - то є «багатство», яке людина отримує при народженні (або фізичний капітал). Соціальний капітал людина накопичує впродовж життя, в тому числі за рахунок соціальних витрат держави (освіта, охорона здоров'я, соціальні виплати і т.п.). Духовний стан формується індивідом через його внутрішнє життя шляхом самовдосконалення (мистецтво, музика, релігія та ін.) [1]. Здоров'я індивіда (фізична, соціальна і психологічна) - це складова його життєвого ресурсу. Частиною здоров'язбереження є фізичний стан. Розглядаючи фізичний стан в якості однієї з самостійних складових (це розводить його з людським), інкорпорованим станом якого є здатність до праці. За оцінками Світового банку, в 192 країнах світу на частку фізичного капіталу (накопичені

матеріально-речові фонди) припадає в середньому 16% загального багатства, на частку природного капіталу - 20%, на частку людського капіталу - 64%, в Німеччині, Японії та Швеції рівень останнього досягає 80. У Росії велика частина - це природні ресурси (72%), а на фізичний і людський капітал припадає лише по 14%.

В Україні 48% - природні ресурси, а 52% - інший капітал. Не набагато краще у нас і показник тривалості життя. Вона у нас за даними, наведеними ПРООН, становить лише 67,7 років. Це дещо менше, ніж ті, що не викликають сумнівів, наші національні показники - 68 років. Уже в 11 країнах світу тривалість життя перевищує 80 років, ще в 36 країнах вона перебуває в інтервалі між 75,1 і 80,0 роками і в 50 - між 70,1 і 75,0. Україна за цим показником навіть з урахуванням наших національних даних лише на 110 місці. З країн Європи показник тривалості життя нижче, ніж в Україні, лише в Росії (65,0) [320].

Як уже зазначалось, здоров'язбереження – вічна проблема людини, тема її мрій, надій та сподівань. Упродовж багатьох віків ідея здоров'я була невіддільна від сфери медицини. Проте в останні століття медицина все менше займалась здоров'ям як таким, а більше – хворобами, точніше безмежною кількістю людських хвороб. Надто високим (у порівнянні з економічно розвиненими країнами світу) в Україні є рівень захворюваності населення на тлі значного поширення чинників ризику захворювань, передусім, шкідливих звичок, обумовлених способом життя, зокрема: тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотиків, ризикована сексуальна (і не тільки сексуальна) поведінка у поєднанні з недостатнім та незбалансованим харчуванням, несприятливими умовами праці (в разі наявності такої), моральним і психічним навантаженням, гіподинамією, поганими матеріально-побутовими умовами, низьким освітнім та культурним рівнем тощо. Як наслідок, високий рівень соціально детермінованої захворюваності та смертності населення стали вже звичною ознакою сучасної демографічної динаміки. Вже зараз в Україні

спостерігається найвищий рівень депопуляції в Європі, а у найближчому майбутньому, як свідчать результати дослідження Світового банку “Основні причини високого рівня смертності в Україні” (2010). Україні загрожує демографічна криза через високий рівень смертності працездатного населення у ранньому віці.

Констатуалізація змісту історико-наукових джерел засвідчує, що управління системою освіти потребує системних змін і якісно нових підходів, пошуку альтернативних шляхів реформування організаційно-економічного механізму освіти, розробки нових моделей взаємодії механізмів державного управління для збереження працездатного населення. Адже, бажано зауважити, що механізми державного управління освітою, які існують, сьогодні, у нашій державі, не відповідають його сучасним змінам.

Проаналізуємо наукові підходи до визначення поняття «освіта». Так, освіта – дефініція, яку без системного підходу складно досягнути. Як підсистема цивілізаційної системи і система нижчого порядку, освіта є багатоаспектним суспільним явищем. Низка вчених у своїх працях щодо соціальних систем вказували: «Поняття системи настільки значимо для науки, що на рівнях високої теоретичної спільності без цього поняття наука існувати не може. Якщо у взаємозалежності компонентів не існує одноманітності, то не існує ніякої наукової теорії» [10].

Сьогодні, можливість здобуття якісної освіти продовжує залишатися однією з найбільш важливих життєвих цінностей громадян, рішучим чинником соціальної справедливості та політичної стабільності. В Указі Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Наукові доробки на тему управління змінами в освіті, а саме механізми державного управління здоров'язбереження викликають інтерес у колах зацікавлених дослідників, авторські знахідки дисертантки стали основою дослідження [313, с. 60-75]; [298]. Кардинальне реформування системи освіти, вимагає

модернізації (осучаснення) механізмів державного управління. З наукової точки зору зазначене можна визначити як цілеспрямовану взаємодію державного управління вітчизняною системою освіти щодо диференціації та трансформації регулювання організації здоров'язбережувального освітнього простору з метою переведення його на більш високий рівень розвитку в галузі здоров'язбереження [73, с.22-123; 124, с. 57-60; 196, с.399-406; 320; 327, с.12].

У контексті до нашого дослідження нам імпонує класифікація механізмів державного управління освітою І.Семенець-Орлової, Є. Чернишової [311, с.91-100 с.; 340, 80 с.]. Правове забезпечення публічного управління освітою знаходимо в наукових працях О. Пархоменко-Куцевіл. Державні кваліфікаційні рамки управління освіти на міждисциплінарному рівні розкриті в дослідженнях академіка В. Лугового [258; 186].

Удосконаленню системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів системи освіти, підвищення їх управлінської культури; підвищення відповідальності сім'ї за освіту та виховання дітей присвятила Г.М.Тимошко [330, с. 36].

У контексті нашого дослідження ми знайшли вплив іміджу керівних кадрів на загальний рівень авторитету освітньої установи чи закладу освіти у науковому розділі колективної монографії Міжнародної академії культури безпеки, екології та здоров'я Л.Г. Горяної, М.Кириченка [73, с.122-123].

Освіта, особливості підготовки управлінських кадрів в освіті висвітлена у нових докторських дисертаціях Є. Чернишової, З. Рябової, Т. Сорочан, В. Олійника [340; 303; 318; 225]. Г. Кумарина наголошує, що до педагогіки увійшло нове поняття - «діти ризику шкільної дезадаптації», що «пограничні недоліки психічного розвитку далеко не завжди мають біологічну етимологію (причинність), часто вони прямо співвідносяться з особливостями соціального середовища, дефектами виховання». Г. Ф.

Кумарину вказує на усвідомлення необхідності посилення ролі школи і педагогів у збереженні здоров'я учасників освітнього простору закладів освіти. На цей же факт звертали увагу знані учені світу [155 с.48-72]. Розвиток ринкової економіки, спрямованість України на демократичні перетворення, що зумовлює зміну пріоритетів соціального буття людини в сучасному суспільстві, вимагають наукового пошуку нових, ефективних механізмів управління, які сприяли б відповідним змінам людських відносин, розвиваючи вміння жити й орієнтуватися у постійно змінюваному середовищі існування людини. Без оволодіння спеціальними технологіями державного управління керівникам часто не вдається реалізувати задуми інноваційних перетворень, оскільки, інноваційні процеси, як об'єкт управління, якісно відрізняються від навчально-виховних процесів і вимагають інших методик реалізації управлінських функцій.

Адже захоплення новими формами без принципової зміни процесуального змісту державного управління, відсутність чіткої програми концептуальних перетворень призводять до висновку, що часом йдеться не про фрустрації інновації як такої, а про «симуляції нововведень», помилкових спробах ототожнити інновації з досвідченою роботою [234]. Практика дозволяє зробити наступний висновок: освітня установа знаходиться на різних етапах нововведень. Наприклад, полісуб'єктний алгоритм створення здоров'язбережувального освітнього простору [233].

Існують відмінності в інтенсивності переходу від застарілого альянсу державного управління станом освіти до оновлених механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України. Зазначене відзначається нерівномірністю розподілу інновацій за різними напрямками (близько 60% всіх інновацій здійснюються в змісті освіти, у формах і методах навчання та виховання). Всі ці процеси тісно взаємопов'язані з оновленням кваліфікаційних рамок державної управлінської структури освітнього простору, тому що, якщо не реформується система управління, то відповідно виникає ряд досить

серйозних перешкод на шляху реалізації нововведень. Бажано визнати, що цей аспект управлінської діяльності в галузі управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору найменш досліджений [307, с.1015-1015]

Результатом реалізації індивідуальної здоров'язбережувальної траєкторії особистісно-професійного самовдосконалення педагогічного працівника є осмислення педагогічним працівником своєї професійної позиції і вибудовування власної траєкторії професійного самовдосконалення [121; 72]. У кожному конкретному випадку побудови індивідуальної траєкторії особисто-професійного самовдосконалення педагогічним працівником будь-якої категорії може бути розроблена інша структура, залежна від мети, яку ставить перед собою педагог у своєму професійному зростанні. Таким чином, варіативність, зміст індивідуальної траєкторії професійного самовдосконалення визначається структурою цілей, які він ставить перед собою в процесі підвищення кваліфікації. З цією метою першочергово виступають новітні державні вертикалі публічного управління в освіті. Вищевказане вимагає готовності управлінських кадрів впроваджувати здоров'язбережувальні механізми державного управління в освітній простір.

Таким чином, головним критерієм, що визначає цілі, завдання і структуру індивідуальної здоров'язбережувальної траєкторії особистісно-професійного самовдосконалення державних управлінських кадрів в процесі є потреби та мотиви створення механізмів державного управління. Іншими критеріями в нашому дослідженні виступають провідні елементи в структурі формування готовності державних службовців до професійного самовдосконалення, розвиток яких може служити показником розвитку як окремих компонентів, так і досліджуваного в інтегральній освіті в цілому: пізнавальний інтерес і рівень теоретичних знань про здоров'язбережувальні компоненти педагогічних технологій; особистісно-значимий сенс методик управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій як

педагогічних інновацій; рівень сформованості системи технологічних умінь, необхідних для успішного застосування педагогічних інновацій; педагогічних діагностик: проектувальних, конструктивних, організаційних, комунікативних; сформованість позиції рефлексивних навичок організації застосування здоров'яформуючих, здоров'ятворчих та здоров'язбережувальних технологій серед усіх учасників освітнього середовища у закладах освіти України.

Здоров'язбережувальні управлінські технології - це сукупність умов, засобів, форм, методів, прийомів, способів навчальної діяльності. Фактично це алгоритм, який сприяє формуванню позитивних емоцій (стосунків) в освітньому просторі.

Розглянемо етимологію походження поняття технологія (від *τεχνολογια*, що походить від *τεχνολογος*; *τεχνη* — майстерність, техніка; *λογος* — (*тут*) передавати) — («корпус») про способи (набір і послідовність операцій, алгоритм, їх режими) забезпечення потреб людства. Якщо звернутися до семантики визначення “технологія”, до його споконвічного значення, то можна дійти висновку, що вона полягає в тому, щоб розкласти на складові елементи, процес досягнення будь-якого результату. Поняття технологія нами застосоване у досягненні, прагненні управлінського результату в удосконаленні механізмів державного управління у сфері освіти. Генезис появи поняття технології свідчить, що загальний рівень розвитку та суми технологій — технологічний уклад, є важливою складовою педагогічної управлінської культури, що істотно (визначально) впливає на сталість розвитку державного управління створенням здоров'язбережувального простору України. Відтак вищезгадане є однією з найхарактерніших визначальних рис.

Не дивлячись на наукову розробленість та інтереси учених, коло питань щодо механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України потребує більш глибокого вивчення значущості для усіх суб'єктів, які зайняті у зазначеній сфері діяльності. Проте, наукова

розкиданість інтересів учених кола питань, щодо механізмів державного управління захистом здоров'я економічно активного населення потребує більш глибокого вивчення значущості для суспільства категорії працюючих громадян; різних форм і методів соціального захисту; вивчення втрат і втрачених переваг підприємствами, регіонами від не виходів на роботу, в зв'язку з хворобою, інвалідністю, передчасною смертю та іншого.

Таким чином, механізми державного управління організації загальнодержавного управління створенням освітнього здоров'язбережувального простору України є інноваційним процесом.

На сучасному етапі, в освітній системі, на основі глибокого комплексного критичного аналізу всіх сторін і аспектів її діяльності, з урахуванням передбачення можливих наслідків нововведень, постає як проблема, обґрунтування наукової основи освітніх змін як об'єктів впровадження механізмів державного управління загальнодержавного управління освітнім простором, надання характеристик тенденційності механізмів державного управління освітніми змінами на засадах відкритості, колегіальності, демократичності, здоров'язбережувальних підходів. Визначено впровадження підходу широкого залучення громадськості до управління розвитком освітньої системи принциповою зміною парадигми управління розвитком галузі, що вимагає якнайшвидшого осмислення з боку вчених, педагогів і практиків. механізми державного управління покликані позитивно впливати на процеси освітніх змін що можуть бути впроваджені як наслідок інших соціальних, економічних інновацій та розвиватися на рівні освітніх закладів за логікою збалансованих теорій розвитку організацій (як реакція на екзогенні імпульси впливу) процесу, виявлення спільних і відмінних рис у структурі освіти цих країн та значення використання їхнього досвіду в реформуванні освітньої сфери для України; структурно-функціонального аналізу – для з'ясування структури та функцій органів державного управління у галузі вищої освіти; контент-аналізу вітчизняних і зарубіжних нормативно-правових актів у галузі загальнодержавного управління освітою для уточнення поняття “механізми державного управління створенням здоров'язбережувального простору освіти

України”; статистичного аналізу – для виявлення кількісних параметрів функціонування здоров’язбережувального простору освіти України; моделювання та прогнозування – при розробці основних концептуальних положень управління створенням здоров’язбережувального простору освіти України” на різних вертикалях загальнодержавної влади; вітчизняні документи, що стосуються освіти, насамперед, закони України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про вищу освіту”, Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та Концепція Загальнодержавної програми „Здоров’я – 2020: український вимір”. Водночас констатувальний аналіз свідчить про існуючий низький рівень загальних показників здоров’я дітей і підлітків, розповсюдженість соціально небезпечних хвороб, ВІЛ/СНІД, високий рівень алкоголізації та наркотизації, репродуктивного здоров’я, потребує нової стратегії розв’язання питань збереження здоров’я, основою якої повинні слугувати сучасні технології сприяння збереженню, зміцненню та формуванню здоров’я через освіту, які пропонуються ВООЗ [36, с.3-6]; [343, с.30-33].

Теоретичні джерела, досвід міжнародних проектів, спрямованих на збереження та формування здоров’я молоді, зарубіжних профілактичних програм для школярів, практичного досвіду роботи шкіл сприяння здоров’ю в Україні та за кордоном, власні наукові дослідження в галузі вікової психофізіології та валеології. Враховані ідеї українських та зарубіжних діячів щодо цивілізаційного та культурологічного підходів до аналізу феноменології здоров’язбереження; поліпарадигмальна методологія сучасного дослідження, яка включає системно-синергетичний, контекстний, особистісно орієнтований, діяльнісний, акмеологічний, холістичний і здоров’язбережувальний підходи до освіти; наукові уявлення про біопсихосоціальний феномен людини; ідеї гуманізації освіти як чинника розвитку індивідуальності, соціальної відповідальності та забезпечення готовності управлінських кадрів до професійної діяльності; принципові положення міжнародних і вітчизняних документів щодо здоров’язбережувальної діяльності управлінських кадрів.

У ході констатувального аналізу дисертаційного дослідження використовувалися різні підходи, що дозволило розглянути досліджувані проблеми у взаємозв'язку і розвитку (дослідження змісту державного управління і регулювання); основою всієї дисертаційної роботи є системний підхід, який використовувався для вирішення більшості завдань дослідження на всіх його етапах. Для вивчення законодавчих актів і нормативних документів застосовувалися системно-аналітичний метод та метод контент-аналізу. Ідеї здоров'язбереження в контексті європейських пріоритетів, представлено основні фактори впливу на здоров'я людей в цілому, і школярів, зокрема. Україна належить до країн Європейського регіону із незадовільними показниками здоров'я, низькими показниками середньої очікуваної тривалості життя. В останніх документах наголошено, що виховання громадянської свідомості у ставленні до здоров'я є не лише особистим питанням, а й надбання суспільства, і поступово стає завданням системи освіти. Здоров'я молоді, її фізичний і психологічний розвиток, соціально-психологічна адаптація визначаються умовами життя і, значною мірою, умовами життя в освітньому середовищі закладів освіти.

Інтеграційної освіти, центром якої є науковий світогляд, практична діяльність і поведінка, що сприяє збереженню та зміцненню здоров'я всіх учасників освітнього простору.

Ми у процесі своїх наукових розвідок актуалізували питання управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій в освітній процес з метою збереження усіх суб'єктів освітнього простору: здоров'я дітей і молоді, працездатного дорослого населення; усвідомлення педагогічними, науково-педагогічними працівниками відповідальності за збереження власного здоров'я як суспільної цінності та здоров'я дітей і молоді як перспективи суспільно-економічного розвитку країни.

Ідея запровадження терміна «здоров'язбереження» в освітній простір та формування зазначеного напрямку в державне управління здоров'язбережувальною освітою в Україні виникла реакція на глобальні проблеми та загрози, що постали перед людством. Реалізація цілей сталого

розвитку ХХІ століття – це своєрідна спроба закликати здоров'я і наукову еліту об'єднати зусилля задля розв'язання глобальних проблем, спрогнозувати майбутнє людства, дати адекватні відповіді на виклики глобалізації, поєднати два «розуми» – державний і науковий, які переживають соціально небезпечний розрив [327, с.13-88].

Сьогодні, особливе занепокоєння викликає проблема професійного здоров'я, що виникає у зв'язку з несприятливими умовами педагогічної праці (напругою, перевантаженнями, стресами, конфліктами, фрустраціями і т.д.), які можуть спонукати не тільки професійній деформації особистості, але й у крайніх випадках, професійні захворювання і смерть. Ось чому потрібен новий підхід до теорії, практики й організації збереження здоров'я всіх суб'єктів освітнього простору. Це стосується перш за все до методології забезпечення здоров'я педагога, від якого у великій мірі залежить здоров'я підростаючого покоління, тобто майбутнього країни.

Результати соціологічних досліджень показали, що різке погіршення здоров'я учнів здебільшого визначається невротизуючим середовищем, створюваним, крім іншого, і вчителями. Як професіональна група, вчительство відрізняється вкрай низькими показниками фізичного і психічного здоров'я, і ці показники знижуються в міру збільшення стажу роботи в навчальному закладі.

Здебільшого педагоги не тільки недостатньо залучені в систему збереження і відновлення власного здоров'я, але ще є і недостатньо компетентними в питаннях охорони здоров'я.

Дезадаптуючими факторами є соціальна незахищеність, непрестижність учительської професії, труднощі професійної міжособистісної взаємодії у конфліктогенних ситуаціях, інформаційні перевантаження, багатофункціональність соціально-відповідальної діяльності (зазначене пояснює сучасне негативне явище “педагогічний булінг”). Зазначене проявляється, зокрема, в несприятливому для здоров'я способі життя та поведінки на робочих місцях(шкільні неврози, дидактогенія, авторитаризм, що переходить у педагогічний булінг.

У контексті нашого дослідження актуальним є підхід Г. Мешко, Н. Водоп'янової і О. Старченкової, які розглядають емоційне вигорання як стрес-синдром, тобто сукупність симптомів, які негативно впливають на працездатність, самопочуття та інтерперсональні відношення суб'єкта професійної діяльності.

У ході дослідження серед педагогічних працівників різних категорій нами було проведене анонімне анкетування, в якому брали участь 30 осіб. В анкеті було єдине запитання: «Скільки Ви маєте проблем зі здоров'ям?». Треба було обвести необхідну цифру в таблиці 1.

Результати анкетування яскраво засвідчили, що здоров'я педагогічних працівників знаходиться у критичному стані.

Таблиця 1.1

1	2	3	4	1	2	7	8	9	10
----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------

Тільки двоє із 30 осіб у групі обвели 2-3 проблеми, а більшість - 8-10 проблем. Виявлені результати доводять необхідність звернення особливої уваги в системі освіти збереження здоров'я педагогічних працівників.

Для того щоб з'ясувати, як педагогічні працівники оцінюють свій стан здоров'я, приналежність до здорового способу життя наведені у табл.2, оцінювання власного здоров'я ми також провели анонімне анкетування з метою виявлення здатності до самооцінки свого фізичного здоров'я ми задали лише одне запитання: як ви оцінюєте своє здоров'я? В анкетуванні взяли участь три групи (81 осіб).

Таблиця 2.1

Рівні самооцінки здоров'я, залучення до здорового способу життя, знань свого фізичного стану

Рівні	Контрольна група (к-ть)	Експериментальна група (к-ть)
1. Оцініть Ваш стан		

здоров'я		
а) добре	25	26
б) задовільне	35	36
в) важко відповісти	21	19

Результати аналізу, що наведені у таблиці 2 засвідчили, що більшість педагогічних працівників відповіли «задовільно». Це підтвердило попереднє дослідження. Педагогічні працівники недостатньо приділяють бажаного ставлення до власного здоров'я.

Вивчення стану проблеми готовності вчителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я у педагогічній теорії і практиці дало змогу виявити суперечності між:

— високими вимогами професії до рівня здоров'я педагогів і низькими показниками психічного, фізичного та соціального здоров'я вчителів як професійної групи;

— об'єктивною потребою суспільства у збереженні та зміцненні здоров'я учителів та особливостями організації навчально-виховного процесу, носять здоров'язатратний характер, недостатнім є упровадженням сучасних здоров'язбережувальних технологій у практику післядипломної підготовки, зокрема у міжкурсовий період;

— соціальними потребами у вихованні здорового покоління і недостатнім рівнем усвідомлення учителями цінності професійного здоров'я для здоров'язбережувальної спрямованості навчально-виховного процесу у школі;

— потребами сучасної школи у фахівцях з належним рівнем професійного здоров'я і недостатньою розробленістю теоретичних основ і технології підготовки учителів-практиків до його збереження та зміцнення;

— необхідністю створення здоров'язбережувального освітнього середовища у системі управління та відсутністю в управлінських кадрів чітких орієнтирів та реальних можливостей для реалізації педагогічних здоров'язбережувальних

технологій [69]. Таким чином, у наш час склалися певні теоретичні та практичні передумови для розв'язання проблеми управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій у системі післядипломної педагогічної освіти.

З впровадженням здоров'язбережувальних технологій педагоги пов'язують позитивні зміни у шкільній освіті: підвищення працездатності учнів на уроці, зниження рівня захворюваності серед учнівського колективу, попередження адиктивної поведінки школярів [241].

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження державного управління створенням здоров'язбережувального простору освіти

Дослідження проблеми впровадження механізмів державного управління управлінням галуззю охорони здоров'я зумовило необхідність проаналізувати наукові тлумачення основних категорій, понять і термінів у даній сфері. З цією метою, насамперед, проаналізуємо дефініції самого поняття “категорія” в УСЕ Універсальний словник-енциклопедія / гол. ред. М. Попович. – К. : Ірина, 1999. – 1551 с. Без чіткого аналізу поняття “освіта”, “школа” категоріально-понятієвий апарат дослідження буде не повним. Розуміючи, що поняття та терміни це мова науки, звернемось до тлумачення згаданих у параграфі термінів. Обґрунтування і формування дефініції того чи іншого поняття, явища свідчить, що чіткість розуміння суті понятійно-категоріального апарату має незаперечне методологічне значення для встановлення тенденцій та закономірностей науки про державне управління [116]. Першим серед тих, хто займався спеціальним дослідженням прийомів, підходів і законів правильного мислення, доказів, утворення понять та виведення з них нових суджень, отримуючи при цьому нові знання, історики називають учня Платона – видатного давньогрецького філософа і вченого-енциклопедиста Аристотеля (384–322 рр. до н.е.). Його думка про те, що шлях до сутності явища лежить

через його визначення, відома і поділяється вченими всього світу або процесу – одна з найскладніших процедур наукового дослідження [там само]. Поширена навіть думка про те, що правильне тлумачення наукових понять вирішує майже половину наукового завдання [115].

Існує понад 500 визначень поняття освіти [115].

Ретроспективний аналіз доводить, що поняття «школа» - походить від давньогрецького кореня *scholazo* було зовсім іншим - «дозвілля, відпочинок». Однак це дозвілля не було пустим - воно мало на увазі філософські бесіди у вільний від роботи час. Поступово у філософів з'явилися постійні учні, і категорія зазначеного поняття стало позначати навчальний процес. А коли виникла необхідність в спеціальних приміщеннях для навчання дітей, їх в данину за цією традицією теж назвали школами. Але освіті, нагадаємо українську етимологію поняття (освіта ось *vita* - це життя).

Системний аналіз понятійного апарату проблеми аксіологічного забезпечення механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального простору України, окресленого рамками запропонованого дослідження, тобто формування засобами державного управління нової системи суспільних цінностей для покращення, в кінцевому підсумку, стану індивідуального та популяційного здоров'я, бесіди, анкетування державних службовців, керівників закладів освіти, слухачів НАДУ переконливо свідчить, що потребують уточнення і розкриття сутності такі категорії: “здоров'яхбереження”, “здоровий спосіб життя”, “культура здорового способу життя”, “соціальне відторгнення”, “соціальне залучення”, “узгодженість політики щодо здоров'я населення”, “реформування галузі охорони здоров'я”, “ідеологія здоров'я”, “державна механізми в сфері освіти».

Категоріальний аналіз проблеми в науковій літературі дали змогу уточнити поняття “механізми державного управління управлінням освітою” як організовану самотійну частину загального процесу державного управління, яка включає цілеспрямоване вироблення, прийняття та реалізацію організуючих, регулюючих, координуючих, контролюючих і мотивованих впливів на сферу освіти. Ці теоретичні моделі та виміри

механізмів державного управління освітою дають можливість визначення певної логіки пізнання її необхідних умов для вивчення концептуальних засад формування й здійснення державної освітньої політики в Україні.

Ключовий аспект проблеми – здоров'я як самоцінність в етиці егоцентризму. Хоча здоров'я в цьому контексті – ніби найвища цінність, але в реальному житті ми, в кращому випадку, маємо справу з вузьким, однобічним підходом – з абсолютизацією культу тіла на противагу духовній самопобудові особистості. У валеофілософії, як уже наголошувалося, розглядаючи здоров'я як одну з ключових життєвих цінностей, пропонується принципово інший підхід до розуміння здоров'я як сутнісної характеристики людини.

У понятті здоров'я ми вбачаємо сукупність властивостей організм людини у взаємодії із впливом з боку довкілля, які гарантують оптимальний розвиток розкриття всіх позитивних властивостей особистості, таланту й обдарованості, забезпечення фізичної та інтелектуальної працездатності на максимально тривалий термін життя. Тут поєднуються проблеми особистості, а також суспільні, державотворчі, планетарні. Збереження здоров'я – це збереження життя особистості, роду, родини, народу на Землі, і головною умовою фізичного здоров'я є знання і виконання законів єдності, духовності і любові як найвищої лікувальної сили.

Отже, здоров'язбереження – кінцевий результат та інтегральний ефект багатьох складових людського життя. Тут важлива і ставка на здоров'я як на цінність, і “якість життя”, котре забезпечує суспільство. Разом з тим, якщо підійти до поняття здоров'я в широкому загальнокультурному розумінні, то стане очевидним, що воно виступає як певний інтегральний критерій для оцінки способу життя людини, правильності або помилковості обраного шляху в житті.

Наступний ракурс аналізу згаданого феномена – спроба розгледіти здоров'язбереження через призму категорій “ціль – засіб”. Очевидно, що в різних типах здоров'язбереження може поставити і як ціль, і як засіб, і як самоцінність. В сучасній цивілізації здоров'язбереження нерідко стає об'єктом

комерціалізації, коли люди розглядають його як засіб збагачення, як спосіб заробітку.

Поняття «публічне управління», «державне управління» та «механізм державного управління» все ще залишаються недостатньо дослідженими у вітчизняній науці [115, 1040 с.].

Етимологія терміна «публічний» походить від латинського слова *public* громадський, популярний. Ю. Кобилянський слово *publicus* тлумачить у своєму латинсько-українському словнику як «привселюдний, гласний, громадський, державний». Поняття «публічний» у словнику іншомовних слів визначається як відкритий, гласний, суспільний. Також, декілька значень слова «публічний» надає Новий тлумачний словник української мови, а саме: □ такий, що відбувається у присутності людей, громадськості (гласний, громадський, публічний, відкритий); призначений для загального відвідування, користування (громадський, загальнодоступний, суспільний); розрахований на широке коло обговорення громадськості.

Семантика поняття «публічний» В. Даль одержав зі значення власне терміна «публіка» (від лат. *publica* – суспільство, громадянство, спільнота) та надав йому тлумачення такого як: загальновідомий, народний, всенародний, організований для широкого загалу, такий, що всім належить. О. Кілієвич перекладає англійське слово *public* на українську мову як «колективний, спільний, громадський, державний» У словниках та енциклопедіях термін «громадськість» вживається у контексті таких понять як: «державна влада» (суспільно-політична влада), «публічне право» (сукупність правових норм різних галузей права, що регулюють суспільні відносини у сфері державної влади) тощо [333, с. 11; 115, с. 1040с.]. Щодо Конституції України, то відповідно до статті 5 зазначається, що «народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування». Таким чином, коли ми говоримо про державну владу, ми маємо на увазі владу, основою якої є люди. Говорячи про державне управління, ми маємо на увазі уряд, у роботі якого беруть участь люди.

На думку ряду вчених, термін «публічний» глибший, ніж термін «державний» і включає такі його визначення як: «громадський, національний, комунальний, відкритий». Тому, при вживанні терміна «публічний» у сфері державного управління, ми маємо на увазі те, що належить до адміністративного апарату, до діяльності органів влади, органів місцевого самоврядування, тобто, щось суспільне, те, що, в цілому, належить народу. В цьому розділі потрібно систематизувати наукові підходи до понятійно-категоріального апарату. До системи понять даного дослідження відносяться: «механізм», «механізм державного управління», «здоров'язбередження», «освітній простір».

Так, поняття «механізми державного управління» аналізується як складна система, призначена для впровадження практики державного управління та досягнення її визначених цілей, яка має конкретну структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим та інформативним забезпеченням. Тобто, публічне управління є компонентом публічного адміністрування (врядування), метою якого є розвиток держави, що базується на засадах демократії із використанням ефективних сучасних методів управління та технологій, які спрямовані на забезпечення громадян стандартами життя світового рівня. Публічне урядування означає вироблення і здійснення публічної політики, саме так зазначено в енциклопедії державного управління. Поняття «механізми державного управління загальнодержавного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України» в стратегічних документах є основою розвитку національної освіти та визначальними у сукупності механізмів державного управління, що забезпечують її вдосконаленням. Питання механізмів державного управління системою освіти знайшли відображення в роботах багатьох українських дослідників, а саме: О.А.Федько, М.В.Співак, В.М.Єфімова, Л.Г.Горяна, Н.О.Терентьева, І.А.Семенець-Орлова, та інші [333, с. 384; 320; 124, с.57-60; 75; 327, с.13]. Всі вони досліджують розвиток сучасної національної освітньої політики, діяльність органів державної виконавчої влади в освітній сфері, кадрове, фінансове та матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів,

а також забезпечення дидактично-досконалыми засобами навчання (галузь національного підручникотворення, професійні методичні посібники); уникнення штучних необґрунтованих шкільних курсів, впровадження конкретних практичних заходів з удосконалення управління освітою. У відповідності до соціального контексту, що динамічно трансформується в українському суспільстві, яке інтенсивно змінюється і прагне наздогнати темпи має освітній простір України, який також інтенсивно розвивається.

Наразі у теорії та практиці державного управління залишаються недостатньо повно вирішеними питання щодо визначення дефініції та суті категорії механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України для всіх суб'єктів зазначеної сфери. Механізми державного управління враховують інтереси освіти всього населення країни. На вказане впливають державні ціннісні механізми орієнтування суспільства, його фундаментальні духовно - соціальні параметри, пов'язані з історичним, індивідуальним і колективним вибором. Держава бере участь у перерозподілі доходів в суспільстві між найбільш бідними та багатими верствами населення. Наприклад, М.І. Туган-Барановській свого часу визначав необхідність регулювання, що не тільки не втратило свого значення в міру розвитку суспільства, а навпаки, вимагає підвищення ефективності загальнодержавного управління [326, с. 36-43]. Світоглядна трансформація призводить до докорінних змін у життєдіяльності суспільства. Але модус здоров'язбереження усіх суб'єктів освітнього простору залишається єдиною і неминущою цінністю. Є.Р Чернишова засвідчує, що вимога повноцінного здоров'я інваріантна, постійно "присутня" в буденній свідомості людини і спонукає до пошуків її втілення в соціальну реальність [340]. Духовно та матеріально багатою, спроможною вести повноцінне й активне життя може бути лише здорова людина. Тому збереження та зміцнення здоров'я, створення здорових умов життя і праці людей завжди має бути в центрі уваги держави, її соціальної політики. Тим часом, недостатня комплексність дослідження умов, причин і факторів, які детермінують рівень і структуру здоров'я суспільства в народно-господарському масштабі в минулому, вела до недооцінки проблем

соціально-культурної сфери в цілому і її здоров'язбережувального компонента зокрема. Це стало однією з причин цілого ряду широко відомих негативних рис процесу відтворення народонаселення, стану його здоров'я, а в кінцевому рахунку та стримування соціально-економічного розвитку країни [333, с.102-106]. В умовах формування ринкових відносин посилюється об'єктивна необхідність звернення людини до власного здоров'я як до першооснови свого існування. Фактор механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального простору в системі освіти все більше стає індикатором прогресивності соціально-економічної формації як узагальнений результат сукупного впливу всього комплексу життєвих умов, рівня продуктивності суспільної праці та ефективності суспільного виробництва. У концентрованій формі в ньому синтезуються досягнутий рівень благополуччя життя населення, економічного розвитку країни [там само].

Сучасне суспільство потребує нової – здоров'язбережувальної – парадигми. Здоров'язбереження узагальнює накопичений досвід і формулює новий підхід творення й збереження здоров'я. Саме здоров'язбереження визначає постулат головних умов благополуччя індивіда.

Таким чином з позиції державного управління здоров'язбереження здоровий спосіб життя це похідна дефініція від більш широкого та всеохоплюючого поняття, яким є спосіб життя людини. Причому необхідно наголосити, що саме здоров'язбереження як спосіб життя в цілому визначає саму можливість ведення власне самозбережувального способу життя, є його обов'язковою умовою.

Соціальна справедливість або несправедливість – ось визначальне питання для здоров'я нації, питання життя та смерті. Вона впливає на спосіб життя людей, ймовірність появи у них хвороби та ризик передчасної смерті.

Наслідком несправедливості, що виявляється у соціальній нерівності, є соціальне відторгнення, яке, з іншого боку, спричиняється розривом соціальних зв'язків та кризою системи цінностей, що охоплює значну частину населення у перехідних суспільних умовах.

В останні роки фахівці багатьох галузей гуманітарного та соціального знання – економісти, політологи, соціологи, філософи, історики, педагоги – активно займаються вирішенням різних проблем вищої освіти. Пошук ефективних механізмів державного управління реформуванням національної освіти, оптимального розподілу повноважень між різними рівнями управління є предметом для наукового аналізу теоретиків [336,720с.] і управлінців-практиків [335,578с.].

У нормативному забезпеченні управління освітою з'являються нові ролі, які потрібно планувати та втілювати у різних кластерах. Розглядаючи питання кластерних механізмів державного управління загальнодержавного управління створення здоров'язберезувального освітнього простору як однієї з форм соціального партнерства, з'ясовано, що важливими умовами для неї є рівноправність, прозорість та довіра між партнерами. Кластерний розвиток економіки країни – одна з характерних системи освіти. Розглядаючи питання освітніх кластерів як однієї з форм партнерства, з'ясовано, що важливими умовами для неї є рівноправність, прозорість та довіра між партнерами. Кластерна економіка країни – одна з характерних ознак сучасної інноваційної економіки і для управління створенням здоров'язберезувальної системи освіти має значні переваги.

З огляду на те, що в Україні хронічно не вирішуються проблеми, для розв'язання яких передбачається розроблення, створення чи удосконалення перелічених вище «механізмів», і на те, що Національна стратегія конкретно не вказує інші механізми, то виникає підозра, що терміном «розроблення механізму» в управлінсько-політичних документах прийнято позначати ті проблеми, які завідомо не розв'язуватимуться у суспільстві надалі.

Дегуманізація засад співіснування людей у соціумі, амбівалентність (від лат. *ambo* – обидва, водночас і *valentia* – сила, міць) – неузгодженість, суперечливість) культурних пріоритетів, які негативно позначаються на громадському здоров'ї. На сьогодні, наявні непоодинокі елементи системи громадського здоров'я, що діють незлагоджено та потребують оптимізації

існуючих ресурсів і суттєвого посилення процесуальної сторони державного управління ними.

На негативну соціально-економічну ситуацію життєзабезпечення громадян України, і безпосередньо на відтворення здорового населення, впливають багато чинників. У сучасному світі відбуваються зміни, що загрожують здоров'ю мільйонів людей: зросли темпи урбанізації; погіршилася екологічна ситуація; збільшилася кількість людей похилого віку та пенсіонерів; зросла кількість людей, які ведуть малорухливий спосіб життя; поширилися індивідуальні алергічні реакції на антибіотики і інші хімпрепарати; зросло вживання наркотиків і алкоголю; відродилися старі і з'явилися нові інфекційні захворювання, а також особливо небезпечні інфекції; значно посилився вплив факторів, що загрожують психічному стану людини. До зазначених тривожних тенденцій варто додати безперервне зростання загальної захворюваності українців, низьку тривалість життя, високі темпи старіння, що призводить до вичерпання людського потенціалу..

Механізми державного управління освітою мають важливе значення для соціально-економічного розвитку суспільства, наділяючи людей відповідними знаннями та вміннями, котрі формують здоров'яорієнтовні, здоров'ятворчі та здоров'язбережувальні компетентності для покращення життя всіх суб'єктів сфери освіти (управлінців, педагогічних кадрів, учнів та їх батьків, інших працівників галузі).

Отже, інтегральний показник здоров'язбережувальної якості життя може бути визначений умовно. Проте можна встановити певну систему локальних критеріїв, які вимірюються й забезпечуються статистичною інформацією. У міжнародній статистиці для цього застосовуються три показники: середня тривалість життя, що характеризує стан здоров'я населення, рівень безпеки, екологічну ситуацію, рівень розвитку масової фізичної культури, спорту та інші критерії; середній рівень матеріального добробуту (валовий внутрішній продукт на душу населення); середній рівень освіченості населення. За кожним із цих показників можна порівнювати окремі регіони та муніципальні утворення, а також Україну й зарубіжні країни. Внесок органів місцевого

самоврядування в підвищення якості життя населення полягає у створенні комфортного середовища проживання на відповідних територіях.

Публічне адміністрування – це регламентована законами та іншими правовими актами, діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що спрямована на: прийняття адміністративних рішень; надання адміністративних послуг; здійснення внутрішнього адміністрування суб'єкта публічного адміністрування. У вузькому сенсі, публічне адміністрування передбачає взаємодію суб'єктів з виконавчою гілкою влади, а в широкому сенсі – з усіма трьома гілками влади на різних рівнях прийняття рішень (державний, регіональний, муніципальний). Адміністративне регулювання – діяльність суб'єкта публічного адміністрування з видання правил, положень, регламентів та інших нормативних актів для виконання законів. Внутрішнє адміністрування – діяльність, завдяки якій забезпечується самостійне функціонування суб'єкта публічного адміністрування (впорядкування організаційно-управлінської структури, документація, розпорядження трудовими, матеріальними, фінансовими ресурсами, документообіг).

Отже, саме класична наукова модель управління у державному секторі має більше визнання в Україні, і у нас все ще використовується термін «державне управління», який не є точним відповідником до сучасних реалій та за своїм значенням є ближчим до визначення «публічне адміністрування». Дуже часто два різних терміни публічне адміністрування і публічне управління перекладаються з англійської мови на українську як «державне управління». Проте, це просто дві різні теорії, на підставі чого вказується, що, основними рисами державного управління є його владний характер, витокami якого є державна воля та її поширення на різні вертикалі влади. Пріоритет механізмів державного управління, як принципів публічного адміністрування, розкривається у тому, що управлінська діяльність ґрунтується на цілях, завданнях, основних формах і методах, які притаманні держав [258]. Принцип об'єктивності в публічному управлінні на муніципальному рівні означає діяльність, яка опирається на достовірно об'єктивну інформацією, що виходити з реального стану справ, а не з умовних передбачень. Наприклад, принцип

економії ентропії (від др.-грец. *έν* «в» + *τροπή* «поводження; перетворення» – хаос, безсистемність) — характеризує умови упорядкування системи. Чим менше вимір ентропії, тим вище впорядкованість суспільної системи. Найменша дія як принцип публічного адміністрування – це можливість відбирати з можливого переліку управлінських впливів ті, в результаті яких простежується мінімальний вимір ентропії. Раціональне використання часу, як принцип функціонування згаданої сфери суспільних відносин, всебічно оптимізує часові витрати на розробку та впровадження управлінських рішень.

Процедура передбачає залучення людини до управління своєю діяльністю через розвиток процесів самоаналізу та саморегулювання.

Рішенню цього завдання сприяє розроблена на основі аналізу досліджень і публікацій на основі ідеї спрямованої самоорганізації концепція трансформації зовнішніх вимог у внутрішні мотиви [2, с. 179-181]. Нам імпонує концепція адаптивного управління Г.В. Сльнікової. Сутність цієї концепції управління та прийняття рішення наступна така:

1.1 поведінка, вчинки та діяльність людини ґрунтуються на вільному виборі (добрій волі) або на примусі (реально ці дві складові у різних співвідношеннях становлять одне ціле), вільний вибір (добра воля) здійснюється самою людиною шляхом прийняття конкретного рішення на основі внутрішніх мотивів;

1.2. примус здійснюється зовнішнім впливом тієї системи, в якій живе і діє людина, для скеровування цих дій на підтримку функціонування та розвитку системи;

1.3 Завданням управлінців (керівників, органів та закладів загальної середньої освіти) є створення відповідних умов для спрямування дій виконавців в усвідомленому напрямку через вироблення у них відповідної мотивації.

Тобто, необхідно сполучити зовнішні вимоги до діяльності людини з її внутрішніми мотивами. Тоді рішення, яке прийме людина, викличе відповідні дії, котрі будуть враховувати інтереси як самої людини, так і організації, де вона працює. Однією з таких умов є підключення самої людини до управління організацією, в т.ч. органами державного управління загальною середньою

освітою, загальноосвітніми навчальними закладами через різні види моніторингу.

Для цього треба розробити:

- моделі-вимоги (еталони, стандарти, які мають періодично змінюватись) для кожної категорії працівників загальної середньої освіти, де закладаються вимоги суспільства, держави до їх діяльності;
- апарат оцінювання, який включає задані параметри розвитку керованого об'єкту, критерії оцінки цих параметрів та спосіб оцінювання (статистичний, експертний тощо);
- технологію контролю, яка б поєднувала процеси зовнішньої оцінки та самооцінки з поточним зовнішнім коригуванням (за результатом) та самокоригуванням (за процесом, що спрямований на результат).

При цьому делегувати поточний аналіз та коригування виконавцям (супровідний аналіз та регулювання процесу). Зовнішнє оцінювання та коригування залишити за керівником (управління за результатом).

Таким чином, управління процесом доручається виконавцям, а управління за результатами здійснює керівник. При цьому відбувається взаємоприспосовування природних здібностей та можливостей людини і умов, в яких вона ці здібності і можливості використовує. Застосування своїх природних задатків для рішення конкретних практичних завдань призводить, як до розвитку цих задатків, так і до розвитку умов, в яких вони використовуються. Тобто, реалізується принцип природовідповідності в управлінні, що обумовлює взаємоузгоджений розвиток людини й дійсності, в якій вона діє.

Це призводить до того, що: - свій подальший розвиток людина пов'язує з вимогами умов існування та продуктивної діяльності; - а розвиток організації, де вона працює (вчиться) і суспільства визначається потребами, можливостями і здібностями людей, які живуть в цьому суспільстві і працюють в цій організації (школі, рай(міськ)ВО тощо).

Отже, спрямована самоорганізація забезпечується урівноваженням природних потреб, здібностей, можливостей людини і умов, в яких вона живе і

діє. Спрямування забезпечує сама людина, аналізуючи умови, в яких вона знаходиться, і приймаючи відповідні рішення. Зовнішній вплив на самоорганізацію здійснюється через створення умов, які сполучають внутрішні потреби особистості з зовнішніми вимогами до неї. При такому підході здійснюється природна заміна командно-адміністративного управління на корпоративне, розкриваються можливості для розвитку кожної особистості, для сполучення мотивів керівників і виконавців, для спрямованої самоорганізації педагогів і школи.

Отже, при управлінні у такий спосіб завдання керівника полягає у відшукуванні умов, які необхідно залучають людину до активної самоорганізації.

Управління за способом спрямованої самоорганізації постійно враховує та використовує невизначеність і випадковість. Застосування моделей діяльності підвищує активізацію середовища і адаптує загальні вимоги на місцеві умови через діалогічне узгодження цільових функцій суб'єктів управління. Все це може створити випадковість, яка буде:

- або збуджувати власний інтерес,
- або провокувати кризу компетентності,
- або сприяти стабілізації вже перебудованої системи поглядів,
- або закріплювати усвідомлення власної компетентності.

А це, в свою чергу, викличе відповідний мотив діяльності у потрібному напрямку. Таким чином, управління здійснюється через самоуправління і самоорганізацію. При цьому узгоджуються зовнішні і внутрішні завдання, виробляється серединна лінія поведінки, досягається мета найекономнішим способом [256]. У частині першій Конституції України зазначено: "Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом".

Наші наукові розвідки дали змогу висунути ще одну парадигму державного управління, зокрема освітою, в перехідному суспільстві (конструктивний погляд, займає місце між іншими парадигмами). Зазначене

наголошує пріоритет спільної дії першої особи і підлеглих. Рушійним фактором зазначеної парадигми розвитку такої управлінської системи є збалансовані механізми державного управління, коли враховуються інтереси всіх її суб'єктів і підструктур. Такий підхід передбачає відмову від застарілого адміністративно-командного альянсу, а вимагає врахування природовідповідної самоорганізації суб'єкта та об'єкта управління. При цьому цільові функції управлінських структур і об'єктів управління сполучаються через процеси діалогічної адаптації, що здійснюються внаслідок регулювання (взаємоприспосовування) цих функцій у ході полілогічного супровідного освітнього моніторингу [83, с. 64-72].

Вищевказане сприяє поступовій зміні світоглядних позицій як державних службовців так і керівників інших вертикалей, виконавців, створенню мотиваційної сфери всіх учасників організації і здійснення освітнього процесу, ступеневому переходу до демократичних засад управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору [237, с. 208-215].

Крім того, дослідження змісту поняття «механізми державного управління регулювання» дозволило виділити домінуючі підходи до змісту: 1) механізми державного управління регулювання як система заходів; 2) механізми державного управління регулювання як прийняття рішень; 3) механізми державного управління регулювання як поведінка держави. Виходячи з етимології цього поняття і його змісту, слід зазначити, що найбільш відображає сутність механізмів державного управління регулювання підхід до зазначеного поняття як до ставлення держави, так як держава попередньо формує довгострокову стратегію в залежності від зміни макроекономічного середовища, проте передбачає постійну трансформацію під дією макрофакторів навколишнього середовища. Вказане стосується поняття механізмів державного управління управління, і є більш широким, ніж державне регулювання. За своєю суттю, управління включає і регулювання. Розглянемо етимологію і трактування цього поняття. Основою

його є все ж поняття управління. Тому, заглиблюючись в етимологію управління, відзначимо, що основою є дієслово «управляти», що означає «направляти хід, рух кого-чого-небудь, керувати діями когось чогось» [316,166с.; 307,с.1015-1018].

Автори зазначених джерел визначають управління як діяльність органів державної влади. Отже, поняття управління іманентно державі, тоді як для суб'єктів господарювання більш точним буде використання поняття «менеджмент». М.Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі дають визначення управління через його функції. «Управління - це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний для того, щоб сформулювати і досягти цілей організації» [119,470с]. При цьому автори розглядають управління за прикладним аспектом, стосовно відношенню до якої-небудь організації, а не в загальному.

Пархоменко-Куцевіл О.І. присвятила свої наукові знахідки обґрунтуванню організаційно-правових форм освітніх перетворень, правового, економічного, кадрового механізмів державного управління освітніми змінами з врахуванням важливості контексту вбудованості освітніх перетворень у широкий спектр інших суспільних реформ [258,.295с.].

Таке забезпечення уможливлювати впровадження сучасні технології управління системою менеджменту освіти.

Поняття «механізми державного управління» визначається у найширшому розумінні як «способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління», що зафіксовано в «Енциклопедичному словнику з державного управління, 2010» [2, с. 421].

Проте, серед дослідників немає одностайності у визначенні поняття “управління”. У дослідженнях Рябової З.В. описується технологія здійснення маркетингового управління в освіті. Надається характеристика етапів реалізації маркетингового управління, обґрунтовується доцільність їх здійснення.

Розкриваються особливості використання маркетингу в освіті. Автором проаналізовано етапи впровадження технології маркетингового управління в освіті, надана процесуальна характеристика маркетингової діяльності навчального закладу та поетапного досягнення результату управлінської діяльності. Корисними є поради щодо формулювання місії (мети діяльності) управлінців з урахуванням вимог ринку в освітньому просторі. За результатами проведених SWOT-аналізу, PEST-аналізу ринку освітніх послуг і ринку праці здійснюється формулювання місії державних службовців (мети функціонування) в освітньому здоров'язбережувальному просторі [303, 268 с.]. Застосування цього механізму в освіті здійснюється на основі отримання суб'єктами управління певної інформації про стан внутрішнього й зовнішнього середовища навчального закладу, яку здобувають в результаті проведення відповідних маркетингово-моніторингових досліджень. Побудова системи державного управління освітою на їх основі має назву «маркетингове управління». Необхідність володіти маркетинговими комунікаціями (комплексом заходів інформаційної діяльності) і невідповідністю керівного складу закладів до їх здійснення.

На основі аналізу та узагальнення досліджень освітнього маркетингу та його становлення в освіті можна дати характеристику як державному механізму, що забезпечуватиме конкурентоспроможність національної освіти, й визначити теоретико-методологічні засади його використання на практиці. . Завдання щодо збереження здоров'я в освіті відображено в низці вітчизняних документів, які стосуються освіти, насамперед, законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Концепції розвитку післядипломної освіти в Україні, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір» [135;134; 212;210].

Багато зазначити, що неякісне державне управління освітою може мати далекосяжні негативні наслідки, серед яких ухвалення неправильних управлінських рішень щодо раціональної організації здоров'язбережувального

освітнього простору. На нашу думку, це має бути новий, стрижневий напрям, покладений в основу всіх видів державного управління. Адже механізми державного управління покликані своєчасно виявляти нагальні проблеми в розвитку суспільства, аналізувати їх, встановлювати причини виникнення, труднощі, суперечності та знаходити шляхи їх розв'язання. І однією з таких проблем є стан здоров'я людини та нації. Проте показники цього стану (тривалість життя, фізичні та психічні складові здоров'я тощо) в Україні надто загрозливі. Зазначене свідчить про нагальну необхідність переосмислення сутнісних засад розвитку суспільства як середовища буття і самореалізації людини, як системи міжособистісних комунікацій задля повноцінного, гармонічного, безпечного життя громадянина і соціуму. Саме таке розуміння цінності життя і здоров'я людини має бути покладене в основу всієї системи соціального управління, гуманістичної політики демократичної держави [8, С. 167].

Академічний індекс містить такі складові, як рівень академічної успішності (оцінки) з дисциплін та рівень відвідування (або відсутності). За допомогою академічної панелі інструментів він може розраховуватися за різним ступенем деталізації, як-то: клас, класні кімнати, класи, батьки тощо. Використовуючи академічний індекс, учителі отримують більш повне уявлення про клас.

Аналіз історичних форм розвитку системи управління освітою в різних країнах засвідчив, що впродовж останніх десятиліть у більшості розвинених країн одночасно відбуваються вельми схожі процеси, зокрема активно розвиваються різні системи управління освітою, які покликані забезпечити покращення збору й управління даними, для підвищення ефективності здійснення управлінських консультування чи прийняття доцільних управлінських рішень у сфері освіти. Як «механізми реалізації Національної стратегії розвитку освіти» визначені у запропонованих критеріях:

1. Оновлення нормативно-правової бази системи освіти;
2. Удосконалення структури системи освіти;

3. Модернізація змісту освіти;
4. Забезпечення національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді;
5. Інформатизація освіти;
6. Посилення кадрового потенціалу управління системою освіти.

Порівняємо цей перелік і встановлену нами сукупність механізмів державного управління, що забезпечують розвиток освітньої галузі:

- Механізм розвитку педагогічного персоналу.
- Механізм розвитку здоров'язбережувального контенту .
- Механізм розвитку навчального середовища.
- Механізм менеджменту / фінансування освіти.
- Механізм цілевизначення і освітньої політики.
- Механізм контролю розвитку Закладів освіти.
- Механізм державно-громадського управління .
- Механізм надання освітніх послуг [255,536 с.].

1.3. Проблеми впровадження здоров'язбережувального концепту в освітню систему України

Проблеми реалізації механізмів державного управління системи управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України аналізують соціологи, економісти, юристи, фахівці системи охорони здоров'я, фахівців з державного управління.

Разом з тим, відсутні системні дослідження проблем реалізації механізмів державного управління системи управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України.

Зазначимо, що Україна належить до країн Європейського регіону з незадовільними показниками здоров'я, низькими показниками середньої очікуваної тривалості життя. Поширеними є поведінкові фактори нездоров'я: вживання тютюну та алкоголю, ожиріння, низький рівень фізичної активності,

високий рівень стресів. До сталого переліку хвороб (різних систем та органів, генетичні аномалії, новоутворення тощо) офіційно додано клас “Розлади психіки і поведінки”. Самостійно розв’язати питання збереження здоров’я населення медицина не в змозі, тож має інтегруватися до освітньої діяльності, оскільки значна кількість “чинників ризику” має поведінкову основу, і саме система освіти в змозі забезпечити реалізацію профілактичних дій. Здоров’язбережувальні технології можна вважати соціально-педагогічною інновацією, що відповідає закономірностям педагогічних наук та основним положенням системного, діяльнісного, аксіологічного та праксеологічного підходів [81]. Тому окремо необхідно розглянути поняття «здоров’яформування». У цьому контексті авторитетною є позиція Ю. Науменка та Л. Калакаускене, які диференціюють поняття «здоров’язбереження» та «здоров’яформування».

До комплексних технологій можна віднести арт-терапію і музикотерапію, яку можуть використовувати як учителі, так і психологи й соціальні педагоги. Музична терапія як здоров’язбережувальна технологія передбачає контрольоване використання музики в лікуванні, реабілітації, освіті та вихованні дітей і дорослих, які мають соматичні та/або психічні захворювання. Буквально “музикотерапія” означає “зцілення музикою” і виступає мобілізатором внутрішніх механізмів саморегуляції людини.

Для перспективного суспільства потрібні генетично, фізично та психічно здорові, високоінтелектуальні й фахово підготовлені люди, котрі мешкають в абсолютно здоровому середовищі – за соціальними та економічними показниками [5, с. 169]. Здоров’язбереження вбачаємо інтегральним показником якості освіти громадян.

Здоров’язбережувальні технології можна вважати соціально-педагогічною інновацією, що відповідає закономірностям педагогічних наук та основним положенням системного, діяльнісного, аксіологічного та праксеологічного підходів. Тому окремо необхідно розглянути поняття «здоров’яформування». Здоров’яформування вчені визначають як соціокультурну діяльність, пов’язану

з процесом становлення та розвитку індивідуального буття людини в її взаємодії із символом здоров'я.

До комплексних технологій можна віднести арт-терапію і музико-терапію, яку можуть використовувати як учителі, так і психологи й соціальні педагоги. Музична терапія як здоров'язбережувальна технологія передбачає контрольоване використання музики в лікуванні, реабілітації, освіті та вихованні дітей і дорослих, які мають соматичні та/або психічні захворювання. Буквально “музикотерапія” означає “зцілення музикою” і виступає мобілізатором внутрішніх механізмів саморегуляції людини.

Для перспективного суспільства потрібні генетично, фізично та психічно здорові, високоінтелектуальні й фахово підготовлені люди, котрі мешкають в абсолютно здоровому середовищі – за соціальними та економічними показниками [5, с. 169]. Здоров'язбереження вбачаємо інтегральним показником якості освіти громадян.

Грунтуючись на викладеному вище, робимо висновок, що для України, яка сьогодні перебуває в стадії суспільної трансформації, а також на етапі трансформації всієї системи державного управління, на етапі проведення широкомасштабної адміністративної реформи, започаткованої Президентом України, значно актуалізується процес реалізації змін у системі охорони здоров'я, ефективне управління якою є важливим внеском у досягнення належних стандартів життя населення й обороноздатність держави.

Зміст та напрямок реформи системи охорони здоров'я, що започатковані за ініціативи Президента України, викладено у Програмі економічних реформ України на 2010–2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”. Ними передбачено 3-х етапну широкомасштабну діяльність органів державного управління, пов'язану зі зміною політики та інститутів охорони здоров'я, через які вона проводиться. Ключовими елементами реформи є: зміст (пакети реформ, що відображають мету, кількість і набір заходів), процес, інститути (організаційні структури, системи управління) та власне державна політика у сфері охорони здоров'я.

У цьому контексті саме поширення ідеології здоров'я становить реальний базис для забезпечення адекватної модернізації державної політики України у сфері охорони здоров'я.

Ідеологія здоров'я – це система поглядів, переконань, цінностей та установок щодо здоров'я. Ідеологія здоров'я відображає, по-перше, те, яку питому вагу займає здоров'я як суспільна цінність у свідомості людей, в політиці державного управління та різних галузях діяльності; по-друге, – те, наскільки значущість індивідуального і громадського здоров'я виражена в різних формах суспільної свідомості – політиці, моралі, праві, освіті, мистецтві, ЗМІ тощо. Акмеологічний державний механізм управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору серед усіх суб'єктів освітнього простору (*акмеологія (від давньогрецького «акме» - вершина, вістря, вищий ступінь чого-небудь)* - наука про людину, яка вивчає факти і закономірності, механізми і способи розвитку людини на ступені його зрілості, включаючи професійне самосвідомість, самотворення, вдосконалення та саморегуляцію особистості (Б. Г. Ананьєв, В. М. Бехтерєв, Н. А. Рибников). Акмеологія - галузь людинознавства, що виникла на стику гуманітарних, суспільних і природних наук. Вона вивчає взаємозв'язок вікової і професійної соціалізації в їх індивідуальному і типологічному проявах. Суть акмеології полягає в розгляді єдності процесів професійного та особистісного розвитку і шляхів досягнення професійної майстерності на основі реалізації творчого потенціалу особистості. Акмеологія вивчає досягнення цьому ступені розвитку людини, виявляє взаємозв'язку між макрохарактеристик людини як індивіда, особистості і суб'єкта діяльності та простежує обумовленість їх різними факторами. Методика (*гр. Methodos*- шлях дослідження, теорія, вчення) - алгоритм досягнення будь-якої мети, вирішення конкретного завдання; сукупність прийомів або операцій практичного або теоретичного освоєння (пізнання) дійсності, узагальнений спосіб типової (абстрактної) діяльності. Ефективність методики визначається глибиною, змістовністю і фундаментальністю теорії, на основі якої будується методика. Методика «стискає теорію», і чим сильніше ядро теорії, тим міцніше зв'язку і закономірності елементів методики як

системи. Випереджаюча освіту - прогностично орієнтована на процес впровадження безперервного, випереджаючого, активного алгоритму управлінської діяльності.

Ідея запровадження терміна «здоров'язбереження» в освітній простір і формування зазначеного державного механізму в загальнодержавне управління здоров'язбережувальною освітою в Україні виникла як реакція на глобальні проблеми та загрози, що постали перед людством. Реалізація цілей сталого розвитку XXI століття – це своєрідна спроба закликати здоров'я та наукову еліту об'єднати зусилля задля розв'язання глобальних проблем, спрогнозувати майбутнє людства, дати адекватні відповіді на виклики глобалізації, поєднати два «розуми» – державний і науковий, які переживають соціально небезпечний розрив. Людський фактор державотворення був і залишається визначальним основної ідеї механізмів державного управління управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України [320].

Підготовка фахівців нової генерації регламентується такими основними нормативно-правовими документами: Законами України “Про освіту” (2017), “Про вищу освіту” (2014 зі змінами і доповненнями), Концепцією Нова Українська школа та рекомендаціями і методичними рекомендаціями МОН України щодо реалізації їх положень; освітніми програмами підготовки фахівців спеціальностей 014 (Середня освіта) за окремими спеціальностями і спеціалізаціями тощо; положеннями та постановами МОЗ України.

Виокремимо основні положення Законів України “Про освіту” (2017) і “Про вищу освіту” (2014) в контексті створення здоров'язбережувального освітнього простору в закладах освіти. Зокрема, Законом України “Про вищу освіту” передбачено право осіб, які навчаються, на “...користування виробничою, культурно-освітньою, побутовою, оздоровчою базами закладу вищої освіти...”, “участь в обговоренні та вирішенні питань ... організації дозвілля, побуту, оздоровлення...” (стаття 62) [135; 134], що опосередковано засвідчує наявність ознак здоров'язбережувального освітнього простору у закладах вищої освіти. Закон України “Про освіту” забезпечує державні

гарантії щодо належних умов праці та медичного обслуговування, виплату педагогічним і науково-педагогічним працівникам допомоги на оздоровлення (стаття 57), що також опосередковано засвідчує наявність ознак здоров'язбережувального середовища.

На створення здоров'язбережувального освітнього середовища спрямована і Концепція Нової української школи, зокрема одна з десяти ключових компетентностей – Екологічна грамотність і здорове життя – в частині “...усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя...” [222], де однією зі складових зазначено “комфорт та енергоефективність”; рекомендовано еко-тематику оформлення закладу освіти і здорового способу життя. На реалізацію зазначеного спрямовано і зміст Наказу МОН України від 23.03.2018 № 283 “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи” [221; 223].

На збереження здоров'я нації спрямовано і зміст Концепції Загальнодержавної програми “Здоров'я 2020 – український вимір”, схваленої розпорядженням КМУ від 31.10.2011 № 1164. Однією з головних проблем, поряд із високим рівнем смертності, низькою народжуваністю, високим рівнем поширеності хронічних неінфекційних захворювань, зменшенням тривалості життя, передчасною смертністю працездатного населення виокремлено погіршення психічного здоров'я молодих людей [220,; 349,516с.; 269], тобто учнівської і студентської молоді.

У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків (інших законних представників) інклюзивна група або клас утворюється обов'язково. Для учнів з ООП, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах, на підставі письмового звернення батьків (інших законних представників) можуть створюватися інклюзивна або спеціальна група продовженого дня. Детальніше про це можна прочитати в Порядку створення груп продовженого дня у державних і комунальних ЗЗСО (наказ МОН від 25 червня 2018 року №677).

1. Щоб утворився інклюзивний клас, необхідно, аби батьки написали заяву в школі та подали витяг ІРЦ про комплексну оцінку розвитку дитини. Якщо в батьків є тільки витяг від лікарсько-консультативної комісії, то це не є підставою для організації інклюзивного навчання. Також можуть додаватись інші документи, передбаченні Порядком зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття загальної повної середньої освіти (наказ МОН від 16 квітня 2018 року №367).

2. В ІРЦ можуть звернутися батьки або інші законні представники дитини, які відчують занепокоєння щодо її розвитку, незалежно, чи в неї є певний діагноз і / або інвалідність.

3. Комплексне оцінювання може проводитися як за ініціативи батьків, так і за рекомендацією педагогів, які працюють у ЗЗСО з такою дитиною, але виключно на підставі заяви батьків. Його не можна проводити примусово.

Зазначимо, що Україна належить до країн Європейського регіону із незадовільними показниками здоров'я, низькими показниками середньої очікуваної тривалості життя. Тому актуалізуємо питання впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес з метою збереження здоров'я дітей і молоді, працездатного дорослого населення; усвідомлення педагогічними, науково-педагогічними працівниками відповідальності за збереження власного здоров'я як суспільної цінності та здоров'я дітей і молоді як перспективи суспільно-економічного розвитку країни.

Окремі автори розглядають здоров'язбережувальні технології як частину педагогічної науки, зокрема В. Єфімова, яка обґрунтовує, що аналіз уявлень щодо поняття “здоров'язбережувальні технології” у системі освіти свідчить про необхідність вичленення здоров'язбережувальних освітніх технологій з гігієнічного, медичного і реабілітаційного контекстів, і удосконалення педагогічного наповнення даного поняття. Відповідно, поняття “здоров'язбережувальні технології” може розглядатись як частина педагогічної науки, як спосіб організації, модель освітнього процесу, інструментарій освітнього процесу, який має забезпечити ефективність і результативність навчання разом із збереженням здоров'я учнів [11,с.10-17; 124,с.146].

Значна кількість досліджень присвячена здоров'язбережувальним технологіям у системі підготовки вчителів дошкільних установ та початкових класів, їх впровадження у відповідні заклади освіти, зокрема: наприклад, Василенко аналізуються сучасні здоров'язбережувальні технології, що застосовуються у роботі дошкільних навчальних закладів; автор детально аналізує їх сутність та зміст, визначає провідні особливості і класифікації; проводиться змістовий аналіз понять «технології», «педагогічні технології», «соціальні технології», «здоров'язбережувальні технології» тощо) [2]; Т. Андрющенко проаналізовано сучасні наукові погляди на поняття «здоров'язбережувальна технологія»; окреслено здоров'язбережувальні технології, які доцільно використовувати в процесі формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку) [1]; Н. Карапузовою розкрито особливості застосування здоров'язбережувальних технологій у системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів і охарактеризовано їх практичне впровадження; основними компонентами здоров'язбережувальних технологій виокремлено аксіологічний, гносеологічний, емоційно-вольовий і фізкультурно-оздоровчий; виокремлено стресогенні чинники та окреслено критеріальні показники сучасної аудиторної роботи з позицій здоров'язбереження) [12]. Здоров'я – це не лише відсутність хвороб, а й комфортний психологічний стан, гарний настрій, високий рівень адаптації, благополуччя; це гармонійне поєднання фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я як результат самодисципліни, самопізнання, самореалізації на основі стійкої потреби бути здоровим [8, с. 22]. У поняття здоров'я все частіше вкладається соціокультурний зміст: суб'єктивне благополуччя та відповідальна поведінка. Здоров'я дітей і молоді, їх фізичний і психологічний розвиток, соціально-психологічна адаптація визначаються умовами життя [6, с. 3] і, значною мірою, умовами життя в освітньому середовищі. Введення до наукового обігу поняття “здоров'язбереження” має певну історію, проте в умовах реформування системи освіти потребує постійного переосмислення та уточнення. Здоров'язбереженню в освіті як мультитехнологічному процесу притаманні риси культуровідповідності,

соціальності, системності, ситуативності, міждисциплінарності, практико-орієнтованості інтегративності, надпредметності, тощо [7, с. 132-133].

Модернізація вітчизняної освіти висуває перед педагогічними працівниками будь-якої категорії нові завдання, розв'язання яких вимагає оперативного формування нових освітніх практик і поширення найбільш успішних. Найбільш значущим вбачають вміння педагогічних працівників у нових суспільних умовах організовувати та впроваджувати здоров'яорієнтовані, здоров'ятворчі та здоров'язбережувальні технології.

Невмотивованість педагогічних працівників, і керівників закладів освіти у тому числі, до впровадження здоров'язбережувальних стратегій обумовлена, на переконання Л. Горяної, низкою питань: відсутністю когнітивної складової взаємозв'язку здоров'я та успіху у професійній діяльності; недостатньо розвиненою здоров'язбережувальною етикою; відсутністю критеріїв оцінки здоров'я серед суб'єктів освітнього середовища; відсутністю стійкої мотивації та економічної зацікавленості у фінансових інвестиціях щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій тощо [75, с. 170-171].

Суспільство, система охорони здоров'я і захисту населення не завжди продуктивно розв'язують питання здоров'язбереження, що спричиняє потребу у підготовці педагогічних працівників у цілому, і майбутніх учителів музичного мистецтва зокрема, до оволодіння методиками впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітнє середовище.

Формування готовності до впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітнє середовище є можливим за умов поєднання вивчення науково-теоретичних і експериментально-практичних досягнень вітчизняних і зарубіжних дослідників, досвіду просвітницької та профілактичної діяльності, усвідомлення значущості збереження здоров'я на рівні особистості та нації, залежності рівня розвитку країни від стану здоров'я суспільства тощо.

Наприкінці XX століття активно вивчався досвід США та Японії, де складовою корпоративної культури установ є здоров'язбережувальна компонента, проте суспільно-політичні та економічні події кінця XX століття висунення на перший план ідеї так званих “раціональних” способів управління,

які мали на меті отримання прибутків без піклування про стан кадрів та ресурсів.

Проте освітня галузь, незважаючи на реформи, є доволі інертною. Теорія соціальних естафет засвідчує, що в нашій країні передачу соціального досвіду здійснюють без урахування умов, неприйняття змін, довіру до застарілого альянсу, зазначене пояснює невідповідність у суспільстві розуміння цінності здоров'я та нерозумно споживацького ставлення до нього. Це частково спричинено постійно повторюваною траєкторією поведінки та діяльності педагогічних працівників, укладеністю їх способу життя, побоювання непорозуміння при ініціюванні зміни в індивідуальному порядку.

Інтеграція здоров'язбереження в освітній простір, інвестування в здоров'я, як стверджує Л. Горяна, являє собою питання стратегічного управління країною, ефект від якого може бути пролонгованим (відтермінованим) у часі. Тому своєчасність, успішність і доцільність дій, спрямованих на збереження здоров'я всіх учасників освітнього процесу залежить від готовності педагогічних і науково-педагогічних працівників до впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній простір, що передбачає поінформованість, обізнаність, теоретичну і практичну готовність, усвідомлення необхідності відповідної діяльності тощо.

Навчання здоров'язбереженню є складовою мультитехнологічної інтеграційної освіти, центром якої є науковий світогляд, практична діяльність і поведінка, що сприяє збереженню та зміцненню здоров'я людини. Поведінка і діяльність у даному випадку є індикатором, який засвідчує ступінь практичної реалізації підготовки педагогічних працівників до впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній простір закладів освіти (галузь знань про індивідуальне здоров'я людини як культуру збереження та зміцнення здоров'я, створення відповідних умов в освітніх установах; – формування культури здоров'я та створення здоров'язбережувальних умов в освітній установі; – організація освітнього середовища, сприятливого для прищеплення культури здоров'я) [82, с. 22-26].

Результатом реалізації індивідуальної здоров'язбережувальної траєкторії особистісно-професійного самовдосконалення педагогічного працівника (вчителя) є усвідомлення необхідності та готовність до запровадження здоров'язбережувальних технологій в освітнє середовище. Готовість до впровадження здоров'язбережувальних технологій безпосередньо залежить від рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності у всіх суб'єктів освітнього процесу. Таким чином, завданням науково-педагогічних працівників є створення спеціальних педагогічних умов для перетворення інформації про збереження здоров'я у компетентності та мотивації студентської молоді до навчання учнівської молоді на засадах здоров'язбереження. Зазначене відповідає завданню системи освіти щодо виховання у людини відповідального ставлення до свого здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності. Зазначене є підтвердженням основних напрямів людського розвитку: "...можливість прожити довге життя, підтримуючи добрий стан здоров'я; доступність знань, одержання освіти; наявність засобів, що забезпечують гідний рівень життя" [31].

Популяризації ідей здоров'язбереження в контексті європейських пріоритетів та здійснюваних наукових досліджень сприяють такі видання Державної установи "Український інститут стратегічних досліджень" Міністерства охорони здоров'я України: "Україна. Здоров'я нації", "Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України", "Економіка і право охорони здоров'я". Міжнародна академія культури безпеки, екології та здоров'я щорічно проводить науково-практичні заходи (конференції, семінари, круглі столи) з питань здоров'язбереження, активними учасниками яких є фахівці, які розробляють та впроваджують у практику роботи закладів освіти здоров'язбережувальні технології, про що свідчать монографії, збірники праць та матеріали конференцій.

Значний внесок в розбудову проблеми здоров'язбереження, впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній простір здійснила Л. Горяна. Її праці присвячено розкриттю сутнісних показників інтеграції підготовки педагогічних працівників до управління впровадженням

здоров'язбережувальних технологій; ролі педагогічної освіти у посиленні процесуальної сторони підготовки педагогічних працівників до оволодіння методиками підготовки до управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій; питань організації безпечної для здоров'я фахівців середовища та актуалізується роль педагогічного працівника в здоров'язбережувальному організаційному менеджменті []; виокремленню основних та специфічних характеристик феномена модернізації навчання науково-педагогічних працівників до управління здоров'язбережувальними технологіями, дію яких спрямовано на розв'язання психологічних й освітніх проблем в умовах глобалізації громадянського суспільства; характеристиці та пошуку шляхів прогнозовано реагувати на виклики часу і, зокрема, визначати рівень конкурентоспроможності системи освіти; актуалізації значущості концептуальних ідей для нових підходів до навчання здоров'язбереженню всіх суб'єктів освітнього простору [235,с. 44-45]; окресленню методики управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій, стану і перспективних напрямів полікультурного формування професійного іміджу педагогічних працівників різних категорій; виокремленню сутності індивідуального іміджу, його дефініції залежно від здоров'язбережувального напрямку діяльності, мультисуб'єктності загального іміджу установи, закладу в сучасних педагогічних умовах входження вітчизняної освіти в світовий інформаційний простір і трансформування в європейський освітній простір; узагальненню й обґрунтуванню впливу володіння методикою управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій на формування професійного індивідуального іміджу педагогічних працівників і на загальний імідж закладів [242,96с.] .

Виокремимо практико-орієнтовані видання окремих представників наукової школи Л. Горяної, зокрема такі напрацювання: “Управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій у закладах нового типу”, у преамбулі до якої зазначено, що “школа – це життєвий простір усіх учасників навчально-виховного процесу; тут вони повноцінно живуть, і тому вся діяльність навчального закладу відбувається для того, щоб сприяти впровадженню таких

технологій, які б сприяли формуванню навичок збереження здоров'я; гармонізації відносин між учнями і педагогами, школою та родиною, школою і громадою, ґрунтуючись на ідеї самоцінності дитинства, діалогу, усвідомленого вибору особистого життєвого шляху...”[241,72с.] “Особливості впровадження здоров’язбережувальних технологій в шкільний простір”, де зібрано поради щодо організації роботи експериментальних шкіл зі створення здоров’язбережувального середовища і представлено результати відповідного експерименту за авторськими методиками “Готовність педагогічних працівників до впровадження здоров’язбережувальних технологій серед усіх учасників навчально-виховного процесу у закладах освіти України”, де узагальнено теоретичні і методичні засади педагогічного експерименту із запровадження здоров’язбережувальних технологій у заклади освіти, проаналізовано виміри готовності педагогічних працівників до впровадження методик здоров’язбережувальних технологій. Вартують на увагу спроби обґрунтування навчально-методичного забезпечення впровадження здоров’язбережувальних технологій, зокрема запропоновано опис психолого-педагогічного супроводу управлінської діяльності методистів районних відділів освіти із впровадження здоров’язбережувальних технологій в загальноосвітніх навчальних закладах, шляхом використання новітніх технологій, методів виховання в учнів здорового способу життя; вирішення проблеми навчання здоров’язбереженню життя та використання оздоровчих методик, які передбачають систематичний комплекс заходів, спрямованих на усвідомлення самозбереження, як однієї з основних життєвих цінностей [20].

Здоров’язбережувальні технології можна вважати соціально-педагогічною інновацією, що відповідає закономірностям педагогічних наук та основним положенням системного, діяльнісного, аксіологічного та праксеологічного підходів [там само]. Мета всіх здоров’язбережувальних технологій – сформувати у людини необхідні знання, уміння, навички, цінності і потребу у здоровому способі життя, навчити застосовувати набуте у повсякденному житті.

Саме освітня система покликана створити для всіх учасників освітнього процесу здоров'язбережувальний простір [333].

Відповідно до окресленої мети здійснено контент-аналіз двох груп джерел з питань дослідження: нормативно-правових документів України та наративних джерел. Зазначено, що необхідно впроваджувати міжсекторальний підхід із залученням різних галузей національної економіки на підставі прийнятих стандартів, правил та заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я працюючого населення та формування здорового способу життя. Це передбачає активне долучення освітянської сфери до розв'язання проблем здоров'язбереження населення України.

Виховання громадської свідомості у ставленні до здоров'я не лише як до особистого надбання, але і як до надбання суспільства, стає завданням системи освіти, оскільки у сучасних умовах постають нагальні проблеми щодо збереження людиною власного здоров'я. Актуалізовано питання забезпечення здоров'язбережувального освітнього процесу з метою збереження здоров'я дітей і молоді, працездатного дорослого населення; усвідомлення педагогічними, науково-педагогічними працівниками відповідальності за збереження власного здоров'я, як суспільної цінності, та здоров'я дітей і молоді, як перспективи суспільно-економічного розвитку країни.[343,с.1115-1118; 308, с.15-21].

Поняття «механізм державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору, адже термін вживається досить часто.

Певний внесок у дослідження питань функціонування здоров'язбережувальної управлінської діяльності за роки незалежності України зроблено багатьма дисертантами у галузі науки загальнодержавного управління. При цьому особливу увагу вони приділяють вивченню механізмів державного управління вищою освітою, характеристиці її системи, структури, форм і методів, визначенню проблем у реформуванні галузі. Саме вища педагогічна освіта здатна підготувати фахівців нової генерації, які зможуть

формувати готовність впроваджувати здоров'язбережувальний контент в освітній простір України. Однак саме цей напрямок наукових досліджень, на жаль, розробляється ще дуже повільно. Таким чином, розвиток механізмів державного управління загальнодержавного управління підготовкою управлінських кадрів до створення здоров'язбережувального освітнього простору України потребують обґрунтування та методологічного забезпечення.[238,с.91-93.]. В умовах проведення реформування системи національної освіти особливої актуальності набуває проблема ефективності впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній простір України через удосконалення діючих і запровадження нових механізмів державного управління.

Висновки до першого розділу

1. У розділі розкрито концептуальні засади виконання дисертаційного дослідження: з метою створення умов для формування та поширення у суспільстві ідеології здоров'я було розроблено спеціальну програму, складену з використанням системного підходу. Це сприяло послідовному вирішенню цілої низки специфічних завдань, визначенню конкретного предмета й об'єкта дослідження, а також його етапності, що забезпечувало можливість отримання досить повної і достовірної інформації щодо кожного з поставлених завдань.

2. Сформульовано базові науково-теоретичні й концептуальні положення ідеології здоров'я в дискурсі науки державного управління, які дають підстави стверджувати, що ідеологія здоров'я є специфічним предметом науки державного управління, під яким розуміють систему найбільш поширених і усталених поглядів на зміст та сутність категорії “здоров'я людини” в суспільстві, сприйняття його цінності та значущості для окремої людини та суспільства в цілому, яка виявляється на рівні держави у створенні умов для забезпечення справедливості стосовно здоров'я, а також як сукупність узгоджених щодо здоров'я державних політик (зокрема економічної політики,

політики у сфері духовності, екології, охорони здоров'я, соціально-гуманітарній сфері тощо) з метою збереження та зміцнення індивідуального та популяційного здоров'я.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ЗМІСТУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

2.1. Здоров'язбереження як пріоритетний напрям державного управління освітніми

Сьогодні бажане посилення ролі теорії та методології науки про управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору, впровадженням пріоритету здоров'я у навчання, фундаментальність знання рівними у формуванні умінь і навичок. Звісно, стимуляція навчання має поєднувати оцінювання успіхів у поточному навчанні та усвідомлення педагогічними кадрами зв'язку теорії зі своїм майбутнім, з практикою. Необхідність забезпечення останнього різко підвищує вимоги до рівня викладання дисциплін, враховуючи міждисциплінарний зв'язок у виучуваному. Ретроспективний аналіз суперечностей між новим знанням і нормативним у навчальному процесі свідчить про посилення вимог, оскільки на певний консерватизм нормативу та самого способу викладання накладаються особливості сучасного моменту, тобто інформація, що змінює уявлення про світ. З іншого боку, за такої ситуації ускладнюється процес змін в освітньому просторі, оскільки, порівняно з політичними та економічними подіями навчання опиняється на периферії громадського життя. На пострадянському просторі впродовж останнього десятиріччя не відбувалося еволюції змісту навчання через послаблення соціального контролю з боку держави та громадськості, відсутність стимулів до змін у навчальному процесі, ідеологічний хаос і невизначеність [там само].

Ряд учених встановили невідповідність між знанням, яке існує у світі (а також методиками його здобування), і консервативним нормативним матеріалом спричинена ще й тим, що не все для нас із світового досвіду було доступним. На перешкоді, однак, стоять нерозвинені контакти між західними і вітчизняними вищими школами, фінансова скрута, мовний бар'єр та інші фактори.

Офіційне зняття інформаційних бар'єрів надає лише абстрактну можливість пізнання закордонного освітнього досвіду, оскільки не

налагоджено систему трансформації, передачі інформації [256,536 с.]. Перешкодою є фінансова ситуація, що унеможливорює розвиток інформаційної бази науки та освіти, необхідність адаптації чужого досвіду на вітчизняному ґрунті, який не завжди сприятливий для безпосереднього використання цього досвіду, слабкість наукових зв'язків. Традиційно існує відстань у часі між досягненнями суспільства в науці та їх реалізацією в освіті. “Провідниками” в цій ситуації виступають механізми державного управління і організатори навчання (всі, хто має відношення до змісту навчання), керівні та педагогічні кадри. В Україні наука менеджменту ще не завжди є правилом, але управління самоосвітою управлінських і педагогічних кадрів у міжкурсовий період, віддзеркалює недостатню увагу з боку керівників не сприяє усвідомленої “демократизації” їхнього мислення, критичності в оцінці змісту та методик алгоритмів організації здоров’язбережувального простору, розвитку аналітичності, відсутність міждисциплінарності що, безумовно, негативно позначається на процесах впровадження інноваційних технологій та формування відповідної готовності керівних кадрів закладів освіти.

Революційні політичні та економічні зміни початку 1990-х рр. радикально позначилися на змісті гуманітарних дисциплін, зумовили перегляд теорій, концепцій, завдань навчального процесу з орієнтацією на ринкові відносини, соціальний захист і національні особливості освіти водночас [59, с. 334; 246, с. 62-55]. Так, в економічних науках раніше ігнорувався раціональний шлях визначення ефективності виробництва через оцінку факторів виробництва, оскільки в основу цього методу, визнаного на Заході, покладено ринкові механізми діяльності. У праві сьогодні віддається перевага людині, її діяльності, правам і відповідальності, при цьому хоча б формально відкидається теза про пріоритет суспільних інтересів [52].

В історичних науках намагаються врахувати, відновити те, що замовчувалося або вважалося єрессю. Революційні зміни позначилися не лише на гуманітарних, а й на природничих і технічних науках, оскільки

змінилася інформаційна база, ідеологія не заважає науковцям, дослідникам, викладачам певні досягнення, напрями, сфери суспільних відносин, матеріальної культури, в які нині вигідно вкласти свій науковий потенціал [314,с336-40]. Зазначимо, що для навчальних закладів, які тепер мають можливість розвитку, і віддзеркалюють суперечності нашого суспільства з його поєднанням вчорашніх, сьогоднішніх і завтрашніх тенденцій.

Проблемами подолання кризових явищ у освіті займаються не тільки учені а й урядовці майже всіх країн світу, в тому числі й найбільш розвинених, а також експерти таких міжнародних організацій, як ЮНЕСКО, Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції і розвитку, Світовий банк та ін. Так, доповідь, підготовлена спеціальною групою міжнародних експертів Світового банку на чолі з А. Гамільтоном та А. Верспуром, містила окремий розділ під назвою “Криза вищої освіти”, в якому, зокрема, констатувалося, що “в усьому світі ця галузь перебуває у кризовому стані” [320].

З перших кроків розвитку людства поняття „дитина – здоров’я – майбутнє” розумілося як умова існування біологічного виду, важливе еволюційне надбання, підкріплене на генетичному рівні низкою безумовних рефлексів, гормональними впливами.

2.1.1. Механізми інтеграції інклюзивної освіти як модель здоров’язбереження людей з особливими потребами

Ставлення суспільства до збереження здоров’я дитини в кожную епоху відповідало поступовим етапам соціальної еволюції, розвитку цінностей і потреб, які відображали цивілізаційний прогрес людства. Вирішення проблеми щодо збереження здоров’я дітей є досить актуальним для сучасного українського суспільства, потребує ретельного історичного аналізу поглядів на здоров’язбереження в освіті, розгляду етапів розвитку, висвітлення наукового

змісту, визначення категоріального апарату [12]. Глобальною світовою тенденцією є цифрова трансформація здоров'язбереження людей з особливими потребами в усіх сферах діяльності. Останні декілька років зазначене оголошено одним із провідних напрямів розвитку освіти України. Важливою складовою фізичної реабілітації є здоров'язбереження людей особливими потребами, перетворень у соціумі є механізмом управління створенням здоров'язбережувального простору для дітей з особливими потребами є держава. Бажано зауважити, що цей процес є не простим і далеко не однозначним. Існує ряд досить відмінних між собою трактувань терміну «здоров'язбереження для людей з особливими потребами». Спільним між цими трактуваннями є розуміння, що здоров'язбереження для дітей з особливими потребами. є процесом, пов'язаним із фізичною реабілітацією, тобто впровадженням високотехнологічного екологічного приладдя, які використовують задля реабілітації, лікування, навчання, надання допомоги дітям з особливими потребами [раз1, С. 167-199].

Потреба сучасної школи в педагогічних працівниках учителях із високим рівнем професійної підготовки, спроможних організовувати здоров'язбережувальну діяльність в освітніх закладах, зумовлює актуальність досліджуваної проблеми, передбачає глибоке осмислення змісту, виховних і навчальних можливостей створення здоров'язбережувального простору.

Як показала практика останніх десятиліть, науково-технічний розвиток не тільки не вирішив проблеми системи освіти, зумовлені традиційними проблемами змісту, сенсу, а й створив нові, викликані змінами суспільних відносин. В першу чергу, це криза інтелектуальної культури, зумовлена руйнацією гуманістичних традицій, зміною характеру соціальних комунікацій, відривом учнів від соціальної реальності. Очевидно, що традиційна система освіти потребує значних змін. Поступово такі зміни відбувається декілька останніх десятиліть. Новий рівень у розвитку засобів інформаційно-комунікаційних та соціальний розвиток планетарного значення людства свідчить про залежність цивілізацій від тих здібностей та якостей особистості, що закладаються в освіті та мають безпосередній вплив на спосіб життя та

здоров'я громадян. Вирішальним чинником, що визначає спосіб життя молоді, вітчизняні та зарубіжні дослідники науковці світу вважають, що соціально-історичні умови життєдіяльності спільноти якісно впливають на здоров'язбережувальні аспекти, особливо людей з особливими потребами[1, С. 167-199].

В сучасних умовах модернізації українського суспільства одним із стратегічних завдань є створення системи здоров'язбереження доступної для різних верств населення. узгодження відтворювальної та стимулюючої функцій усіх видів соціальних трансфертів, зокрема забезпечення реабілітації задля адаптації осіб, з особливими потребами, котрі втратили працездатність. Поняття «здоров'язбереження» стало трактуватись більш широко, ніж просте попередження захворювання, в нього все частіше вкладається соціокультурний зміст: сучасні визначення здоров'язбереження включають такі компоненти, як суб'єктивне благополуччя та відповідальна поведінка.

Інклюзія (від англ. inclusion — включення, залучення) — процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі. Потребу збільшення участі відчують насамперед ті, що мають фізичні чи ментальні порушення [272, с.24-75]. Враховуючі важливість згаданих проблем ми в розробленій нами реабілітаційній методиці TREMASS у Центрі -лабораторії Міжнародної академії культури безпеки, екології та здоров'я для профілактики гіподинамії та захворюванні хребта для людей з особливими потребами звернули увагу на такі аспекти: створення ресурсних реабілітаційних центрів, шкіл для учителів, батьків які б здійснювали, в тому числі на базі спеціалізованих шкіл здоров'язбережувальну фізичну реабілітацію; ознайомлюємо педагогічних працівників, батьків з умовами фізичної реабілітації дітей з особливими потребами, котрі брали б рівну участь у навчальному процесі незалежно від рівня здоров'я [124]. Таким чином, сьогодні на рівні інклюзивної освіти розв'язуються окремі педагогічні завдання, котрі враховують як послідовність професійної соціалізації педагогічних працівників, так і специфічні ознаки вікового й особистісного їх зростання.

2.1.2. Механізми соціалізації як здоров'язбережувальний аспект управління освітою

Управлінська здоров'язбережувальна діяльність у сучасному соціумі детермінується декількома умовами, серед яких: відповідність загальній концепції державного управління; врахування соціально-психологічних закономірностей діяльності.

Реформи, що відбуваються в суспільстві, у тому числі й у змісті освіти, впливають і на його мотивацію, на визначення основних цілей управління закладом освіти. Стосовно мотивації впровадження здоров'язбережувальної діяльності управлінських кадрів різних державних вертикалей доцільно виділити мотиви методологічного характеру (орієнтація на зміст) і мотиви з орієнтацією на мету управлінсько-методичного супроводу створення здоров'язбережувального освітнього простору, або мотиви досягнення паритету “ознайомлений або знаю, означає здоровий”.

Останні можна поділити на дві групи. Перша стосується сьогодення закладу освіти: оцінки його практичного рівня (знань і колегам, важливість цього для нього самого. Друга – завтрашнього дня, тобто кінцевої мети навчання: обійняти певну посаду, включитися в цікаву роботу, мати пристойний зарібок, повагу людей та ін. Пізнавальні мотиви тісно “взаємодіють” з мотивами досягнення кінцевої мети навчання. Мотиви першої групи – службові, ситуативні, частково штучні – формуються суб'єктами організації навчального процесу (система оцінок поточних успіхів) [37, с. 27-30; 8].

За адміністративно-командної системи ці мотиви-стимули були якщо не визначальними, тобто основними. Нині різко зростає значення успіхів у майбутній життєвій діяльності, які значно більшою мірою, ніж раніше, зумовлюються знанням, професійною підготовкою управлінських кадрів.

Сучасні проблеми освіти саме і стосуються цього змісту. Через зміст характеризується якість навчання, обсяг і суть інформації, відповідність

набутих знань потребам сьогодення. Навіть побіжний аналіз зарубіжної і вітчизняної наукової літератури про освіту управлінських кадрів останніх десятиліть свідчить, що більша її частина присвячена кризі цієї важливої галузі та пошукам шляхів і методів її подолання [52, с.100; 31,302с; 312,420с.].

До індивідуалізованого рівня слід віднести саморозвиток та еволюцію світосприйняття особистості; усвідомлення себе як окремої творчої індивідуальності; соціалізацію та соціально-психічну адаптацію особистості до типових ситуацій її життєдіяльності; запровадження нової форми освіти – освіти здоров'язбереження упродовж життя; підвищення рівня виховання, культури та поведінки здоров'язбереження; усвідомлення людиною цінності власного здоров'я; формування нового мислення та ідеології здоров'язбереження; подолання шкідливих звичок; фізичну активність і здорове харчування; вироблення, розповсюдження нових знань і вмінь та здоров'язберезувальних технологій; суспільне визнання і самовираження через різноманітні легітимні канали політичної участі, відповідальність перед державою і суспільством; вдосконалення механізму контролю.

Рябова З.В вважає, що соціальна система має структуру (від лат. structura – устрій, розташування, порядок), під якою розуміють спосіб взаємозв'язку підсистем, компонентів, елементів системи, які взаємодіють в ній й забезпечують її цілісність [286; 293; 347]. Управління такою системою є складним утворенням.

Підкреслимо, що провідною позицією в управлінні є отримання інформації про внутрішній стан керованої системи створенням здоров'язберезувального простору та характер зовнішніх впливів на неї; прийняття управлінського рішення.

Таким чином, узагальнюючи зазначене вище, можемо зробити висновок, що в стратегічних для системи загальної середньої освіти України, документах і наукових дослідженнях ще недостатньо

однозначного тлумачення поняття механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору.

2.2. Розбудова освітнього простору в Україні у контексті управління впровадженням концепту здоров'язбереження

2.2.1. Система механізмів державного управління освітніми змінами у сфері впровадження здоров'язбережувальних технологій

Національна освіта переживає складний етап свого стратегічного розвитку. Для врахування сучасних і перспективних вимог суспільства до особистості та задоволення її освітніх потреб необхідним постає визначення, моніторинг, корегування стратегічних пріоритетів і тактичних завдань розвитку освітньої галузі. До сталого переліку хвороб (різних систем та органів, генетичні аномалії, новоутворення тощо) офіційно додано клас “Розлади психіки і поведінки”. Самостійно розв’язати питання збереження здоров’я населення медицина не в змозі, тож має інтегруватися до освітньої діяльності, оскільки значна кількість “чинників ризику” має поведінкову основу, і саме система освіти в змозі забезпечити реалізацію профілактичних дій.

Тому актуалізуємо питання впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес з метою збереження здоров’я дітей і молоді, працездатного дорослого населення; усвідомлення педагогічними, науково-педагогічними працівниками відповідальності за збереження власного здоров’я як суспільної цінності та здоров’я дітей і молоді як перспективи суспільно-економічного розвитку країни.

Окремі автори розглядають здоров'язбережувальні технології як частину педагогічної науки, зокрема В. Єфімова, яка обґрунтовує, що аналіз уявлень щодо поняття “здоров'язбережувальні технології” у системі освіти свідчить про необхідність виокремлення здоров'язбережувальних освітніх технологій з гігієнічного, медичного і реабілітаційного

механізмів, і удосконалення педагогічного наповнення зазначеного поняття [124, с.57- 60.].

Як уже зазначалось у попередніх параграфах, необхідність суттєвих змін змісту навчання у закладі освіти зумовлюється створенням здоров'язбережувального освітнього простору для усіх її суб'єктів.

Накопичення інформації у ХХ ст. за своїми масштабами є революційною та вимагає певного узагальнення в навчальному процесі з суттєвими змінами в самій подачі інформації. Водночас фактологічна інформація зберігає певною мірою врахування значення як предметно-об'єктний світ ще недостатньо включає здоров'язбережувальний контент в освітньому просторі. Звідси виникає проблема інформаційного забезпечення та труднощів у забезпеченні якості навчання без утрати ролі знання. Сьогодні бажане посилення ролі теорії та методології науки про управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору, впровадженням пріоритету здоров'я у навчання, фундаментальність знання рівними у формуванні умінь і навичок. Звісно, стимуляція навчання має поєднувати оцінювання успіхів у поточному навчанні та усвідомлення педагогічними кадрами зв'язку теорії зі своїм майбутнім, з практикою. Необхідність забезпечення останнього різко підвищує вимоги до рівня викладання дисциплін, враховуючи міждисциплінарний зв'язок у виучуваному[24,432с.].

Ретроспективний аналіз суперечностей між новим знанням і нормативним у навчальному процесі свідчить про посилення вимог, оскільки на певний консерватизм нормативу та самого способу викладання накладаються особливості сучасного моменту, тобто інформація, що змінює уявлення про світ. З іншого боку, за такої ситуації ускладнюється процес змін в освітньому просторі, оскільки, порівняно з політичними та економічними подіями навчання опиняється на периферії громадського життя. На пострадянському просторі впродовж останнього десятиріччя не відбувалося еволюції змісту навчання через послаблення соціального

контролю з боку держави та громадськості, відсутність стимулів до змін у навчальному процесі, ідеологічний хаос і невизначеність [238, с.91-93].

Ряд учених встановлюють невідповідність між знанням, яке існує у світі (а також методиками його здобування), і консервативним нормативним матеріалом спричинена ще й тим, що не все для нас із світового досвіду було доступним. На перешкоді, однак, стоять нерозвинені контакти між західними і вітчизняними вищими школами, фінансова скрута, мовний бар'єр та інші фактори.

Офіційне зняття інформаційних бар'єрів надає лише абстрактну можливість пізнання закордонного освітнього досвіду, оскільки не налагоджено систему трансформації, передачі інформації [256]. Перешкодою є фінансова ситуація, що унеможлиблює розвиток інформаційної бази науки та освіти, необхідність адаптації чужого досвіду на вітчизняному ґрунті, який не завжди сприятливий для безпосереднього використання цього досвіду, слабкість наукових зв'язків. Традиційно існує відстань у часі між досягненнями суспільства в науці та їх реалізацією в освіті. “Провідниками” в цій ситуації виступають механізми державного управління і організатори навчання (всі, хто має відношення до змісту навчання), керівні та педагогічні кадри.

2.2.2. Сучасні тенденції здоров'язбережувального менеджменту в освітньому просторі

В Україні наука менеджменту ще не завжди є правилом, але управління самоосвітою управлінських і педагогічних кадрів у міжкурсовий період, віддзеркалює недостатню увагу з боку керівників не сприяє усвідомленій “демократизації” їхнього мислення, критичності в оцінці змісту та методик алгоритмів організації здоров'язбережувального простору, розвитку аналітичності, відсутність міждисциплінарності що, безумовно, негативно позначається на процесах впровадження

інноваційних технологій та формування відповідної готовності керівних кадрів закладів освіти [247, с. 62-66; 234].

Введення до наукового обігу поняття “здоров’язбереження” має певну історію, проте в умовах реформування системи освіти потребує постійного переосмислення та уточнення. Здоров’язбереженню в освіті як мультитехнологічному процесу притаманні риси культуровідповідності, соціальності, системності, ситуативності, міждисциплінарності, практико-орієнтованості інтегративності, надпредметності, тощо [78, с. 132-133].

Револьюційні політичні та економічні зміни початку 1990-х рр. радикально позначилися на змісті гуманітарних дисциплін, зумовили перегляд теорій, концепцій, завдань навчального процесу з орієнтацією на ринкові відносини, соціальний захист і національні особливості освіти водночас. [69,334 с.;247,с.48-52].

Так, в економічних науках раніше ігнорувався раціональний шлях визначення ефективності виробництва через оцінку факторів виробництва, оскільки в основу цього методу, визнаного на Заході, покладено ринкові механізми діяльності. У праві сьогодні віддається перевага людині, її діяльності, правам і відповідальності, при цьому хоча б формально відкидається теза про пріоритет суспільних інтересів. [52,100с.].

В історичних науках намагаються врахувати, відновити те, що замовчувалося або вважалося єрессю. Револьюційні зміни позначилися не лише на гуманітарних, а й на природничих і технічних науках, оскільки змінилася інформаційна база, ідеологія не заважає науковцям, дослідникам, викладачам певні досягнення, напрями, сфери суспільних відносин, матеріальної культури, в які нині вигідно вкласти свій науковий потенціал [310,с.29-35]. Зазначимо, що для навчальних закладів, які тепер мають можливість розвитку, і віддзеркалюють суперечності нашого суспільства з його поєднанням вчорашніх, сьогоднішніх і завтрашніх тенденцій.

Проблемами подолання кризових явищ у освіті займаються не тільки учені, а й урядовці майже всіх країн світу, в тому числі й найбільш

розвинених, а також експерти таких міжнародних організацій, як ЮНЕСКО, Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції і розвитку, Світовий банк та ін. Так, доповідь, підготовлена спеціальною групою міжнародних експертів Світового банку на чолі з А. Гамільтоном та А. Верспуром, містила окремий розділ під назвою “Криза вищої освіти”, в якому, зокрема, констатувалося, що “в усьому світі ця галузь перебуває у кризовому стані”.

З перших кроків розвитку людства поняття „дитина – здоров’я – майбутнє” розумілося як умова існування біологічного виду, важливе еволюційне надбання, підкріплене на генетичному рівні низкою безумовних рефлексів, гормональними впливами. Ставлення суспільства до збереження здоров’я дитини в кожен епоху відповідало поступовим етапам соціальної еволюції, розвитку цінностей і потреб, які відображали цивілізаційний прогрес людства. Вирішення проблеми щодо збереження здоров’я дітей є досить актуальним для сучасного українського суспільства, потребує ретельного історичного аналізу поглядів на здоров’язбереження в освіті, розгляду етапів розвитку, висвітлення наукового змісту, визначення категоріального апарату. Глобальною світовою тенденцією є цифрова трансформація здоров’язбереження людей з особливими потребами в усіх сферах діяльності. Останні декілька років зазначене оголошено одним із провідних напрямів розвитку освіти України. Важливою складовою фізичної реабілітації є здоров’язбереження людей з особливими потребами, перетворень у соціумі, є механізмом управління створенням здоров’язбережувального простору для дітей з особливими потребами - є держава. Бажано зауважити, що цей процес є не простим і далеко не однозначним. Існує ряд досить відмінних між собою трактувань терміну «здоров’язбереження для людей з особливими потребами». Спільним між цими трактуваннями є розуміння, що здоров’язбереження для дітей з особливими потребами. є процесом, пов’язаним із фізичною реабілітацією, тобто впровадженням високотехнологічного екологічного приладдя, які використовують

реабілітації, лікування, навчання, надання допомоги дітям з особливими потребами [1, с. 167-199].

Потреба сучасної школи в учителях із високим рівнем професійної підготовки, спроможних організовувати здоров'язбережувальну діяльність в освітніх закладах, зумовлює актуальність досліджуваної проблеми, передбачає глибоке осмислення змісту, виховних і навчальних можливостей впровадження здоров'язбережувальних технологій [80].

Як показала практика останніх десятиліть, науково-технічний розвиток не тільки не вирішив проблеми системи освіти, зумовлені традиційними проблемами змісту, сенсу, а й створив нові, викликані змінами суспільних відносин. В першу чергу, це криза інтелектуальної культури, зумовлена руйнацією гуманістичних традицій, зміною характеру соціальних комунікацій, відривом учнів від соціальної реальності. Очевидно, що традиційна система освіти потребує значних змін. Поступово такі зміни відбувається декілька останніх десятиліть. Нова ступінь в розвитку засобів інформаційно-комунікаційних. Загальний планетарний та соціальний розвиток людства свідчить про залежність цивілізацій від тих здібностей та якостей особистості, що закладаються в освіті та мають безпосередній вплив на спосіб життя та здоров'я громадян. Вирішальним чинником, що визначає спосіб життя молоді, вітчизняні та зарубіжні дослідники, науковці світу вважають, що соціально-історичні умови життєдіяльності спільноти особливо якісно впливає здоров'язбереження людей з особливими потребами[1,С. 167-199].

В сучасних умовах модернізації українського суспільства одним із стратегічних завдань є створення системи здоров'язбереження доступної для різних верств населення. Узгодження відтворювальної та стимулюючої функцій усіх видів соціальних трансфертів, зокрема забезпечення реабілітації задля адаптації осіб, з особливими потребами, котрі втратили працездатність[186,с5-9]. Поняття «здоров'язбереження» стало трактуватись більш широко, ніж просте попередження захворювання, в нього все частіше вкладається соціокультурний зміст: сучасні визначення

здоров'язбереження включають такі компоненти, як суб'єктивне благополуччя та відповідальна поведінка.

Сучасні проблеми освіти саме і стосуються цього змісту. Через зміст характеризується якість навчання, обсяг і суть інформації, відповідність набутих знань потребам сьогодення. Навіть побіжний аналіз зарубіжної і вітчизняної наукової літератури про освіту управлінських кадрів останніх десятиліть свідчить, що більша її частина присвячена кризі цієї важливої галузі та пошукам шляхів і методів її подолання.

До індивідуального рівня слід віднести саморозвиток та еволюцію світосприйняття особистості; усвідомлення себе як окремої творчої індивідуальності; соціалізацію та соціально-психічну адаптацію особистості до типових ситуацій її життєдіяльності; запровадження нової форми освіти – освіти здоров'язбереження упродовж життя; підвищення рівня виховання, культури та поведінки здоров'язбереження.

Теоретико-методологічні засади дослідження дотичними центральними органами виконавчої влади у питаннях запровадження політики здоров'язбереження такі: – визначення ролі та функцій центральних органів виконавчої влади як основних урядових структур, відповідальних за розробку політичних рішень та законодавства з профілактики і запровадження здорового способу життя; – запровадження стратегічного планування із залученням зацікавлених сторін, для визначення цілей у сфері здоров'язбереження та відповідних заходів на національному, регіональному та місцевому рівнях; – посилення наукової складової з метою удосконалення функцій моніторингу та оцінки ризиків; – забезпечення проведення загальнонаціональних інформаційно-просвітницьких кампаній щодо переваг здорового способу життя, шляхів попередження захворювань; – проведення переговорів з бізнес-асоціаціями з метою вироблення моделі співпраці у зміцненні здоров'я, промоції здорового та активного способу життя та здорового харчування; – запровадження грантових програм для громадських об'єднань і наукових установ та формування соціального замовлення; – планування цільових

видатків на виконання загальнодержавних і територіальних програм профілактичного спрямування, із залученням коштів державного бюджету, місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством; - відновлення мережі оздоровчих і профілактичних закладів з урахуванням особливостей і специфіки кожного регіону країни; – допомогу громадським об'єднанням, що ставлять за мету своєї діяльності збереження здоров'я здорової людини та проводять екозаходи; – розробку пропозицій, створення законів та їх подальше вдосконалення щодо сучасних технологій, які дають можливість складувати чи захоронювати відходи так, щоб вони не становили загрози.

2.3. Концепція державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору в Україні

Відповідно, концептуального значення поняття “механізми здоров'язбереження” можуть розглядатись як частина педагогічної науки, як спосіб організації, модель освітнього процесу, інструментарій освітнього процесу, який має забезпечити ефективність і результативність навчання разом із збереженням здоров'я учнів.

Основними концептуальними завданнями механізмів державного управління здоров'язбереження є розробка, впровадження безкоштовних і збільшення кількості оздоровчих заходів; залучення практичних спеціалістів для розробки та впровадження комплексних оздоровчих технологій; реалізація людиною своїх здібностей, формування та збереження професійного здоров'я; запобігання професійного вигорання педагогічних працівників, профілактика хронічної втоми, виховання у населення дотримання гігієни організму; попередження передчасної смертності шляхом скорочення шкільного травматизму, дотримання правил безпеки на шляхах; вжиття заходів спрямованих на позбавлення шкідливих звичок; запровадження системи загартовування, системи

спеціального тренування терморегуляторних процесів організму, що включає процедури, дія яких спрямована на підвищення стійкості організму до переохолодження або перегрівання; поліпшення якості життя осіб, що мають хронічні захворювання, та інвалідів, шляхом надання їм умов для реалізації наявного потенціалу здоров'я; розробка та впровадження мотиваційних технологій, що спонукають всіх суб'єктів освіти до здорового способу життя; запровадження комплексного підходу до підвищення якості життя.

механізми державного управління створення здоров'язбережувального освітнього простору реалізуються на основі таких принципів: 1) принцип «здоров'язбереження у всіх політиках» забезпечить створення високоефективної системи формування механізмів державного управління здоров'язбереження, що відповідають найкращим практикам Європейського Союзу та його держав-членів і сприятимуть адекватним відповідям на глобальні виклики, посилюватимуть роль і ефективність запропонованих урядом концепцій в освіті та охороні здоров'я; здоров'язбереження; 2) принцип орієнтованості на здорову людину, який означає, що система має орієнтуватися на потреби людини з особливими потребами, підтримка та впровадження інклюзивної освіти, гарантувати якісні й безпечні послуги, чітко визначену систему профілактичних заходів, адаптованих до вимог часу; 3) принцип доступності профілактичних заходів, а також заходів спрямованих на оцінку стану здоров'я або виявлення захворювання незалежно від соціального статусу; 4) принцип об'єктивності – розроблення всіх документів, що визначають механізми державного управління здоров'язбереження, на основі реальних показників, яких можна досягти та які можливо оцінити; 5) принцип спільної відповідальності має бути розкритий через вироблення концепту спільної цінності – збереження здоров'я. Зазначений принцип покладає відповідальність за стан здоров'я на громадян, громадські об'єднання, організації, ЗМІ та інших суб'єктів здоров'язбережного діалогу; 6) принцип дотримання та виконання

оздоровчих заходів упродовж усього життя передбачає залучення до активного способу життя та спорту всі вікові категорії населення; 7) принцип спільної цінності здоров'я нівелює традиційний поділ між відповідальністю бізнесу та відповідальністю уряду чи громадянського суспільства, людини. Він може бути корисний для знаходження шляхів підвищення продуктивності здоров'язбереження для досягнення як комерційних, так і соціальних цілей; 8) принцип наукового підходу – обумовлений особливим способом мислення та пізнання об'єктивної реальності, що формується умовами дослідження процесу здоров'язбереження, високим рівнем знань про здоровий спосіб життя, професійної підготовки осіб, які реалізують політику здоров'язбереження, та цілісним спрямуванням практичних заходів[Додаток А-1]. Науковий підхід до створення управлінсько-методичного супроводу дозволить визначити проблему, провести її аналіз, прийти до її вирішення через науково-практичний пошук; 9) принцип реалізації внутрішньої гармонії фізичного, духовного, психічного стану людини, а також гармонії з екологічною та соціальною сферами; 10) принцип спрямованості на кількісну оцінку резервних можливостей організму здорової людини і їх корекцію для реалізації потенціалу здоров'я; 11) принцип поступовості передбачає послідовність реалізації цілей і завдань з формування здорового способу життя залежно від віку, особистісних якостей, умов життя, настроїв індивіда, моральних засад соціального середовища. При формуванні здорового способу життя фізичні та розумові навантаження слід збільшувати поступово, послідовно доповнюючи стиль буття новими факторами, які сприяють здоров'ю; 12) принцип сталого розвитку полягає у розвитку суспільства шляхом зміцнення його здоров'я для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь; 13) принцип економічної доцільності полягає у тому, що витрати на проведення заходів із впровадження здорового способу життя повинні у майбутньому зменшити витрати на амбулаторне і стаціонарне лікування; 14) принцип координації,

взаємозв'язку та узгодженості довгострокових стратегій, планів і програм розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях; 15) принцип партнерства означає, що важливими складовими запровадження системних змін є партнерство в усіх аспектах реформування, у т.ч. фінансовому, встановлення чітких пріоритетів, забезпечення профілактичного вектора розвитку, впровадження моніторингу зрушень, індикаторів оцінки та контролю, а також широка поінформованість суспільства та відкритість системи громадського здоров'я; 16) принцип нового гуманізму – повинен бути таким переконливим, щоб радикально оновити, якщо не повністю змінити принципи й норми, які видаються нині непохитними, сприяти зародженню нових відповідних до вимог нашого часу цінностей і мотивацій, кардинально змінити погляди й поведінку окремих елітарних груп і шарів суспільства. Об'єктами державної політики здоров'язбереження є діяльність національної та регіональних систем охорони здоров'я.

Таким чином, концепція механізмів державного управління створення здоров'язбережувального освітнього простору впливали на навколишнє середовище і здоров'я людини. Залучення іноземних та вітчизняних інвесторів до реалізації проектів такого змісту. Для ефективної підтримки здоров'я відносно здорових людей, адаптація та соціалізація людей з особливими потребами виконання концептуальних положень передбачає поєднання не тільки медико-профілактичної, оздоровчої і економічної систем, а й впровадження інклюзивної освіти надає нового сенсу виконанню програмних заходів, уможливорює впровадження державними органами та закладами освіти та охорони здоров'я розширити реабілітаційні та лікувально-профілактичні функції. Для зниження витрат на впровадження системи здоров'язбереження відносно здорової людини пропонується використовувати в межах коштів, передбачених бюджетом, а також витрат з реклами та виготовлення тютюнової і алкогольної продукції в діяльність суб'єктів господарювання. Важливим також зазначення, що запровадження концепції здоров'язбереження в основі якої – збереження і підтримка здоров'я здорової і відносно здорової людини,

людей з особливими потребами, жодним чином, не завадить, а лише зміцнить стратегічний напрям на поліпшення громадського здоров'я і може стати органічним доповненням до Концепції загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір». Зокрема, відповідатиме напряму вжиття заходів з

На думку західних і вітчизняних експертів, криза української освіти найбільш помітно проявилась у:

- 1) певному відставанні наукових розробок з управління освітою від потреб і запитів життя;
- 2) повільній переорієнтації на підготовку нових, дефіцитних для ринку праці фахівців;
- 3) зниженні дидактичної якості навчального процесу;
- 4) різкому падінні рівня знань випускників;
- 5) зростанні нерівності шансів на вступ до вищих навчальних закладів і успішного їх закінчення для представників різних соціальних верств;
- 6) зростаючому незадоволенні умовами навчання з боку молодих фахівців, їх батьків та ін.

Як показав зроблений аналіз головними причинами кризи освіти, за висновками дослідників, стали:

- зростаюча нездатність освіти швидко знаходити ефективні відповіді на виклики часу;
- недосконалість основних засобів навчання (підручникотворення)
- надмірне втручання держав (за винятком, либонь, США) в її справи;
- скорочення, а подекуди й “заморожування” державного фінансування;
- недосконалість системи управління школою;
- незначна диверсифікація форм і типів навчальних закладів;
- постійне, швидке та суттєве зростання плати за навчання та ін.

Звісно, до цих загальних, типових причин кризи освіти додалася й низка причин особливих, характерних для певного типу держав, а також деякі специфічні причини, властиві лише окремій країні. Ретельне вивчення наукової літератури з вказаного питання та процесів розвитку

освіти в різних регіонах світу дає підстави для щонайменше п'яти важливих аспектів:

- По-перше, криза освіти має глобальний характер, вона охопила весь світ, найбільш глибоко та гостро вразивши країни, що розвиваються, та пострадянські країни.
- По-друге, кризові явища мають місце переважно у державному секторі освіти.
- По-третє, ця криза є загальною, оскільки затронула всі сфери та напрями функціонування державної школи, зокрема, її фінансування, менеджмент, якість навчального процесу та ін.
- По-четверте, криза освіти є перманентною, особливо відтоді, як вона стала масовою.
- По-п'яте, загострення цієї кризи мають циклічний характер і відбуваються практично кожні 10 – 15 років.

Західні учені, які працюють під егідою ЮНЕСКО та Світового банку, не обмежуються з'ясуванням причин кризи освіти і загальним аналізом спроб її реформування, а шукають шляхи, методи і засоби послаблення та подолання цієї кризи. Як слушно зазначає один із відповідальних працівників Світового банку Армій Чорсі, фахівці цієї установи разом з іншими вченими аналізують уроки міжнародного досвіду здійснення освітніх реформ і “пропонують на вибір спектр політичних рішень для країн, які шукають шляхів збільшення внеску освіти в економічний і соціальний розвиток”.

На думку фахівців Світового банку, вивести освіту з кризового стану або значно поліпшити її стан може лише реформа, яка передбачає:

- спонукання державних навчальних закладів до розширення кола джерел фінансування, тобто до пошуків і використання інших джерел фінансування, окрім державних фондів, передусім приватних;
- перегляд ролі держави й уряду в розвитку освіти, зокрема суттєве обмеження її втручання в освітні справи;

- здійснення цілеспрямованість механізмам державного управління на надання пріоритетів якісним і справедливим цілям освіти.

Значний науково-практичний інтерес для країн, які розвиваються, та посттоталітарних держав становлять і пропозиції та рекомендації секретаря Економічного комітету ООН для країн Латинської Америки і Карибського басейну Ернесто Оттоне. Він розглядає освіту в контексті національної безпеки, що є порівняно новою тенденцією, яка свідчить про певне розуміння міжнародним співтовариством залежності економічної, соціальної та інших сфер національної безпеки від стану та перспектив розвитку освіти взагалі та вищої зокрема. Зазначається, що аналіз вражаючих успіхів і досягнень країн Південно-Східної Азії дає підстави для такого висновку: “всі успішні випадки, без винятків, починались із справжньої революції в освітній царині...”

Знання в галузі формування, збереження і зміцнення здоров'я, які опанувало людство засвоює цілеспрямовано під час прямого або опосередкованого керівництва викладача, ми назвали спеціалізованими професійними знаннями. Звернемо увагу на загальновідому обставину, що у процесі спілкування відбувається взаємодія двох або декількох осіб, яка зводиться до обміну між ними тією чи тією інформацією. Для перспективного суспільства потрібні генетично, фізично та психічно здорові, високоінтелектуальні й фахово підготовлені люди, котрі мешкають в абсолютно здоровому середовищі – за соціальними та економічними показниками [5, с. 169]. Здоров'язбереження вбачаємо інтегральним показником якості освіти громадян [241].

Звідси витікає другий висновок: потрібні глибокі докорінні зміни в системі освіти з тим, щоб пристосувати її до умов і потреб ХХІ ст. І, посилаючись на досвід давно та новітньорозвинених країн, висуває рекомендації та пропозиції щодо реформування освіти. В узагальненому вигляді основні з них можна окреслити так:

1. Освіта, професійна підготовка і наукові дослідження не повинні розглядатися як відокремлені та ізольовані одна від іншої галузі, вони мають бути інтегровані одна в одну, а всі разом – у виробничу сферу.
2. Слід переглянути роль держави. Замість авторитарно-бюрократичного адміністрування вона має визначати стратегію розвитку вищої школи, сприяти процесам автономізації, “регулювати на відстані” та оцінювати результати своєї діяльності.
3. Замість того, щоб покладатися винятково на державне фінансування, необхідно докласти зусиль для поєднання державних і приватних ресурсів.
4. Освітня система має стати відкритою і доступною для перевірки з метою оцінки її діяльності та визначення користі, яку вона приносить економіці, суспільству і культурі.
5. Пріоритети і пільги, що надаються освіті, повинні бути адресними й спрямовуватися туди, де вони дійсно потрібні.
6. Замість захоплення кількісними аспектами освіти (хоча для деяких країн ці проблеми є актуальними) слід зосередитися на питаннях якості, ефективності та результативності.
7. Необхідно змінити непривілейований економічний і соціальний статус учителів на престижний і високооплачуваний.
8. Потрібний міцний “освітній консенсус” серед різних економічних, політичних і соціальних учасників суспільного життя з тим, щоб виробити основні угоди про зміни і реформи.
9. Не слід робити вибір між “технічними” і “гуманітарними” аспектами освіти. Їх впровадження має бути взаємодоповнюючим і взаємопідсилюючим, що вкрай необхідно для сучасного цивілізованого суспільства та ін.

Порівнюючи рекомендації та пропозиції представників ООН, ЮНЕСКО, Світового банку та інших міжнародних організацій щодо реформування вищої освіти, неважко помітити, що вони переважно збігаються, є досить об’єктивними, несуть у собі значний конструктивний потенціал і вже цим заслуговують на підвищену увагу, вивчення,

переосмислення, а багато з них – і на творче використання, звісно, з урахуванням особливостей національної системи вищої освіти [31, 302].

Для молодшої Української держави значний інтерес становлять не лише теоретичні розробки, висновки та рекомендації фахівців міжнародних організацій, а й практичний досвід освітніх реформ окремих держав чи їх груп. Звичайно, вітчизняних учених і педагогів не може не цікавити багатющий і загалом позитивний досвід розвитку вищої освіти давно розвинутих країн (Великобританії, США, Франції та ін.), їхня реакція на кризові явища в цій життєво важливій галузі, а також шляхи і методи вирішення сучасних освітніх проблем. Однак найбільший інтерес для них становить досвід подолання кризи вищої освіти в новітньорозвинених державах (Гонконг, Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Японія та ін.), у деяких країнах, що розвиваються (Бразилія, Індія, Таїланд, Чилі та ін.), і в окремих посттоталітарних державах (Польща, Угорщина, Чехія та ін.) [співак12]. Кожна з цих країн накопичила досвід виведення вищої освіти з кризового стану, підвищення її ефективності. Показовим є приклад Китайської Народної Республіки. Як відомо, ще на початку 1980-х рр. китайське керівництво зрозуміло, що існуюча система вищої освіти не може забезпечити модернізацію країни, і почало “переосмислювати її роль”. Вищу освіту стали розглядати як ключ до розвитку науки, вдосконалення технології та піднесення економіки, почався процес її децентралізації [12, с. 54]. Та головне – було вжито практичних заходів, спрямованих на подолання кризового стану, зокрема взято курс на об’єднання науки на міждисциплінарній основі освіти. У провідних вищих навчальних закладах країни почали формуватися два типи штатів співробітників:

1. Викладацький штат, який 70 % свого робочого часу займався навчанням, а 30 % – науковою діяльністю;
2. Науковий штат, який 70 % свого робочого часу займався науково-дослідницькою діяльністю, а 30 % – навчанням.

Було також розширено співпрацю навчальних закладів із Національною академією наук країни й зміцнено їх зв'язки з виробництвом. Відкрилися вищі навчальні заклади недержавної форми власності. Китай почав направляти студентів-старшокурсників на навчання за кордон, переважно до США, а щоб спонукати їх до повернення на батьківщину, уряд прийняв рішення про видачу дипломів про вищу освіту лише тим студентам, які останній рік навчались у китайських ЗВО та ін. [72, с. 51].

Ці та деякі інші реформи дали в Китаї чудові результати: вища освіта почала виходити з кризи, вона сприяла технологічній революції, піднесенню економіки, підвищенню життєвого рівня, зміцненню національної безпеки та ін.

Загалом, аналіз досвіду країн світу дає для України підстави щодо розробки стратегії реформування вищої освіти, яка передбачає:

- 1) розробку науково обґрунтованої державної концепції розвитку освіти й здійснення чіткої та послідовної політики її реформування;
- 2) наголос на ринково-орієнтовані засоби втілення у життя цієї політики;
- 3) заохочення до урізноманітнення типів та форм закладів вищої освіти;
- 4) спонукання державних навчальних закладів до економнішого й ефективнішого використання державних коштів і до розширення кола джерел фінансування;
- 5) перегляд ролі держави та уряду в розвитку освіти, зокрема, суттєве обмеження їх “адміністрування” і втручання в освітянські справи;
- 6) здійснення децентралізації та надання більшої автономії в управлінні державним закладам освіти;
- 7) визначення пріоритетів і посилення уваги до якісних і справедливих цілей освіти.

Враховуючи викладене, Міністерство освіти і науки України не може бути осторонь цих питань і має:

- 1) розглянути питання щодо розробки і застосування критеріїв та системи оцінки діяльності навчальних закладів для надання статусу національного;

- 2) надавати цей статус на певний термін;
- 3) ввести моніторинг оцінки якості освіти для підтвердження цього статусу;
- 4) зробити процедуру надання статусу національного відкритою і прозорою із залученням до прийняття відповідного рішення освітянської громадськості.

Є ще один варіант розв'язання проблеми, а саме: відмовитись від будь-яких статусів і запровадити суспільне визнання навчального закладу за його рейтингом у загальнонаціональному моніторингу якості освіти.

Аналізуючи шляхи реформування вітчизняної освітньої системи, слід відзначити, що реформаторську діяльність в Україні було розпочато у 1992 – 1995 рр. минулого століття. До здобутків цього періоду слід віднести розробку і затвердження Державної доктрини програми “Освіта. Україна ХХІ століття”, яка нині здійснюється в основних своїх складових. Цілком очевидний результат дали створення єдиного Міністерства освіти, Академії педагогічних наук, певні кадрові зміни на рівні керівництва ЗВО, відкриття університетів, зокрема в західних регіонах України. З навчальних планів ЗВО було вилучено ідеологічні курси. Розпочалось активне впровадження державної мови [49, с. 31].

Введення механізму об'єктивного педагогічного контролю з визначення результатів діяльності системи освіти та навчальних досягнень тих, хто навчається. До такого віднесена технологія стандартизованого тестування [316, с. 6].

Важливо позбавитись інструментів технократичного управління якістю освіти, що у сфері навчання сьогодні проростає масштабною мережевою комп'ютеризацією, а у сфері виховання- пошуками новітніх виховних практик. По-друге, реалізувати новітні програми гуманізації освіти, закласти фундамент багатомовності і полікультурності, інформаційної культури, нової етики і толерантності. По-третє, здійснити перехід від авторитарного до більш демократичного алгоритму управління якістю освіти, забезпечити повною мірою права молодой людини на

самостійний і незалежний розвиток, самовдосконалення. Ефективна організація наукових досліджень якості освіти має створити належні умови для педагогічної науки і соціології освіти, завдяки яким стане можливим осмислення принципів та формулювання закономірностей реалізації головної мети якісної освіти - розвитку особистості в суспільстві знань.

Визначено місце мотивації в системі функцій державного управління. Оскільки ефективність державного управління залежить від людського фактору, на результативність роботи якого, у свою чергу, впливає рівень його мотивації, то одне з пріоритетних місць серед загальних функцій управління займає саме мотивація. З метою кращого розуміння місця мотивації у системі функцій державного управління розроблено модель взаємозв'язку функцій управлінського циклу. Аналіз цієї моделі свідчить, що створити ефективно діючий механізм мотивації в системі державного управління можливо лише за умови комплексної взаємодії всіх функцій державного управління на всіх його рівнях.

Отже, концептуальні положення впровадження механізмів державного управління створенням здоров'язберезувального освітнього простору є категорією механізмів державного управління, котрі відображають складні та не однозначні ідентифікації частини державно-управлінської системи, які включають цілі управління, ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали, взаємозв'язки різних елементів управління, за допомогою яких здійснюється вплив у суб'єктно-об'єктних взаємодіях. Механізми державного управління будуються за принципом «настройки», тобто кожний з механізмів включає в себе усі концепції створення здоров'язберезувального освітнього простору інших механізмів. Їх також необхідно розглядати як систему-конфігуратор, що укладається за різними вимірами.

2.3.1. Нормативно-правовий механізм реалізації Концепції

Аналізуючи матеріали, присвячені проблемі управлінсько-методичного супроводу здоров'язбережувальної діяльності, що розглядається як найважливіша умова професійного зростання керівника закладу та педагогічного колективу в цілому. Це дає нам підстави стверджувати, що готовність педагогів до здоров'язбережувальної діяльності, учнів найбільш ефективно розвивається саме у педагогічно- методичній роботі.

Розглядаючи суть управлінського супроводу діяльності закладу, ряд дослідників вважають, що зазначене повинне здійснюватися відповідно до найважливіших принципових вимог. В якості основних детермінант (детермінанта — (лат. *determinans, determinantis* обмежує, визначальний). У сучасному розумінні детермінізм – це теорія, яка пояснює явища, що відбулися за певних обставин, певним зв'язком і логікою).

Невмотивованість педагогічних працівників, і керівників закладів освіти у тому числі, до впровадження здоров'язбережувальних стратегій обумовлена, на переконання Л. Горяної, низкою питань: відсутністю когнітивної складової взаємозв'язку здоров'я та успіху у професійній діяльності; недостатньо розвиненою здоров'язбережувальною етикою; відсутністю критеріїв оцінки здоров'я серед суб'єктів освітнього середовища; відсутністю стійкої мотивації та економічної зацікавленості у фінансових інвестиціях щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій тощо [5, с. 170-171].

Проте освітня галузь, незважаючи на реформи, є доволі інертною. Теорія соціальних естафет (засвідчує в нашій країні передачу соціального досвіду без урахування умов, неприйняття змін, довіру до застарілих підходів тощо) пояснює невідповідність у суспільстві розуміння цінності здоров'я та нерозумно споживацького ставлення до нього. Це частково спричинено постійно повторюваною траєкторією поведінки і діяльності педагогічних працівників, ускладненістю їх способу життя, побоювання непорозуміння при ініціюванні зміни в індивідуальному порядку.

Інтеграція здоров'язбереження в освітній простір, інвестування в здоров'я, як стверджує Л. Горяна, являє собою питання стратегічного управління країною, ефект від якого може бути пролонгованим (відтермінованим) у часі.

Тому своєчасність, успішність і доцільність дій, спрямованих на збереження здоров'я всіх учасників освітнього процесу залежить від готовності педагогічних і науково-педагогічних працівників до впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній простір, що передбачає поінформованість, обізнаність, теоретичну і практичну готовність, усвідомлення необхідності відповідної діяльності тощо.

Основні міжнародні та державні нормативно-правові документи з теми: – Конституція України (прийнята Верховним Советом України 26 липня 1996 р.). – Основи законодавства України з охорони здоров'я (затверджені Верховною Радою України 19 жовтня 1992 року № 2801-ХІІ). – Концепція розвитку охорони здоров'я в Україні (2000 h.). – Загальнодержавна програма «Здоров'я 2020: український вимір» (затверджена 11.12.2013р.). – Рио-де-Жанейрская політичеськая декларація по соціальним детермінантам здоров'я. Всесвітня конференція по соціальним детермінантам здоров'я, Рио-де-Жанейро, Бразилія, 21 жовтня 2011 р., Женева [299].

Зв'язок з життям, з практикою реалізації розбудови освіти, актуальність. вказаний принцип вимагає обліку в процесі здійснення адміністративно-управлінського супроводу: розв'язання не лише глобальних проблем сучасності, але і проблем, близьких усім суб'єктам будь-якого колективу .

- 1) Науковість. Цей принцип націлює керівників управлінсько-методичного супроводу на досягнення відповідності між усією системою удосконалення професійної компетентності педагогів на всіх етапах підвищення кваліфікації: особливо на міжкурсовому етапі: (самоосвіта, семінари, наради, ділові ігри, вебінари, цікаві зустрічі, ознайомлення з бібфондом) за сучасним науковим рівнем. Реалізація цього принципу включає і заснований на науковому підході аналіз конкретного стану справ в школі, вивчення найважливіших сторін особистої і діяльності педагогів [234].
- 2) Системність. Цей принцип вимагає підходу до управлінсько-методичного супроводу як до цілісної системи, оптимальність якої залежить, передусім, від єдності мети, завдань, змісту методики

управління впровадження здоров'язбережувальних технологій(форм і методів роботи з трикутником закладу: учителями, учнями, батьками), що спрямовані на високі кінцеві результати.

Предметом наукових дискусій щодо психологічно складової здоров'я є визначення надійних критеріїв його оцінки, найбільш значущими з яких є особисті властивості індивіда, його соціально-психологічна адаптація, показники творчих досягнень. С.І. Болтівець, А.Маслоу, Ф.Перлс, К.Хорні вказують на такі показники, як здатність індивіда до саморозвитку, спроможність реалізувати актуальні потреби, розвиток корисних знань і навичок; позитивне ставлення до навчальної діяльності; наявність позитивно орієнтів. Оскільки соціальним системам органічно властиво управління, принцип системності передбачає керованість, планомірність усієї управлінсько-методичної роботи щодо прийняття управлінських рішень [192; 257].

Планування управлінсько-методичного супроводу діяльності закладу освіти. Педагог визначає для себе коло питань здоров'язбережувального змісту на міжпредметному або міжтемному рівні своєї дисципліни, котрі можуть сприяти самовдосконаленню професійної компетентності і педагогічної майстерності за аспектами здоров'язбереження. Підбір теоретичного матеріалу, що відбиває питання здоров'язбереження. Визначення методів самовдосконалення у вказаному напрямі, а також методів викладання своєї дисципліни, сприяючих збереженню вченості і здоров'я учнів і самого педагога. Підбирає або створює нові засоби реалізації цих аспектів змісту своєї діяльності. Планує перелік заходів у рамках управлінсько-методичного супроводу, спрямованих на формування або підвищення рівня готовності до здійснення здоров'язбережувального освітнього процесу.

Реалізація (організація). На цьому етапі керівник визначає зміст, форми, методи і засоби педагогічної роботи, спрямованої на підвищення рівня готовності учителя до здійснення здоров'язбережувального освітнього процесу.

Слід зазначити, що характерною особливістю нашої моделі є те, що зміст методичної роботи з'являється з трьох взаємозв'язаних і взаємообумовлених

частин (інваріантною, варіативною і індивідуальною), для кожної з яких педагог підбирає свої форми роботи, методи і засоби досягнення потрібного нам результату.

Створення моделі здоров'язбережувального простору закладу нового типу вимагає комунікації відкритості публічного управління має важливе значення для органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, зокрема, освіти. Модель здоров'язбереження – це модель дослідження змісту державної політики: проблеми, варіанти їх розв'язання та оцінювання стратегії з тим, аби визначити, до яких дій слід вдатися органам влади, і чи дії влади є успішними чи ні. Ми акцентуємо увагу на методології дослідження змісту, або сутності державної стратегії здоров'язбережувальних механізмів.

Соціалізація комунікації виступає інструментом демократичного розвитку освіти, впливає на процес управління, відображає соціокультурні відносини, тенденції суспільного розвитку. У сучасних умовах потребує особливого ставлення до траєкторії розвитку української освіти, питань впливу соціалізації в становленні та розвитку публічного управління на засадах демократії та європейських цінностей. Відтепер традиційна адміністративно-управлінська діяльність реалізується парламентом, урядом, державними структурами, опираючись на правила та регламент, використовуючи інформацію централізовано у відкритому режимі. Зрозуміло, що публічно-комунікативна діяльність керується нормами, рекомендаціями, цінностями, залучаючи недержавні формування та надаючи інформацію відкрито. Як зазначають ряд дослідників, публічно-комунікативна сфера відіграє роль постійно діючого форуму загальнонаціональних дискусій і обговорень, арени спільної діяльності, спрямованої на досягнення загальних цілей та, фактично публічно-комунікативна сфера (політика, врядування, засоби комунікації) - спосіб забезпечення в суспільстві клімату причетності та демократизму, суть якого полягає в тому, щоб підтримувати та розвивати участь самого суспільства та громадян у державно-управлінському процесі. У контексті зміщення

акцентів управлінської діяльності до публічно-комунікативної важливе значення посідає громадянська соціалізація як невід’ємний фактор демократизації суспільного життя та публічного управління. Механізмом соціалізації комунікацій є держава. Суб’єктом громадянських комунікацій є громадяни, які володіють сукупністю знань для орієнтації в суспільному житті, яким притаманні соціально значимі моральні ціннісні орієнтири та які займають активну громадянську позицію.

2.3.2. Кадровий механізм реалізації Концепції

Як підтверджує досвід, запропонована класифікація мотивів відповідає положенням сучасної методології наукового пізнання, проблематиці управління навчально-виховним процесом як у середніх загальноосвітніх закладах, так і у вищій школі. А це, в свою чергу, сприяє конкретній взаємодії стимулів і мотивів, створює умови для оцінювання результатів навчально-виховного процесу. Рада Європи запропонувала власний перелік з п'яти ключових компетентностей, якими мають володіти молоді європейці: політичні та соціальні компетентності; компетентності, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві; компетентності, що стосуються володіння усним та письмовим спілкуванням, компетентності, пов'язані з розвитком інформаційного суспільства; здатність учитись упродовж життя. Важливим внеском у становлення компетентнісного підходу в європейській освіті стало міжнародне дослідження «Визначення та відбір компетентностей» (Definition and Selection of Competences (DeSeCo), що проводилось ОЕСР упродовж 1997-2003 рр.

Цінністю проведеного дослідження стала розробка категоріальної схеми ключових компетентностей. Останні були класифіковані за трьома категоріями: компетентності використовувати засоби для ефективної взаємодії з довкіллям - йдеться як про фізичні засоби (такі, як інформаційні технології), так і про соціокультурні (використання мови); спроможність індивідуумів взаємодіяти, а оскільки останні, як правило, походять з різних соціальних

груп та є носіями різних культур, вони повинні вміти взаємодіяти у неоднорідних (гетерогенних) групах; здатність індивідуумів брати відповідальність за власне життя, інтегруючись у широкий соціальний контекст, в той же час взаємодіяти незалежно (автономно).

Визначивши три компетентнісні категорії, експерти запропонували чітку схему для класифікації ключових компетентностей, яка представлена у таблиці 3.

Таблиця 3

Категоріальна схема ключових компетентностей

Перша категорія	Друга категорія	Третя категорія
Використовувати засоби у взаємодії (інтерактивно)	Взаємодіяти у неоднорідних (гетерогенних) групах	Діяти незалежно (автономно)
а) використовувати мову, символи та тексти у взаємодії; в) використовувати знання та інформацію у взаємодії; с) використовувати технології у взаємодії	а) будувати стосунки з іншими; б) працювати в команді; в) розв'язувати конфлікти	а) діяти у великому вимірі (йдеться про врахування норм суспільства, розуміння 1 наслідків); б) складати та реалізовувати життєві плани та персональні проекти; в) захищати свої права, інтереси та потреби

У нашій моделі Нової школи сталі кроки формування ключових компетентностей. Концепт, що розвивається для загальної обов'язкової освіти»

(Key Competencies. A developing concept in general compulsory education), що було проведене у 2002 р. ЄС під адмініструванням Інформаційної мережі з освіти в Європі (EURYDICE) і присвячене розвитку концепту ключових компетентностей у вимірі загальної середньої освіти. Здобутком тут стало визначення основних характеристик ключових компетентностей, які, на думку вчених, повинні бути вигідними як для кожної окремої особистості, так і для суспільства в цілому; надати можливість індивідууму інтегруватись у суспільство (у знайомих та незнайомих ситуаціях), при цьому зберігаючи його/її незалежність; сприяти постійному вдосконаленню знань і навичок особистості відповідно до потреб часу. З огляду на вищезазначене, була запропонована класифікація ключових компетентностей (з розподілом на сім груп), агентом формування котрих є середня школа.

До першої групи були віднесені так звані *"три R's"* - читання, письмо та арифметика (англійською мовою - reading, writing and arithmetic). Саме грамотність, яка визначається як "здатність розуміти та використовувати друковану інформацію у щоденній діяльності, вдома, на роботі та у громаді для досягнення цілей і розвитку власних знань і потенціалу" була проголошена обов'язковим базисом для сучасного життя та складовою ключових компетентностей.

До ключових компетентностей було запропоновано віднести (друга група) так звані «загальні навички» (generic skills), які іноді називаються предметно-незалежними чи трансверсійними компетентностями, тому що не формуються окремими предметами. До них відносять передусім комунікацію, вирішення проблем, лідерство та здатність навчатись.

Наступною групою є *особистісні компетентності* - цікавість, вмотивованість, креативність, чесність, скептицизм, самоповага, реалістичність, ініціативність, наполегливість.

Роль соціальних (або міжособистісних) компетентностей як інструменту підтримання стосунків для економічної та соціальної інтеграції в багатонаціональному та багатокультурному ЄС вважається надзвичайно важливою. До цієї групи було віднесено такі здатності, як повага до культур і

традицій, підтримка професійних стосунків, та таку соціальну компетентність, як громадянськість, що трактується як активна участь індивідуумів у житті громади.

У наступну групу були віднесені **ІКТ компетентності** як ключ до успішного функціонування у суспільстві знань.

Володіння іноземними мовами було виділено в окрему групу як визнання їх особливої значущості для життя у багатокультурному ЄС.

До останньої групи входять компетентності з науки та технологій, які передбачають володіння науковою грамотністю - здатністю застосовувати наукові знання, ставити запитання та робити вмотивовані висновки для розуміння та прийняття рішень щодо світу природи та тих змін, що спричинені діяльністю людини.

Плідна робота європейських країн результувалась запровадженням Європейської довідкової системи ключових компетентностей, яка була розроблена Європейською комісією та затверджена Європейським парламентом і Європейською радою як офіційний документ ЄС, що проголошує підхід цієї організації до сутності компетентностей та визначає найактуальніші з них для життя та професійної діяльності (2006).

Європейська довідкова система (Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework) складається з восьми ключових компетентностей: спілкування рідною мовою; спілкування іноземною мовою; математична компетентність і базові компетентності у галузі науки та техніки; цифрова компетентність; навчатися вчитись; міжособистісна, міжкультурна та соціальна та здоров'язбережувальна компетентності; громадянська компетентність; підприємливість; культурне самовираження.

Здоров'язбережувальна компетентність (ЗЗК) (від лат. *competencies* – коло питань) – здатність особистості успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти в конкретних умовах, виконувати поставлені завдання щодо здоров'я власного та інших. ЗЗК формується та розвивається на комбінації пізнавальних відношень і практичних навичок педагогічних працівників, їх морально - ціннісних уподобань, емоцій, поведінкових

компонентів, знань та вмінь, спрямованих на підвищення рівня власного здоров'я та збереження життя і здоров'я усіх учасників навчально-виховного процесу. ЗЗК є ключовою. Її ключовий характер базується на розумінні здоров'я як багатомірного і цілісного феномена взаємоузгодженої життєдіяльності людини, що розкривається через стани, явища та процеси не тільки формування, збереження, зміцнення, а й споживання, відновлення та передачі фізичної, психічної, соціальної та духовної складових індивіду, колективу колег, батьків, учнів і суспільства. Ознаки ЗЗК щодо учнівської молоді доводить Т.Є. Бойченко, Л.Горяна, В.Дивак. Вони визначають їх як ключові таким чином: ми доповнюємо стосовно професійної діяльності педагогічних працівників у системі освіти:

- 1) *поліфункціональність* – дозволяє розв'язувати проблеми здоров'язбереження на державному, регіональному та індивідуальному рівнях, (групи людей, спільноти та суспільства) у просторі всіх чотирьох складових здоров'я;
- 2) *міждисциплінарність* – інформація про здоров'я має місце в усіх ланках освіти впродовж життя;
- 3) *багатоаспектність* – зумовлена сутністю всіх сторін здоров'я людини як багатомірного та цілісного феномена;
- 4) *забезпечення широкої сфери розвитку особистості* – вивчення шляхів, засобів і методів упровадження здоров'язбережувальних технологій особистісне спрямування.

На формування та розвиток ЗЗК усіх учасників навчально-виховного процесу ще недостатньо спрямована діяльність, не має конкретних державних вимог щодо формування навичок оцінювання навчальних досягнень педагогічних працівників у системі післядипломної освіти, а вищевказане передбачає оволодіння комплексом відповідних ключових компетенцій. Набуття ЗЗК ефективно в процесі формування здорового способу життя, за якого оптимально поєднуються такі чинники: спосіб життя; місце здоров'я в системі цінностей людини та суспільства; бажання людини берегти своє життя і зміцнювати здоров'я; налаштованість на

тривале й активне здорове життя на розвиток усіх складових свого здоров'я; навчання основ здоров'я, формування і доцільне застосування навичок здорового способу життя.

Якщо більш детально розглядати загальнометодологічні проблеми, то серед них на особливу увагу заслуговує проблема пізнання діалектики навчально-виховного процесу й, передусім, його рушійних сил.

Серед багатьох суперечностей педагогічного процесу необхідно виділити, на наш погляд, основні внутрішні суперечності й розкрити механізм їх виникнення й розвитку, показати їх взаємодію з іншими чинниками функціонування педагогічного процесу, зокрема, вплив на формування і пробудження сил навчального пізнання.

2.3.3. Інноваційні підходи державного управління у сфері забезпечення здоров'язбереження в умовах реформування суспільства

Аналіз стану здоров'я населення та діяльність установ охорони здоров'я свідчать про незадовільну медико-демографічну ситуацію, низьку народжуваність. У збереженні здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу закладу освіти особливо актуальними є профілактичні, здоров'язберезувальні, життєохоронні, самозберезувальні, попереджувальні технології. Адже для того, щоб було кого зберігати, розвивати та виховувати слід ще і народити здорових нащадків. За даними НДІ акушерства та гінекології Академії медичних наук України, лише 30% дітей народжуються здоровими.

За офіційною статистикою МОЗ України з кожної тисячі немовлят до 40% мають вроджені вади. Медичні служби України працюють за декількома напрямками зниження захворюваності новонароджених.

Але питання формування в суспільстві культури здоров'я залишається відкритим. У розв'язанні вищезгаданої проблеми важлива роль належить педагогічним працівникам. зростання смертності (13,9 на 1000 населення); скорочення середньої очікуваної тривалості життя.

Щоб з'ясувати, хто найбільше турбується про здоров'язбереження дітей, ми запропонували учням питання: «Від кого ти найбільше отримуєш інформації про правила раціонального харчування?». Результати розподілилися таким чином: на користь батьків – 88,4 %, учителів – 55,1 %, (із них, 39,7 % відповідей третьокласників), засобів масової інформації – 28,2 %, друзів - 3,8 %, а 2,5 % учнів стверджують, що у розв'язанні цього питання розраховують виключно на свої знання.

Сучасне уявлення про людину полягає в тому, що виділяється кілька системних рівнів людини: нижчий – фізичний (тілесний) або соматичний рівень (грец. *soma* – тіло); середній – психічний (грец. *psyche* – душа) і вершина піраміди – морально-духовний рівень (грец. *pous* – дух), але усі три рівні міцно залежать один від одного.

Разом з тим, поряд з фізіологічними показниками, маркерами рівня здоров'я, є показники більш високого системного рангу: узгодженість і взаємодія окремих функцій, урівноваженість їх із середовищем, адаптація до його змін.

М. Амосов конкретизував поняття здоров'я, запровадивши поняття «кількість здоров'я». На його думку, здоров'я це максимальна продуктивність органів і систем при збереженні якісних параметрів їх функцій. У зв'язку з функціональним підходом до здоров'я виникло поняття «практично здорова людина», або – «третій стан», який характеризується «неповним» здоров'ям [6, 64с.]. Третій стан («передхвороба») – це стан, при якому рівень здоров'я знижений або мають місце його дефекти. У цьому аспекті дослідження функціональних реакцій створюваних у різних умовах навчально-виховного процесу в закладах освіти відіграють вирішальне значення для своєчасної оцінки негативних впливів на організм учасників навчального простору та попередженні переходу його в стан передхвороби та хвороби завдяки неякісному харчуванню

Проблема організації харчування в освітніх установах продовжує залишатися актуальною. Важливість цієї проблеми обумовлена тим, що серед дітей шкільного віку та підлітків учнівського віку відзначається

високий рівень захворювань органів травлення. Це обумовлено низькою якістю харчування, як у сім'ях, так і в організованих колективах.

Статистика МОЗУ свідчить: у структурі навчальних закладів виявленої патології захворювання органів травлення складають у різних вікових групах від 19,9% до 24,5% . Міра дефіциту вітамінів часто досягає 80% від вікових норм. Практично усе дитяче населення відчуває йодний дефіцит і схильність до ризику розвитку йододефіцитних захворювань.

За даними Всесвітньої організації охорони (ВООЗ) здоров'я за останні 10 років у світі паразитарними захворюваннями заразилося більше 4,5 млрд. чоловік. 95% людей на Землі заражені паразитами. Кожен українець є носієм 18 видів паразитів.

Статистика свідчить, що за період 2020-2021 рр. серед учнівської молоді, прослідковується патологічна ураженість, яка збільшилася на 54%, поширеність функціональних відхилень зросла на 59,8% і на 31,8% - частота хронічних захворювань. За даними дослідників більше половини школярів зі слабким здоров'ям, дві третини дітей до 14 років мають ту чи іншу хронічну хворобу, майже 87% випускників загальноосвітніх шкіл за станом здоров'я обмежені у виборі професії (В. Р. Кучма).

Наголосимо на викликах сучасності, які докорінно змінили сучасне суспільство – пандемія коронавірусу (COVID), яка викликала не лише організаційні зміни, а й зміну світогляду, що вимагає оновлення системи освіти, яка має реалізувати мету – підготовку сучасного фахівця з новим (ноосферним) типом мислення. Окремо стоїть проблема гнучкості та саморозвитку публічних службовців, адже пандемія COVID-19, вимагає від службовців інноваційних шляхів надання адміністративних послуг, прийняття державно-управлінських рішень в умовах невизначеності.

В закладі освіти видано наказ в якому чітко проглядаються управлінські рішення керівника закладу як от:

1. Запровадити з 01.11.2021 для здобувачів освіти 5-11 класів дистанційну форму навчання, учнів 1-4 класів навчання в очному форматі.

2.Продовжувати застосовувати та виконувати протиепідемічні заходи обмеження, встановлені Постановою Головного державного санітарного лікаря України від 26.08.2021 № 9 «Про затвердження протиепідемічних заходів у закладах освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID – 19).

3. Призначити відповідального за виконання протиепідемічних заходів медичну сестру школи Пилипенко Аліну Миколаївну

4. Вчителям – предметникам (постійно):

4.1.Здійснювати дистанційне навчання на робочому місці в закладі освіти згідно розкладу уроків. У виняткових ситуаціях, за умови належного технічного забезпечення, - в домашніх умовах (за заявою).

Використовувати для реалізації дистанційного навчання такі технології: Google closs, Zoom, Google Meet.

4.2.Здійснювати спілкування зі здобувачами освіти шляхом передачі відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному чи асинхронному режимі.

4.3.Здійснювати виконання практичних і лабораторних робіт, передбачених навчальними програмами в асинхронному режимі з використанням відповідних віртуальних тренажерів і лабораторій.

4.4.Вести роз'яснювальну, санітарно-просвітницьку роботу щодо дотримання правил особистої гігієни, заходів для запобігання поширенню COVID – 19.

5. Заступникам директора з НВР Продан М.О., Ролдугіній А.М. (постійно):

5.1.Контролювати дотримання розкладу проведення дистанційних уроків, використання засобів зворотнього зв'язку.

5.2.Надавати необхідну методичну, технічну підтримку освітнього процесу в дистанційній формі.

6. Заступнику директора з АГР Ткачуку Д.В. (постійно):

6.1.Контролювати стан функціонування інженерних споруд, мереж, комунікацій.

6.2. Забезпечити проведення дезінфекцій приміщень ЗЗСО.

7. Заступнику директора Продан М.О. забезпечити оприлюднення наказу шляхом розміщення на сайті школи.

8. Контроль за виконанням даного наказу залишаю за собою.

Неможливо для подолання COVID-19, не враховувати роль досягнення сучасної вакцинації. Щороку завдяки щепленням у світі вдається зберегти 2,5 млн дитячих життів. Етимологія (походження) поняття «вакцинація» походить від латинського слова «вакка», що означає «корова», – на честь тварини, яку У розпал епідемії Едвард Дженнер — тоді ще 13-річний хлопець, працювавши помічником місцевого хірурга, — помітив дещо цікаве. Доярки, які перехворіли на коров'ячу віспу, ніколи не заражалися значно страшнішою чорною віспою. Дженнер використав у своїх дослідках. Семантика (зміст) терміну "вакцинація", щеплення, імунізація (за визначенням ВООЗ) — це процес, завдяки якому людина набуває імунітет, або стає несприйнятливою до інфекційної хвороби, і який зазвичай здійснюється шляхом введення вакцини. Ревакцинація — повторне введення вакцини з метою підтримання імунітету в людини до певних інфекційних хвороб.

Усі ці чинники можуть свідчити про те, що хвороба стає не просто великою, а надзвичайно серйозною проблемою, як наприклад туберкульоз чи COVID-19. Щоб обмежити розповсюдження хвороби, встановлюють карантин. Ступені інфекційних захворювань ЕПІДЕМІЯ → (від грец. епі— «серед» і демос — «люди», «народ») коли на певній території заражається більше людей, ніж очікувалося ЕНДЕМІЯ → (від грец. ен — «в»/«в межах» і демос — «люди») коли захворюваність у певному регіоні ПАНДЕМІЯ (від грец. Пан — «увесь» і демос — «люди», «народ») Коли недуга швидко поширюється в усі куточки земної кулі тримається на одному рівні Таким чином, карантин — це запобіжний захід, що обмежує контакти інфікованих осіб.

Тож, нова управлінська парадигма є вимогою сьогодення та впровадження нових здоров'язбережувальних механізмів управління українською освітою. Вона має ефективно та результативно вирішувати проблеми, які виникли в управлінні державною службою та у зв'язку з становищем сучасних публічних службовців.

Особливе обурення викликає стан здоров'я учнів великих мегаполісів, яким за порівняно невеликий проміжок часу доводиться переносити ряд гострих або хронічних емоційних дій як соціального, так і природного характеру, в результаті котрих кількість нервово-психічних порушень серед дітей і підлітків зростає майже в 2 рази.

Багатьох керівників та педагогічних працівників турбує, зменшення рухової активності, учнів старшокласників в умовах дистанційного навчання. Існуючі методики не враховують умови проведення занять в онлайн. За результатами тестування за період 1,5 місяця в умовах навчання «Online» (локдауну з перервами) вага учнів, зростає на 15–20 %. Такий показник можна оцінювати як різкий скачок, порівняно з тим, що згідно з віком, вони схильні набирати вагу на 3–7 %. У зовнішньому вигляді відмічається блідість, погіршення зору, синьо-пурпурова під очима. Це є свідченням дефіциту рухової активності, існування дисбалансу між відпочинком, односторонньою статистичною психологічною позицією, інтелектуально-психологічною навантаженням.

Адже вказана «страхітлива статистика», на думку науковців, вимагає довгострокових програмних заходів і стрункої державної політики, спрямованих на створення комфортних умов для навчання, поліпшення якості життя, охорону здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу в закладах освіти України.

Особливої уваги потребує здоров'я сучасних управлінців і педагогічних працівників. Вони працюють в умовах постійного нервово-психічного напруження і хронічного стресу. За даними соціологічних досліджень, у третини вчителів (більше 30%) показник міри соціальної адаптації рівний або нижче, ніж у хворих невротиками, шизофренією. Конфліктогенність соціального середовища збільшує можливість виникнення у педагогічних працівників соціально-психологічної дезадаптації. Крім того, професія педагога припускає підвищені емоційні навантаження. Саме тому зазначеній групі педагогічних працівників необхідно володіти засобами

самодіагностики, самодопомоги, самопідтримки та самокорекції як елементами здоров'язбереження.

Невід'ємною ознакою здоров'язбережувального простору А.С. Макаренка вважав оптимізм, виховання культури емоцій. Тому для закладів, якими керував педагог, були характерні бадьорість, постійна готовність до дії, відсутність біганини, крику, оскільки вони споріднені, за висловом А.С. Макаренка, із "зоологічними діями". Чого тільки варте відоме гасло колоністів "Не пищати!" [24, 432с.].

Наша модель управління створенням здоров'язбережувального простору для всіх суб'єктів закладу освіти передбачає створення у закладі кабінету емоційного (емоції з латин. хвилювати) – це тимчасові переживання, пов'язані з конкретною ситуацією в нашому житті, та фізичного розвантаження.

Завдяки розвинутому емоційному інтелекту можна досягти кращих результатів у процесі навчання, в стосунках з рідними та близькими, а в дорослому віці покращити взаємовідносини на роботі між працівниками, створити щасливу робочу атмосферу, отримати вищий прибуток. Відтак, розвиток емоційного інтелекту прямо впливає на наш добробут та якість життя. Розвинути в себе емоційний інтелект тобі допоможуть корисні поради

У таблиці наведені результати оцінок та прояву емоцій педагогічних кадрів

Таблиця 4

Оцінка та прояв емоцій педагогічних кадрів

Оцінка та прояв емоцій	Емоційний інтелект	Застосування емоцій
	Регуляція емоцій	
Власні	Власних	Мотивація
Чужі	Чужих	Гнучке

вербальні та емпатія невербальні		планування Творче мислення Управління увагою
--	--	--

За допомогою міжпредметних зв'язків керівні кадри закладів освіти, співпрацюючи з учителями з усіх шкільних дисциплін, здійснюють цілеспрямовану реалізацію системи комплексів навчально-виховних завдань організації навчально - пізнавальної діяльності учнів: а) подолання навчального перевантаження; б) уникнення стресових ситуацій; в) профілактика інфекційних захворювань; г) пропагування здорового способу життя; д) запобігання негативних соціальних явищ (дискримінації, ксенофобій, суїцидів); е) просвітницька діяльність щодо роз'яснення шкідливих звичок: ранніх статевих стосунків, куріння, алкоголізму, наркоманії, гіподинамії, булемії, анорексії.

Провідною ідеєю дослідження є положення про те, що цілеспрямована підготовка педагогічних працівників до збереження та зміцнення професійного здоров'я, котра орієнтована на розкриття всіх граней індивідуальності управлінських і педагогічних кадрів, їх особистісно-професійне зростання і самореалізацію, формування активної позиції і світоглядно-оздоровчої лінії поведінки на основі принципів «пізнай себе, створи себе, оздоров себе сам» та «здоров'я — через розумний спосіб життя», забезпечуватиме готовність до здоров'ятворчої діяльності.

Головним завданням нашої моделі підготовки педагогічних працівників до досліджуваного виду діяльності є формування професійної стресостійкості, яка визначає здатність протистояти стресовому впливу, негативним факторам педагогічної діяльності, стресогенним ситуаціям, долати професійні труднощі без шкоди для здоров'я і виконуваної діяльності, вміння знаходити власні ресурси у складних умовах. Підвищенню стресостійкості педагогічних кадрів на етапі професійної підготовки сприяє: формування психолого-педагогічної

компетентності (аутопсихологічної, комунікативної, соціально-психологічної, здоров'язбережувальної); оволодіння навичками конструктивного вирішення конфліктів і подолання професійних труднощів; формування стратегії захисту від стресу; навчання способам і прийомам саморегуляції; формування саногенного мислення.

Стратегія збереження професійного здоров'я як інтегральна характеристика діяльності педагогічних працівників, яка ґрунтується на пріоритеті здоров'я як вищої цінності та визначається продуманим вибором основного напрямку і способу життя, етапів їх досягнення та співпорядкування цих етапів, які забезпечують високу працездатність і творче професійне довголіття. Вказана стратегія передбачає планування процесу збереження та зміцнення здоров'я, підтримання працездатності, «професійної форми» на основі обґрунтованих і далеких прогнозів.

Формування стратегії здоров'язбереження управлінських кадрів і педагогічних працівників полягає у виробленні ціннісного ставлення до професійного здоров'я; набутті знань про труднощі професійної діяльності, способи як їх попередити, уникнути і пережити з найменшими втратами для здоров'я; розвитку здатності прогнозувати позитивні та негативні наслідки своєї здоров'язбережувальної діяльності та передбачати результат, до якого приводить той чи інший спосіб життя і поведінки; формуванні умінь спланувати, вдало розпочати, успішно втілювати програму здоров'язбереження та при потребі вносити до неї корективи; стимулюванні до пошуку, генерування перспективних ідей, проектів, планів щодо збереження та зміцнення засобів реалізації запропонованого підходу до підготовки педагогічних працівників у визначеному напрямі даватиме фахівцю проектувати власний спосіб життя на кожному етапі педагогічної діяльності; підтримувати оптимальне фізичне, психічне, соціальне і духовне здоров'я впродовж усього життя і професійної діяльності; долати професійні труднощі з найменшими втратами для здоров'я.

Запропонована система формування готовності керівних і педагогічних працівників до збереження та зміцнення професійного

здоров'я виконує такі функції: освітню, розвивальну, виховну, дослідницьку, самоосвітню.

Освітня функція передбачає: засвоєння знань і вмінь, які дозволять реалізувати стратегію здоров'язбереження; формування психолого-педагогічної компетентності як чинника збереження психічного здоров'я; формування прагнення до самовдосконалення в усіх сферах життя і професійної діяльності, самоосвіти у професійній сфері та питаннях збереження здоров'я.

Розвивальна функція полягає у розвитку емоційно-вольових якостей, що сприяють: реалізації здоров'язбережувальної стратегії; формуванню здатності протистояти професійним стресам, долати професійні труднощі з найменшими втратами для здоров'я; активізації механізмів особистісної саморегуляції; розвитку рефлексивних здібностей; формуванню інноваційного типу мислення.

Виховна функція передбачає формування відповідального ставлення до здоров'я - життєвої і професійної цінності, установки на пізнання та розвиток власних ресурсних можливостей, готовності до самозбережувальної діяльності та самореабілітації, а також гармонізацію особистості вчителя -практика.

Дослідницька функція полягає у формуванні дослідницьких умінь учителів, спрямованих на виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, пошук власних систем оздоровлення.

Самоосвітня функція передбачає: формування потреби в особистісно-професійному зростанні; активізацію самотійності пізнавальної діяльності вчителів - практиків, спрямованої на побудову власних програм збереження здоров'я, життєвих стратегій, стратегій досягнення професійного довголіття.

Крім цих функцій, система формування готовності учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я виконує ще і такі специфічні функції: *соціалізаційну* (сприяє «включенню» педагогічних працівників у систему суспільних відносин, «входженню» у педагогічну діяльність з найменшими втратами для здоров'я і можливістю максимальної реалізації потенціалу особистості), *профілактичну* (попередження захворювань (психосоматичних), відхилень у розвитку особистості педагогічних працівників, дидактогеній), *корекційно-реабілітаційну* (подолання стану, що не

відповідає певним психологічним, професійним, соціальним нормам), *культурологічну* (створення умов для оволодіння на науковій основі досвідом збереження і зміцнення свого здоров'я, формування розумного способу життя; підготовка до створення здоров'язбережувального освітнього простору в школі, формування культури здоров'я учнів).

Зазначене дозволяє «використовувати» віковий діапазон для формування уявлення про стан власного здоров'я, резерви й можливості свого організму. Самовизначення (особистісне, соціальне, професійне) є центральним віковим новоутворенням ще з молодих років. У науковій літературі професійне самовизначення тлумачать по-різному, розглядають з різних кутів зору. Один з них — професійне самовизначення як процес формування індивідуального стилю життя. Зв'язок між вибором професії та певним стилем життя актуалізує проблему вивчення педагогічними працівниками найбільш ефективних методів і засобів збереження та зміцнення професійного здоров'я в конкретних умовах професійної діяльності.

Інтенсивна робота педагогічного працівника над удосконаленням своєї особистості, прагнення до самопізнання, установка на свідому побудову власного життя, життєвих планів і перспектив, системи ціннісних орієнтацій, переконань, здатність до саморефлексії, саморегуляції, — все це створює передумови для опанування азами збереження своєї «професійної форми», продовження свого професійного довголіття. Одна з найважливіших особливостей професійної діяльності педагогічних працівників — це прагнення знайти своє місце в житті та професійній діяльності, відкриття свого «Я», усвідомлення своєї індивідуальності, неповторності, відношення особистості до себе, що охоплює три взаємопов'язаних компоненти: пізнавальний — знання про себе; емоційний — самоповага; поведінковий — практичне відношення до себе оволодіння технологіями здоров'ятворення.

Таблиця 5

**Компоненти механізмів державного управління створенням
здоров'язбережувального освітнього простору**

Функції державного управління здоров'язбережувальним контентом в освіті	Основні сфери здоров'язбережувальної діяльності управлінських кадрів	Перспективність здоров'язбережувальних цілей в освітньому просторі	Сфера застосування здоров'язбережувальних технологій
1	2	3	4
Інституційна: регулююча, контролююча, моніторинг, менеджмент	Нормативна: механізми державного управління, закони, декларації	Стратегічна: розвиток кадрового потенціалу як функції освітнього менеджменту, просування досвіду, знань, умінь фахівців	Інноваційна: дистанційна, моніторинг, маркетинг, менеджмент, логістика
Планування: маркетинг, вибір логістики	Фінансова: бюджетні, позабюджетні надходження, розподіл коштів на засоби навчання, заробітна платня, розробка кар'єрограми персоналу	Оперативна: прийняття своєчасних і обґрунтованих, і доцільних управлінських рішень, володіння управлінським інструментарієм	Інвестиційна: фінансово-бюджетна, маркетингове управління, логістичні консультування
Координація: мотивація, постановка цілей, своєчасне доведення завдань, роз'яснення механізмів державного управління	Кадрова: формування готовності держ. службовців до створення освітнього простору здоров'язбереження	Тактична: вибір технологій управління впровадженням здоров'язбережувального освітнього простору, доведення умов виконання	Інноваційна: соціально-проектна: досвід впровадження проектів, ідей, модернізація програм

Таблиця 5. Компоненти механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору

Зупинимось детальніше на специфічних принципах підготовки, оскільки вони характеризуються певними особливостями реалізації.

Принцип пріоритетності самопізнання і саморозвитку передбачає гуманістичну спрямованість всього процесу формування готовності учителів, надання професійної допомоги у пізнанні особистісних і професійно-значущих рис та якостей, формуванні внутрішньої картини професійного здоров'я, створення умов для саморозвитку майбутнього фахівця як форми активності його

особистості, що спрямована на перетворення себе в усіх (фізичному, психічному, соціальному, духовному) відношеннях.

Принцип інтегративності вимагає інтеграції знань у руслі проблеми професійного здоров'я, здоров'язбереження, формування готовності до збереження та зміцнення професійного здоров'я на основі міждисциплінарних взаємодій і реалізації взаємозв'язку методологічної, здоров'язбережувальної, психолого-педагогічної підготовки. Зокрема, ми окреслюємо вимогу інтеграції підходів щодо природи професійного здоров'я, його збереження навколо ідеї про єдність, зв'язок духовного, чуттєвого, фізичного у досягненні стану благополуччя людини, що становить основу поняття здоров'я при пріоритетності, визначальності емоційного благополуччя. Згаданий принцип також передбачає інтеграцію тенденцій розвитку освіти та культури. Адже якщо суб'єкт інноваційної діяльності вирішує видозмінити освітню систему за допомогою вибудовування певних цілей, то він одночасно проектує на освіту культурні уявлення та цінності. [256; 314,с.36-40]

Принцип інтегративності забезпечується опорою на психологічні механізми та закономірності розвитку та саморозвитку керівних і педагогічних кадрів, гармонізації особистості як наукові засади обґрунтування методик і технологій впливу на особистість вчителя з метою підготовки його до збереження та зміцнення професійного здоров'я.

Принцип індивідуалізації підготовки реалізується через активізацію самостережувальної діяльності, врахування особливостей їх індивідуальності, внутрішньої картини здоров'я, індивідуальних типів саморозвитку, проведення індивідуального консультування учителів, створення умов для виявлення їх потенційних можливостей, ресурсів для досягнення свого «суб'єктивного акме» на етапі професійної підготовки, оптимальне поєднання когнітивних, емоційних і поведінкових методів впливу індивідуально для педагогічних працівників будь-якої категорії.

Реалізація *принципу комплексного підходу* у підготовці [Додаток 6] учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я передбачає, з одного боку, спрямованість на виявлення та врахування багатоаспектності,

багатофакторності, різнорідних детермінант цього процесу, а з іншого, — багатогранність та багатоаспектність впливу на фахівців на етапі професійної підготовки. Дотримання цього принципу зумовило обґрунтування та створення комплексної програми підготовки вчителів до означеного виду діяльності, що охоплює формування стратегії збереження і зміцнення професійного здоров'я, стресостійкості, гармонізацію особистості.

Реалізація *принципу комплексного підходу* дозволяє здійснити перехід від відносно розрізнених дій до здоров'язбережувальної діяльності, а згодом і до створення власної оптимальної стратегії здоров'язбереження. Цей принцип передбачає інтеграцію навчальної, наукової і професійної діяльності вчителів з метою формування готовності до означеного виду діяльності.

Принцип суб'єктності вимагає формування суб'єктної позиції педагогічних працівників як носія індивідуального досвіду та розумного способу життя. Цей принцип передбачає таку організацію навчального процесу, коли, фахівець здатен пізнати себе, прийняти себе і за рахунок механізмів самопрогнозування моделі реального Я, проектувати себе у близьке майбутнє, вибирати стратегію самопобудови життєдіяльності, щоб на кожному етапі (віковому і професійної діяльності) через конкретні акти самопобудови вирішувати завдання віку і професії, стати суб'єктом власного саморозвитку, визначити перспективи. Принцип суб'єктності орієнтує на внутрішню детермінацію вчителів, її врахування у процесі професійної підготовки.

Принцип наступності і неперервності вимагає врахування при моделюванні: попереднього досвіду валеологічної підготовки; можливостей комплексу дисциплін, які вивчалися раніше і мали на меті сприяти формуванню здорового способу життя, культури здоров'я особистості; принципово важливого теоретичного положення про єдність процесу психічного розвитку людини, взаємозв'язок етапів професійного шляху; переходу від однієї стадії (етапу) до іншої, здійснення наступності всіх етапів багаторівневого педагогічного процесу [236, с. 46-48]. При цьому стадія (етап) розглядається як певний період, ланка у розвитку, що характеризується якісними перетвореннями, накопиченням нових властивостей, новоутворень, здатності більш продуктивно

самоздійснювати і реалізовувати себе. Усередині попереднього періоду складаються ресурси і резерви наступного розвитку здоров'язбережувальної професійної компетентності. Результат розвитку кожної наступної стадії, трансформуючись, певним чином включається у наступну (Б. Ломов). Індивідуальний розвиток — багаторазові переходи від більш простого рівня функціонування до більш складного (Б. Ананьєв, Л. Анциферова, Б. Братусь, Г. Костюк). Накопичені кількісні зміни приводять до переходу на якісно новий рівень. Психічний розвиток характеризується зміною його основ, детермінант, виникненням і перетворенням нових властивостей і якостей. Будь-який результат розвитку (когнітивний, особистісний, операціональний), що досягнутий на тій чи іншій стадії, стає спочатку новоутворенням, а потім включається у сукупну детермінацію психічного, виступаючи при цьому вже у ролі внутрішніх факторів, передумов стосовно результатів наступної стадії. Такий підхід дозволяє розглядати саморозвиток як ініціювання людиною зміни самої себе, як внутрішню складову розвитку, що забезпечує можливість його переходу на якісно новий щабель.

Принцип гармонізації всієї системи ціннісних орієнтацій людини передбачає, щоб діяльність, спрямована на підготовку вчителів до збереження і зміцнення власного професійного здоров'я, базувалась, насамперед, на розумінні вищих аспектів буття (сенс життя, його цілі, шляхи самореалізації у житті та професійній діяльності; внутрішня гармонія; цінність здоров'я). Тому будь-яка здоров'язбережувальна діяльність, заняття, що має відношення до проблеми здоров'ятворення, повинні розпочинатися з ціннісно-сміслових орієнтирів, вибудовування гармонійної ієрархії цінностей і пріоритетів, що передують засвоєнню знань, формуванню вмінь з означеної проблеми [186; 235,с.44-45].

Важливим у процесі управління підготовки учителів до означеного виду діяльності є *здоров'язбережувальний принцип (принцип побудови освітнього процесу на здоров'язбережувальних засадах)*. Цей принцип вимагає збереження і зміцнення у педагогічному процесі здоров'я його суб'єктів. Реалізація вищевказаного принципу передбачає: використання параметрів здоров'я

суб'єктів освітнього процесу як основних показників якості освітнього процесу; включення у систему ціннісних орієнтацій педагогічного процесу здоров'я його учасників; аксіологізацію знань про здоров'я через створення здоров'язбережувального освітнього простору, його змісту; збагачення досвіду здорового способу життя у процесі професійної підготовки; втілення здоров'язбережувальних технологій, створення здоров'язбережувального освітнього середовища у навчальному закладі, психотерапевтичну зорієнтованість педагогічного процесу[24].

Особливе значення *принципу психологічного супроводу* вчителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я пов'язано з тим, що розумному способу життя неможливо навчити. Цю закономірність відзначали Г. Олпорт і К. Роджерс. Вони стверджували, що на поведінку найбільше впливає рівень розвитку самосвідомості і самоактуалізації особистості.

Висновки до другого розділу

У розділі йдеться про навчання здоров'язбереженню як складової мультитехнологічної інтеграційної освіти, центром якої є науковий світогляд, практична діяльність і поведінка, що сприяє збереженню та зміцненню здоров'я людини. Актуалізується питання впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес з метою збереження здоров'я всіх суб'єктів освіти, працездатного дорослого населення; усвідомлення педагогічними, науково-педагогічними працівниками керівниками відповідальності за збереження власного здоров'я як суспільної цінності та перспективи суспільно-економічного розвитку країни. Проведений аналіз дає підстави викоремити акторські підходи до основних понять дослідження.

Узагальнюючи зазначене вище, можемо зробити висновок, що в стратегічних механізмів державного управління задля державного управління

створенням здоров'язберезувального освітнього простору України документах і наукових дослідженнях відсутнє однозначне тлумачення поняття механізмів державного управління.

Механізми державного управління є категорією управління, яка відображає складні для однозначної ідентифікації частини державно-управлінської системи, які включають цілі управління, ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали, взаємозв'язки різних елементів управління, за допомогою яких здійснюється вплив у суб'єктно-об'єктних взаємодіях. Механізми державного управління будуються за принципом «мотрійки», тобто кожний з механізмів включає в себе усі інші механізми. Їх також необхідно розглядати як систему-конфігуратор, що укладається за різними вимірами.

Механізм державного управління створенням здоров'язберезувального освітнього простору України може бути визначений як мультиплікація інституційних механізмів державного управління, які у формі організаційної і регламентованої взаємодії (стратегії) між центром і об'єктами управління забезпечують розвиток керівного персоналу, контенту, навчального середовища, оцінювання, цілевизначення (освітньої політики) і менеджменту / фінансування системи освіти та процедурних механізмів організаційного, правового, економічного, політичного характеру, пріоритетність застосування яких обумовлюється функціями системи створенням здоров'язберезувального освітнього простору України, а їх ефективність визначається рівнем людського капіталу учасників освітнього процесу.

Розв'язання дилеми – чи залишатиметься поняття «механізми державного управління створенням здоров'язберезувального освітнього простору України лише абстракцією теорії державного управління, чи воно повинне легалізуватися як нормативно-правове поняття, що, відповідно, потребує розроблення рекомендацій зі встановлення організаційно-правових основ формування і функціонування механізмів державного управління.

Зазначене дозволило розглянути сутність адміністративного, керівного моніторингу, та моніторингу розвитку здоров'язберезувальної освіти в регіонах. Висвітлено аналітичні результати досліджень згаданої проблематики щодо їх використання в практиці службовців урядових установ управління освітою.

Модернізація вітчизняної освіти висуває перед педагогічними працівниками будь-якої категорії нові завдання, розв'язання яких вимагає оперативного формування нових освітніх практик і поширення найбільш успішних. Найбільш значущим вбачають вміння педагогічних працівників у нових суспільних умовах організовувати та впроваджувати здоров'яорієнтовані, здоров'ятворчі та здоров'язберезувальні технології.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

3.1. Маркетингові механізми у сфері управління освітою для забезпечення концепту здоров'язбереження

Забезпечення якості надання освітніх послуг навчальними закладами, набуває все більшої актуальності. Це пов'язано із тим, що умови, в яких сьогодні функціонують та розвиваються навчальні заклади – це умови ринкових відносин. Пріоритетним завданням розвитку освіти в умовах ринкових відносин стає завдання щодо формування у споживачів потреби в неперервності освіти, в постійному споживанні освітніх послуг в цих умовах, що забезпечить навчання впродовж життя й сприятиме розвитку особистості й становленню освіти як соціальної цінності [303]. У науковій літературі зустрічається декілька поглядів на етимологію поняття «маркетинг». Більшість фахівців стверджують, що зазначений термін походить від англійського «market», що дослівно означає ринок.

Актуалізуємо, що мета і завдання маркетингових досліджень у галузі здоров'язбереження, полягає у визначенні проблем, вивченні та описанні об'єкту, процесу або ситуації, виявленні закономірностей й надання управлінських прогнозів. Разом із тим, різноманітність цілей і завдань маркетингових досліджень дозволили нам розробити їх класифікацію:

1. Пошукові дослідження. Вони передбачають збір первинної інформації, для більш детального вивчення стану діяльності навчального закладу й стану його позиціонування на ринках освітніх послуг і ринку праці. Ці дослідження допомагають обрати необхідну маркетингову стратегію діяльності закладу освіти .

2. Описові. Дослідження такого типу передбачають детальний опис окремих факторів і явищ, а також їх взаємозв'язків і впливу, який вони здійснюють як на навчальний заклад, так й на ринках, де він працює.

3. Казуальні. Основне призначення таких досліджень – це перевірка й підтвердження припущень, щодо з’ясування причинно-наслідкових зв’язків між попитом і певними характеристиками освітніх послуг, що надає навчальний заклад (затребуваність, цінова політика тощо).

Таблиця 6

Ми класифікувати маркетингові дослідження (у формулі державного управління створенням здоро’язбережувального освітнього простору та спрямували: за об’єктом дослідження, наприклад: а) вивчення ринку, окремих елементів комплексу маркетингу (освітні послуги, затребуваність, просування

тощо);

б) врахували також поведінку споживачів освітніх послуг; в) визначили модель управлінсько-методичного супроводу діяльності закладу освіти.

Крім того нами також враховано, що до складу маркетингових досліджень входить дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища закладу освіти. У наукових джерелах, маркетингові дослідження класифікують і за характером отриманої і аналізованої інформації логістики: кількісні дослідження та якісні дослідження; дослідження на основі вторинної інформації (кабінетні дослідження) та первинної інформації (польові дослідження).

Ми з'ясували, що класифікація маркетингових досліджень з управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору залежить від мети і завдань їх проведення. Разом із тим, зазначимо, що завдання маркетингових досліджень можуть бути різноманітними. Це пов'язано із тим, яку мету ставить перед собою державне управління освітою. Перш за все, це знаходження потенційних споживачів освітніх послуг, вивчення їхніх потреб, існуючого і майбутнього попиту на послуги, які пропонує навчальний заклад. По-друге, навчальний заклад може досліджувати ринки освітніх послуг, або праці для вибору цільових сегментів, тобто здоров'язбережувального сегменту освіти, на якому імідж закладу буде конкурентоспроможним. По-третє, закладу освіти потрібно постійно проводити поточні спостереження за кон'юктурою ринків, для того, щоб вчасно реагувати на механізми змін, що відбуваються. Вивчення механізмів необхідно і для прогнозування довгострокових тенденцій розвитку освіти. Складений прогноз повинен стати базою для постановки цілей, розробки стратегії і планування діяльності закладу. Маркетингові механізми державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору його дослідження ми впроваджували для розробки і надання нових-сучасних освітніх послуг.

Необхідно зазначити, що найчастіше дослідження поділяють на якісні та кількісні. Якісне дослідження – методики прийоми методи, що дозволяють визначити глибинні мотиви прийняття споживачами рішень про можливі варіанти відношення до реклами і т. п. Цей вид дослідження був

розвідувальними за своєю природою і його проведення відповідає на запитання: «як?», «яким чином?». [Додатки А]. До цих досліджень нами розроблено відносять такі методики: глибинне інтерв'ю і фокус-групу, аналіз протоколу. Кількісне дослідження – використовується для отримання висновків, перевіряє конкретні гіпотези, використовує техніку випадкової вибірки для того, щоб зробити висновки про все населення, зачіпає велику кількість респондентів. Прикладами такого дослідження є опитування та його різновиди: анкетування й інтерв'ювання [305].

Аналіз протоколу застосовується для створення моделі ухвалення рішення про освітні послуги. Як правило, цей прийом використовується при аналізі прийнятих управлінських рішень: а) прийняття яких ми розподілили за часом, наприклад, при рішенні про впровадження здоров'язбережувальних технологій, консультацій. У цьому разі дослідник збирає в єдине ціле окремі рішення, ухвалені на окремих етапах; б) процес прийняття яких дуже короткий. У цьому випадку метод аналізу протоколу ніби сповільнює швидкість ухвалення. Наприклад, купуючи жувальну гумку, люди не задумуються про здійснення такої покупки де, якраз аналіз протоколу і допоможе розібратись із внутрішніми аспектами придбання актуальних засобів навчання на цей час [233,58с.; 304].

Опитування. Опитування було кількісним логістичним методом збору первинної інформації. Опитування, є найбільш популярним методом збору інформації [185]. Адаптація допомагала отримати надійну інформацію, яка піддавалась статистичній обробці. Технологія опитування полягала в збиранні первинної інформації, за допомогою звернення до керівних і педагогічних кадрів з питаннями, для отримання відомостей про їх переваги, про рівень їх знань, про те, як вони ставляться до тих чи інших освітніх послуг. Провідна характеристика методу – інтерв'юери пропонували запитання респондентам та записували їх відповіді.

За способом проведення опитування ми поділяли на анкетування й інтерв'ювання. Відповідно до наведених у науковій літературі відомостей враховували, що опитування поділяються на стандартизовані та

нестандартизовані. Стандартизовані опитування ми розглядали як суворі опитування, що дають перш за все загальні уявлення про досліджувану проблему. Нестандартизовані опитування менш суворі порівняно з стандартизованими, в них відсутні жорсткі рамки. Вони дозволяють лімітувати поведінку дослідника, залежно від реакції респондентів на питання. Разом із тим, зазначимо, що в наукових джерелах зазначається, що анкетування є видом опитування. В результаті виявилась така класифікація опитування: інтерв'ювання; анкетування; масові опитування; експертні опитування.

У наших дослідженнях актуальними були анкетування (від фр. Enquete – анкета) – це кількісний метод збору первинної інформації. Технологія полягає у процесі збору первинних матеріалів у соціологічних, економічних, демографічних, маркетингових та інших дослідженнях. Анкетування організовується спеціальними службами, лабораторіями, науково-дослідними підрозділами тощо. Провідна характеристика методу – респонденти самостійно здійснюють опрацювання анкет [26].

В основному й опитування, й анкетування проходило у декілька етапів:

- Розробка, перевірка, тиражування анкети.
- Формування вибірка.
- Інструктаж людей, які будуть проводити опитування (інтерв'юери);
- Проведення опитування.
- Перевірка якості отриманих даних.
- Аналіз, обробка, інтерпретація отриманих даних.
- Складання звіту.
- Підведення підсумків роботи.

Сама анкета складалась зі вступної та основної частини, «паспортички».

При складанні та обробці анкети використовували шкалювання (присвоєння балів або інших цифрових показників). Воно допомагало визначити вищу та нищу ступені явища, що досліджувалось, сприяло виявленню динаміки розвитку об'єкта дослідження та інше.

Одним із найпопулярнішим видом маркетингових досліджень є панельний метод. У його основу, нами покладено сутність поняття панель (від

англ. panel – велика, плоска деталь). У теорії маркетингових досліджень воно тлумачиться як сегментований масив опитуваних суб'єктів, з яким виробляються інтеграційні спостереження при незмінності їх об'єкта. В якості суб'єктів панелі можуть бути обрані конкретні споживачи освітніх послуг, їх групи, комерційні підприємства у сфері виробництва та рітейлу, окремі фахівці, що мають стійкість у часі.

У цьому сенсі ми врахували, що метод панелей вигідніший простих одноразових опитувань, так як краще піддається аналізу і дозволяло систематизувати отримані результати досліджень, виявляти тренди, а також надає більш якісну вибірку з основної сукупності. Досліджувані панелі можна виділяти за різними критеріями. Також можна навести й інші методи маркетингових досліджень. Такі як: проекційні методи якісних досліджень, спостереження за управлінськими працівниками, експертне опитування, вивчення фізичної реакції респондентів тощо. Підсумовуючи зазначимо, що відповідно до мети проведення маркетингових досліджень вибираються й певні методики їх проведення. Сьогодні існують певні компанії, які компетентно проводять маркетингові дослідження. В їх арсеналі є розроблені свої методики. Як приклад наведемо методики Kantar Group [343,с.150-159]. До них входять такі методики: Idea Generation – комплекс технік брейнстормингу, які ми використовували під час опробування наших досліджень при виведенні нових технологій в управлінсько-методичний супровід для розробки їхнього позиціонування (для розуміння глибинних образів, інсайдів та мотивів); Sequential Recycling Lab – методика, яка допомагала нам визначити елементи, що вимагають змін у концепції; Brand Sight Gallery – методика для визначення ставлення керівних і педагогічних кадрів до сучасних брендів, особливо для визначення емоційного ставлення до бренду; Universal Needs – методика для виявлення найбільш значимих універсальних потреб, пов'язаних з механізмами державного управління управління створенням освітнього здоров'язбережувального простору; Screep Lab – методика для отримання достовірних оцінок матеріалу, що тестується (роликів, сторі-бордів, концепцій); Brand Navigation – методика впровадження інноваційних цінностей здорового способу життя.

Зазначимо, що ми враховували досвід міжнародної спільноти її існуючі певні стандарти маркетингових досліджень. Головними міжнародними стандартами маркетингових досліджень в освіті вважаються стандарти ESOMAR і Gallup International Association, а також стандартів якості маркетингових досліджень Української асоціації маркетингу. Актуальність маркетингових досліджень зазначена у роботах провідних учених.

За визначенням найвідомішої міжнародної Європейської асоціації дослідників громадської думки і маркетингу ESOMAR (англ. European Society of Marketing Research Professional) під маркетинговими дослідженнями слід розуміти ефективний обмін інформацією між постачальниками та споживачами усіх видів товарів і послуг з метою забезпечення певних потреб споживачів на основі їх розуміння й надання інформації про природу товарів або послуг, що пропонує постачальник. Саме таке тлумачення поняття маркетингових досліджень було наведено у Міжнародному кодексі проведення маркетингових досліджень в освіті й визначається як ключовий елемент у цілісному полі маркетингової інформації [310,с.29-35].

Детально ми розглядали, що освітні послуги, в основному, спрямовані на реалізацію місії закладу [2]. А навчальні заклади надають комплекс освітніх послуг, який спрямований на задоволення потреб споживачів, що пов'язані зі зміною їх освітнього рівня чи професійної підготовки і забезпечені ресурсами цього закладу [16; 208; 248]. Таким чином, успішність діяльності закладу тісно пов'язана із якістю надання освітніх послуг.

Як зазначалося у попередніх розділах дисертації, для забезпечення якості надання освітніх послуг закладу необхідно, перш за все, отримати інформацію про тенденції ринку як освітніх послуг, так і ринку праці. Саме це є ключовим моментом механізмів державного управління проведення маркетингових досліджень щодо визначення стану й формулювання місії здоров'язбережувальної діяльності навчального закладу Таблиця 7.

Таблиця 7. Забезпечення якості надання здоров'язбережувальних освітніх послуг навчальним закладом на основі проведених маркетингових досліджень
Адаптовано О.М. Олексієнко

Загальна схема маркетингового дослідження була сформульована провідними науковцями, такими як Є. Голубков, Ф. Котлер, О. Панкрухін, З.В. Рябова та ін. Тому ми включили їх у створення нашої моделі закладу освіти, а саме такі основні етапи:

1. Визначення проблеми, цілей дослідження впровадження механізмів управлінсько-методичного супроводу створення здоров'язбережувального простору закладу освіти.
2. Розробка плану дослідження.
3. Збір та аналіз даних.
4. Інтерпретація отриманих результатів та їх оприлюднення.

Спираючись на роботи науковців можна визначити таку послідовність дій при проведенні маркетингових досліджень:

1. Побудова плану дослідження.
2. Визначення напрямів і факторів дослідження і джерел інформації (вторинна інформація) та критеріїв оцінки отриманих даних.
3. Розробка опитувальної листівки з врахуванням методів вводу і формування бази даних та автоматизації обробки (питань, макету, способів заповнення).

Проведення опитування.

1. Обробка та аналіз зібраної інформації (первинної та вторинної інформації).

2. Сегментування ринку. Визначення цільового сегменту.
3. Робота з фокус-групою. Проведення опитування, анкетування тощо.
4. Отримання даних (первинна інформація).
5. Оцінка й інтерпретація результатів.

Отриману інформацію ми використовували через інформаційні потоки, серед яких ми виділяємо і маркетингово-моніторинговий [251]. Використання інформації, що надходить за цими потоками, сприяє отриманню вичерпного знання про стан об'єкта управління. Тобто про діяльність закладу.

Відбувається отримання інформації: повної, об'єктивної, релевантної, адекватної, точної, яка дозволяла приймати ефективні управлінські рішення. У наслідок проведеного нами маркетингового дослідження, при розробці стратегії управлінсько-методичного супроводу діяльності закладу освіти було отримано інформацію про:

- доцільність створення мережі додаткових освітніх послуг в районі (місті); вимоги окремих груп споживачів до неї і ступінь їхньої схожості;
- вирішальні чинники, якими керуються чинні та потенційні споживачі освітніх послуг, що надає навчальний заклад, або його конкуренти;
- необхідний ступень адаптації дисциплін до цільового сегменту ринків, на яких працює заклад;
- визначення вимог споживачів освітніх послуг до рівня діяльності навчального закладу взагалі й до процесу, змісту, методології управління зокрема;
- визначення провідних характеристик організації процесу з позицій конкурентоспроможності навчального закладу.

Для автоматизації обробки результатів маркетингових досліджень ми використовували комп'ютерну техніку й Інтернет-ресурси. Комп'ютер (від англійської computer, латинської computo – рахую) – це пристрій, який здатний приймати, переробляти, зберігати і видавати інформацію в електронному вигляді [103]. З самого початку комп'ютери створювалися для того, щоб здійснювати складні математичні розрахунки. Однак ці пристрої можуть

зберігати й обробляти та інші види інформації: тексти, малюнки, фотографії, відео-і аудіозаписи тощо [42; 50].

Використання комп'ютерних технологій для проведення маркетингових досліджень були детально описані у роботах Г. Міщенко [153; 154]. Спираючись на його роботу «АІС забезпечення маркетингових досліджень у ЗВО» можна визначити, що для кожного конкретного дослідження і кожного завдання, що розв'язується, формуються окремі інформаційні масиви. Масиви можуть бути локальними, тобто, сформованими переважно для конкретного завдання, що розв'язується і інтегрованими у вигляді баз (банків) даних. Також, у роботі зазначається, що кожному масиву присвоюється ідентифікатор, найменування, визначаються максимальні обсяги, довжина запису, метод оптимізації і ключі.

Для кожного конкретного дослідження і кожного маркетингового завдання нами формувались окремі інформаційні масиви. Вони були локальними, тобто, сформованими переважно для розв'язування окремого завдання, і інтегрованими у вигляді баз даних. Кожному масиву присвоюється ідентифікатор, найменування, визначаються максимальні обсяги, довжина запису, метод оптимізації і ключі. Вони забезпечували:

- однотиповість збереження необхідної інформації для розв'язання як поточних завдань так і стратегічних - у базах і банках даних;
- придатність інформаційних масивів для розв'язання усіх маркетингових завдань;
- однократність вводу інформації у формі, придатній для багатоцільового використання;
- можливість різних методів доступу до даних;
- низьку собівартість витрат на введення, обробку, зберігання та використання даних, а також на внесення необхідних змін;
- забезпечувати інформаційний зв'язок даних між собою і підсистемами навчального закладу як у реальному часі так й у майбутньому. Завершуючи обробку й інтерпретацію наших результатів маркетингових досліджень формуванням вихідної інформації (первинна інформація). [75, 64 с.; 69, 334 с.].

Вхідна інформація – це сукупність зібраних даних та інформацій, зареєстрованих у місці збирання чи виникнення і до яких застосовуються процедури збору, реєстрації, перетворення і споживання у повторному циклі збору та перетворення [306]. Вона може бути первинною і вторинною, отримується з різних джерел і різними методами та інструментарієм і приводиться у відповідність до вимог певного програмного пакету та отримання результату. Вхідні дані та інформація поступають у АІСМ у вигляді паперових документів, електронних документів з мережі, даних і інформації з БД. Вони можуть бути представлені у вигляді окремих документів або структурованих масивів (таблиць, баз даних). ДОДАТКИ Д

У вигляді таблиць та текстів описуються вхідні повідомлення – первинні документи, нормативно-довідкові масиви та масиви, сформовані раніше при розв’язанні цієї чи інших задач, та структурні одиниці вхідних повідомлень. Для них визначається ідентифікатор, форма подання і обсяги та строки подачі на автоматизоване робоче місце маркетолога. Це є вторинною інформацією.

Вихідна інформація – це результат обробки даних у внутрішньому середовищі маркетингу. Вона містить результати (проміжні чи кінцеві) розв’язання маркетингових завдань, аналізу отриманої інформації в результаті проведених маркетингових досліджень. Ця інформація формується у вигляді вихідних документів – машинограм, відеокадрів, які виводяться на екран для оперативного перегляду користувачами, а також роздруковуються чи записуються на магнітні носії [154].

Вихідна інформація була представлена у зручному й зрозумілому для користування вигляді. [246,с.62-66].

Сьогодні маркетингові технології широко використовуються у найрізноманітніших сферах діяльності сучасного суспільства, у тому числі і у освітній сфері. Вони дозволили нам оптимізувати інформаційні процеси, починаючи зі збору будь-якої інформації, підготовки й видання друкованої продукції та продукції на машинних носіях, до інформаційного моделювання і прогнозування глобальних процесів розвитку освітньої галузі. До масових технологій, перш за все, належать інформаційні технології підготовки,

зберігання і копіювання інформації, їх перевід у електронну форму для архівного зберігання, комп'ютерного аналізу або передачі по передачі каналів зв'язку.

Для прикладу, розглянемо розв'язання такого маркетингового завдання «Дослідження попиту на додаткові освітні послуги навчальних закладів», яка була наведена у роботах Г. Міщенко.

В умовах сьогодення актуальним є використання on-line інструментарію для проведення різного роду досліджень, у тому числі й маркетингових. Це стало можливим завдяки вільного доступу до ресурсів мережі Інтернет [147]. Будь-яка методика, яка застосовується в маркетингових дослідженнях, у наслідок розвитку суспільства, розширенню меж використання комп'ютерних технологій та всесвітнього павутиння може бути використана за допомогою мережі Інтернет.

Методики маркетингових досліджень, ми використовували в on-line, наведені у Таблиці 8

Таблиця 8. Методики маркетингових On-line-досліджень.

Адаптовано Олексієнко О.М.

On-line панель. Ефективна методика для опитування цільової аудиторії з рівнем проникнення Інтернету понад 50 % (як правило, міста-мільйонники). Для її

проведення використовуються on-line-сервіси. Технологію ми використовували Інтернет-ресурсів для проведення опитування споживачів шляхом їх обов'язкової реєстрації на сайті для участі в дослідженні. On-line спільноти споживачів. Об'єднання споживачів та інших категорій користувачів Інтернету за інтересами, наприклад, групи у соціальних мережах (мережеві об'єднання) [147; 148]. Механізми в сучасній економіці перебудовуються – посилюється орієнтація на споживача. Тепер клієнт виступає не тільки як пасивний користувач продукту, але також висуває свої вимоги і висловлює певні побажання. Все це робить взаємодію між обома сторонами максимально ефективним. Технологія здійснювалась через Інтернет-портали. Відбувалось об'єднання учасників, які оцінювали продукцію усіх можливих напрямків, від комп'ютерної техніки до оцінювання якості надання освітніх послуг навчальними закладами через утворення певних спільнот. Спільноти були відкритими і закритим. Відкриті направлені на дослідження громадської думки і орієнтовані, як правило, на типового споживача. Закриті ж, вхід в які можливий тільки за запрошенням, призначені для більш «вузькою» групи користувачів. Це можуть бути, наприклад, співробітники однієї фірми, або навчального закладу, які обговорювали недоліки в роботі організації та перспективи її розвитку, таким чином вирішуючи проблеми в інтерактивному режимі. Або ж експерти у певній галузі.

Моніторинг контенту споживачів. Це відстеження повідомлень споживачів на блогах, гостьових книгах, відгуках на порталах (сайтах) та ін. Відстежується навіть не сам зміст відгуків, а їх емоційна складова. Наскільки позитивно або негативно споживачі відгукуються про сервіс або продукт. Однією з переваг використання Інтернет-майданчиків є швидка реакція цільової групи на те або інше повідомлення. Це відмінна можливість для компанії «почути» свого споживача, дізнатися його переваги, бажання і вимоги. Зрозуміти, як оцінюється її діяльність, і який імідж вона змогла сформувати в споживчому середовищі.

Окрім того, в умовах сьогодення актуальними є модернізовані класифікації. Так, Л. Даниленко поділяє управлінські функції керівника

загальноосвітнього навчального закладу на класичні, діяльнісні та модернізовані [89]. В. Маслов виділяє три групи функцій управління. Перша (цільова), як найбільш поширена, розглядається з позицій структури циклу управління і включає всі етапи управлінського циклу: планування, організацію, контроль, аналіз, регулювання. Друга група (організаційно-професійна) виділена на основі аналізу окремих напрямів змістового боку діяльності керівника закладу і включає такі функції: керівництво управлінсько-методичного супроводу діяльності закладу освіти, забезпечення зв'язку з навколишнім середовищем та організаційно-господарську і фінансову. У третій групі (соціально-психологічна та правова) значне місце відводиться аналізу соціально-психологічного аспекту управління. Усі три групи, на думку автора, становлять основу управлінської діяльності керівника закладу освіти.

3.2. Механізми досягнення цілей розвитку освіти шляхом впровадження здоров'язбережувальних технологій

Аналізуючи та підсумовуючи вищезгадане, можна стверджувати, що досягнення цілей управління створенням здоров'язбережувального простору в соціальних системах відбувається в результаті здійснення певних функцій. Зазначені функції у нашому дослідженні виступили і як певний цикл управлінської діяльності [231; 236]. Саме вони виступали певними діями в управлінській діяльності, які об'єктивно необхідні в будь-яких освітніх системах.

Ми погоджуємося із цим, бо загальновідомо, що для успішного функціонування соціальної системи необхідно проаналізувати ситуацію, передбачити розвиток подій, визначити мету діяльності, спланувати її досягнення через розробку певної програми та порядку взаємодії елементів соціальної системи, організувати їх діяльність, для чого створити необхідні умови, виявити в процесі контролю відхилення у роботі системи й увести певні корективи, що забезпечить отримання запланованого результату. Описане є етапами (стадіями) управлінського процесу. Російський вчений

П. Худоминський виділяє такі етапи: попереднього управління, де здійснюється цілепокладання, прогнозування, планування; оперативного управління, яке включає організацію, координацію, регулювання; заключний етап управління, на якому проводиться контроль та аналіз досягнутих результатів.

Іноді зазначений процес називають алгоритмом реалізації управлінської діяльності. Наприклад, науковці зазначають, що процес управління має такий алгоритм: визначення мети; моделювання досягнення мети з урахуванням можливостей об'єкту; організаційна діяльність з питань приведення параметрів об'єкта управління у відповідність з параметрами моделі; контроль; регулювання; облік та аналіз. Разом із тим, деякі вчені зводять його до реалізації певних управлінських функцій. Визначення послідовності здійснення і установлення зв'язків між ними є основою для створення моделі управлінської діяльності, без чого неможливе оптимальне управління в освітніх системах. У книзі «Наукові основи управління школою» зазначено, і ми цілком підтримуємо дану позицію, що управлінська діяльність циклічна, тому функції управління об'єднуються в управлінський цикл [164].

Ми врахували управлінський цикл, із словником, це повна сукупність періодичних, послідовних етапів (складових) процесу управління. Складовими процесу було: отримання керуючою підсистемою (суб'єктом управління) інформації: її переробка з метою вироблення рішення; передача рішення для реалізації; контроль за виконанням [286]. Під управлінським циклом у закладі освіти ми будемо розуміти сукупність взаємодіючих, які послідовно змінюють одна одну, підпорядкованих одній меті функцій управління (аналіз, планування, організація, контроль, регулювання), комплексна реалізація яких забезпечує успішне вирішення управлінських завдань [164; 174; 183]. Розпочинається управлінський цикл з аналізу отриманої інформації про стан діяльності навчального закладу. Ми підтримуємо точку зору Г. Єльнікової, що зазначена послідовність є стадіями управлінського процесу. Це пов'язано із тим, що вони ґрунтуються на знаннях інформатики, кібернетики, тектології, в т.ч. теорії рішень та теорії зворотного зв'язку [121].

Здійснення зазначених стадій управлінського процесу безумовно забезпечить ефективність взаємодії елементів соціальної системи й сприятиме отриманню запрограмованого результату її діяльності.

Будь-який навчальний заклад системи освіти виступає як складна, динамічна, соціально-педагогічна система. Їй притаманні всі характерні ознаки цілісної системи, що характеризує заклад як багатогранну й складну систему зовнішніх і вну

Механізми державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простру за такою системою спрямоване на підтримку наявного їх стану і водночас на переведення їх у якісно новий стан – стан постійного розвитку, що забезпечує їхню діяльність як відкритої системи. Провідним завданням управління є те, щоб за будь-якого впливу на систему (як ззовні, так і зсередини), який може вивести її з стану рівноваги, розгорнути процеси, спрямовані на збереження і повернення втраченої рівноваги.

Отже, акмеологічна модель управлінсько-методичного супроводу навчальним закладом починається і завершується аналізом інформації. Від якості отриманої інформації залежить якість прийнятих управлінських рішень і ефективність діяльності навчального закладу. Якщо управління за змістом розглядається як діяльність, спрямована на упорядкування системи і переведення її в якісно новий стан, то управління за формою – це процес переробки інформації [31]. Детально процес отримання та переробки управлінської інформації (зворотній зв'язок) розглянуто нами у попередньому розділі.

У провідних наукових дослідженнях з питань використання маркетингових підходів в освіті розкриваються маркетингово-зорієнтовані функції управління навчальним закладом. Основний акцент ми робили на поєднанні функцій класичної теорії управління та маркетингового управління.

3.3. Сутність системи управлінського здоров'язбережувального моніторингу в сфері освіти

Сучасне управління поєднує функції регулювання. Сьогодні ми виділяємо два види контролю: “м’який” – моніторинговий і “жорсткий” – за кінцевим результатом. Моніторинговий контроль проводиться з метою поточного коригування процесів, які відслідковуються (розвиток школи, робота вчителя, учня, ефективність навчально-виховного процесу, ін.). Жорсткий контроль передбачає заміри тільки кінцевих результатів і визначення їх відповідності встановленим стандартам. У цьому випадку коригування проводиться за результатом.

На нашу думку, моніторинговий контроль поступово займає місце інспектування, замінюючи не тільки мету, форми і методи перевірки, а й суб’єкти контролю. У процесі здійснення державного контролю спостерігається поступове введення самоаналізу і самокоригування. Але, як вже наголошувалося, потребує спеціального дослідження встановлення оптимального співвідношення зовнішнього контролю та самоконтролю.

Основною формою жорсткого державного контролю нормативно проголошена атестація шкіл. Ми визначали дві складові атестації: контроль діяльності керованого об’єкта за кінцевими результатами та державне визнання рівня діяльності цього об’єкта і його статус. Механізми атестації закладів освіти потребують теоретичного обґрунтування та управлінсько—методичного супроводу.

Отже, на сьогодні створюється нова система державного контролю за здійсненням загальної середньої освіти в Україні.

Функцію доцільно назвати *контроль і регулювання*.

У розвитку засобів контролю ми використовували ІКТ, хоча обмеженість фінансування не дозволяє забезпечити комп’ютерами та комп’ютерною мережею державні управлінські структури.

Нами опитано близько 350 управлінців сфери загальної середньої освіти засвідчило, що тільки 40% з них використовують комп’ютери в управлінській діяльності, 30% користуються ксероксом, 50% – факсом.

словник визначає моніторинг як старанне спостереження, контроль за роботою. Поняття “моніторинг” запозичене з техніки і означає постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату[69,334с.].

О .Орлов розглядає моніторинг як нестандартну інформаційну систему, що дозволяє вести тривале слідкування за будь-якими об'єктами або явищами педагогічної дійсності[252, с.5-8].

С. Подмазін наголошує на тому, що моніторинг передбачає вироблення нових знань про стан системи, у якій відбуваються зміни, з наступним прийняттям управлінського рішення [268, 418с].

Як бачимо, поняття “моніторинг” різними авторами визначається по-різному. Це залежить, по-перше, від фаху дослідника: педагогіка, психологія, управління; по-друге, від об'єкту, який визначає автор для моніторингу: інноваційна діяльність, суб'єкти навчально-виховного процесу, управління. знання учнів тощо; по-третє, від суб'єктивного уявлення сутності цього поняття.

Загальну наукову основу розробки моніторингу а освіті може складати антропосоціальна теорія управління суспільством, теорія діяльності кваліметричний підхід до оцінки якості діяльності. У своїй роботі “Стратегічний менеджмент: цільове управління освітою на основі антропосоціальної теорії управління суспільством” Г.А. Дмитренко висловлює і аналізує ідею управління національною освітою як великим цілісним соціальним об'єктом на основі узгодження інтересів керівників і виконавців. Управлінсько-методичний є інструментарієм для реалізації названої вище ідеї є макети факторно-критеріальних моделей оцінки кінцевих результатів діяльності учасників навчально-виховного процесу[52, 53].

Тому ми поняття “моніторинг” розуміємо як комплекс процедур по спостереженню, поточному оцінюванню перетворень керованого об'єкту і спрямуванню цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об'єкту (напр. стандарту). Освітній моніторинг – це супроводжуюче оцінювання і поточна регуляція управлінських процесів в освіті. Це система,

яка складається з показників, об'єднаних у стандарт, методик їх розробки та постійного спостереження за тими показниками (стандартами) за станом та динамікою керованого об'єкту з метою його оперативної діагностики, випереджального визначення диспропорцій, вироблення та корегування управлінських рішень.

Сутність концепції моніторингу ми вбачаємо в синхронності процесів спостереження, замірювання, вироблення на цій основі нових знань про стан об'єкту з подальшим моделюванням, прогнозуванням та прийняттям відповідного управлінського рішення. Таким чином, управлінський освітній моніторинг функціонально зв'язаний з усіма етапами управління, утворюючи з ними замкнений цикл регулювання. “Виходом” моніторингових процедур є база показників нового, більш високого рівня організації керованого об'єкту. Особливістю моніторингу є те, що в процесі його здійснення інформаційну систему управління неможливо відділити від системи прийняття рішення. Таким чином, це дійсно вища форма інформаційної діяльності управлінця і вища форма функціонування системи інформаційного забезпечення управління, що приводить до появи універсального типу критичної(аналітичної) діяльності керівника в прийнятті управлінського рішення.

У літературі розглядається три системи моніторингу, це: моніторинг узгодження управління; діагностичний моніторинг; моніторинг діяльності. Перша система, підкреслюючи значимість “входу” (роль вчителя, фінансування, організаційної культури школи тощо), наголошує на значущості існуючих в освіті стандартів. Тому, якщо школа відповідає певним стандартам в освіті, автоматично забезпечується адекватний рівень її діяльності. Друга система виділяє “вихід” функціонування закладу шляхом визначення успішності учнів з окремих дисциплін за типовими параметрами. Наприклад, співставлення за різнорівневими завданнями: 100% учнів досягли репродуктивного рівня засвоєння, 80% – конструктивного і тільки 30% – можуть використовувати ці знання в змінених умовах. Таке дослідження повинно вестись з оперативним зворотним зв'язком для нагального регулювання і зміни акцентів навчання школярів. Основною метою такого

моніторингу є визначення рівня академічних навичок учнів незалежно від їх особистості [305, с.36-43].

Моніторинг управлінської діяльності включає заміри “входу” і “виходу” системи. “Вхід” заміряється стандартними результативними тестами навчальних предметів. Ми описали класифікацію моніторингу за цілями його здійснення.

Освітній моніторинг може використовуватися на різних рівнях управління загальною середньою освітою. На цій основі можна виділити державний освітній моніторинг (ОМ) (відстеження за розвитком освіти на території України), регіональний ОМ (на території області, міста, району), локальний ОМ (в межах закладу освіти). Локальний ОМ, в свою чергу, диференціюється на компонентний освітній моніторинг: адміністративний (директор, заст.директора), педагогічний (вчительський), учнівський. У кожному зазначеному вище випадку об’єкт оцінювання різний, характерний для вказаного рівня управління.

Так, державний ОМ оцінює діяльність найвищої структури державного управління освітою - Міносвіти та результат цієї діяльності - розвиток освіти в Україні, внаслідок підвищення рівня самоорганізації обласних управлінь освіти.

Регіональний ОМ оцінює діяльність управлінь (відділів) освіти і результат цієї діяльності - розвиток освіти в регіоні, внаслідок підвищення рівня самоорганізації районних (міських) відділів (управлінь) освіти.

Локальний ОМ відслідковує: 1) управлінську діяльність директора (адміністративний моніторинг) та її результати - розвиток освіти в закладі і підвищення рівня самоорганізації адміністрації школи; 2) управлінську діяльність адміністрації школи (адміністративний моніторинг) та як результат цієї діяльності - якість роботи вчителів; 3) управлінську діяльність усього освітнього у процесі (адаптивний моніторинг) і, як результат, - рівень навченості учнів та самоорганізація керівних і педагогічних кадрів; 4) діяльність учнів по самоуправлінню процесом засвоєння знань (учнівський моніторинг) і, як результат, - рівень та якість засвоєння змісту навчання і

рівень спроможності учнів застосовувати засвоєні знання для адаптації в оточуючому середовищі.

Таким чином, освітній моніторинг сприяє розвитку діяльності управлінських структур в освітянській галузі та забезпечує продуктивність цієї діяльності. Виходячи з того, що цільові функції перелічених вище структур різні, на кожному управлінському рівні розроблюється відповідний освітній моніторинг.

Процес перебудови освіти в Україні здійснюється у відповідності з Державною програмою “Освіта” /Україна ХХІ століття/, де визначені критерії розвитку освіти.

Отже, освітній моніторинг використовується в управлінні освітою і складається з: 1) чітко визначеного об’єкт управління; 2) заданих параметрів розвитку об’єкту; 3) критеріїв оцінки цих параметрів; 4) технології проведення поточного контролю; 5) інформаційної бази по скеровуванню процесу на кінцевий результат. Моніторинг має формуючий та перетворюючий характер.

Здійснення моніторингових процедур передбачало залучення всіх суб’єктів до управління своєю діяльністю через розвиток процесів самоаналізу та саморегулювання.

Рішенню цього завдання сприяє розроблена нами на основі ідеї спрямованої самоорганізації концепція трансформації зовнішніх вимог у внутрішні мотиви.

Сутність цієї концепції така:

1. Якщо:

1.1. поведінка, вчинки та діяльність керівних і педагогічних працівників ґрунтуються на вільному виборі (добрій волі) або на примусі. (реально ці дві складові у різних співвідношеннях становлять одне ціле)

1.2. вільний вибір (добра воля) здійснюється самою людиною шляхом прийняття конкретного рішення на основі внутрішніх мотивів

1.3. примус здійснюється зовнішнім впливом тієї системи, в якій живе і діє людина, для скеровування цих дій на підтримку функціонування та розвитку системи, завданням управлінців (керівників, органів та закладів освіти) є

створення відповідних умов для спрямування дій виконавців у потрібному напрямку через вироблення у них відповідної мотивації.

Тобто, необхідно було сполучити зовнішні вимоги до діяльності людини з її внутрішніми мотивами. Тоді управлінське рішення, яке приймає керівник, викличе відповідні дії, котрі будуть враховувати інтереси як самої людини, так і організації, де вона працює.

2. Однією з таких умов є підключення фахівців до управління організацією, в т.ч. органами державного управління загальною середньою освітою. Загальноосвітніми навчальними закладами через різні види моніторингу.

Для цього треба було розробити моделі:

2.1. еталони, стандарти діяльності кожної категорії працівників загальної середньої освіти, де закладаються вимоги суспільства, держави до їх діяльності;

2.2. розробити апарат оцінювання, який включає задані параметри розвитку керованого об'єкту, критерії оцінки цих параметрів та спосіб оцінювання (статистичний, експертний тощо);

2.3. створити таку технологію контролю, яка б поєднувала процеси зовнішньої оцінки та самооцінки з поточним зовнішнім коригуванням (по результату) та самокоригуванням (по процесу, спрямованому на результат).

При цьому делегувати поточне оцінювання та коригування виконавцям (супровідний аналіз та оцінювання процесу). Зовнішнє оцінювання та коригування залишити за керівником (управління по результату).

Таким чином, управління процесом доручається виконавцям, а управління за результатом здійснює керівник. При цьому відбувається взаємопристосування природних здібностей та можливостей людини і умов, в яких вона ці здібності і можливості використовує. Тобто, реалізується принцип природовідповідності в управлінні.

3. Це призводить до того, що свій подальший розвиток людина пов'язує з вимогами умов існування та продуктивної діяльності. А розвиток організації, де вона працює (вчиться), і суспільства визначається потребами, можливостями і здібностями людей, які живуть в цьому суспільстві і працюють в цій організації (школі, управлінні тощо).

Отже, спрямована самоорганізація забезпечується урівноваженням природних потреб, здібностей, можливостей керівних кадрів, і умов, в яких вона живе і діє.

Спрямування забезпечуватимуть керівні та педагогічні кадри, аналізуючи умови, в яких вона знаходиться, і приймаючи відповідні рішення.

Зовнішній вплив на самоорганізацію здійснюється через створення умов, які сполучають внутрішні потреби особистості з зовнішніми вимогами до неї.

При такому підході здійснюється природна заміна командно-адміністративного управління на корпоративне, розкриваються можливості для розвитку кожної особистості, для сполучення мотивів керівників і виконавців, для спрямованої самоорганізації суб'єктів освіти.

Отже, при управлінні у такий спосіб завдання керівника полягає у відшукуванні умов, які неодмінно залучають до активної самоорганізації.

Управління за способом спрямованої самоорганізації постійно враховує та використовує невизначеність і випадковість. Застосування моделей діяльності підвищує активізацію середовища та адаптує загальні вимоги на місцеві умови через діалогічне узгодження цільових функцій суб'єктів управління. Все це може створити випадковість, яка буде:

- або – збуджувати власний інтерес,
- або – провокувати кризу компетентності,
- або – сприяти стабілізації вже перебудованої системи поглядів,
- або – закріплювати усвідомлення власної компетентності.

А це, в свою чергу, спричинить відповідний мотив діяльності у потрібному напрямку. Таким чином, управління здійснюється через самоуправління та самоорганізацію. При цьому узгоджуються зовнішні і внутрішні завдання, випрацьовується середина лінія поведінки, досягається мета найекономнішим способом.

Центральною ланкою в розробці освітнього моніторингу було створення нормативної моделі об'єкту оцінювання (стандарту, еталону або норми-зразка). Стандарт, еталон або норма-зразок - це модельне представлення ідеалу

об'єкту, де зібрані всі унормовані вимоги до його цілей, завдань, структури, діяльності, продукту цієї діяльності тощо.

Норма-зразок об'єкту з якісно-кількісними характеристиками, дозволив в математизованій формі відбити ступінь його (об'єкту) реального розвитку, називається кваліметричним еталоном або стандартом цього об'єкту.

Слід зазначити, що норма-зразок розробляється на державному рівні і задає основні унормовані орієнтири діяльності оцінювальних об'єктів у вигляді параметрів, факторів і критеріїв I-го порядку. Такі еталони (стандарти) називаються базовими. Для використання цих еталонів на місцях проводиться їх адаптація на місцеві умови і особливості. Це досягається шляхом доповнення стандартів критеріями другого порядку, які відбивають місцеві унормовані вимоги до об'єкту оцінювання. Таким чином забезпечується основа наскрізно - адаптивного управління. Якщо при цьому підключити процедури самооцінки діяльності, то управління набуває мотиваційного характеру. Тобто, надається можливість поєднання зовнішніх вимог до діяльності з особистими мотивами виконавців. Для оцінки будь-якої діяльності можна використовувати кваліметричний підхід. Кваліметрія - наукова дисципліна, яка вивчає методологію і проблематику комплексних кількісних оцінок якості будь-яких об'єктів - предметів або процесів [118, с.4]. Вона поділяється на теоретичну і прикладну. Теоретична кваліметрія абстрагується від конкретних об'єктів і вивчає загальні закономірності та математичні моделі, що зв'язані з оцінкою якості. Предметом теоретичної кваліметрії є підвищення точності та зменшення працеемності кількісних оцінок якості та обґрунтування сфер найбільш раціонального використання кожного з кваліметричних методів. Прикладна кваліметрія розробляє методи кількісної оцінки якості. Такі оцінки відомі з давнини. Ще у 1907 році російський математик, механік, кораблебудівник, академік А.Н. Крилов запропонував обчислити середнє значення основних параметрів якості бойового корабля, що дало змогу здійснити комплексну оцінку якості будь-якого подібного корабля.

Кількісні оцінки якості стали широко застосовуватися з початку 20-х років XX століття. У 60^х – 70^х роках нашого століття накопичився досвід

застосування кількісних оцінок якості і була обґрунтована їх методологічна суть та теоретично узагальнена в рамках окремої наукової дисципліни – кваліметрії [2, с.49].

Кваліметричний підхід (квалі - якість, метро - міряти) передбачав кількісний опис якості предметів або процесів (кількісна оцінка якості).

Основний метод кваліметрії - експертний. Зараз розвивається педагогічна кваліметрія. Це - використання методів загальної кваліметрії в педагогічних вимірюваннях для кількісної оцінки психолого-педагогічних і дидактичних об'єктів [28] Основний метод педагогічної кваліметрії є метод групових експертних оцінок (метод Дельфі) [234, с.115-121]

Як уже наголошувалось, на регіональному рівні оцінюється діяльність органів державного управління освітою і результат цієї діяльності - розвиток освіти в регіоні. Отже, в регіональному управлінні загальною середньою освітою треба мати три базових кваліметричних стандарти: 1) діяльності обласного управління освіти; 2) діяльності районного (міського) відділу (управління) освіти; 3) оцінки розвитку освіти в регіоні.

Для створення таких стандартів виділяли параметри, фактори, критерії I та II порядку на основі державних унормованих вимог (положень, рішень, постанов, наказів, ін.).

Для вимірювання в моніторингових процедурах доцільно було використовувати кваліметричний підхід, який передбачає кількісний опис якості предметів або процесів, даючи кількісну оцінку якості.

Враховуючи те, що основним способом існування людини у просторі та часі є його діяльність, для розробки кваліметричних стандартів ми використовували загальну структуру будь-якої діяльності, яку виконує людина.

Цю структуру подав символічно В.П. Безпалько [20, с.79-104.]:

$$Д = Од + Вд + Кд + Кор,$$

де Од - орієнтовні дії - це усвідомлення умов завдання, його змісту, складання плану, вибір способу діяльності, інструментарію тощо.

Вд - виконавчі дії - виконання завдання, здійснення складеного на етапі орієнтовної діяльності плану.

Кд - контрольні дії - це перевірка результату діяльності на його відповідність еталону шляхом співставлення цього результату зі стандартним зразком.

Кор - коректувальні дії як повернення на етапи орієнтовних або виконавчих дій, в залежності від встановленого недоліку.

Ми приймали всі етапи діяльності, які формалізовані В.П. Безпальком, крім останнього етапу. Як ми вже наголошували, до дій, які відбулися у часі, повернутися не можна. Тому ми можемо тільки прогнозувати наступні дії, які повторюються за поданою схемою. Тоді етап коректування замінювався етапом прогнозування, в процесі якого визначались додаткові завдання, що потребують пошуку додаткової інформації на орієнтовному етапі та креативних дій на етапі виконання. Таким чином, перехід від одного ланцюжка дій до наступного супроводжується удосконаленням виконавчого етапу за рахунок більш повного осмислення цих дій на основі аналізу додаткової (суб'єктивно нової) інформації.

Найкращим варіантом є поєднання зусиль керівників і виконавців у розробленні таких стандартів. Стандарти - це формалізована модель бажаного результату. Якщо вона випрацьовується спільними зусиллями, то вона відбиває потреби тих, хто її створив. Спільну діяльність можна організувати різними способами: виконуючи різні ланки одного ланцюжка діяльності або спільними зусиллями виконувати всі ланки цієї діяльності. Для створення кваліметричних стандартів загальної середньої освіти ми вибирали перший, враховуючи територіальну відокремленість органів державного управління і закладів освіти, а також необхідність врахування їх специфіки місцевих умов.

Для виділення об'єктів управління в освіті ми скористалися таблицею 1. Отже, для розробки кваліметричних стандартів діяльності ми визначаємо діяльність учня щодо засвоєння знань; діяльність вчителя щодо організації власної діяльності та діяльності учня щодо засвоєння знань; діяльність адміністрації відносно координації діяльності вчителів школи; діяльність директора відносно координації діяльності заступників; діяльність міського управління освітою щодо організації власної діяльності і діяльності директорів шкіл щодо розвитку освіти в регіоні; діяльність обласного управління освіти

стосовно організації власної діяльності та діяльності міського управління освітою у розвитку освіти в регіоні.

Для створення кваліметричних стандартів ми провели декомпозицію цілей кожної вказаної вище структури, визначивши таким чином основні напрямки їх діяльності. Ми виходили з того, що для забезпечення успішності в досягненні результатів необхідно створити спеціальні умови. Ці умови характеризували можливості певної управлінської структури. Отже, перший параметр, який характеризує діяльність, є створення умов для її здійснення (або показує можливості управлінської структури). Другий параметр характеризував результат цієї діяльності. Напрямки діяльності, які визначаються по першому і другому параметрах, ми встановили як фактори цих параметрів. У кожному випадку - це специфічні, свої фактори. Хоча вони і поєднуються загальною структурою людської діяльності.

Кожний фактор характеризується критеріями першого порядку, які випрацьовувався подальшою декомпозицією напрямків діяльності відповідної управлінської структури. Наприклад, до параметру створення умов для функціонування і розвитку будь-якої управлінської структури в загальній середній освіті належить фактор планування.

Цей фактор розкривався по-різному для обласного управління освіти, міського управління освіти, школи, адміністрації, вчителя, учня. У кожному випадку свої потреби, свої умови, свої цілі діяльності. Отже, критерії першого порядку будуть відрізнятися один від одного на кожному щаблі управління. Для врахування специфіки та місцевих умов критерії першого порядку деталізуються критеріями другого порядку, які матеріалізуються у наказах, розпорядженнях, положеннях тощо. При зміні ситуації або зовнішніх чи внутрішніх вимог змінюються накази, розпорядження, положення, а разом з ними і критерії другого порядку.

При зміні державних вимог - критерії першого порядку. Найбільш рухомим був останній шар стандарту. Доведення моделей діяльності, які оформлюються стандартними вимогами, до критеріїв другого порядку,

вимагалась формалізація результату, більш чіткого його осмислення, що робить управлінську діяльність більш усвідомленою та вмотивованою.

Наступним кроком у створенні моделі (стандарту) діяльності управлінської структури є визначення вагомості параметрів, факторів, критеріїв першого порядку. Це робилось методом експертної оцінки. У загальній (державній) частині стандарту вагомість параметрів визначає Міністерство освіти України. Вагомість критерії першого порядку - обласне управління освіти. Підрахунки коефіцієнтів відповідності проводились на рівні критеріїв другого порядку. В основі кожного критерію покладений відповідний документ - вимога, де встановлено, чому саме повинна відповідати діяльність. Якщо стан справ по цьому критерію відповідає висунутим вимогам 0,75, то можна вважати це як повну відповідність і оцінювати найвищим умовним балом 2. Якщо відповідність становить в межах від 0,5 до 0,75 - це часткова відповідність, яка оцінюється балом - 1. Якщо відповідність нижча за 0,5, вона оцінюється як 0.

Підрахування проводилось як середньовиважена сума набраних балів. Отже, алгоритм створення кваліметричного стандарту діяльності кожної управлінської структури був такий:

1. На підґрунті загальної структури діяльності визначались характерні показники цієї діяльності, які становлять основу стандарту.
2. Декомпозуючи загальні цілі управлінської діяльності, встановлюються фактори цієї діяльності (напрямки).
3. Декомпозуючи кожний напрямок за допомогою визначення часткових цілей конкретної управлінської структури, визначались критерії першого порядку.
4. Критерії другого порядку добирались на місцях, розкриваючи вимоги до кожного критерію першого порядку.
5. Визначення вагомості кожного параметру, фактору, критерію першого порядку методом експертної оцінки або ранжуванням (метод Дельфі).
6. Оформлення моделі діяльності (стандарту) у вигляді окремих карток.

Прикладом кваліметричного стандарту може бути така модель (див. табл. 9)

Таблиця 9

Базова модель кваліметричного стандарту діяльності керівників і педагогічних працівників закладів освіти

фактор (Ф)	вагомість(m)	критерії	вагомість(v)	коеф. від-повідності
1	2	3	4	5
1.Безперервна освіта	$m_1 = 0,26$	1.Методологічна грамотність	$v_1 = 0,35$	$K_1 =$
		2. Поповнення знань	$v_2 = 0,34$	$K_2 =$
$\Phi_1 = m_1(v_1 * K_1 + v_2 * K_2 + v_3 * K_3)$		3. Розвиток фахових умінь	$v_3 = 0,31$	$K_3 =$
2.Здійснення навчально-виховного процесу	$m_2 = 0,26$	4. Моделювання уроку	$v_4 = 0,44$	$K_4 =$
		5. Проведення уроків	$v_5 = 0,21$	$K_5 =$
		6. Проведення ДІЗів	$v_6 = 0,16$	$K_6 =$
$\Phi_2 = m_2(v_4 * K_4 + v_5 * K_5 + v_6 * K_6 + v_7 * K_7 + v_8 * K_8)$		7.Проведення підсумкових заліків	$v_7 = 0,11$	$K_7 =$
		8. Позакласна робота з предмета	$v_8 = 0,08$	$K_8 =$

фактор (Ф)	вагомість(m)	критерії	вагомість(v)	коеф. від-повідності
1	2	3	4	5
3.Документальне оформлення діяльності	$m_3 = 0,17$	9. Планування навчально-виховного процесу	$v_9 = 0,36$	$K_9 =$
		10. Ведення журналів	$v_{10} = 0,2$	$K_{10} =$
		11. Виконання програм	$v_{11} = 0,3$	$K_{11} =$
$\Phi_3 = m_3(v_9 \cdot K_9 + v_{10} \cdot K_{10} + v_{11} \cdot K_{11} + v_{12} \cdot K_{12})$		12. Перевірка зошитів	$v_{12} = 0,14$	$K_{12} =$
4.Підтримка шкільного укладу життя	$m_4 = 0,19$	13. Виконавча дисципліна	$v_{13} = 0,3$	$K_{13} =$
		14.Вмотивованість виконання функціональних обов'язків	$v_{14} = 0,4$	$K_{14} =$
		15. Збереження позитивного мікроклімату	$v_{15} = 0,2$	$K_{15} =$
$\Phi_4 = m_4(v_{13} \cdot K_{13} + v_{14} \cdot K_{14} + v_{15} \cdot K_{15} + v_{16} \cdot K_{16})$		16. Виявлення та розвиток творчої	$v_{16} = 0,1$	$K_{16} =$

фактор (Ф)	вагомість(m)	критерії	вагомість(v)	коеф. від-повідності
1	2	3	4	5
		ініціативи		
5.Суспільна активність	$m_5 = 0,12$	17. Участь у пед'ярмарці	$v_{17}=0,17$	$K_{17}=$
		18. Участь у професійних конкурсах	$v_{18}=0,20$	$K_{18}=$
		19. Участь у конференціях	$v_{19}=0,23$	$K_{19}=$
$\Phi_5 =$ $m_5(v_{17}*K_{17} +$ $+ v_{18}* K_{18} +$ $v_{19}* K_{19} +$ $v_{20}*K_{20} +$		20. Участь у громадських зборах	$v_{20}=0,18$	$K_{20}=$
$+ v_{21}*K_{21})$		21. Робота з мешканцями мікрорайону	$v_{21}=0,22$	$K_{21}=$

Загальний рівень здоров'язбережувальної діяльності визначався за формулою:

$$Д = \Phi_1 + \Phi_2 + \Phi_3 + \Phi_4 + \Phi_5$$

Розглянемо механізм розрахунків на прикладі розробленого нами кваліметричного стандарту діяльності керівника закладу та педагогічного працівника у процесі управлінсько-методичного супроводу¹ (див. табл. 10)

Таблиця 10.

¹ наведені матеріали апробувалися на Всеукраїнському семінарі педагогіка позитиву України, в Міжнародній академії культури безпеки, екології та здоров'я, у жовтні 2021 року.

Кваліметричний стандарт діяльності керівних і педагогічних працівників.

№ п/п	Фактор	Вагомість фактору (M _i)	Критерії	Вагомість критерію (m _i)
1	2	3	4	5
I.	Безперервна освіта	0,237		
1.1.		МГ	Усвідомлення необхідності використання здоров'язбережувальних технологій як основи своєї діяльності	0,211
1.2.			Наявність знань загальних здоров'язбережувальних технологій	0,193
1.3.		ПЗ	Наявність знань концептуальної програми створення здоров'язбережувального простору закладу освіти	0,214
1.4.			Добір способів і засобів, методів, прийомів використання знань формування здоров'язбережувальної професійної компетентності	0,207

№ п/п	Фактор	Вагомість фактору (M _i)	Критерії	Вагомість критерію (m _i)
1	2	3	4	5
1.5.		ФУ	Розробка методик та технологій використання і умінь при навчанні з свого предмета	0,175
2.	Валеологічна спрямованість навчально-виховного здоров'язбережувального процесу	0,226		
2.1.			Привнесення валеознань за змістом (формальне)	0,09
2.2.			Привнесення здоров'язбережувальних методик сутністю (продуктивне)	0,09
2.3.			Планування спільної діяльності з учнем по формуванню здоров'язбережувальної культури на уроках	0,105
2.4.			Проведення уроку. Організація діяльності по активному засвоєнню	0,100

№ п/п	Фактор	Вагомість фактору (M _i)	Критерії	Вагомість критерію (m _i)
1	2	3	4	5
			здоров'язберезувальних навичок	
2.5.			Забезпечення належних санітарно-гігієнічних здоров'язберезувальних умов	0,116
2.6.			Наявність позитивного мікроклімату	0,109
2.7.			Поступовий перехід до мотиваційного навчання	0,09
2.8.			Зв'язок з віковими особливостями та сьогоденним здоров'язберезувальним життям учнів (концептуальна програма)	0,110
2.9.			Надання можливостей для задоволення потреб учнів у визнанні та самовираженні	0,09
2.10.			Насичення середовища валеознаннями за допомогою позакласної роботи з свого предмета	0,110

№ п/п	Фактор	Вагомість фактору (M _i)	Критерії	Вагомість критерію (m _i)
1	2	3	4	5
3.	Легалізація Валеоспрямованості навчання	0,174		
3.1.			Авторська програма (свій предмет на прикладі міжпредметних зв'язків)	0,117
3.2.			Методичні рекомендації здоров'язбережувальних	0,107
			щодо використання технологій, умінь при вивченні свого предмета	
3.3.			Технологія використання здоров'язбереження , умінь	0,114
3.4.			Відбиття, умінь у календарно-тематичних і поурочних планах	0,08
3.5.			Охайність, чистота при веденні журналу	0,087
3.6.			Облік знань, умінь	0,084
3.7.			Занесення знань, умінь до теми уроку (використання концептуальна програма)	0,107

№ п/п	Фактор	Вагомість фактору (M _i)	Критерії	Вагомість критерію (m _i)
1	2	3	4	5
3.8.			Дотримання єдиного орфографічного режиму при перевірці зошитів	0,084
3.9.			Вимоги культури оформлення зошитів учителем і учнем	0,104
3.10.			Дозування домашніх і класних робіт	0,116
4.	Валеологічне спрямування життєдіяльності через поведінку кожного члена колективу школи	0,217		
4.1.			Зовнішній вигляд вчителя	0,203
4.2.			Виконавча дисципліна	0,183
4.3.			Вмотивованість виконання функціональних обов'язків	0,196
4.4.			Збереження позитивного мікроклімату в школі	0,211

№ п/п	Фактор	Вагомість фактору (M _i)	Критерії	Вагомість критерію (m _i)
1	2	3	4	5
4.5.			Виявлення ініціативи у створенні здоров'язбережувального середовища в школі	0,207
5.	Громадська активність, спрямування	0,146		
5.1.			Участь у педагогічному ярмарку	0,214
5.2.			Участь у професійних конкурсах	0,158
5.3.			Участь у конференціях	0,208
5.4.			Участь у громадських зборах	0,205
5.5.			Виявлення ініціативи у створенні здоров'язбережувального середовища в мікрорайоні школи.	0,215

Розрахунок:

- Оцінюємо ступінь проявлення критерію. Наприклад, по першому фактору визначені такі коефіцієнти проявлення критеріїв:

Таблиця 11

фактор	вагомість фактору - M_i	критерій, його вагомість - m_i	коефіцієнт проявлення критерію
1 механізми управління	0,237	1, $m_1 = 0,211$	0,75
		2, $m_2 = 0,193$	0,25
		3, $m_3 = 0,214$	0,5
		4, $m_4 = 0,207$	0,75
		5, $m_5 = 0,175$	0,0

Враховуючи значення вагомості кожного критерію m_i (це ж значення ми приймаємо за P_i^{Et} - еталонну оцінку), підраховуємо відносну оцінку K^i для кожного критерію, потім сумарно по всьому фактору механізму 1.

$$K^1 = 0,75 * 0,211 = 0,158$$

$$K^2 = 0,25 * 0,193 = 0,048$$

$$K^3 = 0,5 * 0,214 = 0,107$$

$$K^4 = 0,75 * 0,207 = 0,155$$

$$K^5 = 0,0 * 0,175 = 0,0$$

Сумарно для всього фактору 1 K_1 буде дорівнювати:

$$K_1 = K^1 + K^2 + K^3 + K^4 + K^5 = 0,158 + 0,048 + 0,107 + 0,155 + 0,0 = 0,468.$$

Для підрахування $M_1 * K_1$ - оцінки першого фактору діяльності вчителя треба значення $M_1 = 0,237$ помножити на $K_1 = 0,468$. $M_1 * K_1 = 0,237 * 0,468 = 0,111$.

Так само знаходимо всі інші значення:

$$M_2 * K_2 = 0,209$$

$$M_3 * K_3 = 0,099$$

$$M_4 * K_4 = 0,152$$

$$M_5 * K_5 = 0,076.$$

Загальна кількісна оцінка якості діяльності вчителя відповідає середньо виваженій арифметичній залежності такого вигляду:

$$K_d = M_1 * K_1 + M_2 * K_2 + M_3 * K_3 + M_4 * K_4 + M_5 * K_5 = 0,111 + 0,209 + 0,099 + 0,152 + 0,076 + 0,65.$$

Якщо прийняти таку шкалу оцінок:

Діапазон кількісної оцінки	Рівень діяльності управлінця
1,00 - 0,75	оптимальний (зразковий, вище норми)
0,74 - 0,5	допустимий (норма)
0,49 - 0,0	недопустимий (нижче норми)

то можна встановити, що оцінка 0,65 знаходиться в межах 0,5 - 0,74. Отже, рівень діяльності управлінця відповідає нормі.

При застосуванні кваліметричних стандартів поточне оцінювання та коригування делегується виконавцям (супровідне оцінювання процесу). Зовнішнє оцінювання та коригування залишається за управлінською структурою найвищого рівня (управління по результату).

У регіональному управлінні моніторинг діяльності рай(міськ)ВО доручається відділу освіти. А моніторинг результатів діяльності рай(міськ)ВО та розвитку освіти в районі залишається за обласним управлінням освіти. Так самомоніторинг управлінської діяльності обласного управління освіти доручається управлінню. А моніторинг результату цієї діяльності і розвитку освіти в області залишається за Міністерством освіти України. Таким чином, управління процесом доручається виконавцям, а управління по результату здійснює орган державного управління освітою, якому безпосередньо підпорядкований виконавець. При цьому відбувається взаємопристосування природних здібностей та можливостей людей (виконавців) і умов, в яких вони ці здібності і можливості використовують. Тим самим реалізується принцип

природовідповідності в державному управлінні. Правильно розроблений та проведений освітній моніторинг підвищував ефективність організації взаємодії усіх ланок регіонального управління закладами освіти. Згадані наробики основані на концепції спрямованої самоорганізації та концепції трансформації зовнішніх вимог у внутрішні мотиви і являють собою втілення в практику теоретичних та практичних наробок автора, висвітлених у попередніх главах та підтверджуються. Всі роботи виконані або особисто автором, або адаптовані цікаві знахідки:

- модель адміністративного моніторингу;
- модель кваліметричного стандарту оцінки діяльності міського управління освітою;
- модель кваліметричного стандарту розвитку закладу освіти в районі, місті, області, під керівництвом автора;
- учнівський моніторинг розробляється викладачем іноземних мов.

Схему адміністративного моніторингу в управлінській діяльності керівників шкіл можна зобразити, як:

1. Проведений теоретичний аналіз теорії і історії розвитку загальної середньої освіти і узагальнений у вигляді такого логічного ланцюжка:

- визнання пріоритету освіти щодо розвитку суспільства є вихідним положенням спрямованого розвитку управління загальною середньою освітою;
- вихідною точкою цього спрямованого розвитку є прийняття парадигми управління, яка заснована на пріоритеті спільної дії першої особи і підлеглих;
- практична реалізація цієї ідеї потребує розробки механізму діалогової адаптації діяльності суб'єктів управління в окремому закладі загальної середньої освіти та ієрархічному ланцюжку всіх рівнів організації ЗЗСО;
- морфологічний аналіз розвитку управління ЗЗСО протягом історії людства і в періоди українського державотворення доводить, що всі зміни в управлінні освітою, в т.ч. загальною середньою, були зв'язані з

- пошуком співвідношення централізації і децентралізації у відповідності з ідеологією суспільства і цілями владних політичних сил,
- функціонування і розвиток загальної середньої освіти та системи її управління пов'язані з трьома групами факторів: внутрішніми, проміжними та зовнішніми, природна зміна яких змінює ЗСО і систему її управління. Використовуючи здатність людини до свідомого спрямування своєї діяльності, можна зсунути у зворотному напрямі динамічну рівновагу в системі.

Висновки до третього розділу

1. Актуалізовано питання забезпечення здоров'язбережувального освітнього процесу з метою збереження здоров'я всіх суб'єктів, працездатного дорослого населення; усвідомлення управлінськими кадрами, науково-педагогічними працівниками відповідальності за збереження власного здоров'я як суспільної цінності створення освітнього здоров'язбережувального простору України щодо перспективи суспільно-економічного розвитку країни.

2. Доведено важливість формування у керівних педагогічних кадрів громадської свідомості у ставленні до здоров'я не лише як до особистого надбання, але і як до надбання суспільства, стає завданням системи освіти, оскільки у сучасних умовах постають нагальні проблеми щодо соціально-економічних і технологічних трансформацій.

3. Обґрунтовано, що швидке накопичення знаннєвого продукту, інноваційних технологій та їх продуцентів вимагають необхідності створення нової вертикалі управління освітніми процесами, що змушує систему державного управління освітою, зокрема післядипломної педагогічної освіти управлінських кадрів, незважаючи на її сталість і збереження традиційних цінностей. Бажано, щоб керівні кадри переорієнтовувались на виклики суспільства, оскільки освітня установа знаходиться на різних етапах нововведень.

4. Проаналізовано тенденції удосконалення механізмів державного управління збереженням здоров'я суб'єктів, зміцнення й формування здоров'я підростаючого покоління та їх ефективне впровадження в процес життєдіяльності кожної особистості через освіту, виховання і культуру; поширення та пропагування навичок здорового способу життя, усвідомленої відповідальності громади та конкретної людини за збереження та поліпшення власного здоров'я і здоров'я членів сім'ї; формування стратегічного здоров'язбережувального потенціалу в сфері освіти України.

5. Розглянуто сутність адміністративного, керівного моніторингу та моніторингу розвитку здоров'язбережувальної освіти в регіонах. Висвітлено аналітичні результати досліджень згаданої проблематики щодо їх використання в практиці службовців урядових установ управління освітою.

6. Надано технології забезпечення ефективності управління через інноваційну систему державного контролю (моніторинг, менеджмент, маркетинг, логістика) в діяльність різних закладів освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано вирішення важливого наукового завдання, яке полягає в поглибленні теоретичних положень та розробленні науково-практичних рекомендацій для удосконалення механізмів державного управління розвитком здоров'язбережувального простору освіти України. У роботі сформульовано сукупність теоретичних положень, що складають основні напрями становлення державної політики впровадження здоров'язбережувальних технологій у систему освіти в контексті впровадження освітньої реформи в сучасній Україні. Отримані результати дозволили сформулювати такі висновки управлінсько-методичного та науково-практичного характеру:

1. Теоретично доведено, що останнім часом особливого значення набуває вирішення проблеми інституційного впливу державного управління на процес реалізації освітніх змін з метою попередження проблемних ситуацій у системі управління освітою, забезпечення синхронності перетворень на різних ланках складної системи соціальної сфери, якою є освітня галузь, впровадження інклюзивної освіти під час освітніх змін та збільшення їх корисної дії. Тому, за таких умов, особливого значення набуває потреба дослідження інституціональної взаємодії держави та суб'єктів в освітньому просторі.

Більш ефективний розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівних і педагогічних працівників (кадровий механізм публічного управління) сприятиме результативності управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій у просторі освіти України. Питання забезпечення здоров'язбережувального освітнього процесу з метою збереження здоров'я всіх суб'єктів, працездатного дорослого населення; усвідомлення управлінськими кадрами, науково-педагогічними працівниками відповідальності за збереження власного здоров'я як суспільної цінності є ключовим для перспективного суспільно-економічного розвитку країни.

Впровадження цілісної системи управлінсько-методичного супроводу на основі психолого-педагогічного забезпечення умов для розвитку, соціалізації

та подальшого професійного зростання є необхідною умовою формування готовності керівних кадрів до здійснення здоров'язбережувальної управлінської діяльності. Взаємодія сім'ї, освітніх установ, органів управління освітою, дитячих і молодіжних громадських організацій, широких верств суспільства, місцевої громади, бізнесових структур, релігійних конфесій у вихованні і соціалізації дітей та молоді містить потенціал для посилення діяльності органів публічної влади щодо розвитку здоров'язбережувального простору освіти.

2. Досліджено проблеми управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору у сучасних умовах через комплекс механізмів регулювання, спрямованих на здоров'язбереження, які залежать від зовнішніх джерел, і використовуються на рівні всіх гілок влади. Це потребує застосування механізмів здоров'яформуючого та здоров'ятворчого спрямування, прийняття своєчасних управлінських здоров'язбережувальних рішень. У рамках проведеного дослідження розкрито фактори, що впливають на створення, впровадження ефективного управлінсько-методичного супроводу в новій моделі здоров'язбереження НУШ, вдосконалення системи галузевого регулювання, планування, вибору та оцінки інноваційних проектів в сфері збереження здоров'я всіх учасників освітнього простору. Доведено важливість формування у керівних педагогічних кадрів громадянської свідомості у ставленні до здоров'я не лише як до особистого надбання, але і як до надбання суспільства. Це стає завданням системи освіти дорослих, в тому числі. Швидке накопичення знаннєвого продукту, інноваційних технологій та їх продуцентів вимагають необхідності створення нової вертикалі управління освітніми процесами, що змушує систему державного управління освітою, зокрема післядипломної педагогічної освіти управлінських кадрів, незважаючи на її сталість і збереження традиційних цінностей, переорієнтовувались на виклики суспільства.

3. Проаналізовано та розкрито суть і особливості філософсько-методологічних та теоретичних основ дослідження механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України

в контексті світових та національних суспільних процесів. Встановлено, що сучасним підходом до впровадження механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору є врахування змін. Наразі наявна динаміка становлення відкритого полісуб'єктного та полідіалогічного освітнього простору, в якому формується множина нових освітніх векторів, які виражають уявлення суспільства про якість освіти. У роботі обґрунтовується застосування гуманітарного підходу до впровадження механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України.

Публічне управління у сфері методичного супроводу освітнього процесу спрямоване на переорієнтацію пріоритетів змісту освіти з держави на особистість, на послідовну демократизацію та гуманізацію навчально-виховного процесу, педагогічної ідеології загалом, тобто на гуманістичні цінності й виміри, забезпечення відповідності змісту і якості виховання актуальним проблемам та перспективам розвитку особистості, суспільства, держави; розроблення програми превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти; формування ефективної та дієвої системи профілактики правопорушень, дитячої бездоглядності та безпритульності; розроблення інваріантних моделей змісту виховання в закладах освіти з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання; впровадження програм підготовки молоді до подружнього життя та формування відповідального батьківства.

4. Досліджено предметне поле і категоріальний апарат механізмів державного управління створенням здоров'язбережувального простору з використанням синергетичного підходу. Наголошено, що створення здоров'язбережувального простору закладів освіти вимагає запланованих змін. Фундаментальні державні освітні зміни включають перебудови в освітніх ідеях, нормах, організаційних механізмах і рамках, які констатують освіту як соціальний інститут, та сприяють виникнення нових механізмів державного управління (маркетинговий, логістичний, моніторинговий, інклюзивної освіти тощо) для доповнення або заміни наявних закладів, установ. Встановлена

відповідність загальновизначеної класифікації методів управління трьома сферами організації суспільства, що обумовлює системність і мінімальну повноту їх групування. Створена динамічна модель різних способів сполучення діяльності керівника і підлеглих, а також визначене це сполучення як різний ступінь партисипативності і одночасно як варіативне узгодження, адаптивне управління.

Розроблені:

- концепція спрямованої самоорганізації;
- структурна модель наскрізно-адаптивного управління;
- теоретичні основи адаптивного управління: закономірності, принципи, функції, механізм, його сутнісна характеристика.

5. Проаналізовано методологічну основу дослідження, яку становлять: вітчизняні документи, що стосуються освіти, насамперед, закони України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про вищу освіту”, Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та Концепція Загальнодержавної програми „Здоров’я – 2020: український вимір”. Водночас існуючий низький рівень загальних показників здоров’я українського суспільства, розповсюдженість соціально небезпечних хвороб, ВІЛ/СНІД, високий рівень алкоголізації та наркотизації, репродуктивного здоров’я потребує нової стратегії розв’язання питань збереження здоров’я, основою якої повинні слугувати сучасні технології сприяння збереженню, зміцненню та формуванню здоров’я через освіту, які пропонуються ВООЗ.

6. Здійснено ретроспективний аналіз процесу реформування, змістовний аналіз досвіду міжнародних проектів, спрямованих на збереження та формування здоров’я практичного досвіду роботи закладів освіти сприяння здоров’ю в Україні та за кордоном, власні наукові дослідження в галузі вікової психофізіології та валеології. Враховані ідеї українських та зарубіжних діячів щодо цивілізаційного та культурологічного підходів до аналізу феноменології здоров’язбереження; поліпарадигмальна методологія сучасного дослідження,

яка включає системно-синергетичний, контекстний, особистісно орієнтований, діяльнісний, акмеологічний, холістичний і здоров'язбережувальний підходи до освіти; наукові уявлення про біопсихосоціальний феномен людини; ідеї гуманізації освіти як чинника розвитку індивідуальності, соціальної відповідальності та забезпечення готовності управлінських кадрів до професійної діяльності; принципові положення міжнародних і вітчизняних документів щодо здоров'язбережувальної діяльності управлінських кадрів.

Проведено критичний аналіз освітнього моніторингу діяльності управлінь (відділів) освіти та результат цієї діяльності здійснено висновок про розвиток освіти в ОТГ. Внаслідок підвищення рівня самоорганізації районних (міських) відділів (управлінь) освіти, освітній моніторинг використовувався в управлінні освітою і складається з: 1) чітко визначеного об'єкта управління; 2) заданих параметрів розвитку об'єкту; 3) критеріїв оцінки цих параметрів; 4) технології проведення поточного контролю; 5) інформаційної бази по скеровуванню процесу на кінцевий результат. Моніторинг має формуючий та перетворюючий характер. Результати дослідження підтверджені методами освітньої кваліметрії. Розроблені базові моделі різних видів освітнього моніторингу, які засновані на концепції спрямованої самоорганізації та концепції трансформації зовнішніх вимог у внутрішні мотиви. Факторами посилення освітнього моніторингу є: вдосконалення механізму створення і використання адаптивних (варіативних) моделей управління; створення і подальше вдосконалення механізму розробки моделей розвитку управління загальною середньою освітою висхідними потоками інформації від учня до Міністерства освіти. Бажана модернізація завдань державних органів управління освітою, які б ґрунтувалися не на відслідкуванні діяльності шкіл відповідно до розроблених державних стандартів освіти, а на створенні цих стандартів на основі узагальнення висхідних потоків інформації про пріоритетні лінії саморозвитку закладів загальної середньої освіти і закріплені у такий спосіб чергової фази їх розвитку.

Наявні тенденції державного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України: а) сприятимуть переосмисленню цінності здоров'я людини, розуміння ролі кадрового

потенціалу як сформованого або розвиненого у результаті інвестицій і накопиченого людьми певного запасу здоров'я та знань про нього; б) посилюватимуть роль механізмів державного управління на всіх вертикалях управління освітою; в) допомагатимуть у зміцненні системи громадського здоров'я; г) здійснюватимуть децентралізацію функцій, повноважень та ресурсів створення здоров'язбережувального простору; д) формуватимуть особистісні якості всіх учасників освітнього середовища, соціально адаптованих до сучасних умов суспільного розвитку; ж) реформуватимуть зміст освіти шляхом запровадження інтегрованих та спеціалізованих навчальних програм здоров'язбережувального змісту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В.Б. Концептуальні засади реформування органів виконавчої влади України з урахуванням європейських принципів та стандартів належного урядування («Good Governance») [Електронний ресурс] / В.Б. Авер'янов, В.А. Дерещ, А.А. Пухтецька. Форум права. 2006. № 2. Режим доступу до журн: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2006-2/06avbsnu.pdf>
2. Ажажа М.А. Теоретичні основи державного регулювання розвитку професійного потенціалу майбутніх фахівців у контексті модернізації вищої освіти. Державне управління: удосконалення та розвиток. [Електронне фахове видання]. Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/33.pdf
3. Аксенова Л.В. Семейная энциклопедия: Психологические тесты 400. - Донецк: ООО ПКФ "БАО", 2004. - 528 с.
4. Александрова Г. И., Самаренко Т. К. Развитие критического мышления учнів на уроках истории в средней школе // http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2012/Istoria/2_109977.doc.htm
5. Аляветдинова Р.И. О формах медицинского обслуживания работающих в условиях реформирования здравоохранения в крупном городе / Р.И. Аляветдинова // Менеджер здравоохранения. – 2004. – № 10. – С. 6 – 14.
6. Амосов Н.М. Раздумья о здоровье / Н.М. Амосов 3-е изд., доп., перераб.- М.: Физкультура и спорт, 1987.-64 с.
7. Андрейчук В.Н. Системно - эволюционный подход к проблеме природопользования / В.Н. Андрейчук // Человек и ландшафт. Man and landscape. – Ostrava- Sosnowiec, 2001. - С. 16-23.3
8. Андрейчук С. К. Державне управління реформуванням вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу : дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 / Андрейчук Станіслав Казимирович ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. Львів, 2007. 233 с.
9. Андрущенко В. Майбутнє університетів у ХХІ столітті: спроба прогностичного аналізу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5566/1/andr_maib.pdf.

10. Андрущенко В. П. Освітня політика (огляд порядку денного) / В.П.Андрущенко, В.Л.Савельєв. К.: МП “Леся”, 2010. 368 с.
11. Андрущенко В.П. Інноваційний розвиток вищої освіти в стратегії «українського прориву». Вища освіта України . 2008. № 2. С. 10-17.
12. Андрущенко Т. Здоров’язбережувальні технології як засіб формування здоров’язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку. Гуманітарний вісник ДЗВО “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”, 2012, № 27. URL : <http://journals.urau.ua/index.php/2308-5126/article/view/6-10>
13. Анисимова В.С., Бруновт Е.П., Реброва Л.В. Самостоятельные работы учащихся по анатомии, физиологии и гигиене человека. - М.: Просвещение, 1978. -112
14. Апанасенко Г.Л., Попова Л.О. Медична валеологія: Вибрані лекції. - К.: Здоров'я, 1998.-248
15. Апанасенко Г.А., Богуш С.А, Тросцінська Н.Н., Шевчук М.Г., Шевчук І.М. Підручник для медичних училищ. – К.: Здоров’я, 1994.– 493 с.
16. Амосов Н.М. Раздумья о здоровье. – М.: Физкультура и спорт, 1987.–64 с.
17. Баран М. П. Модернізація вищої освіти України: механізми інституційного регулювання : дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Баран Марія Петрівна ; Івано-Франків. нац. техн. ін-т нафти і газу. – ІваноФранківськ, 2011. 248 с.
18. Баранов О. А. Теоретико-методологічні основи правового забезпечення інформаційної сфери України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / О. А. Баранов ; НДІ інформатики і права НАПрН України, Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків, 2015. 40 с.
19. Беребин, Ключові метрологічні питання медико-психологічні діагностики/ М.А. Беребин, А.В. Штрахова //.–2020.– С.84-85
20. Безпалько О. В. Оцінка потреб громади у сфері здоров'я / О. В. Безпалько // Основи громадського здоров'я: теорія і практика: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. В. Безпалько. — Ужгород: ВАТ «Патент», 2008. — С. 79–104.

- 21.Бакуменко В. Д. Основні напрями та тенденції наукових розвідок з державного управління щодо діяльності органів влади / В. Д. Бакуменко, Д. В. Бакуменко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. - 2013. - Вип. 4. - С. 8-16.
- 22.Бакуменко В. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: Монографія. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.
- 23.Беребин, М.А.Нейробиологические, нейрокомпьютерные и нейровизуализационные аспекты исследования стресса и постстрессовых расстройств (литературный обзор) / М.А. Беребин, А.А. Пашков //Психология. Психофизиология. (Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия «Психология»).–2017.–Том 10.– С.106-120
- 24.Бобрицька В. І.. Діалектика термінологічної взаємодії в дослідницькому полі проблем освітньої політики / В. І. Бобрицька // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. - 2014. - № 22. - С. 21-28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2014_22_5
- 25.Бойченко Т.Є. Валеологічна освіта в Україні: особливості проблеми формування //Валеологія: науково-практичний журнал. – №1. – 1996. – С. 25–26.
26. М.Бойцун Ukraine and European Integration // Journal of Ukrainian Studies, Vol. 26:1-2, 2001, pp. 271—286.
- 27.Бойченко Т.Є. Валеологічна освіта в Україні: особливості проблеми формування //Валеологія: науково-практичний журнал. – №1. – 1996. – С. 25–27.
- 28.Бірюкова М. В. Вища школа регіону як об'єкт соціального прогнозу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соц. наук : спец. 22.00.06 “Соціологія культури, науки та освіти” / М. В. Бірюкова. – Х., 1999. – 21
29. Бірюкова М. Національна та регіональна політика в галузі вищої освіти / М. Бірюкова // Структура освіти в регіоні: проблеми оптимізації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Х. : Авеста, 1996. – С. 36-38.

30. Бірюкова І. Експеримент, який пропонує НаУКМА, має здійснити науковий “прорив” / І. Бірюкова // День. – 5 лютого 2008. - № 20.
31. Болтівець С.І. Педагогічна психологія: теорія та методика. Монографія. - К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України». 2000.-302 с.
32. Болтівець С. І. Психологія як дисциплінарний напрям психологічної науки / С. І. Болтівець // Психологія і суспільство. - 2020. - № 3. - С. 33-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psis_2020_3_4.
33. Босак О. З. Публічне управління як нова модель управління у державному секторі / О. З. Босак // Державне управління: теорія та практика. – 2010. – № 2. – с.11
34. Брехман И.И. Введение в валеологию - науку про здоров'я. - Л.: Наука, 1987. - 125 с.
35. Брехман И.И. Валеология - наука о здоровье. М.: Фізкультура и спорт Д. 1990 207 с.
36. Беляков А. В. Деятельность ВОЗ в отдельных областях обеспечения права на здоровье / А. В. Беляков // Мед. право. – 2009. – № 4. – С. 3–6.
37. Беседа Н. А. Упровадження здоров'язберезувальних технологій у шкільну практику: методичний аспект / Н. А. Беседа // Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки : всеукр. наук.-практ. конф., 20 квітня 2011 р. : зб. матеріалів. – К., 2011. – С. 28 – 30.
38. Валеологічна освіта та виховання: сучасні підходи, доступність і шляхи їх розвитку в Україні. Збірн. науково-практичних статей / За заг. ред. В.М. Оржеховської. - К.: Магістр - S, 1999. - 120 с.
39. Воронин Л.Г., Колбановский В.Н., Маш Р.Д. Физиология высшей нервной деятельности и психология. – Москва: Просвещение, 1984. – 207 с.
42. Ващенко Григорій // Універсальний словник-енциклопедія. — 4-те вид. — К. : Тека, 2006.

- 44.Вакуленко О.В. Здоровий спосіб життя як соціально-педагогічна умова становлення особистості у підлітковому віці: Автореф. дис... канд. пед. наук. - К, 2004.
- 45.Валевський О. Соціологічний вимір деяких макрополітичних тенденцій у громадській думці та аналіз їхнього впливу на політичну ситуацію // Стратегічна панорама.- 1999.-№1/2.- С.69-76 Тертичка В. Державна політика як фактор життєдіяльності суспільства // Командор. - 2000. – № 2 – 3. – С. 20 – 22
46. Ващенко, Олена Миколаївна и Ведмідь, Ольга (2020) Понятие «здоровье» в исследованиях современных ученых Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації (57). С. 136-139.
- 47.Василенко О.М. Здоров'язберезувальні технології у виховному процесі дошкільного навчального закладу. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Випуск XXXVII. С. 87-96
- 51.Вдовенко Н.М. Результати всеукраїнського опитування в рамках програми досліджень “Пульс кризи”. Шостий етап. 100, с. 4 [Електронний ресурс] / Київський інститут проблем управління імені Горшеніна — Режим доступу :http://www.kipu.org.ua/Sotsyolog_research_call_puls_krizi_6.html].
- 52.Вдовенко Н., Інноваційні освітні технології в підготовці фахівців з управління: досвід країн ЄС. 2022.
- 55.Вільчинська Н. Ю. Освітня політика Європейського Союзу: особливості формування та реалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Н. Ю. Вільчинська. – К., 2012. – 20 с.
- 56.Войчук В. О. Формування готовності керівників до програмно-цільового управління розвитком позашкільного навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. О. Войчук. – К., 2001. – 22 с.
- 58.Вознюк В. С. Маркетинг освітніх послуг : [навч. посіб.] / Василь Вознюк. – Луцьк : Волинська книга, 2007. – 64 с

59. Грушко В.С. Основи здорового способу життя. Навч. посібн. з курсу "Валеологія". - Тернопіль: СМП "Астон, 1999. - 368 с..
- 65.Говорко О. В. Демографічні процеси в системі охорони здоров'я населення / О. В. Говорко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2017. - Вип. 13(1). - с. 61
- 66.Головач Н.В. Розробка моделі професійної компетентності фахівця з управління персоналом та економіки праці в системі освіти України. Наука і освіта : науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України 2011, вип. 7, с.28-31.
- 67.Головач Н. В., Дмитренко Г. А. Системне формування нового покоління нації: гуманістичний контекст: монографія. К.: ДКС- Центр, 2019. – 350 с.
68. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко С. У. — Київ : Либідь, 1997. — 379 с.
- 69.Лариса Горяна, Олександра Олексієнко та ін. Модель управління та адміністрування створенням здоров'язбережувального простору в сучасному закладі освіти. – К.: Вид-во ТОВ «Гала Принт», 2022. – 334 с.
- 70.Горяна Л.Г. Захід з профілактики шкідливих звичок. / Безпека життєдіяльності . Київ, 2004.— № 5.—С.35-37
- 71.Горяна Л.Г Теоретичне обґрунтування методики вдосконалення підходів до профілактики ВІЛ/СНІДу та попередження шкідливих звичок /Основи здоров'я та фізична культура/ № 9, Київ, 2006.— С. 17-21
72. Горяна Л Г. Здоров'я дітей –здоров'я Нації /Методичні рекомендації. – К.: Фенікс. 2002.- 36 с.
- 73.ГоряноїЛ, КіриченкоМ. Здоров;язбережувальний контент формування професійного іміджу педагогічних працівників у вітчизняному освітньому просторі. Професійний успіх у контексті стратегій сталого розвитку освіта, економіка,екологія: монограф. упорядники Н.О Н.О. Терентьєва, Л.Г. Горяна.- Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2018,- 410с. С.122-123.

- 74.ГорянаЛ.,ОлексієнкоО. Педагогічне дискурсивне поле підготовки управлінських кадрів до створення здоров'язбережувального простору в закладах освіти України. Здоров'язбережувальний контент життєдіяльного середовища особистості: монограф. /за наук.та загальною редакцією Н.О. Терентьєвої. Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А. , 2020, 294 с, С 4-5.
- 75.Горяна Л. Готовність педагогічних працівників до впровадження здоров'язбережувальних технологій серед усіх учасників навчально-виховного процесу у закладах освіти України (теоретико-методичні засади). Київ: ТОВ Вітас. 2013. 64 с.
76. Горяна Л., Вдовенко Н., Дмитришин Р., Коробова Н. Механізми управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору для забезпечення конкурентоспроможності та розвитку самоврядування. Економічний аналіз. 2022. № 2.
- 77.Горяна Л. Глобалізаційні тенденції підготовки педагогічних працівників до управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій в закладах післядипломної педагогічної освіти. Вища освіта України в умовах глобалізації суспільства: монограф. / редкол.: Горяна Л.Г., Терентьєва Н.О.; за наук. ред. Євтуха М.Б. Київ: Агроосвіта, 2015. С. 54-79.
- 78.Горяна Л. Глобалізаційні тенденції підготовки педагогічних працівників до управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій в закладах післядипломної педагогічної освіти. Вища освіта України в умовах глобалізації суспільства: монограф. / редкол.: Горяна Л.Г., Терентьєва Н.О.; за наук. ред. Євтуха М.Б. Київ: Агроосвіта, 2015. С. 54-79. 90, с. 2]
- 79.Горяна Л. Особливості впровадження здоров'язбережувальних технологій в шкільний простір (Поради щодо організації роботи експериментального майданчика). Київ: БТОВ "Вітас ЛТД", 2012. 80 с.
- 80.Горяна Л. Науково-педагогічні основи модернізації впровадження здоров'язбережувальних технологій у шкільні дисципліни. URL: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/106/19898-naukovo-pedagogichni-osnovi-modernizacii-vprovadzhennya-zdorov-yazberezhuvalnix-texnologij-u-shkilni-disciplini.html>6]

- 81.Горяна Л., Олексієнко О., Управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій у закладах нового типу (з досвіду роботи). Київ: ТОВ "НВП Інтерсервис", 2020. 94 с.
- 82.Горяна Л.Г. Олексієнко О.М. Пріоритетні напрями підготовки педагогічних працівників до управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій / Л.Г. Горяна, О.М. Олексієнко // Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції . – Чернігів, 2020. – с.22 – 26.
- 83.Горяна Л., Здоров'язбережувальний контент формування професійного іміджу педагогічних працівників у вітчизняному освітньому просторі. – Професійний успіх у контексті сталого розвитку: освіта, економіка, екологія: монограф. / редкол.: Терентьєва Н.О., Горяна Л.Г. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2018. –286 с Управління освітою / Навчальний посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності "Держ.управління".- К.,1997.- 302с., С.64-72.
- 84.Горяна Л. Глобалізаційні тенденції підготовки педагогічних працівників до управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій в закладах післядипломної педагогічної освіти. Вища освіта України в умовах глобалізації суспільства: монограф. / редкол.: Горяна Л.Г., Терентьєва Н.О.; за наук. ред. Євтуха М.Б. Київ: Агроосвіта, 2015. С. 54-79.
- 85.Грачев Р.А. Украина. Здоровья и общество. Проблемы и решения. / Р.А. Грачев, В.В. Удодов. – Донецк: ВИК, 2007. 239 с.
- 86.Душанин С.А., Иващенко Л.Я., Пирогова Е.А. Тренировочные программы для здоровья. - К.: "Здоровья", 1985. - 32 с.
- 89.Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи : монографія / Л. І. Даниленко. – 2-е вид. – К. : Логос, 2002. – 140 с.
- 90.Дмитренко Г.А. Кардинальне удосконалення державного управлінського механізму в контексті реалізації ідеології еколюдиноцентризму: наукове видання. К.: ДКС-центр, 2019. 12 с.

- 91.Дмитренко Г. А., Головатий М.Ф., Солодков В. Т. Системне управління: унікальний людиноцентричний вектор підвищення ефективності державно-управлінського механізму в Україні. Монографія. К. : ДКС-центр, 2019. 146 с.
- 92.Дмитренко Г. А., Солодков В. Т. Оздоровлення нації в об'єктиві науки: науково-публіцистичне видання. К.: ДКС-Центр, 2018. 244 с.
- 93.Дмитренко Г.А. Унікальний вектор підвищення ефективності державного управління в контексті модернізації України: наукове видання. К., 2018. 22 с.
- 94.Дмитренко Г. А. Стратегічний менеджмент у системі освіти : навч. посіб. / Г. А. Дмитренко. – К., МАУП, 1999. – 176 с.
- 95.Дзвінчук Д.І. Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство. К. : НІЧЛАВА, 2003. 240 с.
- 96.ДзвінчукД.І. Засади управління і вибір цілей діяльності освітньої системи в контексті європейського виміру. Вища освіта України. 2006. № 2. С. 20-25.
- 99.Дем'янчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика»: варіант перехідного періоду [Електронний ресурс]. Режим оступу:http://www.library.ukma.kiev.ua/elib/nz/nz18_2000_polityk/05_demyanchyk_or.pdr.
100. Держстандарт України “Охорона праці. Терміни та визначення.” (ДСТУ 2293-99).- К.: Держстандарт України, 1999.- 20 с.
- 101.Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття): Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
102. Державне управління: основи теорії, історія і практика : навч. посіб. / [В.Д. Бакуменко, П.І. Надолішній, М.М. Іжа, Г.І. Арабаджи] ; за заг. ред. Надолішнього П.І., Бакуменка В.Д. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. 394 с.
- 103.Державне управління та державна служба : словник-довідник / [уклад. О.Ю.Оболенський]. К. : КНЕУ, 2005. 480с.

- 104.Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: моногр. / [В.М.Князєв, І.Ф.Надольний, М.І.Мельник, В.Д.Бакуменко та ін.] ; за ред. В.М.Князєва. К. : Вид-во НАДУ, Міленіум, 2003. 320 с.
- 105.Держстандарт 12.0.003-74 «Небезпечні і шкідливі виробничі фактори. Класифікація» // Система стандартів безпеки труда. Издание официальное.- М.: Изд-во стандартів, 1984.
- 109.Дорожня карта освітніх реформ (2015–2025) / результат діяльності Стратегічної дорадчої групи (СДГ) при Міністерстві вищої освіти (МОН) Досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>
- 110.Домбровська С. М. Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін : Монографія / С. М. Домбровська. – Х. : Оберіг, 2010. – 176 с.
- 111.Дубогай О. Навчання в русі: Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі. Київ: Вид.дім “Шкільний світ”: Вид. Л.Галіцина, 2005. 112 с. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/723>
- 112.Дубогай О. Освітньо-рухова методика навчання учнів молодших класів в системі здоров'язбереження. Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія. 2015. Вип. 38. С.61-67. URL : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>0; 11].
115. Енциклопедія вищої освіти / відп. ред. В. Г. Кремень. К. : Акад. пед. наук України ; Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
116. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
- 119.Єльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи : кол. монографія / Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова, Г. А. Полякова [та ін.] / за заг. та наук. ред. Г. В. Єльнікової. – К., 2009. – 480 с.

- 120.Єльнікова Г. В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості загальної середньої освіти в навчальному закладі [Електронний ресурс] / Г. В. Єльнікова, З. В. Рябова // Електронне наукове фахове видання «Теорія та методика управління освітою». – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу : <http://www.umo.edu.ua/katalog/512-elektronne-naukove-fahove-vydannja-qteorija-ta-metodyka-upravlinnja-osvitojuq-vypusk-1-2008>
- 121.Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : монографія / Г. В. Єльнікова. – К. : ДАККО, 1999. – 303 с.
- 123.Єфименко С.А. Социально-экономическое значение здоровья трудоспособного населения / С.А. Ефименко // Социология медицины.- 2006.- № 2.- С. 17-24
- 124.Єфімова В.М. Здоров'язберезувальні технології в контексті педагогічних досліджень. Проблеми фізичного виховання і спорту. 2010, № 1, С. 57-60., с. 146
134. Закон України “Про вищу освіту”. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
135. Закон України “Про освіту”. UR : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
140. Закон України "Про повну загальну середню освіту" від 16 січня 2020 року № 463-IX
- 141.Збірник тестових завдань до державного випробування з гігієни, соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я / В. Ф. Москаленко та ін. / за ред. В. Ф. Москаленка, В. Г. Бардова, О. П. Яворовського. – Вінниця : Нова Книга, 2012. – 200 с.
- 143.Зінченко В. Офіційні механізми Болонського процесу щодо забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс]. Молодь і ринок. 2011. №12 С. 48–52. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_12_14.
- 144.ЗязюнІ.А. Педагогіка добра : ідеали і реалії : наук-метод. посіб. / І.АЗязюн. К. : МАУП, 2000. 312с

145. Згалат-Лозинська Л. О., Баєва О. В., Новальська Н. І. Менеджмент і адміністрування: в 2 ч. Ч. II. Менеджмент: навч. посіб. / за ред. О. В. Баєвої, Н. І. Новальської. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 326 с..
146. Інформаційно-аналітичне забезпечення освітньої реформи в Україні: монографія / за ред. СюЛ. Лондара; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». К., 2017. 304 с
147. Згалат-Лозинська Л. О. Медико-демографічні аспекти відтворення людського капіталу України // Людський капіталу країни: стан, проблеми, перспективи відтворення: Моногр. / Бондар І.К, Лич В.М, Сологуб Н.П та ін.; За ред. В.М. Лича. – К.:КНУБА, 2009. – 230 с.
148. І.В. Вишнякова, «Досвід становлення та розвитку кластерів в окремих країнах Північно-східної та Центральної Європи», Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки, № 1, с. 184–194, 2011.
149. Карамишев Д.В. Стратегічне управління інноваційними процесами в системі охорони здоров'я : механізми державного управління : моногр. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. 304 с.
150. Карапетян А. О. Вдосконалення механізмів управління системою вищої освіти України в умовах Болонського процесу : дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Карапетян Аліна Овіківна; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Х., 2015. 240 с.
151. Карапузова Н.Д. Здоров'язбережувальні технології у системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2015. № 1. С. 39-45
152. Карамушка Л.М. Формування психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін : монографія / Л.М. Карамушка, О.С. Толков. – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. – 260 с.
155. Кумарина Г.Ф. Коррекционная педагогика в начальном образовании: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Г. Ф. Кумарина, М. Э. Вайнер, Ю.

- Н. Вьюнкова и др.; Под ред. Г. Ф. Кумариной. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 320 с.
156. Колпаков В. М. Самоменеджмент : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — 528 с.
157. Колпаков В. М., Дмитренко Г. А. К61. Стратегический кадровый менеджмент: Учеб. пособие. — 2 е изд., перераб. и доп. — К.: МАУП, 2005. — 752 с.
158. Колпаков В. М. Маркетинг персоналу: [Навч. посіб. для студ. серед. і вищ. навч. закл.] — К. : МАУП, 2006. — 408 с.
159. Коблянська А. В. Сучасні вимоги до державної політики у сфері охорони довкілля та здоров'я дітей: досвід та рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я / А. В. Коблянська, К. А. Скляренко // Довкілля та здоров'я. — 2016. — № 1. — С. 68–72.
160. Козарь Т. П. Формування сучасної моделі державної політики в системі вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи вирішення. Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2012. №3. С. 48-52.
161. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів): Конвенція ООН від 13 грудня 2006 р.: [ратифіковано Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, дата набрання чинності для України: 6 берез. 2010 р.] // Офіц. вісн. України. — 2010. — № 17. — Ст. 799. Концепція «виклик – відгук» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
162. Конституція України. Офіційний вісник України 2010. № 72/1. Спец. випуск с.15.
163. Кодекс Законів про працю України: Затверджений Законом УРСР № 322-VIII від 10.12.71 // Відомості Верховної Ради УРСР.- 1971.- додаток до № 50.- ст. 375.
164. Конституція України: Затверджена Законом України № 254/96-ВР від 28.06.96 // Відомості Верховної Ради України. - 1996.- № 30.- ст. 141.

167. Коротич О. Механізми державного управління: проблеми теорії та практичної побудови. Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2006. № 3. С. 79–84.
168. Корсак К. Освіта, суспільство, людина в ХХІ столітті: інтегральнофілософський аналіз. К. ; Ніжин, 2004. 218 с.
169. Кравцов Д. М. Правове регулювання відносин по розслідуванню та обліку нещасних випадків на виробництві: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05.- Харків, 2003.- 21 с.
170. Котлер Ф. Стратегічний маркетинг для навчальних закладів
Ф. Котлер, Карен Ф. А. Фокс ; [пер. с англ.]. – К. : УАМ, Вид. Хімджест, 2011. – 580 с.
171. Красняков Є. В. Державна політика в галузі вищої освіти в Україні: теоретико-історичний аспект : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління»; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2012. 23 с.
172. Красняков Є. Чинники впливу на процеси формування та здійснення державної політики в галузі вищої освіти України [Електронний ресурс]. Віче. 2011. № 2. Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/2381>.
173. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. К. : Грамота, 2005. 448с.
174. Крисюк С. В. Державне управління освітою : навч. посіб. для слух., аспір., доктор. спеціальності «Державне управління освітою». К. : НАДУ, 2009. 220 с.
175. Крисюк С. Розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1944-1995 рр.) / С. Крисюк. – Львів, 1997. – 206 с.
176. Крижко В. Антологія аксіологічної парадигми освіти : навч. посіб. / В. Крижко. – К. : Освіта України, 2005. – 440 с.

- 177.Кристенсен Клейтон. Что дальше? Теория инноваций как инструмент предсказания отраслевых изменений / Клейтон Кристенсен, Скотт Энтони, Эрик Рот ; [пер. с англ. Е.Калинина]. М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. 398с.
- 178.Ксенофонтова М. Управлінська культура: сутність та особливості формування / М. Ксенофонтова, Т. Заболотна // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2012. – Вип. 8 (53). – С. 81,86-91, с. 68.
- 179.Культура цільового управління в національній системі освіти: гуманістичний контекст : колект. монографія / [Ануфрієва О., Дмитренко Г. та ін.] ; ДЗВО "Ун-т менеджменту освіти" НАПН України. - Луцьк : Вежа-Друк, 2017. - 411с.
180. Курбатов С. В. Дослідницький університет в контексті інноваційної освітньої парадигми доби глобалізації. Вища освіта України : [теорет. та наук.метод. часопис] / МОН України ; Ін-т вищої освіти НАПН України. К. : Педагог. преса, 2013. № 3 (додаток 2), т. 1. С. 31–34.
- 181.Кучма В.Р. Системная гигиеническая диагностика санитарно-эпидемиологического благополучия обучающихся: Руководство. М.: ФГБНУ НЦЗД, 2014. — 304 с.
182. В.Р. Кучма, А.С. Седова, М.И. Степанова, И.К. Рапопорт, М.А. Поленова, С.Б. Соколова, И.Э. Александрова, В.В. Чубаровский. Особенности жизнедеятельности и самочувствия детей и подростков, дистанционно обучающихся во время эпидемии новой коронавирусной инфекции (COVID 19) // Всероссийское общество развития школьной и университетской медицины и здоровья, при поддержке НИИ гигиены и охраны здоровья детей и подростков Вопросы школьной и университетской медицины и здоровья. — Москва: ООО ИПЦ «Научная книга», 2020. — № 2. — С. 4-23. — ISSN 2305-3895.</ref>.
- 183.ЛокшинаО. Моніторинг якості вищої освіти: світовий досвід. Педагогіка і психологія. 2011. № 1. С. 108–116. 72.

184. Луговий В. І. Якість вищої освіти: виклик для України. Вища освіта України : [теорет. та наук.-метод. часопис] / МОН України ; Ін-т вищої освіти НАПН України. К. : Педагог. преса, 2012. № 3 (додаток 2), т. 1. С. 5–9.
185. Лукіна Т. О. Технологія розробки анкет для моніторингових досліджень освітніх проблем : метод. рек. до обласного семінару «Розвиток регіональної системи моніторингу» у рамках Всеукр. наук.-практ. конф. «Моніторинг в освіті: становлення та розвиток в Україні» / Т. О. Лукіна. – Миколаїв : ОІППО, 2012. – 32 с.
186. Луговий В. І. Десять років становлення (досвід досліджень, розробок і впроваджень у сфері державного управління). Київ: НАДУ, 2005. 355 с.
187. Лозинский В.С. Учитесь быть здоровым. - К.: Центр здоровья, 1993. – 160 с.
188. Муравов И.В. Оздоровительные эффекты физической культуры и спорта. - К.: Здоровье, 1989. – 268 с.
189. Маслах К., Шауфелі В. Б. і Лейтер М. П. (2001). Вигорання на роботі. Щорічний огляд психології, 52(1), 397—422.
190. Макренко А. С. Педагогические сочинения : в 8 т. / сост. : Л. Ю. Городин, А. А. Фролов . – Москва : Педагогика, 1983 –1986.
191. Максимова Т.М. Здоровье различных групп населения трудоспособного возраста / Т.М.Максимова, В.Б. Белов, М.В. Токуров, В.В.Хриптова // Проблемы социальной гигиены, здравоохранения и истории медицины. – 2007.- №2 –С. 4-9.
192. Маслоу А. Г. Мотивация и личность. — СПб.: Евразия, 1999. — 478 с.
193. Маркетинг. Тематический портал [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://marketing.web-3.ru/definitions/market/>
194. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; [пер. с англ.]. – М. : Дело ЛТДД, 1994. – 702 с.
195. Мешко Г.М. Формування саногенного мислення майбутніх педагогів як умова збереження і зміцнення їх професійного здоров'я / Г.М. Мешко // Вісник

Львівського університету. Серія педагогічна. Випуск 25. Частина 4. — Львів : ЛНУ, 2009. — С. 258-265.

196.Мешко Г.М. Формування стратегії збереження професійного здоров'я майбутніх педагогів / Г.М. Мешко // Соціально-педагогічні аспекти сприяння здоров'ю учнівської та студентської молоді : матеріали третьої Міжнар. соц.-пед. конф. (Луцьк, 1-2 жовтня 2008 р.).— Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2008. — С. 399–406.

197.Мешко Г.М. Формування стратегії збереження професійного здоров'я педагогів на етапі фахової підготовки / Г.М. Мешко // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія : Педагогічні науки. Випуск 137. — Черкаси, 2008. — С. 133-136.

198.Мішин Ю. Р. Удосконалення вищої освіти—провідна складова соціально-економічного розвитку України. Вісник Криворізького економічного інституту КНУ. 2013. № 2. С. 3–8. 76. МикитюкП.П. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2007. 400с.

199.Маркосян А.А. Физиология. — М.: Медицина, 1975. — 351 с.

201.Міщенко Г. Автоматизована система інформаційно-аналітичного забезпечення маркетингових досліджень / Г. Міщенко. — К., 2000. — 60 с.

202.Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиною. — К. : К.І.С., 2004. — 128 с.

203.Москаленко В.Ф. Реформування системи охорони здоров'я / В.Ф.Москаленко // Програмні доповіді IV з'їзду спеціалістів з соцмедицини та організаторів охорони здоров'я — Київ — Житомир: МОЗУ, 2008. — С. 42 – 61

204. Назарова И.Б. Здоровье занятого населения / И.Б. Назарович. — М.: Сра., 2007, - 487 с. .

205.Наказ МОН України від 23.03.2018 № 283 “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи”. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-organizaciyi-osvitnogo-prostoru-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli>

206. Наука управления на пороге XXI века: Материалы международной научной конференции.- ГАУ, М., 1997.- 435с.243,с.222-223
207. Наукові основи управління школою / Навчальний посібник для директорів шкіл та факультетів підготовки і підвищення кваліфікації організаторів народної освіти / Під ред. Г.В.Єльнікової.- Харків,1991.-170с.
208. Національна доктрина розвитку освіти України // Нормативно-правове забезпечення освіти : у 4 ч. – Х., 2004. – Ч.1. – С. 5-24.
209. Науково-практичний коментар до Закону України „Про охорону праці”/ С.П. Ткачук, В.В Андрійчук, З.М. Васильова та інші.- К.: Основа, 1997.- 528 с.
210. Національна доктрина розвитку вищої освіти [Електронний ресурс] : затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347/2002. Режим доступу : [http: www.mon.gov.ua/laws/Ukaz_Pr_347.doc](http://www.mon.gov.ua/laws/Ukaz_Pr_347.doc). \78.
211. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні / Андрущенко Віктор Петрович, Бех Іван Дмитрович, Кремень Василь Григорович та ін. ; за заг. ред. В. Г. Кременя ; НАПН України. К. : Пед. думка, 2011. 301 с.
212. Національна стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2012–2021 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://tempus.org.ua/uk/news/823nacionalna-strategija-rozvitku-osviti-v-ukrajini-na-2012-2021-r-.html>.
213. Неведомська Є.О., Горяна Л.Г. Щодо профілактики наркоманії серед підлітків. Методичні рекомендації для педагогів // Валеологія. - 1999. - №1. - С. 13-15.
217. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком вищої освіти України : моногр. К. : 2008. 419с.

218. Недогарок В. О. Історичні та сучасні аспекти реформування системи управління освітою у Великій Британії. Науковий вісник. Чернівці, 2009. Вип. 469: Педагогіка та психологія. С. 122-128.
219. Нормативно-правова база [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Міністерства вищої освіти України. Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/highereducation/normativno_pravova_baza. 85.
221. Новий освітній простір. Символи змін. Рекомендації. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/5noprekomend22.pdf>
8
222. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
223. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб.пособие для студ.пед.вузов и системы повыш.квалиф. пед.кадров / Е.С.Полат, М.Ю.Бухаркина, М.В.Моисеева, А.Е.Петров; Под ред. Е.С.Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 272с.
224. Оболенська Т. Є. Маркетинг освітніх послуг: вітчизняний і зарубіжний досвід / Київський нац. економічний ун-т. / Т. Є. Оболенська. – К. : КНЕУ, 2001. – 208 с.
225. Олійник В. В. Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти : [монографія] / В. В. Олійник – К. : Міленіум, 2003. – 594 с.
226. Освіта й наука в інноваційному розвитку сучасної Європи : зб. наук.експерт. матеріалів / за заг. ред. С. І. Здіюрука. К., 2014. (НІСД). (Гуманітарний розвиток; вип. 2). 124 с.
227. Освітній менеджмент в умовах змін : навч. посіб. / Л. Калініна, Л. Карамушка, Т. Сорочан, Р. Шиян [та ін.] ; за ред.: В. Олійника, Н. Протасової. – Луганськ : СПД Рєзніков В. С., 2011. – 308 с.

- 228.Орел М. Г. Місія суб'єктів публічного управління у сфері політичної безпеки щодо забезпечення стійкості соціального порядку. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 1. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1367> (дата звернення: 03.05.2022). DOI: 10.32702/2307-2156-2019.1.22
- 230.ОгаренкоВ.М. Управління розвитком вищої освіти в розвинених країнах. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Х. : Видво ХарPI НАДУ «Магістр», 2004. № 2(21) : У 2 ч. Ч.2. С. 228-232.
- 232.Олексієнко В.В. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України: моногр./ В.В. Онікієнко, Л.М. Ємельяненко, І.В. Терон. К., 2006. 480 с.
- 233.Олександра Олексієнко. Механізми самозбереження в управлінні здоров'язбережувальним простором закладу освіти: методичні рекомендації з питань управління змінами у закладі освіти / Олександра Олексієнко. – К., МАУП, 2021. – 58 с.
- 234.Олександра Олексієнко. Особливості створення здоров'язбережувального середовища у закладі з питань управління змінами у закладі освіти / Олександра Олексієнко. – К., МАУП, 2021. – 68 с.
- 235.Олексієнко О.М. Здоров'язбереження як державний механізм публічного управління в Україні / О.М. Олексієнко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація системи публічного управління створенням здоров'язбережувального та безпечного простору України (модернізація, інновації, розвиток)»: зб. наук. пр. – К., МАУП., 2020. – с. 44-45.
- 236.Олексієнко О.М. механізми державного управління здоров'язбереження як функціональні одиниці публічного управління та адміністрування / О.М. Олексієнко // Актуальні проблеми розвитку системи публічного управління в Україні: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. – К., МАУП, 2020. – с.46-48.

- 237.Олексієнко О.М. Особливості державного управління створенням освітнього здоров'язбережувального простору в Україні / О.М. Олексієнко // Kelm. – Польща, 2021. – с. 208-215.
- 238.Олексієнко О.М. Глобалізаційний підхід у публічному управлінні національною освітою / О.М. Олексієнко // Контекстуалізація орієнтирів на створення стійкого благополуччя людини в здоров'язбережувальному просторі України: науково-просвітницький альманах. – Черкаси, 2021. – с. 91-93.
- 239.Олексієнко О.М. механізми державного управління здоров'язбереження як показники публічного управління та адміністрування / О.М. Олексієнко // Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. – Одеса, 2020.-с.162.
- 240.Олексієнко О.М. Адаптаціогенез як державний механізм упровадження здоров'язбережувального управління освітою / О.М. Олексієнко // Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти: тези VII Міжнародної науково-практичної конференції.–Чернігів, 2021.– с.67-68.
- 241.Олександра Олексієнко. Інтеграція впровадження технологій здоров'язбереження учнів у початковій школі / Олександра Олексієнко. – К., 2016. – 72 с
- 242.Олександра Олексієнко. Педагогічні умови управління впровадженням здоров'язбережувальних технологій у діяльність початкової ланки освітнього простору Великодимерського НВО /Олександра Олексієнко. – К., 2020. – 96 с.
- 243.Олександра Олексієнко. Інтегративні підходи до управління екологічним спрямуванням діяльності початкової ланки освітнього простору Великодимерського НВО / Олександра Олексієнко.- К., 2020. – 64 с.
- 244.Олександра Олексієнко. Формуємо критичне мислення у молодших школярів / Олександра Олексієнко. – К., 2017. -28 с.

- 245.Олександра Олексієнко. Дидактичні принципи превентивного навчання молодших школярів у Великодимерському НВО / Олександра Олексієнко. – К.: Вид-во ТОВ «Гала Принт», 2017. – 144 с.
- 246.Олексієнко О.М. Здоров'язбережувальні механізми для розбудови освітнього простору України: державно-управлінський контекст / О.М. Олексієнко // Публічне урядування, ТОМ 28 № 3 – К.: МАУП, 2021. – с.62-66.
- 247.Олексієнко О.М. Публічне управління у сфері розбудови освітнього здоров'язбережувального простору в Україні / О.М. Олексієнко // Видавничий дім «Інтернаука» / Публічне адміністрування та національна безпека. – випуск № 2 (лютий) Київ 2022. с.1-12.
- 248.Остапчук В.В. Механізми державного управління безперервною освітою в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Донецьк, 2006. 19 с.220
- 250.Осовська Г. В. Економічний словник / Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. — К. “Кондор”, 2007. — 358 с.
- 251.Остапчук В.В. Державне управління якістю освітніх послуг // Теорія та практика державного управління. Вип..9: Державне управління та місцеве самоврядування: Тези IV Між нар.наук.конгресу. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ „Магістр”, 2004. - С.255-258
- 252.Орлов А.А. Моніторинг інноваційних процесів в освіті. [№3, 1996., с.5-8].
- 253.Охорона здоров'я в Україні: нормативна база / упоряд. Є.К. Пашутинський. – К.: КНТ, 2006. – 478 с.
- 254.Панкрухин А. П. Маркетинг образовательных услуг / А. П. Панкрухин. // Маркетинг в России и за рубежом. – 1997. – № 6. – С. 81–22.
- 255.Паращенко Л.І. Державне управління розвитком загальної середньої освіти в Україні: методології, стратегії, механізми: [монографія] / Людмила Іванівна Паращенко. – К.: Видавництво Майстер книг, 2011. – 536 с
- 256.Паращенко Л.І. Формування понятійно-категоріального апарату державного управління загальною середньою освітою [Електронний ресурс] /

- Людмила Іванівна Паращенко // Електронне видання НАДУ. – 2010. - № 1. – Режим доступу до журн. : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10pliota.pdf>.
- 257.Перлз, Ф. Гештальт-семінари / Переклад з англ. — М.: Інститут загальногуманітарних досліджень, 2007. — 352 с.
- 258.Пархоменко-Куцевіл, О. Формування, розвиток та модернізація державних посад: концептуально-методологічні засади: монографія / О. Пархоменко-Куцевіл. – К. : ФАДА, ЛТД, 2010. – 295 с.
- 259.Педагогический маркетинг в управлении развитием образовательных систем / П. И. Третьяков, С. И. Захаренков, М. В. Туберозова, Н. А. Шарай. – М. : Изд-во УЦ «Перспектива», 2010. – 232 с.
- 260.Пармаклі Д. М. Графоаналітичний метод прогнозування економічних показників розвитку галузей національної економіки / Д. М. Пармаклі, Т. В. Деркач // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2019. - Вип. 38. - С. 14-22. - http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2019_38_4.
- 261.Подорваний В.К. Адаптація системи державного регулювання соціального розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання до сьогодення. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №11, С.124-126.
- 262.Приходченко Л. Л. Забезпечення ефективності державного управління на засадах демократичного врядування: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Людмила Леонідівна Приходченко; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2010. – 36 с.
- 263.Поступна О. В. Механізми державного управління вищою освітою на регіональному рівні : дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Поступна Олена Вікторівна ; Харків. регіон. ін-т держ. упр. Х., 2010.-231с.
- 264.Постанова ВР № 2695-ХІІ від 14.10.92, ВВР, 1992, № 49.Закон України «Про охорону праці».
- 265.Предварительный второй доклад о социальных детерминантах здоровья и различиях в состоянии здоровья населения Европейского региона ВОЗ. –

Копенгаген : Европейское региональное бюро ВОЗ, 2011 [Электронный ресурс].-Режим доступ http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/150095/RC61_rInfDoc5.pdf

266.Пономарьов Степан Іванович // Шевченківська енциклопедія: — Т.5:Пе—С : у 6 т. / Гол. ред. М. Г. Жулинський.. — Київ : Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2015. — С. 269.

267.Про концепцію державного стандарту загальної середньої освіти та проект базового навчального плану загальноосвітньої школи: Рішення колегії М-ва освіти України. //Інформ. зб. М-ва освіти України.- 1996.- № 17-18.

268.Подмазін Сергій Іванович. Особистісно орієнтована освіта (соціально-філософський аналіз) : Дис... д- ра філос. наук: 09.00.03 / Дніпропетровський національний ун-т. — Д., 2006. — 418арк. — Бібліогр.: арк. 392-418.

269.Проект закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір» – Режим доступу http://www.moz.gov.ua/ua/print/Pro_20120316_1.html 146. Информационные ресурсы

270.Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг: Закон України від 23 трав. 2017 р. № 2053 // Голос України. – 2017. – 7 лип. (№ 123). – С. 3.

271.Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання: Закон України від 5 черв. 2014 р. № 1324 // Відомості Верхов. Ради. – 2014. – № 30. – Ст. 1011.; Офіц. вісн. України. – 2014. – № 52. – Ст. 1386

272.Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання/у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серп. 2011 р. № 872 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 62. – Ст. 2475

273.Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та

інших маломобільних груп населення на 2009–2015 роки «Безбар’єрна Україна»: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 лип. 2009 р. № 784 // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 58/60. – Ст. 2027.; Уряд. кур’єр. – 2009. – 12 серп. (№ 145).

274. Про затвердження Державної програми „Репродуктивне здоров’я нації” на період до 2015 року : постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1849 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2006_12_27/KP061849.html

275. Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007–2011 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2006 р. № 1594 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

276. Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки : наказ Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2009 р. № 1026-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/9071.html>.

277. Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми „Здоров’я нації” на 2002–2011 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 р. № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.health.gov.ua/www.nsf/>]

278. Про затвердження Державної програми «Репродуктивне здоров’я нації» на період до 2015 року : Постанова КМУ.

279. Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми „Здоров’я нації” на 2002–2011 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 р. № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.health.gov.ua/www.nsf/> 273

280. Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю. Факультативного протоколу до неї [Електронний ресурс]: Закон України від 16 груд. 2009 р. № 1767-VI [зі змін. та доп., станом на 7 верес. 2016 р.] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал.

281. Про підвищення рівня інформаційно-просвітницької роботи щодо запобігання поширенню наркоманії серед дітей, учнівської та студентської молоді: Наказ МОН України від 16.11.2005 № 656.
282. Про роботу загальноосвітніх навчальних закладів щодо формування навичок здорового способу життя, профілактики ВІЛ-інфікування та толерантного ставлення до ВІЛ-інфікованих: наказ МОН України від 28.11.2006 № 792.
283. Радиш Я. Ф. Домінанти державної політики України в галузі охорони здоров'я у вимірах сучасної євроатлантичної парадигми // Проблеми військової охорони здоров'я : зб. наук. пр. УВМА. – К., 2006. – Вип. 16. – С.378–392.
284. Радиш Я. Ф. Державне управління в Україні : стан, проблеми та тенденції розвитку (за матеріалами експертної доповіді Національного інституту стратегічних досліджень) // Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. – 2009. – № 1. – С.11–20.
285. Райт Г. Державне управління. - К.: Основи, 1994.- 191с
286. В.В. Репкин "Развивающее обучение и учебная деятельность". Рига, 1997.
290. Рачинський А.П. Організаційна культура і стратегічне управління персоналом: особливості взаємозв'язку / А.П. Рачинський // Державне управління: теорія та практика: електрон. наук. фах. вид. — 2007. — № 1
291. Розпутенко І. В. Державне будівництво “по-українськи” / Розпутенко І. В. — К. : “К.І.С.” — 2007. — 154 с.
292. Рижих В. М. Державне управління науково-технічним прогресом: економічні аспекти : автореф. д. н. держ. упр. : спец. 25.00.05 “Галузеве управління” / В. М. Рижих. – К., 1999. – 36 с.
294. Римашевская Н.М. О методологии определения качественного состояния населения / Н.М. Римашевская//Демография и социология.—2003 - №6—С. 53 – 55.
295. Римашевская Н.М. Формирование качества трудовых ресурсов страны /Н.М. Римашевская //Народонаселение". - 2003. - № 2.- С. 6-14.Вінниц. держ. мед. ун-ту. — 2000. — № 1. — С. 227-228.

296. Рингач Н. О. Роль чинників пов'язаних зі здоров'ям, у Стратегії національної безпеки України, та пріоритети державного управління / Н. О. Рингач // Збірник наукових праць. – К. : НАДУ, 2007. – С. 293-304 с.
297. Рингач Н. О. Громадське здоров'я як чинник національної безпеки : монографія / Н. О. Рингач ; Національна академія держ. управління при Президентіві України. – К. : НАДУ, 2009. – 296 с.
298. Риндзак О. Т. Мотиваційні механізми активізації політики зайнятості в Україні (на прикладі Львівської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.09.01 “Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика” / О. Т. Риндзак. — Л., 2003. — 19 с.
299. Рио-де-Жанейрская политическая декларация по социальным детерминантам здоровья. Всемирная конференция по социальным детерминантам здоровья, Рио-де-Жанейро, Бразилия, 21 октября 2011 г. – Женева : Всемирная организация здравоохранения, 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.who.int/sdhconference/declaration/en>, http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/EB130/B130_15-ru.pdf.
300. Роджерс К. Становление личности. 2018, Институт общегуманитарных исследований
302. Рутман, Е.Я. Права и интересы ребенка в гражданском и семейном законодательстве Республики Беларусь : учеб.-метод. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Рутман, Е.Я. Барановичи : РИО БарГУ, 2009. – 120 с.
303. Рябова З. В. Наукові основи маркетингового управління в освіті : монографія / З. В. Рябова. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 268 с
304. Рябова З. В. Маркетингові дослідження якості надання освітніх послуг навчальним закладом [Електронний ресурс] / З. В. Рябова
305. Рябова З. В. Управління розвитком педагогічного колективу на основі маркетингових досліджень [Електронне видання] / З. В. Рябова // Електронне наукове фахове видання «Теорія та методика управління освітою». – 2010. – № 3. – Режим доступу : <http://tme.umo.edu.ua/>

- 306.Савченко О. Досвід реформування української освіти: уроки і подальший поступ / О. Савченко // Шлях освіти. – 2010. – № 3. – С. 2-6.
307. Семёнова И.В. Анализ этимологии терминов «менеджмент» и «управление» // Фундаментальные исследования. – 2012. – № 114. – С. 1015-1018;
- 308.Семенець-Орлова І. Вибір управлінських рішень в процесі впровадження освітніх змін / І. Семенець-Орлова // Теорія та практика державного управління. – № 4. (59). – 2017. – С. 15–21.
- 309.Співак М. В. Деякі питання відповідальності за правопорушення, передбачені ознаками статті 42-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення / М. В. Співак // Кримський юридичний вісник. 2009. № 3 (7). С. 174-180.
- 310.Семенець-Орлова І. Використання синергетичного підходу в аналізі освітньої зміни як об'єкта державного управління / І. Семенець-Орлова // Збірник ОРІДУ НАДУ «Актуальні проблеми державного управління». – №3. – 2016. – С. 29–35.
- 311.Семенець-Орлова І. Нормативно-правове забезпечення освітніх змін в Україні / І. Семенець-Орлова // Теорія та практика державного управління. – № 3. – 2017. – С. 91–100, С.145
- 312.Семенець-Орлова І. Державне управління освітніми змінами в Україні : теоретичні засади : монографія / І. Семенець-Орлова. – К. : ЮСТОН, 2018. – 420 с
- 313.Семенець-Орлова І. Державне управління освітніми змінами в Україні : теоретичні засади : монографія / І. Семенець-Орлова. – К. : ЮСТОН, 2018. – 420 с
- 314.Семенець-Орлова І. Особливості управління змінами запланованого та емерджентного характеру у сучасній організації / І. Семенець-Орлова // Realita a perspektívy vývoja spoločnosti: sociálne, psychologické a politické aspekty : medzinárodná vedecká konferencia (Sládkovičovo, Slovak Republic, 28–29 októbra 2016). – P.

- 315.Семенець-Орлова І. Проблемні аспекти державного управління освітніми змінами / І. Семенець-Орлова // Вісник НАДУ при Президентові України. – №2. – 2015. – С. 85–92., с. 86
- 316.Сладкевич В. П. Мотивационный менеджмент / Сладкевич В. П. — К. : МАУП, 2001. — 166 с.
- 317.Смирнов Н. К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе. – М. : АПК и ПРО, 2002. – 121 с.
- 318.Сорочан Т. М. Особливості діяльності обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти щодо вирішення проблем безперервної освіти педагогів / Сорочан Тамара Михайлівна // Післядипломна педагогічна освіта України: сучасність і перспективи розвитку : наук.-метод. посіб. / за заг. ред.: В. В. Олійника, Л. І. Даниленко. – К. : Міленіум, 2005. – С. 47–61.
- 319.Сорочан Т.М. Розвиток професіоналізму керівників загальноосвітніх навчальних закладів в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» /Керівник нової української школи: світоглядно-професійні орієнтири: збірник наукових праць/ В.П. Андрущенко, В.П Бех та ін. – Київ: Вид-во НПУ ім. Драгоманова, 2017. – 175с. – С. 153 – 158.
- 320.Співак М. В.Державна політика здоров'язбереження: світовий досвід і Україна: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Видавництво «Логос», 2016. 536 с.
321. Спіженко Ю.П. підручник «Клінічна хірургія» (в 2 т., 2000).
- 322Старева А.М, «Регіональний соціокультурний освітній кластер як організаційна умова вирішення проблеми оптимізації навчальних закладів», Народна освіта, Вип. 2(17), с. 34–41, 2012. [Електронний ресурс].http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/17/statti/stareva.htm.
- 323.Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід: монографія / В. О. Радкевич, Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк, Н. М. Корчинська, С. О. Леу, В. В. Артемчук; В. О. Радкевич, Ред. Київ, Україна: ІПТО НАПН України, 2018, 223 с.

- 324.Ткаченко В.В. Основні аспекти поняття “здоров’язбережувальні технології”. Наука і освіта. 2014. № 3. С. 177-180.23, с. 177
- 325.Туган-Барановский М.И. Очерки из новейшей истории политической экономии и социализм. – С.-Пб. – 1905. – 2-е изд] Уилмс Д. Системы мониторинга и модель «Вход - выход»//Директор школы.- М., 1995, № 1, с.36-43.
- 326.Теоретичні аспекти державного забезпечення рівних можливостей доступу до медичних послуг та доступності медичного обслуговування сільського населення / Н. Я. Юристовська // Ефективність державного управління. - 2017. - Вип. 2. - С. 138-147. С.138 - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2017_2_18.]
- 327.Терентьева Н. Цілі розвитку тисячоліття: освітянський контент. Навчальний посібник. Черкаси : ФОП Чабаненко Ю.А., 2017. 88 с.13
- 328.Терентьева Н. Контент Цілей розвитку тисячоліття: проблема збереження репродуктивного здоров’я в освітньому середовищі. Актуальні проблеми здоров’язбереження в Україні: педагогічні та медичні проблеми репродуктивного здоров’я: матеріали Міжнародного науково-практичного семінару (24 квітня 2014 р.). Черкаси, Видавець Чабаненко Ю.А., 2014. С. 24-27.
- 329.Токовенко В.В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії: Моногр.–К.:Вид-во УАДУ,2001. – С.37.
330. Тимошко Г.М. Сучасні погляди на розвиток організаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу / Г.М.Тимошко // Керівник нової української школи: світоглядно-професійні орієнтири : збірник наукових праць / [В. П. Андрущенко, В. П. Бех, О. В. Алейнікова та ін.] ; МОН України, НАПН України, Асоціація керівників шкіл України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. - С. 141-144.
331. Украинская ассоциация маркетинга [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://uam.in.ua/rus/standarts/>

- 332.Федько О.А. Перспективи управлінського впливу на формування та збереження здоров'я населення з урахуванням ціннісно-світоглядної трансформації українського суспільства в умовах соціальної нестабільності: монографія / О.А. Федько.- К.: НАДУ, 2010.-384 с.
333. Федько О. А. Категорійно-понятійний апарат ідеології здоров'я в у дискурсі науки державного управління / Федько О. А., Радиш Я. Ф. // Економіка та держава. – 2010. – № 4. – С.102–106, 384 с.
- 334.Федоров Г. Організація маркетингової діяльності в навчальному закладі [Електронний ресурс] / Г. Федоров. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2009_3/Fedorov.pdf.
335. Философский энциклопедический словарь / [ред.–сост. Е. Ф. Губский, Г. В. Кораблева, В. А. Лутченко]. — М.: ИНФРА-М, 2005. — 576 с.
336. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. — М. : Политиздат, 2001. — 720 с.
- 337.Философский энциклопедический словарь / редкол. : С. С. Аверенцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др. — 2-е изд. — М. : Сов. энциклопедия, 1989. — 815 с.
- 338.Філософія : навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін. ; за ред. І. Ф. Надольного. — 6-те вид., випр. і допов. — К. : Вікар, 2006. — 534 с. 406]. Воно визначається словом-терміном.
339. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є. М. Хриков. — К. : Знання, 2006. — 365 с.
- 340.Чернишова Є. Р. Формування кадрового потенціалу системи післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації українського суспільства / Є. Р. Чернишова // Вісник післядипломної освіти. - 2010. - Вип. 2. - С. 150-159. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2010_2_20.
- 341.Что такое SWOT-анализ, СВOT-анализ [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://marketolog.biz/swot-page-50.html>. Шемятихина Л. Ю. Маркетинг

в образовании : учеб.-метод. комплекс / Л. Ю. Шемятихина. – Екатеринбург : ГОУ ВПО «УрГПУ», 2007. – 80 с

342. Шафранський В. В. Поліпшення здоров'я для всіх та скорочення нерівності щодо здоров'я як стратегічне завдання політики «Здоров'я – 2020»: аналітичний огляд публікацій ВООЗ / В. В. Шафранський // Україна. Здоров'я нації. – 2016. – № 4. – С. 243–246

343. Шиян О. Взаємодія школи, сім'ї і громадськості для створення оптимально здорового середовища / Олена Шиян // Фактори соціального формування особистості: школа, сім'я, громадськість : матеріали регіон. наук.-практ. конф. – Л., 2000. – С. 30 – 33, С.150; 10, С.1015-1018, С.102–106; 14. 344. Шиян О. І. Здорова школа: аспекти фізичного виховання : метод. посіб. / Шиян О. І., Сороколіт Н. С. – Львів : ЛДУФК, 2013. – 60 с.

345. Шиян О. І. Здорова школа: школи сприяння здоров'ю Львівщини : метод. посіб. / Шиян О. І., Павлова Ю. О. – Львів : ЛДУФК, 2013. – 90 с.

346. Шиян О. І. Освітня політика з питань забезпечення здорового способу життя учасників навчально-виховного процесу [Електронний ресурс] / Олена Шиян // Спецпроект: аналіз наукових досліджень : матеріали VIII Міжнар.наук.-практ. конф. (30–31 трав. 2013 р.). – Дніпропетровськ, 2013. – Т. 4. – С.3 – 8. – Режим доступу : <http://confcontact.com/node/411>

347. Шиян О. Структура ключових понять у сфері збереження здоров'я засобами освіти / Шиян О. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : [зб. наук. пр.]. – Київ, 2012. – Вип. 24. – С. 125 – 129.

348. Щокін Г.В. Управління суспільним розвитком: загальна концепція. – К.: МАУП, 2005. — 184 с.

349. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік / МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». Київ, 2017. 516 с.

- 350.Юнак А. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до впровадження здоров'язберігаючих технологій на уроках з лижної підготовки. Гуманітарний вісник. 2011. № 27. С. 348-352.
351. Якунин В. А. Обучение как процесс управления: Психологические аспекты / Якунин В. А. – Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1988 – 160 с.
- 352.Янкович О. Розвиток здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи (1991–2016 рр.). Людинознавчі студії. Серія “Педагогіка”. 2017. Випуск 4/36. С. 302-312.25];
- 353.Яременко О. О. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи / О. О. Яременко, О. М. Балакірева, О. В. Вакуленко та ін. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2000. – 210 с
- 354.Babichev, A. (2017). Zarubizhny`j dosvid iz py`tan` upravlinnya zminamy` v sy`stemi vy`shhoyi osvity`[Foreign experience in change management in the higher education system], Theory and practice of public administration, 2017,2(57), P. 1–9 [in Ukrainian].
355. Goryana, L. Terent`yeva, N., (2018). Zdorov'yazberezhuval`ny`j kontent formuvannya profesijnogo imidzhu pedagogichny`x pracivny`kiv u vitchy`znyanomu osvitr`omu prostori. Profesijny`j uspix u konteksti stalogo rozvy`tku: osvita,ekonomika, ekologiya [Health-preserving content forms the professional image of teachers in the domestic educational space. Professional success in the context of sustainable development: education, economics, ecology]. Monograf. Kyiv.[in Ukrainian].
356. Upravlinnya osvityu. (1997). [Education Management]. Navchal`ny`j posibny`k dlya sluxachiv, aspirantiv, doktorantivspecial`nosti «Derzh.upravlinnya». Textbook for students, graduate students, doctoral students majoring in «State Management». Kyiv. [in Ukrainian].
357. On the concept of the state standard of general secondary education and the project of the basic curriculum of the secondary school: Decision of the board of the Ministry of Education of Ukraine. Inform. zb. Ministry of Education of Ukraine.1996. № 17-18. [in Ukrainian].

358. On licensing, attestation and accreditation of educational institutions: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 12 February. 1996 № 200. [in Ukrainian].
359. Department of education United Kingdom and Northern Ireland. URL: <https://www.education-ni.gov.uk/topics/statistics-and-research/statistic>. [in English].
360. Spivak, M. (2016). Derzhavna polity`ka zdorov'yazberezheniya: svitovy`j dosvid i Ukrayina [State health policy: world experience and Ukraine]. Kyiv: Institute of State and Law. V.M. Koretsky NAS of Ukraine; Logos Publishing House.[in Ukrainian].
361. Semenova, I. (2012). Analysis of the etymology of the terms «management» and «management», Fundamental research, 114, 1015-1018. [in Russian].
362. Naukovi osnovy` upravlinnya shkolyu. (1991). Navchal`ny`j posibny`k dlya dy`rektoriv shkil ta fakul`tetiv pidgotovky` ipidvy`shhennya kvalifikaciyi organizatoriv narodnoyi osvity` [Scientific bases of school management. A textbook for principals of schools and faculties of training and retraining of organizers of public education]. Ed. G.V. Yel`nikovoyi. Xarkiv[in Ukrainian].
363. Ringach, N. (2007). Rol` chy`nny`kiv pov'yazany`x zi zdorov'jam, u Strategiyi nacional`noyi bezpeky` Ukrayiny`, ta priory`tety` derzhavnogo upravlinnya [The role of factors related to health in the Strategy of national security of Ukraine, and the priorities of public administration]. Collection of scientific works. 293-304 [in Ukrainian]. 210 ISSN 2353-8406 Knowledge, Education, Law, Management 2021 № 5 (41), vol. 2
Knowledge, Education, Law, Management.
364. Ryabova, Z. (2013). Naukovi osnovy` markety`ngovogo upravlinnya v osviti [The role of factors related to health in the Strategy of national security of Ukraine, and the priorities of public administration]. K.: Pedagogichna dumka[in Ukrainian].
365. Parhomenko-Kucevil, O. (2010). Formuvannya, rozvy`tok ta modernizaciya derzhavny`x posad: konceptual`no-metodologichni zasady` [Formation, development and modernization of public positions: conceptual and methodological principles]. K.: FADA, LTD [in Ukrainian].

366. Semenets-Orlova, I. (2018). Derzhavne upravlinnya osvitimy` zminamy` v Ukrayini: teorety`chni zasady` [Public management of educational changes: theoretical basis]. K.: YuSTON. [in Ukrainian].
367. Fed`ko, O. (2010). Kategorijno-ponyatijny`j aparat ideologiyi zdorov'ya v u dy`skursi nauky` derzhavnogo upravlinnya [The categorical-conceptual apparatus of the ideology of health in the discourse of public administration science] Economics and state. 2010. 4.102–106. [in Ukrainian].
368. Shy`yan, O. (2000). Vzayemodiya shkoly`, sim'yi i gromads`kosti dlya stvorenniya opty`mal`no zdorovogo seredovy`shha [Interaction of school, family and public to create an optimal healthy environment] Lviv. 30–33. [in Ukrainian]
369. Orel, M. G. (2019), “Mission of subjects of public administration in the sphere of political security for the ensuring of social stability”, Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok, [Online], vol. 1, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1367> (Accessed 03 May 2022). DOI: 10.32702/2307-2156-2019.1.22
370. Maslach, C., & Leiter, M. P. (2008). Early predictors of job burnout and engagement. Journal of applied psychology, 93(3), 498.
371. Vdovenko N., Baidala V., Burlaka N., Diuk A. Management mechanism of agrarian economic system: composition, functioning and factors of development in Ukraine. Problems and Perspectives in Management. 2018. Vol. 16. Issue 2. P. 179–189. Режим доступу: <https://cutt.ly/LnIvviL> <https://cutt.ly/vnIvTI3>
372. Vdovenko N., Gorjana L., Dmytryshyn R. Ensuring competitiveness and development of self-government through mechanisms of management of health and sustainable education. Креативний простір України та світу: [колективна монографія]. X.: Новий курс. 2022. 264 с.
373. Semenets-Orlova I.a: визначено місце освітніх змін у розвитку культури управління трансфером технологій. Processual aspects of educational changes : empirical findings at institutional level / I. Semenets-Orlova // Advanced Education. –

Vol. 1 (7). – Kyiv, Kyiv Politechnic Institute, 2017. – P. 64–67,
<https://doi.org/10.20535/2410-8286.82887>.

374. Semenets-Orlova I. Transformation in education institutions in a context of social conflicts: upon M. Maffesoli's concept of the “neo-tribalism” archetype / I. Semenets-Orlova // Public management. – 2017. – Vol. 1. – P. 276–295.

ДОДАТКИ

БРОВАРСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ВІДДІЛ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ

вул. Шевченка, 21, м. Бровари, 07400, тел. (045-94) 5-41-92, факс (045-94) 5-41-92, E-mail: vobrovaru_rm@ukr.net,
Web: www.brovarskyi-rvo.edukit.kiev.ua/, код ЄДРПОУ 02143873

27.11.2019р. № 01-23/ 154

На № _____ від _____

Довідка

Видана Олексієнко Олександрі Миколаївні, аспірантці кафедри публічного управління та адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом, впровадила на Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Управлінські вертикалі менеджменту освіти в умовах децентралізації», який проходив 27 листопада 2019 року у м. Бровари та виступила перед керівникам закладів освіти, головами селищних та сільських рад, педагогічним працівниками, з теми дисертаційного дослідження «Державні механізми управління створенням здоров'язберезувального середовища в закладі освіти».

Начальник відділу

Л. ЧАЙКА

**Міжнародна Академія
культури безпеки,
екології та здоров'я –
«МАКБЕЗ»**

Україна, 02099,
м. Київ, вул. Тростянецька 121, оф 15.

Тел. (067) 4038023

e-mail: gorjana2017@gmail.com
www.ekoswit.org

**International Academy
of culture security,
ecology and health –
«IACSEN»**

Trostynets Street 121, of. 15. Kiev,
02099, Ukraine

Phone (067) 4038023

e-mail: gorjana2017@gmail.com
www.ekoswit.org

Від « 12 » 01 2022 р.
№ 12/6

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Олексієнко Олександри Миколаївни на тему: «Система державних механізмів
управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору
України»**

Видана Олексієнко Олександрі Миколаївні в тому, що матеріали дисертаційного дослідження – аспіранта кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» на тему: **“Система державних механізмів управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України”**, впроваджені та використані у діяльності Громадської організації «Міжнародна академія культури безпеки, екології та здоров'я», зокрема, теоретичні засади реформування механізмів публічного управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору України використані під час проведення засідань президії Громадської організації «Міжнародна академія культури безпеки, екології та здоров'я» з метою роз'яснення основних положень: Закону України «Про інтеграцію інклюзивної освіти», державні механізми публічного управління створенням здоров'язбережувального простору України у закладах освіти роз'яснено керівним і педагогічним кадрам. Результати запропонованого дослідження використані з метою: а) активізації громадської діяльності щодо інтеграції всесвітнього досвіду з питань здорового способу життя молоді; б) прийняття доцільних управлінських рішень для удосконалення системи збереження здоров'я різних верств населення.

Президент Міжнародної академії культури
безпеки, екології та здоров'я

017224

Приватне акціонерне товариство
«Вищий навчальний заклад
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»

The Private Joint-Stock Company
«Higher Education Institution
«Interregional
Academy
of Personnel Management»

Україна, 03039, Київ-39, вул. Фрометівська, 2,
Тел. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

2, Frometivs'ka Str., 03039 Kyiv, Ukraine,
Tel. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

"04" січня 2022 № 8459/1

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Олексієнко Олександри Миколаївни

“Механізми державного управління розвитком здоров’язбережувального простору освіти України”

У ході виконання НДР «Теоретико-методологічні основи становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні й психологічні проблеми» (номер державної реєстрації 0113U007698), застосовано результати досліджень аспірантки кафедри публічного адміністрування Олексієнко О.М. при виконанні дослідницької роботи за напрямом формування механізму публічного управління розвитком освіти.

Важливі положення дослідження Олексієнко О.М. знайшли відображення в результатах НДР в тій частині, що полягає у вирішенні наукового завдання щодо обґрунтування теоретичних засад та надання практичних пропозицій з удосконалення механізмів створенням здоров’язбережувального освітнього простору України. На основі узагальнень, виконаних Олексієнко О.М., запропоновано в умовах сучасних соціально-економічних і технологічних трансформацій здійснити швидке накопичення знаннєвого продукту, інноваційних технологій та їх продуцентів для створення нової вертикалі управління освітніми процесами в Україні.

Науковий керівник НДР

доктор політичних наук, професор

М.Ф. Головатий

МАУП

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 11, навчальний корпус № 10, кім. 414
тел./факс: (044) 527-87-94; e-mail: ndi_410@ukr.net

25.04.2021 р. № 173

Довідка

Видана Олексієнко Олександрі Миколаївні про те, що підготовлена нею дисертаційна робота безпосередньо пов'язана з науковою темою: «Прикладна розробка новітнього організаційно-економічного механізму регулювання сталого рибальства і аквакультури через розвиток сільських територій» (номер державної реєстрації 0120U102110) Національного університету біоресурсів і природокористування України. Обґрунтовано інструментарій для побудови адекватної сучасним реаліям освітньої системи аграрного сектору України та розробці механізмів її інтеграції як комплексу: аграрна освіта – наука – здоров'язбережувальний простір освіти – рибогосподарський бізнес.

Матеріали досліджень Олексієнко Олександрі Миколаївни використані при підготовці науково-практичних рекомендацій, які дозволили сформувати пропозиції за результатами виконання НДР щодо розроблення методичних підходів до підготовки фахівців у системі освіти, зокрема написання кваліфікаційних робіт, робочих програм та розроблених навчальних посібників, методичних рекомендацій за системою e-Learning з дисциплін: «Вступ до фаху та соціальні комунікації», «Аграрна політика», «Регіональні концепти розвитку».

Доведено, що для адаптації масштабних цілей з реалізації розробленого механізму державної політики управління створенням здоров'язбережувального простору освіти України та розвитку аграрної освіти з урахуванням вимог безперервності та інноваційності запропоновано у процесі навчання застосовувати різні способи залучення студентів до активної діяльності: набуття цільового досвіду; виконання ролей, дебати, демонстрації; дискусії; форуми і конференції.

Запропоновано підходи до новітнього механізму реалізації правил, завдань у системі оптимізації методики викладання в умовах євроінтеграційних процесів.

Довідка видана для подання за місцем вимоги.

Директор НДІ економіки і
менеджменту

М. П. Талави́ря

ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ ВЕЛИКОДИМЕРСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ
БРОВАРСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ВЕЛИКОДИМЕРСЬКЕ НАВЧАЛЬНО – ВИХОВНЕ ОБ'ЄДНАННЯ
БРОВАРСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

вул.Заліська,3 смт. Велика Димерка, Броварського р-ну, Київської обл., 07442
тел./факс (04594) 6-76-23 e-mail: vd_nvkh@ukr.net Код ЄДРПОУ 22207996

№138 від 26.10.2019 року

Довідка

Видана Олексієнко Олександрі Миколаївні, аспірантці кафедри публічного управління та адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом, про те що вона організувала і впровадила на Всеукраїнському науково – практичному семінарі «Управління екоспрямуванням організації роботи з обдарованою молоддю», який відбувся 26 жовтня 2019 року у приміщенні Великодимерського ліцею на тему дисертаційного дослідження «Система механізмів державного управління освітою України: здоров'язбережувальний аспект» та виступила перед педагогічними та науково – педагогічними працівниками з проблеми «Педагогічне дискурсивне поле підготовки управлінських кадрів до створення здоров'язбережувального простору в закладах освіти України» та провела здоров'язбережувальний моніторинг за методикою Л.Г.Горяної.

Директор ліцею

Н.М. Царик

УКРАЇНА
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ПРИЛУЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ПРИЛУЦЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ № 14
ПРИЛУЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

вул. Садова, 106, м. Прилуки, 17501, тел. – факс (04637) 3-41-49, e-mail: znz14@uopmr.gov.ua, код ЄДРПОУ 33251710

20.01.2022 р. № 01-16/10

На № _____ від _____

Довідка про впровадження

Видана Олексієнко Олександрі Миколаївні в тому, що матеріали її дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування” з теми: «Механізми державного управління створенням здоров’язбережувального простору освіти України» впроваджено та використовуються в роботі керівника та адміністрації закладу щодо створення здоров’язбережувального простору серед усіх суб’єктів закладу освіти.

Директор школи

Людмила ЯЩЕНКО

УКРАЇНА

**КОНОТОПСЬКА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ШКОЛА І – ІІІ СТУПЕНІВ №3
КОНОТОПСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

41608, місто Конотоп, вул. Клубна, 150 тел.05447-316-68;05447-316-6 9e-mail: www.school3konotop@ukr.net web-сайт: school3.osvita-konotop.com.ua

№ 5-04/10
19.01.2022

Довідка про впровадження

Видана Олексієнко Олександрі Миколаївні в тому, що матеріали її дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» з темк: «Механізми державного управління створенням здоров'язбережувального простору освіти України» впроваджено та використовуються в роботі керівника та адміністрації закладу щодо створення здоров'язбережувального простору серед усіх суб'єктів закладу освіти.

Директор школи

Кандидат педагогічних наук,
заступник директора з
навчально-виховної роботи
Конотопської спеціалізованої
школи І-ІІІ ст. №3

І.М.КАРПЕНКО

О.М.ЮРЧЕНКО

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ БРОВАРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
БРОВАРСЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА I-III ступенів №6
07400 м. Бровари, вул. Герцена, 3-А тел. (04594) 4-21-63 e-mail: teplukln@ukr.net

Вх. № 132 від 07.11.2019

Вих. № 137 від 07.11.2019

Довідка

Видана Олексієнко Олександрі Миколаївні, аспірантці кафедри публічного управління та адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом, про те що вона організувала і впровадила на Всеукраїнському науково – практичному семінарі «Нові вертикалі менеджменту освіти в умовах децентралізації», який проходив у Броварській загальноосвітній школі I-III ст. № 6 7 листопада 2019 року, тему дисертаційного дослідження «Система механізмів державного управління освітою України: здоров'язберезувальний аспект» та виступила перед педагогічними працівниками з теми дисертаційного дослідження «Методологічні основи управління формуванням екологічної культури у педагогічних працівників».

Директор

Л. Приделюк

ВІДДІЛ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
БРОВАРСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
КНЯЖИЦЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ

вул.Шкільна,8 с.Княжичі, 07455, Київська область, Броварський район, тел/факс 0 (4594) -38-330

E-mail: knyaz-school@ukr.net, сайт: <https://kn-school.jimdo.com>, код згідно з ЄДРПОУ 25299980

Вих.№ 01-24/65 від 17.02.2020р.

Довідка

Видана Олексієнко Олександрі Миколаївні, аспірантці кафедри публічного управління та адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом, про те що вона під час Всеукраїнського науково – практичного семінару «Державні механізми управління створенням здоров'язбережувального середовища в закладах освіти» впровадила у Княжицькій загальноосвітній школі І-ІІІ ст., який відбувся 17 лютого 2020 року, тему дисертаційного дослідження «Система механізмів державного управління освітою України: здоров'язбережувальний аспект» та виступила перед педагогічними працівниками з теми дисертаційного дослідження «Сутність здоров'язбережувальних механізмів державного управління створенням освітнього простору України».

Директор школи

О.Б. Олійник

Погоджено

Проректор з науково-педагогічної роботи

В. Д. Шинкарук

« 03 » лютого 2022 р.

Затверджую

Проректор з наукової роботи та інноваційної діяльності

В. М. Кондратюк

« 03 » лютого 2022 р.

А К Т

про впровадження/використання результатів дисертаційної роботи у навчальний процес

Національного університету біоресурсів і природокористування України

Даним актом стверджується, що результати дисертаційної роботи Олексієнко Олександри Миколаївни, що представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії впроваджено у навчальні програми при викладанні дисциплін «Державне управління та місцеве самоврядування» і «Біоекономіка», де використовуються запропоновані автором методичні підходи до реалізації положень функціонування механізмів державного управління створення здоров'язбережувального простору освіти України, які сприяють удосконаленню інструментарію державного управління освітою і використовуються в процесі формування підготовки кадрів, а надані положення і практичні рекомендації дозволили апробувати механізми інтеграції інклюзивної освіти як моделі трансформації здоров'язбереження людей з особливими потребами та сформувати механізм державної політики управління створенням здоров'язбережувального простору освіти України та її розвитку з урахуванням вимог безперервності, а також процесів інноваційності в сучасних умовах глобальних трансформацій.

Розглянуто і схвалено на розширеному засіданні кафедри економічної теорії у Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Протокол № 9 від 01 лютого 2022 року.

**Декан факультету
агартного менеджменту**

Анатолій ОСТАПЧУК

**Завідувач кафедри
економічної теорії**

Микола ТАЛАВИРЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

22 01 20 21 р.

м. Київ

№ 95

Про утворення предметних
(галузевих) експертних
комісій та експертних груп

Відповідно до пунктів 6 та 11 розділу II Порядку надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2020 року № 931, зареєстрованим у Міністерстві юстиції 11 листопада 2020 року за № 1119/35402, пункту 2 наказу Міністерства освіти і науки України від 04 грудня 2020 року № 1512 «Про організацію роботи з надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам», ураховуючи лист Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» від 19 січня 2021 року № 22.1/10-80, та з метою проведення експертизи об'єктів грифування та прийняття рішень щодо рекомендацій для використання їх в освітньому процесі

НАКАЗУЮ:

1. Утворити предметні (галузеві) експертні комісії та експертні групи, затвердивши їх склад, що додається.

2. Директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти (Осмоловський А.), Державній науковій установі «Інститут модернізації змісту освіти» (Баженков Є.) забезпечити розміщення цього наказу на вебсайтах Міністерства освіти і науки України та Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» відповідно.

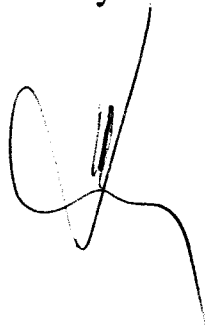
3. Державній науковій установі «Інститут модернізації змісту освіти» (Баженков Є.):

1) організаційно забезпечити діяльність предметних (галузевих) експертних комісій та експертних груп;

2) провести організаційні засідання предметних (галузевих) експертних комісій у період з 29 січня по 09 лютого 2021 року.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Рогову В.

Міністр

Сергій ШКАРЛЕТ

19. ЕКСПЕРТНА КОМІСІЯ ІЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

№	ПІБ	Місце роботи, посада
1.	Тимошенко Олексій Валерійович (голова комісії)	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, декан факультету фізичного виховання, спорту і здоров'я, доктор педагогічних наук, професор (за згодою)
2.	Гладковський Роман Васильович (заступник голови)	Міністерство освіти і науки України, директорат дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти, головне управління загальної середньої та дошкільної освіти, відділ змісту освіти, мовної політики та освіти національних меншин, головний спеціаліст
3.	Деревянко Вікторія Василівна (відповідальний секретар)	Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», відділ наукового та навчально-методичного забезпечення змісту загальної середньої освіти в Новій українській школі, завідувач сектору наукового та навчально-методичного забезпечення змісту суспільної, громадянської та технологічної освіти
4.	Бінецький Дмитро Олександрович	Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя, кандидат педагогічних наук (за згодою)
5.	Боляк Андрій Анатолійович	Спортивний комітет України, головний спеціаліст з розвитку неолімпійських видів спорту, координатор академії СКУ, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент (за згодою)
6.	Дутчак Мирослав Васильович	Національний університет фізичного виховання і спорту України, перший проректор з науково-педагогічної роботи, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор (за згодою)
7.	Ігнатко Олександр Андрійович	Міністерство освіти і науки України, Комітет з фізичного виховання та спорту, начальник відділу фізичного виховання (за згодою)
8.	Лакіза Олексій Миколайович	Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук, доцент (за згодою)
9.	Михальчук Андрій Дмитрович	Креативна міжнародна дитяча школа, вчитель фізичної культури (за згодою)
10.	Овчаренко Олександр Віталійович	Державний навчальний заклад «Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою», викладач (за згодою)
11.	Сілкова Валерія Олександрівна	Навчально-виховний комплекс № 293 м. Києва, вчитель фізичної культури, вчитель-методист (за згодою)
12.	Чешейко Сергій Михайлович	ТОВ «Навчально-виховний комплекс «Новопечерська школа», вчитель фізичної культури, вчитель-методист, заслужений вчитель України (за згодою)
13.	Шамич Олександр Миколайович	Київський національний університет будівництва і архітектури, завідувач кафедри фізичного виховання і спорту, доктор психологічних наук, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, доцент (за згодою)

ДОДАТОК Б

Структурно-процесуальний підхід щодо визначення механізмів державного управління (доопрацьовано Олексієнко О.М.)

№ з/п	Автор	Визначення механізмів державного управління
1	2	3
1	В. Авер'янов	Механізм державного управління - це сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення. Звідси складовими елементами зазначеного механізму виступають: 1) система органів виконавчої влади; 2) сукупність правових норм, що регламентують як організаційну структуру системи органів виконавчої влади, так і процеси її функціонування та розвитку [140]
2	Г. Атаманчук	Механізм державного управління - це складна система державних органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління. Механізм державного управління є "інструментом" реалізації виконавчої влади держави. Механізм формування та реалізації державного управління - це сукупність і логічний взаємозв'язок соціальних елементів, процесів та закономірностей, через які суб'єкт державного управління "схоплює" потреби, інтереси і цілі суспільства в управляючих впливах, закріплює їх у своїх управлінських рішеннях та діях і практично втілює їх в життя, зважаючи на державну владу [141,86]
3	В.Д.Бакуменко, Д.О.Безносенко	механізми державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на будь-які суспільні відносини з метою досягнення поставлених цілей. Механізм державного управління виконує роль механізму суспільного самоуправління. Він може бути відображений наступною ланцюговою схемою: цілі - завдання - рішення - впливи - дії - результати. При цьому фактори, що впливають на процеси державного управління, можуть бути політичними, економічними, соціальними, культурними відповідно до основних сфер суспільної діяльності. Також відповідно до основних форм державно-управлінської діяльності вони можуть мати політичний, адміністративний і правовий характер. Найчастіше у державному управлінні застосовується комплексний механізм, який є системою політичних, адміністративних, економічних, соціальних, гуманітарних, організаційних та правових засобів цілеспрямованого впливу органів

		державного управління [142,41]
4	О.Б. Коротич	У складі механізмів державного управління виділяє конкретні механізми державного управління, механізми здійснення процесу державного управління, а також механізми формування та взаємодії складових систем державного управління. На її думку, конкретні механізми управління (зокрема державного) – це певне знаряддя для здійснення цілеспрямованих перетворень; це сукупність способів, методів, важелів через які суб'єкт управління впливає на об'єкт управління для досягнення певної мети. Кожний конкретний механізм управління – це насамперед сукупність взаємопов'язаних методів управління, через використання яких здійснюється практичний вплив держави на суспільну життєдіяльність людей для забезпечення досягнення конкретної мети, що сприятиме розвитку країни в обраному стратегічному напрямку із додержанням низки визначальних принципів [143, 246]
5	М. Круглов	Механізм державного управління — це сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів державного управління і впливу на їх діяльність, що забезпечують узгодження інтересів учасників державного управління, які взаємодіють. Оскільки фактори державного управління можуть мати економічну, соціальну, політичну і правову основу, комплексний механізм державного управління повинен бути системою економічних, мотиваційних, організаційних, політичних і правових механізмів [144]
6	В. Малиновський	Механізми державного управління - сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління [145]
7	Н. Нижник	Механізм державного управління - це складова частина системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. Фактори управління для організації можуть бути внутрішніми (коли йдеться про механізм управління організацією) або зовнішніми (тоді говорять про механізм взаємодії з іншими організаціями). Механізм управління охоплює: цілі управління, елементи об'єкта та їх зв'язки, на які здійснюється вплив, діяння в інтересах досягнення цілей, методи впливу, матеріальні та фінансові ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали. Реальний механізм управління завжди конкретний, оскільки спрямований на досягнення конкретних цілей за допомогою впливу на конкретні фактори [146] і цей вплив здійснюється через використання конкретних ресурсів
8	О.В. Федорчак	Механізм державного управління - це складна система, призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним

		забезпеченням [147]
9	Ю. Тихомиров	Механізм державного управління - це демократична державна організація управлінського впливу на суспільні процеси. Він повинен повною мірою відображати взаємодію різних елементів управління, що мають ознаки взаємозалежностей та причинно-наслідкових зв'язків. Система механізму управління складається із: системи управління; соціальних, правових норм; способів визначення цілей; управлінського процесу як циклу дій керуючої системи, що послідовно змінюють одна одну [148,482-483] Ю.О. Тихомиров вважає, що механізм управління повинен в повній мірі відображати взаємодію різних елементів управління, що мають ознаки стійких залежностей і причинно-наслідкових зв'язків. Це дозволяє розглядати механізм управління в якості ефективного (з точки зору суспільства) знаряддя пізнання реальної дійсності і науково-обґрунтованого впливу на процеси, які відбуваються . На думку Ю.А. Тихомирова, "типовими елементами організації державного управління можуть бути: а) загальна система державного управління, включаючи статут і функції спеціальних органів і інших органів, що діють у тій чи іншій сфері, галузі; б) набір адміністративно-правових регуляторів, характерних для певної сфери, галузі; в) комплект, стандарт необхідних правових актів та інших регулюючих документів; г) механізм державного контролю і нагляду; д) низові організації-об'єкти управління; е) інформаційне забезпечення; ж) ступінь участі "громадян та їх об'єднань". Він вважає, що "механізм управління повинен повною мірою відображати взаємодію різних елементів управління, що мають характер стійких взаємозалежностей і причинно-наслідкових зв'язків. Це дозволяє розглядати механізм управління як ефективну (з погляду суспільства) зброю пізнання реальної дійсності і науково обґрунтованого впливу на процеси, що відбуваються" Ю.О. Тихомиров під механізмом соціального управління розуміє спосіб організації та функціонування управління, що базується на висуненні обґрунтованих цілей, створенні та розвитку керуючої системи, що покликана забезпечувати в ході управлінського процесу досягнення цілей. У широкому розумінні механізм управління являє собою процес погодженого впливу суб'єкта управління на явища соціальної дійсності, що його оточують. Механізм державного управління, на його думку, це демократична державна

		організація управлінського впливу на суспільні процеси [132] .
--	--	--

ДОДАТОК В

СХВАЛЕНО

ПРЕЗИДІЄЮ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ
КУЛЬТУРИ, БЕЗПЕКИ, ЕКОЛОГІЇ ТА ЗДОРОВ'Я
ПРЕЗИДЕНТ АКАДЕМІЇ ГОРЯНА Л.Г.

“ _____ ” _____ 2021 р.

АВТОРСЬКА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

«Управлінсько-методичний супровід створення здоров'язбережувального простору в закладах освіти»

Для керівників закладів освіти та працівників управлінь освіти

Автор: Олексієнко Олександра Миколаївна

Рецензенти:

- 1.
- 2.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Ключові поняття курсу:

здоров'язбережувальні шкільні предмети, впровадженню здоров'я та його складові, методика викладання, метод, прийом, людина як об'єкт виховання, методологічний базис знань з основ здоров'я, принципи впровадження основ здоров'я, культура здоров'я, адаптивне навчання, психодіагностика, особистісні та соціальні уміння, паспорт здоров'я, критеріально-ціннісний підхід, модель навчання, оздоровчі тренінги сучасні стратегії навчання, між предметні зв'язки.

Домінуючою стратегією запропонованої програми є передбачення впливу поведінки людини на його здоров'я. Аксіомою є навчання керівних кадрів і педагогічних працівників бачення причинно-наслідкових зв'язків у здоров'язбережувальному освітньому просторі закладів освіти.

механізми державного управління публічного управління передбачає формування освіченої, фізично та соціально здорової творчої особистості, що є найактуальнішою проблемою суспільства. Серед традиційних цінностей українського народу велику вагу мали здоров'я та фізична досконалість. Національний ідеал здоров'я формувався системою національних традицій. Сьогодні формування здоров'язбережувального простору можливе лише через інтеграцію знань про здоров'я про здоровий спосіб життя в базові дисципліни на міждисциплінарній основі.

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти України ХХІ століття пріоритетними напрямками є збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді; формування в учителів і школярів стійкої мотивації на здоровий спосіб життя, навичок дбайливого ставлення до власного здоров'я та життя інших; умінь своєчасно приймати рішення щодо запобігання шкідливих звичок бажання створити та знайти умови для тривалого активного життя.

Отже, підготовка керівних кадрів, педагогічних працівників до формування готовності в учителів здоров'язбережувальних шкільних предметів професійної компетентності, навчання учнівської молоді до свідомого ставлення до здорового способу життя, а це – шлях до фізичної, емоційної гармонії, що передбачає перегляд життєвих і ціннісних пріоритетів, які забезпечують протистояння таким негативним явищам у суспільному житті:

- наркоманії;
- тютюнокуріння;
- алкоголізму;
- ранніх статевих стосунків;
- венеричних хвороб, СНІДу;
- асоціальних вчинків(булінгу);
- профілактика йододефіциту в учителів, а тим самим і в учнів та підлітків шкільного віку;

- дитячі шкідливі звички тощо.

Проте без спеціальної підготовки вчителя, усвідомлення ним мети впровадження життєвих навичок бути здоровим, незалежно від того, який предмет він викладає. Без творчої співпраці з батьками, з органами державної влади, громадськими організаціями, з медичними установами, участі в міжнародних проектах, здійснення цього напрямку гальмуватиметься.

Програма курсу **“Управлінсько-методичного супроводу створення здоров’язбережувального простору у закладах освіти”** створена з урахуванням вимог стандарту здоров’язбереження МОНУ матеріалів; Київ, “Освіта”, 1997, “Базового змісту шкільної валеологічної освіти”, яка відповідає Конституції України, зокрема закону України “Про освіту”. Концепція програми ґрунтується та реалізується завдяки посиленню процесуальної сторони організації безперервної освіти у міжкурсовий період, з урахуванням вимог професійно-кваліфікаційної характеристики керівних і педагогічних працівників. Нове управління школою НУШ, інтеграція інклюзивної освіти зазначена програма передбачає зорієнтувати керівників закладів освіти, працівників районних і міських відділів освіти педагогічних працівників і вчителів практиків, які викладають шкільні здоров’язбережувальні дисципліни на гуманістичні підходи до організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Передбачає ідентифікацію небезпек для здоров’я, встановлення їх видів, вірогідності, усвідомлення масштабів шкоди для благополучної життєдіяльності.

Впровадження здорового способу життя в навчання молоді у всьому світі вважається інноваційним підходом до організації навчально-виховного процесу в школі. Зазвичай, педагогічні працівники курирують не тільки шкільний предмет «Основи здоров’я», а й ще, наприклад, природничі дисципліни, які є здоров’язбережувальними, тому що надають знання про механізми зв’язку будови та функції органів людини (біологія), механізми обміну речовин (фізика), вплив економічного стану країни, на матеріальне

благополуччя родини (географія), хімія (вплив різних хімічних реакції на стан здоров'я людини), роль фізичних вправ у збереженні активності людини (фізична культура), умови виникнення пандемії, епідемій (історія). Кожен згадуваний предмет сприяє здобуттю учнями знань про здоров'язбереження безпеку життєдіяльності.

Концепція зазначеної програми уявляє собою цілісну систему: «практика-теорія-освіта», що складається із теоретичних положень, категорій, закономірностей, методології розвитку всіх галузей освіти.

Мета створення програми полягає: у формуванні у керівників і педагогічних працівників готовності до створення здоров'язбережувального простору в закладах освіти під час міжкурсового вдосконалення професійної компетентності.

Програма включає теоретичну та практичну підготовку керівників закладів освіти, педагогічних працівників і вчителів здоров'язбережувальних шкільних предметів.

Модуль I. Теоретична частина визначає основні напрямки здоров'язбережувальних шкільних предметів, впровадженню основ здоров'я та його складових, шкільного курсу “Основи здоров'я” його методологію як сучасної науки; ознайомлює з досягненнями світового досвіду щодо впровадження здорового способу життя серед різних верств населення. Зокрема дітей, учнів підліткового віку, їх батьків, учителів, вихователів; дає уявлення про особливості навчально-методичного комплексу вчителя шкільних дисциплін здоров'язбережувального спрямування біології, хімії, фізики, фізичної культури, історії, географії; про критерії функціонування фізіологічних систем людини.

Модуль II. Практична частина програми включає знайомство із самоменеджментом керівника та педагогічних кадрів з методиками, технологіями, методами та конкретними прийомами організації пізнавальної діяльності учнів на уроках здоров'язбережувальних шкільних предметів,

впровадженню знань з основ здоров'я, а саме: з конкретними методичними прийомами організації тренінгів, дидактичних ігор, з методами формування в учнів прийомів критичного мислення, умінням опрацьовувати інформацію ЗМІ, посібників, підручників, планування уроків, діагностикою та корегуванням поведінки, ведення дискусій, обмін досвідом, практикуми, семінари, акції, суспільні події тощо.

Компетентнісними критеріями рівня професійної підготовки керівників і педагогічних працівників у галузі здоров'язбережувальних шкільних дисциплін є:

- найбільш об'ємний механізм професійно-орієнтований на домінування компетентнісної парадигми освітніх стандартів виучуваних предметів;
- усвідомлення змісту Конвенції про права дитини, Конституції України, нормативні та законодавчі акти;
- розуміння державної політики щодо збереження здоров'я всіх суб'єктів освіти;
- базування на основах загально-теоретичних дисциплін і права, основні напрямки гуманітарних наук в обсязі необхідному для розв'язання педагогічних, дидактичних управлінських і науково-методичних рішень, прийняття організаційно управлінських рішень;
- відштовхування від педагогіки, фізіології та нейрофізіологічних основ поведінки людини, загальних законів логічного мислення (аналіз, синтез), закономірностей спілкування та управління індивідуумом, колективом психології поведінки людини у небезпечних ситуаціях;
- основні сучасні теорії, методики, гігієнічні норми, правила збереження здоров'я, профілактичні заходи щодо запобігання інфекційних захворювань, шкільну гігієну, здоров'язбережувальні технології, форми та методи виховання бережливе ставлення до

свого здоров'я та життя інших;

- володіння культурою мислення – критичним мисленням;
- контролювання власного психологічного стану, долати психічну напругу й агресивність в освітніх установах;
- готовність до впровадження психічного захисту, прийоми саморегуляції, стійкість (мотиваційну, емоційну, ціннісну);
- інтерактивне спілкування з аудиторію вчителів, батьків, учнів;
- впровадження здоров'язбережувальних технологій відповідно до загальних цілей навчання в школі;
- подальше поглиблення наукового вивчення управлінсько педагогічних підходів до теорії та практики інтеграції впровадження здоров'язбережувальних технологій у шкільні предмети.

Учасник міжкурсового етапу навчання повинен знати:

- Сучасну стратегію та пріоритети розвитку вітчизняної освіти;
- Основні тенденції впровадження освітньої галузі «Здоров'я та фізична культура»;
- Основні тенденції здійснення підготовки кадрів;
- Нормативно-правову базу: законодавчі основи загальної освіти; державні вимоги до проведення атестації педагогічних працівників, структуру та змістове наповнення стандартів підготовки фахівців НУШ;
- Навчально-матеріальне забезпечення (дидактичне, методичне, інформаційне тощо);
- Основи оцінювання результативності щодо діяльності закладів освіти;
- Основи документального супроводу здоров'язбережувальної діяльності закладів загальної освіти;
- Документи про охорону та збереження життя та здоров'я дітей;
- Документацію про організацію навчальних екскурсій;
- Документи про проведення роботи МАН, всіх етапів

Всеукраїнських олімпіад, конкурсів.

Учасник міжкурсового етапу навчання повинен вміти:

- Забезпечувати якість освіти у курсовий, між курсовий етапи підготовки вчителів;
- Забезпечувати управлінську методичну допомогу щодо організації самоменеджменту вчителів відповідної під час самоосвіти;
- Залучати батьків і громадськість до збереження життя та здоров'я учнівського колективу;
- Трансформувати педагогічну культуру в практичну діяльність учителів;
- Інтегрувати здоров'язбережувальні технології у всі етапи навчально-виховного процесу загальноосвітніх закладів;
- Розробляти методичні рекомендації з впровадження здорового способу життя, профілактиці шкідливих звичок, запобігання інфікування на ВІЛ/СНІД тощо;
- Впроваджувати нормативну базу з охорони життя та здоров'я дітей та учнів»;
- Сприяти створенню моделі впровадження здоров'язбережувальних заходів в заклади освіти;
- Здійснювати аналіз навчально-методичного комплексу для учнів на предмет відповідності дидактичним принципам їх створення;
- Здійснювати педагогічний аналіз навчально-виховного процесу (уроку, заходу, батьківських зборів);
- Об'єктивно оцінювати ефективність діяльності суб'єктів навчання;
- Передбачати умови впровадження досвіду вчителів - новаторів;
- Організовувати консультативний обмін досвідом, конференцій, круглих столів, тематичних семінарів, самостійних і

колективних науково-дослідницьких досліджень, групової діяльності;

- Запобігати емоційному та професійному вигорянню вчителів.

Учасник міжкурсового етапу навчання повинен бути готовим до:

- Впровадження змін, інновацій, нових документів;
- Ефективного здійснювати експертну оцінку діяльності педагогічних працівників;
- Надавати допомогу у створенні сприятливих умов для навчання;
- Консультування педагогічних працівників з питань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітніх закладах;
- Дослідження та діагностування змін у практичній діяльності та особистісних якостей вчителів;
- Здійснення моніторингу якості навчальних досягнень учнів;
- Приймати своєчасні та доцільні рішення щодо виходу із негативних педагогічних ситуацій.

Основними формами навчального процесу є інтерактивний підхід (діалог, полілог); особистісно-орієнтовний: доведення особливостей освітньої здоров'язберезувальної діяльності на різних етапах організації навчально-виховного процесу освітнього закладу. Висвітлення питань нормативно-правового забезпечення охорони та збереження життя дітей. Отже, професійні компетентнісні критерії уможливлуватимуть конкретизацію формулювання вживаних понять.

Рекомендована література:

Основна

1. Адамчук Л. Валеологія – шлях до зміцнення здоров'я учнів. //Біологія і хімія в школі. – 1997. – № 2 – С. 29–31.
2. Амосов Н. М. Раздумья о здоровье. – М.: Физкультура и спорт, 1987. – 64 с.
3. Апанасенко Г.Л., Попова Л.А. Медицинская валеология. - К: Здоров'я, 1998. -

248 с.

4. Аршавский И.А. Физиологические механизмы и закономерности индивидуального развития. - М.: Наука, 1982. – 270 с.
5. Бойченко Т.Є. Валеологічна освіта в Україні: особливості проблеми формування //Валеологія: науково-практичний журнал. – №1. – 1996. – С. 25–27.
6. Бойченко Т.Є. Абетка здоров'я. - К.: Освіта, 1997. - 71 с.
7. Бойченко Т.Є. Школа здоров'я. - К.: Рута, 2000. - 72 с.
8. Бойченко Т.Є. та ін. Як виростити дитину здоровою. - К.: Прем'єр-Медіа, 2001. - 204 с.
9. Болторович З. Є. Народна медицина українців. – К., 1990. – 207 с.
- 10.Брехман И.И. Введение в валеологию - науку про здоров'я. - Л.: Наука, 1987. - 125 с.
- 11.Булич Е. Г., Муравов І. В. Валеологія. Теоретичні основи валеології: Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. - 224 с.
- 12.Валеологічна освіта та виховання: сучасні підходи, доступність і шляхи їх розвитку в Україні. Збірн. науково-практичних статей / За заг. ред. В.М. Оржеховської. - К.: Магістр - S, 1999. - 120 с.
- 13.Валеологія. Навч. посібник: в 2- ч. /За ред. В. І. Бобрицької.–Полтава, 2000. 306 с.
- 14.Войтенко В.П. Здоровье здоровых. - Введение в санологию. - К.: Здоров'я, 1991. - 246 с.
- 15.Воронин Л.Г., Колбановский В.Н., Маш Р.Д. Физиология высшей нервной деятельности и психология. – Москва: Просвещение, 1984. – 207 с.
- 16.Грушко В.С. Основи здорового способу життя. Навч. посібн. з курсу "Валеологія". - Тернопіль: СМП "Астон, 1999. - 368 с.
- 17.Ермолаев Ю.А. Возрастная физиология. - М.: Высш. шк., 1985. - 384 с.
- 18.Кисельов Ф.С. Анатомія і фізіологія дитини з основами шкільної гігієни. - К.: Радянська школа, 1967. – 311 с.
19. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Бобрицька В.І. Анатомія та вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: Курс лекцій для студ. небіол. спец. вищ. пед. навч. закл. - К.: Професіонал, 2003.- 480 с.

20. Подоляк-Шумило Н.Г., Познанський С.С. Шкільна гігієна. - К.: Вища школа, 1981. - 176 с.
21. Петришина О.Л., Попова К.П. Анатомія, фізіологія і гігієна дітей молодшого шкільного віку. - К.: Вища школа, 1982. – 192 с.
22. Физиология подростка. / Под. ред. Г.А.Фирбар. - М.: Педагогика школы, 1988. – 208 с.
23. Хрипкова А.Г. Вікова фізіологія. - К.: Вища школа, 1982. - 272 с.
24. Хрипкова А.Г., Антропова М.В. Возрастная физиология и школьная гигиена. - М.: Просвещение, 1990. – 319 с.

Додаткова

1. Андреев Ю.А. Три кита здоровья. - М.: Физкультура и спорт, 1991. - 336 с.
2. Аронов Д.М. Как предупредить болезни сердца. - М.: Знание, 1978. – 96 с.
3. Афцелиус Б. Анатомия клетки. Перев. с англ.- М.: Просвещение, 1968. - 280 с.
4. Бердышев Г.Б., Криворучко І.Ф. Медична генетика. К.: Вища школа, 1993. – 143 с.
5. Биология. /Под ред. Сопера. В 3 т. - М.: Мир, 1990.
6. Верхраторський С.А. Історія медицини. – К.: Вища школа, 1983. – 384 с.
7. Вилли К., Детье В. Біологія. Пер. с англ. - М.: Мир, 1974. - 310 с.
8. Душанин С.А., Иващенко Л.Я., Пирогова Е.А. Тренировочные программы для здоровья. - К.: "Здоровья", 1985. - 32 с.
9. Горяна Л.Г. Рекомендації до проведення уроку в 9-му класі “Взаємозв’язок систем органів у процесі життєдіяльності організму та обміну речовин”. Валеологія – наука про здоровий спосіб життя. Інформативно-методичний збірник. Випуск І. – К.: – Товариство “Знання” України. – 1996 р. – 334 с.
10. Неведомська Є.О., Горяна Л.Г. Щодо профілактики наркоманії серед підлітків. Методичні рекомендації для педагогів // Валеологія. - 1999. - №1. - С. 13-15.
11. Горяна Л.Г. Дидактико-методичний аналіз підручника з біології // Біологія. Хімія. – №42(102) – грудень.2000р. – К.: Перше вересня, 2000
12. Горяна Л.Г. Методична хвилинка // Біологія. Хімія. –№ 46(106) – грудень. 2000р. – К.: Перше вересня, 2000
13. Горяна Л.Г. Здоров’я дітей – здоров’я нації. Методичні рекомендації до

проведення перших уроків із основ здорового способу життя. К.: Фенікс, 2002.— С.3-10

14. Горяна Л.Г. Підручник –засіб формування особистості учня. К.: Основа, 2003.—208 с.
15. Горяна Л.Г. Стан впровадження основ здорового способу життя в навчально-виховний процес закладів освіти м. Києва/ сучасні підходи до профілактики тютюнокуріння, алкоголізму, наркоманії. Матеріали конференції. К.: Київський інформаційно-обчислювальний центр.— 2003 – 150-153.
16. Нікулін Г.В, Горяна Л.Г. Основи безпеки життєдіяльності: навчальний посібник для учнів 10 класу загальноосвітніх закладів. – Київ. Основа. 2003.— 96 с.
17. Горяна Л.Г. / Безпека життєдіяльності Київ, 2004.— № 4.— С.17.
18. Горяна Л.Г. Захід з профілактики шкідливих звичок. / Безпека життєдіяльності . Київ, 2004.— № 5.— С.35.
19. Присяжнюк М.С. “Біологія людини, 8 клас” /Підручник для середніх загальноосвітніх шкіл /Методична обробка Горяної Л.Г. – К.: Фенікс, 1999.— 384 с. (автор. 132 с)
20. Присяжнюк М.С. “Біологія людини, 9 клас” /Підручник для середніх загальноосвітніх шкіл /Методична обробка Горяної Л.Г. – К.: Фенікс, 1999.— 384 с.(автор. 132 с)
21. Киеня А.И., Бандажевский Ю.И. Здоровый человек: основные показатели: Справ. – Мн.: ИП "Экоперспектива", 1997. - 108 с.
22. Лозинский В.С. Учитесь быть здоровым. - К.: Центр здоровья, 1993. – 160 с.
23. Муравов И.В. Оздоровительные эффекты физической культуры и спорта. - К.: Здоровье, 1989. – 268 с.
24. Харрисон Д., Уайнер Д., Теннер Д. и др. Биология человека. - М.: Мир, 1979. – 611 с.
25. Краткая медицинская энциклопедия. / Гл. ред. Б.В. Петровский. 2-е изд. – М.: Сов. энцикл, 1989. - 510 с.
26. Мак-Моррей У. Обмен веществ у человека. - М.: Мир, 1980. - 280 с.
27. Маркосян А.А. Физиология. – М.: Медицина, 1975. – 351 с.
28. Массаригін А.Г., Массаригін В.Г., Гончарова В.М. Анатомія і фізіологія людини. - К.: Радянська школа, 1975. - 167 с.
29. Могилевский Б.Л. Охотники за истиной. Три повести о великих русских учёных. – Н. Пирогове, И.Сеченове, И.Мечникове. - М.: Просвещение, 1968. - 145 с.

30. Нормальная физиология / Под. ред. В.А.Полянского. - М.: Медицина, 1989. - 170 с.
31. Патологическая физиология / Под. ред. Н.Н.Зайко. - К. Вища школа, 1985. - 260 с.
32. Резвинова Л.И. Детское диетическое питание. - К.: УкрИНТЭн, 1993. - 39 с.
33. Сеченов И.М. Рефлексы головного мозга. - М.: АН СССР, 1981. - 99 с.
34. Тепперман Дж., Тепперман Х. Физиология обмена веществ и эндокринной системы. М.: Мир, 1989. - 350 с.
35. Терлецька Л.Г. Психодіагностика пам'яті молодшого школяра (науково-методичні рекомендації для практичних психологів системи освіти). - Київ: "Навчальні посібники", 1998. - 12 с.
36. Терлецька Л.Г. Психодіагностика уваги молодшого школяра (науково-методичні рекомендації для практичних психологів системи освіти). - Київ: "Навчальні посібники", 1998. - 16 с.
37. Сущенко Л.П. Валеологія: визначення, теоретичні і методичні основи // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 1999. - №4. - С. 106-118.
38. Умеете ли вы общаться? / Сост. И.Н.Горелов, В.Ф.Житков, М.В.Зюзько, Л.А.Шиатова. - М.: Просвещение, 1991. - 142 с.
39. Фіцула М.М. Антиалкогольна виховна робота в школі. - К.: Радянська школа, 1984. - 104 с.
40. Ходаков Н.М. Молодым супругам. - М.: Медицина, 1988. - 176 с.
41. Царик А. В. Физическая культура как основа здорового образа жизни и... в XXI веке // Теория и практика физической культуры. - 1991. - №1. - С.2-5.
42. Чусов Ю.Н. Закаливание школьников. - М.: Просвещение, 1985. - 144 с.
43. Хорол И.С. Гормоны и жизнь. - М.: Просвещение, 1971. - 98 с.
44. Хочу быть здоровым: Справ. изд. / П.Г. Отрощенко, В.О. Мовчанюк, И.И. Никберг и др. - К.: Лыбидь, 1991. - 136 с.
45. Шапошникова В.И. Биоритмы - часы здоровья. - М.: Сов. спорт, 1991. - 63 с.
46. Щербакова К.Й., Григоренко Г.І. У сім'ї росте дитина. - К.: Освіта, 1995
47. Ярош О.А. Нервові хвороби. - К.: Вища школа, 1993. - 487 с.

web-ресурси

- <http://www.issep.rssi.ru> (рос.) **Соросівський Освітній Журнал".**

- <http://www.nature.ru> (рос.) - проект "**Ramler-наука**" - природничі науки.
- <http://www.ultranet.com/~jkimball/BiologyPages/> - **J. Kimball's BiologyPages:**

Онлайновий біологічний словник

- <http://vschool.km.ru/> (рос.) **“Виртуальная школа Кирилла и Мефодия”** –проект одного з найпотужніших російських порталів “Кирилл и Мефодий” (<http://www.km.ru/>).

• <http://www.college.ru/indexLight.html> (рос.) Російський дистанційний проект **“Открытый колледж”**: біологія: <http://www.college.ru/biology/index.html>, анімації-моделі - <http://www.college.ru/biology/models.html>

- <http://gened.emc.maricopa.edu/bio/bio181/BIOBK/BioBookTOC.html> (англ.) -

Підручник загальної біології для коледжів у web-форматі.

- <http://obi.img.ras.ru> (рос.) - **База даних з біології людини**
- <http://www.medtropolis.com/VBody.asp> (англ.) - **Virtual Body**
- <http://faculty.washington.edu/chudler/flash/fgames.html> (англ.) - **Shockwave**

Games: ігри з фізіології нервової системи для школярів

- <http://biochem.boehringer-mannheim.com/apoptosis/index.htm> (англ.) * -

Apoptosis Special Interest Site

• <http://micro.magnet.fsu.edu/> (англ.) Великий і дуже різнобічний освітній хіміко-біологічний портал, який містить цілий ряд цікавих онлайнових ілюстрацій, галерей зображень і колекцій, наприклад:

- мікрофотографій <http://micro.magnet.fsu.edu/micro/gallery.html>
- Виртуальний електронний мікроскоп (онлайновий інструмент, у якому зображення можна набудовувати як у звичайному електронному мікроскопі)

<http://micro.magnet.fsu.edu/primer/java/electronmicroscopy/magnify1/index.html>

- <http://www.loni.ucla.edu/SVG/animation/anatomy/index.html> (англ.) *- Анімації

та моделі з фізіології нервової системи

• <http://www.unifi.it/unifi/anatistol\istologia\embriol\2base.htm> (англ., італ.) * - ембріологічний атлас - навчальний альбом мікрофотографій з ембріології

- http://www.laboratoria.khv.ru/std/gallery_std/default.htm (рос.) *

"Лаборатория" - *“Галерея збудників інфекцій, що передаються статевим шляхом”*.

- <http://evolution.atheism.ru/library/micro/index.html> (рос.) * - **М. В. Гусев, Л. А.**

Минеева. Микробиология

- <http://www.liunet.edu/cwis/bklyn/acadres/facdev/FacultyProjects/WebClass/micro-web/html-files/TOC.html> (англ.) * - **Microbiology**
- <http://kulikov-av.chat.ru/aids1.htm> (рос.) *- **“СПИД: Подробное описание возбудителя и заболевания”**
- www.public.asu.edu/~chrisb/rogues_gallery.html (англ.) *- **The Rogues Gallery:** галерея бактерій і бактеріофагів, що мешкають у питній воді.

Глосарій

1. **Культура** (лат. Cultura - обробіток, обробка).
2. **Методична культура** (педагогічного працівника розподіляють матеріальну і духовну складові культури)
3. **Методика** (від грец. Metidis – мудрість, порада). Це уможливило розуміння, що основним в організації профілактичної роботи учнів у процесі формування здорового способу життя є поєднання різних методів, форм і конкретних методичних прийомів.
4. **Педагогіка** (пайдейя - (país - дитина), творіння людиною самого себе тобто сукупність всіх видів перетворювальної професійної діяльності педагогічного працівника, а також уміння передбачати результати своєї діяльності).
5. **Форма** (від лат. formus – зовнішній вигляд, обрис організації навчання)
6. **Урок** – це цілісний, логічно завершений, обмежений у часі основний організаційний елемент навчально-виховного процесу в закладах освіти.
7. **Інтерактивний** (interio – діалог, aktive – дія), взаємодіюче навчання, яке ґрунтується на досвіді
8. **Мікроетап** – елементарна одиниця системи уроку, яка поєднує в собі чергове дидактичне завдання з відповідними йому змістом навчального матеріалу, методичними прийомами та способами організації.
9. **Самоменеджмент** - самоуправління власною життєдіяльністю,

пізнавальною діяльністю.

10. Перцептивний (від лат. – percipio – сприймання, пізнання).

11. Структура – від лат. structura – будова, зв’язок – співвідношення та взаємозв’язок між окремими частинами методики навчання.

12. Цілісна система знань полегшує вивчення окремих елементів, що - від грец. sistema – ціле, складене з частин; з’єднання.

13. Евристичний (сократівський) метод, який спрямований на включення учнів у самостійну пошукову діяльність.

Питання для самоперевірки (тестові питання)

Завдання 1. Загальні цілі навчання у школі: а) навчити вчитися:

б) навчити спілкуватися

Завдання 2. Конкретні цілі навчання у школі:

а) навчити мислити;

б) навчити спілкуватися

Завдання 3. Найвища мета навчання в школі:

а) навчити вчитися;

б) навчити володіти знаннями у реальному житті

Завдання 4. Базовий принцип, який враховує особливості різних вікових категорій:

а) системності

б) науковості

Завдання 5. Базовий принцип, який передбачає наступність у реалізації всіх напрямів організації шкільного курсу “Основи здоров’я”:

а) неперервності; б) наскрізності

Завдання 6. Базовий принцип, який передбачає систематичне поповнення та вдосконалення знань з “Основ здоров’я”:

- а) відкритості;
- б) превентивності

Завдання 7. Базовий принцип, який передбачає синтез теоретичних практичних знань:

- а) плюралізму;
- б) інтегративності

Завдання 8. Базовий принцип, який передбачає стимулювання індивідуального розвитку особистості учня до власної поведінки:

- а) гуманізму;
- б) превентивності;

Завдання 9. Базовий принцип, який стверджує спрямованість на досягнення основної мети навчання:

- а) цілеспрямованості;
- б) дієвої позиції.

Завдання 10. Допишіть речення: Діяльнісний підхід це _____

Завдання 11. Допишіть речення:

Системний підхід це _____

Завдання 12. Перерахуйте умови професійної діяльності сучасного вчителя:

- а) _____
- б) _____
- в) _____
- г) _____

Завдання 13. Укажіть сутність базового навчального плану:

- а) є складовою Державного стандарту загальної середньої освіти;
- б) допускає граничнодопустиме навантаження учнів;

- в) визначає кількість годин навантаження будь якої освітньої галузі;
- г) визначає активну рухову діяльність

Завдання для самостійної роботи слухачів

Орієнтовна тематика для самостійного опрацювання

1. Організаційно-методична робота з учителями основ здоров'я
2. Впровадження нових підручників до предмета «Основи здоров'я»
3. Використання навчально-методичного комплекту на уроках основ здоров'я
4. Інтерактивні технології при вивченні основ здоров'я в загальноосвітніх навчальних закладах
5. Методика проведення уроків основ здоров'я в 9 класах ЗОШ
6. Оцінювання навчальних досягнень учнів при вивченні основ здоров'я
7. Використання ресурсних матеріалів на уроках основ здоров'я
8. Здоров'язберезувальні життєві навички на уроках основ здоров'я
9. Формування здорового способу життя учнівської молоді
10. Співпраця з батьківською громадою з метою формування здорового способу життя учнів
11. Навчально-методичний комплект з основ здоров'я
12. Міжпредметні зв'язки при вивченні основ здоров'я в школі
13. Формування корисних звичок в учнів 5-9 класів
14. Профілактика ВІЛ/СНІДу в учнівської молоді
15. Використання тренінгів для формування здорового способу життя

Дидактичні матеріали, що супроводжують заняття.

1. Презентація: Сутнісні показники методичної культури педагогічного працівника.
2. Цикл лекцій в залежності від категорії слухачів.
3. Міні –тренінг. Вибір стилю організації навчально-виховного процесу.
4. Тести оцінювання власних професійних досягнень

ДОДАТОК Г

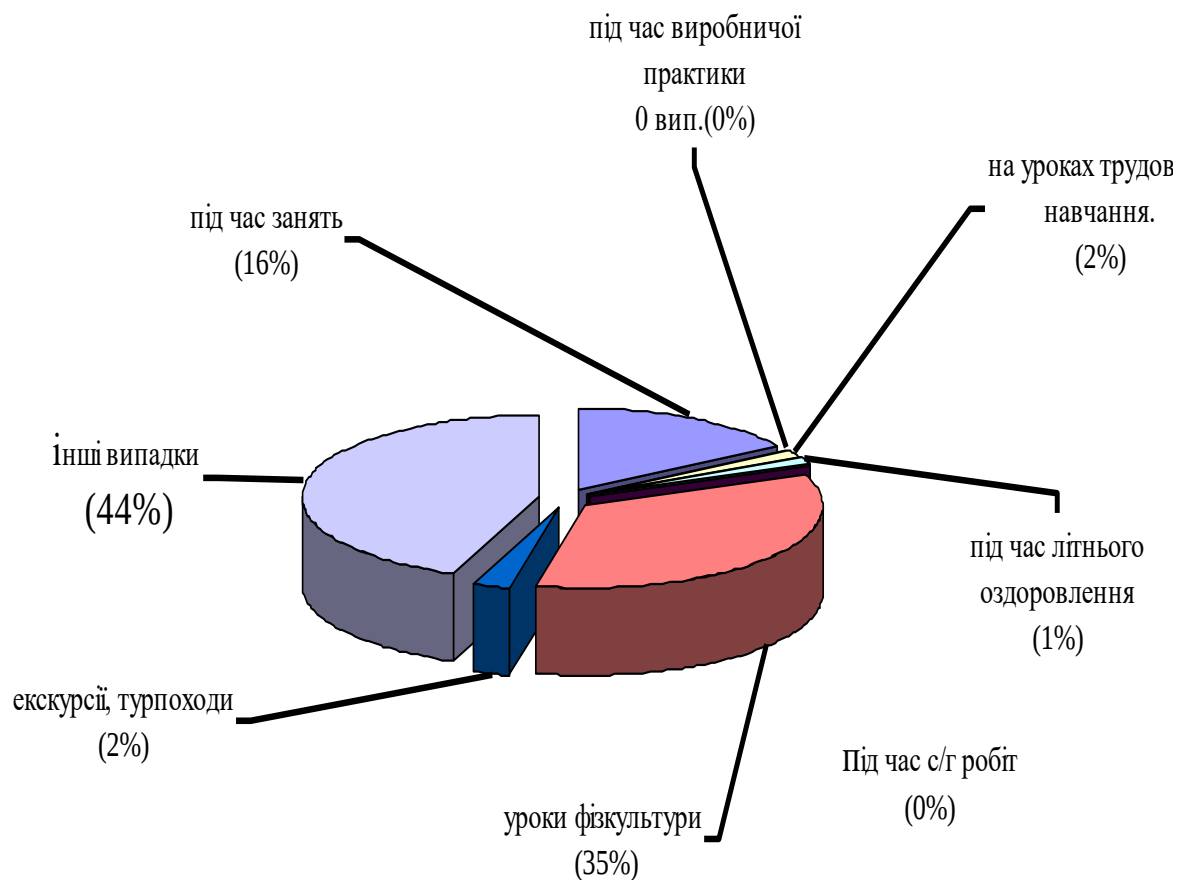
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ МАРКЕТИНГ В ОСВІТІ
(адаптовано О.М. Олексієнко міжкурсового етапу задля вдосконалення професійної компетенції
педагогічних працівників)

№ з /п	НАЗВА МОДУЛЯ / ТЕМИ	КІЛЬКІСТЬ ГОДИН			
		Л	ПР	СРС	Усього
1.	Вступ до навчальної дисципліни. Модуль І. Забезпечення якості надання освітніх послуг навчальним закладом шляхом використання маркетингового управління створенням здоров'язбережувального простору	4	2	6	12
1.1.	Якість освіти та її інформаційні ресурси. Якість надання освітніх послуг навчальним закладом			2	
1.2.	Сутність механізмів державного управління та характеристика маркетингового управління створення здоров'язбережувального простору в навчальному закладі.	2		2	
1.3.	Контроль, моніторинг, маркетинг як механізми інформаційного забезпечення управління здоров'язбережувальним контентом навчального закладу		2		
2.	Модуль ІІ. Створення здоров'язбережувального середовища та освітніх послуг, що надає навчальний заклад	2		2	
2.1.	Методика аналізу внутрішнього середовища навчального закладу (SWOT-аналіз) та зовнішнього (PEST-аналіз). Використання комп'ютерної техніки	6	8	8	22

	для обробки результатів маркетингових досліджень.				
2.2.	Визначення й аналіз цільових ринків – ринку праці та ринку здоров'язбережувальних освітніх послуг. Сегментування ринку.	2	2	2	6
2.3.	Створення набору інструментарію «маркетинг – мікс» та його впровадження в діяльність навчального закладу.	2	4	2	6
2.4.	Позиціонування навчального закладу: очне та в мережі Інтернет.	2	2	4	6
3.	Залік		2		2
	Разом:	10	12	14	36

ДОДАТОК Д

Рис. 1. Структура нещасних випадків, які трапились з учнями загальноосвітніх навчальних закладів в навчально – виховному процесі (у %).

ДОДАТОК Ж

Формування і взаємозв'язок цільових функцій органів управління загальною середньою освітою можна представити схематично. (див. рис. 17.)

Функції цих органів управління “закладені” у положеннях про діяльність відповідних структур, які розробляються Міністерством освіти

України, затверджується Кабінетом Міністрів України, потім конкретизуються і уточнюються самим органом управління відповідно до умов його функціонування і розвитку.

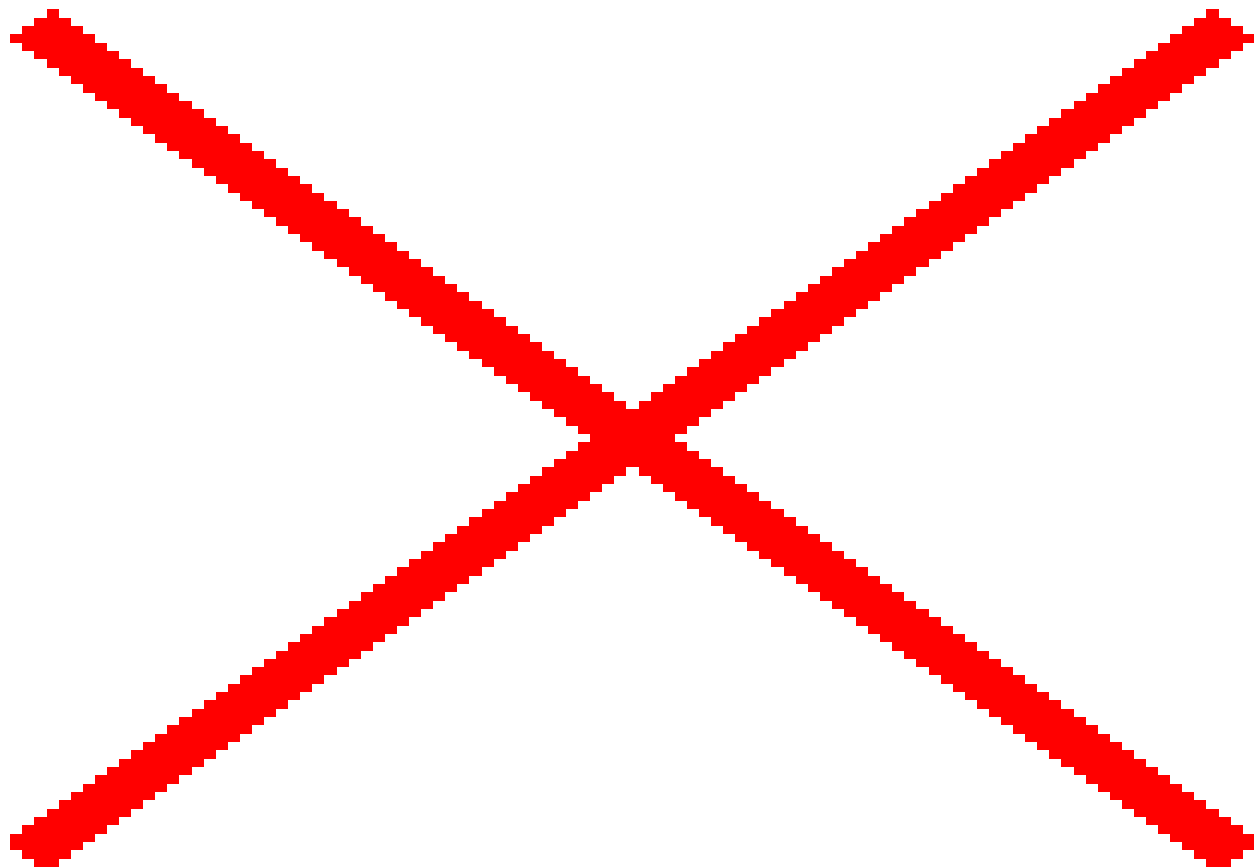

Рис. 17. Формування і взаємозв'язок цільових функцій органів управління загальною середньою освітою. (модифіковано О.М. Олексієнко)

Взаємодія кожної “пари” структурних складових у системі управління викликає взаємопристосування учасників здоров'язбережувального освітнього простору.

Сутність навчання Правил дорожнього руху в загальноосвітніх закладах України за методикою Л.Г. Горяної, що адаптовано Олексієнко О.М.

кредо: "Ознайомлений означає озброєний"

В умовах сучасного стану на автошляхах нашої країни навчання та виховання безпечній поведінці на дорогах учасників руху катастрофічно відстає від реальних вимог. Відповідно до закону України навчання громадян Правил безпечної поведінки на дорогах здійснюється у дошкільних, загальноосвітніх, спеціальних закладах різних організаційно-правових форм, які отримали ліцензію на здійснення навчальної діяльності в установленому порядку.

Проте, саме у дошкільних і особливо загальноосвітніх закладах навчання Правил безпеки дорожнього руху вкрай несприятливе. Обов'язкове навчання здійснюється фрагментарно від наказу до наказу про ДТП. Причин такого становища як об'єктивних і особливо суб'єктивних існує багато.

Насамперед, відсутність нині у закладах освіти самостійного спеціального курсу ОБЖД, в існуючому курсі є тільки окремі теми, це свідчить про відсутність систематичного впровадження культури безпеки поведінки на дорозі. І, як це прикро, рівень навчання Правил дорожнього руху (ПДР) відбувається на недостатньому рівні та не відповідає реальним вимогам сучасності. Тобто найважливіше державне (соціальне) замовлення у повній мірі не виконується повноцінне навчання школярів Правил і безпеки дорожнього руху. Наслідками чого є не вміння правильно поводитися на дорозі, невміння орієнтуватися в реальних несприятливих ситуаціях, аналізувати та приймати своєчасне рішення виходу з них.

Отже, аналізуючи підходи до формування в учнів культури безпечної

поведінки на дорозі ми дійшли висновків, що ПДР не повинні існувати окремо від загального навчально-виховного процесу та поза загальним комплексом забезпечення безпеки життєдіяльності людини та захисту прав людини.

За визначенням експертів ООН, людина має право не тільки на захист життя та здоров'я, а й на соціальні права, можливість самореалізації у суспільстві, а це залежать від можливостей вітчизняної освіти. Ми ще відстаємо від Європи, Японії та США саме за такими аспектами сприйняття необхідності повноцінного навчання молоді Правил безпеки дорожнього руху. На жаль, перспективний зарубіжний досвід залишається тільки на рівні вивчення та посилення, а ні впровадження.

Всесвітня Декларація прав дитини та Конвенція про права дитини *стаття шоста* наголошує, що *«Держави - учасники забезпечують у максимально можливому ступені виживання та здоровий розвиток дитини»*. Вищевказані документи також прийняті нашою країною.

Навчання учнівської молоді Правил безпеки дорожнього руху вимагає найширшого діапазону знань, які можна здобути у рамках навчального мінімуму «Пішохід на дорозі», яку розроблено.

Для досягнення найбільшої результативності пропонуємо модель навчальної

Програми-мінімуму «Пішохід на дорозі» за методикою Л.Г. Горяної адаптованої Олексієнко О.М. в закладах освіти Київської області, м. Бровари та Броварського району, Чернігівської області, м. Прилуки, Сумської області, м. Конотоп

Адже недостатньо надати учням необхідні знання, сформувати вміння та навички поведінки на дорозі, головне прищепити навички та потребу ні нехтувати потенціалом здобутих знань, а ще усвідомлювати необхідність дотримуватися та реалізовувати його у процесі дорожнього руху. Дослідження довели, що серед учнів, які постраждали на дорозі, більшість знали як поводитися у дорожніх пригодах, але не дотримувались вимог ПБДР.

Мета програми полягає у формуванні в учнів дисциплінованої поведінки на дорозі, яка є невід'ємною частиною загальної культури; ключовою ланкою правового виховання.

Ключові поняття програми: шлях, автомобіль, Правила безпеки дорожнього руху, закон, пішохід, перехід, світлофор, транспортні засоби, розмітка дороги, дорожньо-транспортна пригода, аварія, травматизм, долікарська допомога, культура поведінки тощо.

Педагогічні умови впровадження програми: застосування інтерактивних, особистісно-орієнтованих, індивідуалізованих технологій навчання, що ґрунтуються на дидактичних принципах шкільного навчання.

Програма рекомендовано до використання рішенням президії Міжнародної академії культури безпеки, екології та здоров'я Протокол № 42 від 04 січня 2021 року

**ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ-
МІНІМУМУ «ПІШОХІД НА ДОРОЗІ»**

17 годин

<i>№</i>	<i>Теми</i>	<i>К-сть годин</i>
1	Презентація програми. Ключові поняття та терміни, що використовують в Україні	1 год
2	Дорога та Правила безпечної поведінки на ній: Що називають дорогою. Дорога з двостороннім рухом. Складові компоненти дороги. Умови правильного переходу дороги. Дорога з одностороннім рухом. Позначення пішохідних переходів. Світлофор, типи світлофорів. Регулювання та сигнали регулювання. Безпека на пішохідному переході.	4 год
3	Запобігання небезпеки на дорозі: Характерні небезпеки на дорозі. Приховані небезпеки (невміння аналізувати стан руху). Рух через дорогу, не вміння передбачати наслідки небезпечної поведінки на дорозі. Мінімум навичок безпечної поведінки на автошляхах. Самоконтроль, самостереження за ситуацією руху. Поведінка на зупинках міського транспорту (трамвайних та автобусних зупинках). Поведінка на дорозі, якщо відсутній тротуар.	6 год
4	Вимоги безпеки до водіїв велосипеда Вікові обмеження. Розташування велосипедів на проїжджій частині дороги. Навички керування велосипедом у різних ситуаціях у місті та поза межами населеного пункту. Вимоги до технічного стану та обладнання засобу руху. Екіпіровка водія велосипеда.	2 год
5	Вимоги до безпеки під час катання на роликових ковзанах, скейтбордах і подібних засобах руху: Місця, що не заперечують катання на вищезгаданих засобах руху.	2 год

	Обов'язкові вимоги власникам особистих засобів руху та правила безпеки під час катання на них. Екіпіровка власника транспортних засобів.	
6	<i>Ігри на проїжджій частині дороги, ходіння по неї при наявності тротуару. З домашніми улюбленцями на дорозі.</i> Поведінка на проїжджій частині жилої зони, на вулиці навколо будинку, у дворі. Поводження з тваринами на дорозі, правила перевезення тварин на пішохідному переході.	2 год
<i>Раз ом</i>		17 год

Увага! Запропонована програма є орієнтовною. Її можна коригувати, доповнювати, розширювати теоретичну та практичну частину.

Розглянемо **неформальні технології** (від грец. *технос* - майстер, *логос* – слово) (гуртки, секції, клуби за інтересами) навчання учнів управління будь-яким транспортом. Навчання учнівської молоді управлінню транспортним засобом: велосипедом, моторолером, картингом, скутером, мотоциклом, роликовими ковзанами, тобто такі, що у своїх навчальних програмах мають вивчення Правил дорожнього руху - один з ефективних способів навчання та виховання законослухняних, дисциплінованих учасників дорожнього руху: водіїв, пішоходів, пасажирів.

Суттєвим у таких підходах є те, що не тільки набуття учнями навичок поведінки на дорогах, а й виховання особистісних якостей: відповідальне ставлення до життя та здоров'я інших учасників руху, готовність до надання допомоги, вміння передбачати наслідки неправильної поведінки на дорозі.

Отже, під час такого навчання. пріоритетним вважається особистісно-орієнтовний підхід, який є набагато ближчим до розвитку критичного (аналізуючого) мислення, прийомів логічного мислення тощо та відповідає дидактичним принципам організації пізнавальної діяльності в закладах освіти.

В Україні є досвід організації Управлінням цивільного захисту України

Шкіл безпеки, зокрема у м. Рівно, м. Чернігів, клубів за інтересами - Фінансовий ліцей м. Києва, програма «Крок до здоров'я» у школі № 14 м. Прилуки Чернігівської області, гімназія «Академія» м. Києва, у закладах освіти м. Харкова, дошкільний заклад освіти

№ 303 Дніпровського району м. Києва, Молодіжний екологічний центр Дніпровського району м. Києва зі своєю авторською програмою «Школи вело патруля» та інші. Але це поки одиниці та вимагає вивчення та поширення перспективного досвіду серед закладів освіти, підліткових клубів тощо.

Організація та функціонування вищевказаних установ ускладнюється відсутністю консолідованої діяльності між МВД, МНС, МОНУ, Міністерством Соціальної політики, Міністерством сім'ї та молоді щодо відповідного матеріального забезпечення, спеціально підготовлених педагогічних працівників. Міністерство освіти України, керівництво міських обласних відділів освіти та інші відповідальні особи повинні зрозуміти, що ніякими адміністративними, декларативними рішеннями неможливо зупинити зростання дитячого дорожньо-транспортного травматизму, крім посилення процесуальної сторони цієї справи.

Розвиток та поширення велосипедного транспорту потребує наполегливого і послідовного удосконалення методів формування *велокультури дітей і учнів*, яке повинно зробити свій внесок у збільшення частки велотранспорту через зміну пріоритетів при виборі транспортного засобу та поводження ним. Тому, крім участі держави, необхідно активне сприяння подальшому розвитку і покращанню умов для велотранспорту.

Вважаємо, що надана інформація стане у нагоді для організації діалогу про велосипеди та безпечне користування цим видом транспорту. У процесі бесіди з учнями, яку бажано будувати на між предметній основі. Наприклад, на уроці *фізики* нагадати про механізм будови велосипеда, про швидкість і небезпечні ситуації, котрі можуть виникнути під користування велосипедом.

На уроці *фізичної культури* розповісти про досягнення вітчизняних спортсменів, про небезпечні нові види велосипедного спорту: байкарів. На

уроці історії навести дані про походження та винахід велосипеда.

Велосипед (також: зах. укр. *рóвер*) — транспортний засіб без двигуна, який урухомлює сила людських м'язів за допомогою педалей. Зазвичай велосипеди мають два колеса; бувають також триколісні та інші, екзотичніші — одноколісні, чотириколісні тощо.

Найрозповсюдженішим транспортним засобом велосипед став завдяки низькій вартості (включно з вартістю використання), легкості та малим розмірам, відсутності потреби в паливі та безпеці.

Велосипед складається з рами, на яку кріпляться колеса, кермо з вилкою керма, що повертає переднє колесо, педалі на шатунах і сидло, зазвичай з амортизатором. Педалі крутять колесо через ланцюгову передачу. Велосипед, також, обладнаний ручним чи ножним гальмом.

Багато велосипедів обладнані багажником, дзвінком, світловідбивачами (катафотами). в Україні і багатьох інших країнах прийнято ставити білий відбивач спереду, червоний — ззаду, жовті — на колесах, червоні на педалях або ліхтариками (білий — спереду, червоний — ззаду) на батарейках чи міні-електрогенераторі. В багатьох країнах дзвінок чи ліхтарики є обов'язковими.

У велосипедній інфраструктурі можна виділити чотири основні елементи: велодоріжки, велозупинки, дорожні знаки та світлофори.

Велодоріжки. Найбільш важливий момент для популяризації велосипеда, як транспорту. Присутність велосипедів на проїжджій частині істотно збільшує ризик для велосипедистів і заважає автомобілістам. А їзда по тротуарах заважає пішоходам і знижує швидкість руху на велосипеді. Саме тому виникає потреба в окремій доріжці.

У світі відомо три основних типи вело доріжок: Клас-1, Клас-2 і Клас-3. Доріжка Класу-1 відділена від проїзної частини деякою матеріальною перешкодою. Доріжка Класу-2 відділена смугою фарби на асфальті. Доріжка Класу-3 не виділяється, але відзначена дорожніми знаками.

У місцевих кліматичних умовах найбільш прийнятним бачиться перший варіант, тому що узбіччя дороги взимку занесена снігом, і смуг

розмітки не видно. В умовах же ожеледиці вимога відокремити велосипедну доріжку від іншої проїзної частини стає особливо актуальною.

Самий складний момент у проектуванні вело доріжок – перехрестя. Тут відбувається більшість ДТП. Найбільш розвинена система організації перетинання доріг розроблена в Копенгагені. А в Києві, у середньому, 8 ДТП щомісячно відбуваються за участю велосипедистів

Пропускна здатність однієї смуги велосипедної доріжки шириною 1,5 м – 300 велосипедистів за годину. Вони не тільки не обтяжують транспортну ситуацію в місті, а навпаки поліпшують її.

Одностороння велодоріжка - дозволяє їхати лише в одному напрямку по одній стороні вулиці, та в протилежному - по іншій стороні. Велодоріжки відділені від проїжджої частини, оскільки існує небагато в'їздів та виїздів, що перетинаються. На перехрестях, також є достатнє поле зору між іншими учасниками дорожнього руху.

Переваги: велодоріжка проходить за межами проїжджої частини. Тому не виникає конфліктів з поточним автотранспортом. Особливо ці переваги для безпеки та комфорту цього типу шляхів цінують діти й особи похилого віку.

Недоліки: Обгін можливий лише в місцях, де дорога ширша. З частими перетинами через потік автотранспорту виникають проблеми з безпечністю транспортного руху.

Двостороння велодоріжка - це велосипедна доріжка, що пролягає за межами проїжджої частини і дозволяє їхати в обох напрямках. Цей вид доріжки є автономним, незалежним від автошляхів. Важливим є те, що транспортні розв'язки, за участю таких вело шляхів, є складнішими, а на багатьох перехрестях існує обмежене поле зору.

Переваги: Багатьом велосипедистам особливо приємно їздити по цьому виду доріжки. Вони є достатньо широкими, тому обгін не є проблемою.

Недоліки: Ризик нещасних випадків на перехрестях значно більший ніж на односторонніх велодоріжках. Водіям буває складно розпізнати, що велодоріжка є двосторонньою.

Велозупинки займають відносно невелику площу, десятки велосипедів можуть поміститися на такій же площі, що й один автомобіль. Звичайна вело стоянка проста і недорога. У місцях з обмеженим простором можуть бути побудовані більш складні структури:

Дорожні знаки та світлофори. Круглий, синій знак із зображенням велосипеда – універсальний показник безпечного шляху для велосипедистів. На головних перехрестях можуть бути поставлені спеціальні вело світлофори. Україна тільки починає будувати систему автоматизованого керування дорожнім рухом, і ця система вже повинна враховувати можливий велосипедний рух.

У галузі екології актуальною стає проблема вироблення єдиної державної екологічної політики щодо велоруку і велотранспорту, спрямованої на істотне та стійке поліпшення, в період до 2017 року, рівня позитивного впливу вело транспорту на навколишнє середовище, здоров'я населення і приведення його у відповідність з рівнем, досягнутим у більшості європейських країн.

Така політика повинна передбачати рішення наступних основних завдань:

- формування законодавчої бази для здійснення державної політики в галузі стимулювання екологічно чистого велосипедного транспорту;
- впровадження першочергових заходів, які спрямовані на підвищення екологічної безпеки всього комплексу, пов'язаного з велотранспортом, включаючи:
- підвищення екологічної безпеки при використанні велотранспортних засобів;
- підвищення комфортних показників велотранспортних засобів з метою поліпшення умов веломандрівок – їх фізкультурно-оздоровчого значення;
- підвищення рівня екологічної безпеки велотранспортних потоків, формованих на міських вулично-дорожніх мережах;

- підвищення екологічної безпеки об'єктів інфраструктури велотранспорту;
- організація вторинної переробки й утилізації відходів велотранспортної діяльності;
- підвищення екологічної безпеки велотранспортних доріг.

Тож перевіреним шляхом реального розв'язання зазначеної проблеми є навчання дітей водінню транспортних засобів. Наприклад, досвід Франції, де навчають школярів Правилам дорожнього руху, стало обов'язковим 1957 року, а в 1976 році для посилення рівня знань Міністерство Освіти Франції ввело обов'язковий іспит з цього предмету віці у 12-13 років. А пізніше, у 14 років було введено іспит на отримання посвідчення на право водіння мопедом.

Масові заходи з безпеки поведінки на дорозі це Всеукраїнські, міські, обласні конкурси, змагання, ігри, вікторини уможливають застосування здобутих знань у інших навчальних ситуаціях, у реальному житті. Ми вже навіть забули Рух юних інспекторів, конкурси «Дорога та ми», «Безпечне колесо». При підготовці та проведенні таких заходів важливим є їх мотивування, чітке доведення до учасників мети, завдань.

Ігровий підхід до формування знань Правил дорожнього руху включає створення особливого простору навчальної діяльності, в процесі якого учень готується розв'язувати життєво важливі проблеми та реальні утруднення, «проживаючи» ці ситуації та способи їх подолання під час ігрової пізнавальної діяльності.

Модель організації навчального процесу називають «ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ» або «ігровий підхід до навчання».

Модель організації навчального процесу будується на застосуванні принципу імітації реальної дорожньої ситуації, під час якої моделюється *кризовий стан*.

Принцип імітації реальної життєвої діяльності реалізується:

- в процесі розгортання змісту навчального предмету під час розігрування ролей (пішоходів, регулювальника, водія, керівника групи, інспектора ДАІ тощо;
- під час здійснення спільної діяльності школярів;
- під час спільного пошуку виходу з кризової ситуації, створеної під час навчальної діяльності;
- в змісті навчального предмету.

Основні стратегії побудови та організації ігрової діяльності: кожний педагог може діяти продуктивно, творчо, створюючи власні методичні підходи або конструюючи комплекси методичних конкретних прийомів, які є професійною особливістю, індивідуальним стилем викладання.

При цьому суттєвим є діяльність учителя як керівника пізнавальною діяльністю школярів, яка спрямована на розвиток здібностей учнів. А різні розвивальні підходи допомагають, зберігаючи єдину педагогічну стратегію, відійти від одноманітних менторських тактик навчання найважливішому – збереженню життя та здоров'я.

III. Технологічні прийоми організації навчального процесу.

(Як створити?)

1. Створити у просторі діяльності учнів усвідомлювану ними життєво важливу кризову ситуацію, взяту із конкретної навчальної чи реального життя.
2. Розподілити ролі, функції, характер взаємодії учасників гри щодо розв'язування цієї ситуації.

IV. Навчальні досягнення. (Як оцінити?)

Результативність пізнавальної діяльності учнів можна оцінити за такими *критеріями*:

А) наявність у школярів позитивного мотиву до розв'язання кризової ситуації на дорозі:

- хочу знайти вихід;
- хочу спробувати свої сили, знання, вміння під час переходу дороги;
- хочу впевнитися, чи зможу розв'язати цю ситуацію;
- хочу навчитися виходити з кризи;

Б) наявність в учнів позитивних змін в емоційно-вольовій сфері: відчуття задоволення від здатності самостійного розв'язування кризової ситуації:

- відчуваю радість, задоволення від правильного поведіння на автошляхах, пізнавальної діяльності, це мені цікаво;
- самостійно проаналізував поведінку на дорозі своїх однокласників, батьків, ситуацію, що відбувається;
- самостійно прийняв рішення щодо правильного переходу;
- самостійно подолав цю проблему;
- самостійно сформулював закон поведіння в громадському автотранспорті.

В) усвідомлення учнем суттєвості отриманих нових знань як морально-духовної цінності:

- для мене є важливим навчитися розв'язувати ці ситуації;
- мені необхідні знання Правил дорожнього руху.

Д) оволодіння загальними способами розв'язування дорожніх ситуацій в процесі пізнавальної діяльності:

- уміння здійснити аналіз кризової ситуації;
- висловити певну точку зору;
- витримати роль пішохода (позицію);
- бачити перехід дороги з різних кутів;
- уміння проектувати вихід із ситуації;
- передбачати причинно-наслідкові зв'язки у дорожніх пригодах - ситуаціях;
- оцінювати ефективність і реалістичність заходів щодо подолання кризових ситуацій.

V. Класифікація методів організації навчально - виховного

процесу з ПДР (Як відрізняти?)

Методи навчання, які застосовуються вчителем для організації імітаційного моделювання в навчальному процесі:

1. *інтерактивні* (діалоговий) – діалог, полілог з аудиторією;
2. *репродуктивний* (вчитель демонструє як грати) з елементами пошуку, проблеми, дослідництва;
3. *евристичний* (сократівський) класу пропонується проблема, біля якої розгортається моделювання ігрової діяльності - ситуації на дорозі;
4. *рефлексивні* – діяльнісні (проблеми розв'язуються в процесі практичної діяльності під час переходу різних типів доріг;
5. *візуальні* (формування навичок роботи зі схемами, графіками, згортанню інформації у таблиці);
6. *сугестивний* (у процесі імітаційного моделювання застосовуються твори мистецтва – картини, вірші, музику);
7. *мультимедійний* (застосування навчальних комп'ютерних технологій),
8. *наочний* (ТЗН, відеокліпи, фрагменти кіно, фото, дорожні знаки застосування SMARD -дошок);
9. *релаксопедичний* (сприяння розслабленню учнів, подоланню психологічних комплексів у процесі гри);
10. *за джерелами інформації* (критичний аналіз спеціальної інформації, розподіл на важливу та другорядну, на основі аналізу формування критичного мислення, навичок прийняття своєчасних рішень виходу з негативних дорожніх пригод).

Форми організації навчального (ігрового) простору – колективні:

- а) *групова взаємодія;*
- б) *міжгрупова взаємодія.*

Особливістю такого підходу є реалізація ідеї *практичної зорієнтованості* пізнавального процесу з навчання Правил безпеки на дорозі. У межах цього підходу бажано щоб учні самі відшукували вихід із реальної

життєвої ситуації, де зустрічаються утруднення або кризи, дорожніх пригод у процесі у здійснення формування культури поведінки на дорозі. Вчитель при цьому виконує роль *консультанта, координатора* в процесі самостійного пошуку виходу із проблемної ситуації. Відомо, що сприйняття інформації людиною відбувається за візуальним, аудіальним і кінестичним напрямками. Це слід враховувати під час організації пізнавальної діяльності учнів з навчання Правил дорожнього руху. Важливим є врахування навчальних можливостей учнів, їх вікових індивідуально-психологічних особливостей, здібностей, нахилів, інтересів.

Пропонуємо організацію навчальних ігор із врахуванням модальності школярів, яка пояснюється участю кори великих півкуль, робить поведінку людини керованою та впливає на орієнтування людини у життєвому просторі, а рівень її сформованості характеризує обізнаність і вихованість (М.І. Пирогов 1810-1810 р):

ДОДАТОК К

Управлінсько-методичний супровід проведення проблемної педагогічної ради з профілактики травмування учнів на транспорті

розроблено і проведено у школах учасниках проекту О.М. Олексієнко

Як уже зазначалось, суспільна автомобілізація призводить до збільшення травмування серед учнівської молоді, що накладає особливу відповідальність не тільки на керівників, а й на весь педагогічний колектив і батьків закладів освіти різних типів.

Поняття «проблемна педагогічна рада» розкривається як пошук подолання загальної проблеми за такими напрямками: а) пошукова діяльність; б) неформальна змістова взаємодія.

Пошукова діяльність означає знаходження таких педагогічних технологій, пошуком підходів до організації навчально-виховного процесу, розробкою сучасної моделі управління іншими аспектами життєдіяльності освітнього закладу, зокрема охорони та безпеки життя учнів.

Важливим напрямком *неформальної змістової взаємодії* є така організація співпраці членів колективу. Одним із важливих кроків створення колективу односторонців, які здатні підтримати творчі починання один одного є проблемні педагогічні ради.

Пріоритетними принципами діяльності проблемної педагогічної ради є системно здоров'ятворчий фактор, особлива технологія роботи колективу, яка має триєдину мету:

- Освітня.
- Колективна - здоров'язбережувальна.
- Організаційно - діяльнісна.

Освітня мета передбачає: підвищення майстерності та кваліфікації учителів.

Колективо – здоров'язбережувальна. мета спрямована на створення колективу однодумців, об'єднання зусиль педагогічних працівників на підвищення якості навчально-виховного процесу, насамперед, збереження здоров'я та охорони життя учнів.

Досягнення *організаційно - діяльнісної* мети допоможе організувати діяльність закладу освіти, як соціуму чи життєвого простору, що проектує та здійснює режим розвитку вчителів, батьків і школярів, реалізує впровадження технологій організації педагогічних рад задля керування колективом школи.

Розглянемо принципи діяльності проблемних педагогічних рад:

- 1) здійснення програмно-цільового планування діяльності педагогічних рад на діагностичній основі;
- 2) реалізація серед колективу вчителів партнерських, суб'єкт-суб'єктних стосунків гуманістичної спрямованості;
- 3) вибір актуального та професійно значущого змісту для обговорення;
- 4) відхід від вербальної спрямованості до креативної взаємодії;
- 5) застосування діалогічного чи полілогічного стилю обговорення змісту;
- 6) врахування закономірностей здійснення колективної творчої діяльності;
- 7) орієнтування на пошук і впровадження у колектив закладу сучасних, перспективних педагогічних технологій;
- 8) впровадження кращих зразків досвіду вчителів закладу освіти.

Поліфункціональність проблемної педагогічної ради доведено рядом вітчизняних і зарубіжних дослідників (Поляков С.Д., Самоукіна Н.В., Селевко Г.К., Суслова Н.П., Тамбовкіна Т.І., Шамардін В.М., Сіденко А.С.)

У теорії та практиці педагогіки виділено різноманітні функції педагогічних рад, саме: управлінські, методичні, виховні, соціально-педагогічні та інші.

Залежно від розуміння керівниками закладів й установ соціального

замовлення суспільства освіти, регіональних і місцевих особливостей, рівня кваліфікації та майстерності педагогічних працівників, завдань поставлених перед колективом, корегується планування проблемної педагогічної ради. В залежності від проблем, які ставляться адміністрацією закладу освіти, щодо стратегії, котра реалізується в життєдіяльності педагогічних колективів вибираються пріоритетні функції та визначається зміст педагогічних рад. Отже, все зазначене визначило функції пропонованої педагогічної ради, ми вибрали такі:

ОРІЄНТОВНА ТЕМА ПРОБЛЕМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ РАДИ:

Педагогічні технології формування в учнів безпечної поведінки на дорозі

Мета: вироблення в педагогічному колективі загальної самозберезувальної стратегії запобігання дитячого травматизму на автошляхах.

Форма проведення: організаційно – навчальна ділова гра (ОНДГ).

Головні завдання:

- Ознайомити педагогічний колектив з проблемами збереження здоров'я й охорони життя учнів.
- Сформувати у педагогічному колективі мотивації щодо створення безпечного життєвого простору для учнів.
- Виробити загальну стратегію виховання в учнів культури безпечної поведінки на вулиці, дорозі, на пішохідних переходах.
- Обговорити пропозиції, що надаватимуться членами колективу в процесі «Аукціону педагогічних ідей», спрямованих на подолання реальних небезпечних ситуацій поведінки.

Етапи підготовки та проведення проблемної педагогічної ради «*Педагогічні технології формування в учнів культури безпечної поведінки на дорозі*»

I. Підготовчий етап включає такі заходи:

- проведення діагностування стану безпеки життєдіяльності учнівського й вчительського життєвого простору

закладу, побудова кола проблем, їхнє ранжування, вибір мети форм проведення педагогічної ради;

- проектування та розробка сценарію діяльності, включаючи вибору теми, процесу отримання очікуваного результату, способів діяльності, правил оцінювання результатів;
- експертиза, що спрямована на перевірку адекватності цілям розробленого сценарію педради, виявлення ефективності проведення педагогічної ради;
- створення та забезпечення мотиваційних умов, які забезпечують комфортне входження учасників у ігровий простір.

II. Практичний етап включає такі фази:

- створення орієнтувального підґрунтя діяльності (визначення мети, завдань, які постають перед учасниками, етапів діяльності, способів роботи, характеристик очікуваних результатів. Зазвичай проводиться у вигляді *установчої* лекції;
- робота у групах – тренінг або робота над завданнями;
- круглий стіл: пленарна дискусія чи обговорення, або «Аукціон педагогічних ідей» -- назву визначають за вибором у ході яких обговорюють і презентують наробки груп.

III. Аналітичний етап, спрямований на рефлексію здійсненої діяльності, співставлення з очікуваним результатом, підбиття підсумків, узагальнення, в щодо впровадження конкретних результатів щодо проєктивної діяльності, висновки та рекомендації до впровадження заходів, які забезпечуватимуть усунення прогалин з формування в учнів, учителів і батьків культури безпечного поведіння на автошляхах.

IV. Впроваджуючий етап передбачає наслідки ігрової діяльності, перенесення отриманого у ході гри роздумів, досвіду та діяльності в реальну професійну педагогічну практику побудови безпечного життєвого простору учнів.

Орієнтовний алгоритм ділової гри
розроблено та проведено Олексієнко О.М.

Структурний компонент	Етапи ділової гри	Діяльність груп	Діяльність координатора
Організаційний	Підготовка завдань, обладнання гри	Підготовка місця роботи розподіл ролей	Визначає готовність учасників, допомагає сформувати проблемні групи , роздає завдання
мотиваційний	Входження в гру	Аналізують проблеми. Обговорюють головну ідею гри, у ході обговорення визначають педагогічні очікування, планують діяльність членів групи, відповідно до правил гри	Створює проблемну ситуацію, мотивує діяльність, доводить умови роботи, нагадує правила гри
Актуалізація проблеми	Обговорення загальних проблем	Визначають шляхи досягнення мети, приймають досягнення мети, встановлюють методичні помилки у формуванні культури поведінки на дорозі, шляхи запобігання ним	Консультує. Роздає заздалегідь заготовлені матеріали, нагадує алгоритм роботи

			інформаційним и джерелами
Розробка методичних навчального мінімуму	Проведення гри. Робота проблемних груп	Працюють з інформаційними джерелами, документацією	Консультує, пропонує додаткові матеріали
Відпрацьовують життєві ситуації	Міжгрупова презентація методичних розробок груп	Виступають групами знайомлять колег зі своїм баченням подолання існуючих проблем, задають питання, уточнюють оптимальний шлях розв'язання проблеми	Координує, допомагає узагальнити здобутки груп, спостерігає за діяльністю груп
Підведення підсумків	Рефлексія. Висновки	Експертні висновки, аналіз результатів гри, оцінювання роботи груп, обговорення запропонованих рекомендацій щодо вдосконалення ігрової діяльності	Організує вихід із гри, створює умови для аналізу діяльності, нагадує алгоритм рефлексії, висловлює власні думки про досягнення гри

Шановні колеги! Автори вважають, що надані поради доцільні. Вони допоможуть зорієнтуватись у навчанні учнівської молоді безпечної поведінки на дорозі.

Теми для роботи з керівниками загальноосвітніх навчальних закладів у міжкурсовий період (дослідження автора)

Модуль 1. Здоров'язбережувальний контент закладу освіти в сучасному суспільстві

- 1.1. Законодавство про освіту: школа – юридична особа.
- 1.2. Основи громадсько-державного управління навчальним закладом.
- 1.3. Концепція створення здоров'язбережувального простору закладу освіти: методологія та процедура створення.
- 1.4. Конкурентноздатна школа очима замовників і споживачів освітніх послуг.

Модуль 2. Управлінсько-методичний менеджмент

- 2.1. механізми державного управління маркетингу. Як укласти кошторис фінансової діяльності закладу.
- 2.2. Інновації у загальній середній освіті: сутність, управлінські умови запровадження, очікуваний результат.
- 2.3. Особливості механізмів державного управління логістики в управлінні якістю освіти.
- 2.4. Як опанувати функції шкільного менеджера.
- 2.5. Моніторинг результатів діяльності школи.

Модуль 3. Професійне зростання управлінських і педагогічних кадрів

- 3.1. Неперервна освіта педагогів в умовах переходу на нову структуру та зміст освіти. Атестація педагогічних кадрів.
- 3.2. Управлінсько-методичний супровід реабілітації учнів з особливими потребами. Формування професіональної компетентності педагогічних працівників.
- 3.3. Новий погляд на зміст і форми управлінсько-методичного супроводу в НУШ.

ДОДАТОК Л

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ механізмів державного управління ФОРМУВАННЯ ГОВНОСТІ КЕРІВНИХ КАДРІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ (КОНСТАТУВАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ)

Розробила О.М Олексієнко

Методи дослідження	Завдання дослідження, його зміст	К-сть респ.	
		КГ	ЕГ
Мотиваційний компонент			
Анкетування Запитання: «Як Ви ставитеся до впровадження здоров'язбережувальних технологій у педагогічний процес загальноосвітнього навчального закладу?» (Анкета № 1, додаток 3; 7 показників).	Виявити ставлення членів педагогічного колективу до впровадження здоров'язбережувальних технологій серед усіх суб'єктів у шкільну практику.	170	172
Анкетування Запитання: «Які результати Ви очікуєте від застосування здоров'язбережувальних технологій, головними методами яких є забезпечення оптимального рухового режиму у школі, інтеграція знань про здоров'я в інші навчальні предмети, проведення фізкультхвилинок, офтальмотренажу та інших видів	Визначити наявність потреби у педагогічних працівників до застосування здоров'язбережувальних технологій.	170	172

гімнастики?» (Анкета № 1, додаток З; 5 показників).			
Анкетування Запитання: «Вкажіть найважливіші цілі Вашої педагогічної праці?» (Анкета № 2, додаток К; 5 показника).	Окреслити пріоритетні цілі педагогічної діяльності вчителів загальноосвітньої школи	165	172

Анкетування Запитання: «Чи вважаєте Ви, що ефективній педагогічній діяльності, спрямованій на примноження здоров'я молодого покоління, сприятиме система методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу з підготовки вчителів до застосування здоров'язберезувальних технологій?» (Анкета № 2, додаток К; 3 показника).	З'ясувати ставлення педагогічного колективу школи до формування системи управлінсько-методичного супроводу навчального закладу з метою підвищення ефективності формування підготовки вчителів у галузі здоров'язбереження.	165	172
---	--	-----	-----

Когнітивний компонент

Анкетування Запитання: «Яке з тверджень, на Вашу думку, розкриває сутність поняття «здоров'я-зберезувальні технології?» (Анкета № 2, додаток К; 4 показника).	Дослідити розуміння педагогами сутності здоров'язберезувальних технологій.	165	172
---	--	-----	-----

• Анкетування Запитання: «Які з умов створення здоров'язбережувального освітнього середовища, на Ваш погляд, головні?» (Анкета № 2, додаток К; 7 показників).	Виявити рівень обізнаності вчителів у галузі здоров'язбереження учнів.	165	172
• Анкетування Запитання: «Пронумеруйте за важливістю здоров'язбережувальні чинники» (Анкета № 2, додаток К; 10 показників).	Проаналізувати комплекс чинників, що забезпечують формування здоров'язбережувального освітнього середовища	165	172
Операційно-діяльнісний компонент			
• Анкетування Запитання: «До яких заходів Ви вдаєтеся, щоб попередити виникнення стомлення учнів на кінець семестру, навчального року, у процесі державної	Означити напрями педагогічної діяльності, зорієнтовані на збереження і зміцнення здоров'я учнів.	170	172

Продовження додатка ж

підсумкової атестації?» (Анкета № 1, додаток З; 5 показників).			
• Анкетування Запитання: «Наскільки часто на уроці Ви проводите з учнями	Установити частоту застосування вчителями окремих способів і прийомів	170	172

фізкультхвилинки?» (Анкета № 1, додаток З; 5 показників).	здоров'язбере-жувальної діяльності на уроці.		
Анкетування Запитання: «Чи застосовуєте Ви здоров'язбережувальні технології на своїх уроках?» (Анкета № 2, додаток К; 4 показника).	Визначити ступінь застосування вчителями здоров'язбережувальних технологій.	165	172
Професійно-технологічний компонент			
Анкетування Запитання: «Чому Ви надаєте перевагу при виборі змісту фізкультпауз?» (Анкета № 1, додаток З; 6 показників).	Здійснити аналіз сформованості у педагогів спеціалізованих профе-сійних нерозв'язувальних компетентностей (знань, умінь і навичок), необхідних для ефективної реалізації здоров'язбережувальних цілей навчально-виховного процесу.	170	172
Анкетування Запитання: «Вкажіть, які з перерахованих нижче форм методичної роботи будуть сприяти, на Вашу думку, підвищенню рівня підготовки вчителів до застосування здоров'язбережувальних техно-логій» (Анкета № 2, додаток К; 5	Визначити необхідність встановлення методично доцільних зв'язків між членами педагогічного колективу для підвищення їх фахового рівня з питань здоров'язбереження дітей і учнівської молоді.	170	172

показників).			
Анкетування Запитання: «Із яких джерел Ви отримуєте найбільше інформації про інноваційні технології, зокрема, здоров'язбережувальні?»	Дослідити рівень сформованості у вчителів уміння користуватися різними джерелами інформації з метою особистісного і професійного	165	172

Продовження додатка С

(Анкета № 2, додаток К; 7 показників).	зростання.		
Оцінно-рефлексивний компонент			
Анкетування Запитання: «Чи володієте Ви основами моделювання і проектування здоров'язбережувальних технологій?» (Анкета № 1, додаток З; 2 показника).	Дослідити вихідний рівень підготовленості вчителів до застосування здоров'язбережувальних технологій.	170	172
Анкетування Запитання: «Як Ви оцінюєте свій арсенал вправ для здійснення фізкультпауз?» (Анкета № 1,	Проаналізувати практичний досвід учителів у галузі здоров'язбереження дітей.	170	172

додаток 3; 2 показника).			
• <i>Анкетування</i> Запитання: «Які чинники, на Вашу думку, перешкоджають широкому впровадженню здоров'язберезувальних технологій у загальноосвітньому навчальному закладі?» (Анкета № 2, додаток К; 5 показників).	Виявити вагомі недоліки в організації внутрішньошкільної методичної роботи, що потребують негайного усунення.	165	172